

Київський національний лінгвістичний університет
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПОЛЬОВА ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

УДК 811.512.161'37:808.51(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ СУЧАСНИХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ:
ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ**

035 – Філологія

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. С. Польова

Науковий керівник

Сорокін Сергій Володимирович,
кандидат філологічних наук,
доцент

Київ – 2022

АНОТАЦІЯ

Польова О. С. Метафора у промовах сучасних турецьких політиків: типологія і функції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2022.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню типів і функцій метафори у промовах сучасних турецьких політиків. У роботі побудовано й описано метафоричні моделі з відповідними фреймами й слотами з урахуванням характеру корелятивного домену, *інтерпретовано* значення метафор і *виявлено* їхні типи, що відбивають ментальні особливості носіїв турецької мови. Під поняттям *метафора* в роботі розуміється засіб відтворення в мові процесу перенесення знань із однієї поняттєвої сфери в іншу на основі асоціації чи аналогії, який відображає національну культуру й національний менталітет.

Підтверджено, що метафора як один із ключових засобів політичного й ідеологічного впливу стала невід’ємною частиною промов сучасних турецьких політиків, до якої вони вдаються протягом усієї промови: у вступі, в основній та фінальній частинах. Як ефективний інструмент когнітивного відображення дійсності в турецькій мові й у мовній картині світу загалом, метафора використовується політиками з метою привернути увагу аудиторії, у доступній, стислій формі передати складну ідею або інформацію, надати виступам експресивно-оцінного забарвлення, створити певний політичний імідж тощо.

У дослідженні когнітивний підхід тісно пов’язаний із лінгвокультурним, що дозволило виявити стереотипні асоціації й ментальні уявлення турків, закладені в основі метафор.

Установлено, що ефективним способом для аналізу метафоричних одиниць, виявлених у промовах сучасних турецьких політиків, є методика метафоричного моделювання, яка вперше апробована в українській тюркології. На основі

відібраного фактичного матеріалу було побудовано *десять метафоричних моделей*, які проаналізовано з урахуванням корелятивного й референтного доменів, фреймів і слотів, показників частотності й продуктивності.

Новизною відзначено побудову таких метафоричних моделей: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ, внутрішня структура (фрейми і слоти) яких є повністю унікальною. Метафоричним моделям СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ характерна найменша продуктивність (сюжети турецької епічної літератури й казок народів світу стали корелятивними доменами для 12 % метафор) та переважно негативні або іронічні конотації.

Релігійне підґрунтя у промовах сучасних турецьких політиків має 41 % метафоричних одиниць, що свідчить про значний вплив релігії на формування уявлень турків про навколишню дійсність. *Доведено*, що релігійні метафори можуть мати не лише позитивні конотації, а й нерідко слугують для турків засобом вираження невдоволення, осуду, агресії тощо. 39 % метафор у промовах сучасних турецьких політиків ґрунтуються на асоціаціях із міфічними тваринами, явищами й об'єктами природи, що підтверджує значущість міфологічних уявлень турків у формуванні їхніх світоглядних орієнтирів. Метафори моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ мають як негативні (символізують підступність, підлість, брехливість і зло), так і позитивні конотації (символізують мужність і відвагу).

У результаті дослідження *визначено 6 типів соціальних метафор* у промовах сучасних турецьких політиків: *антропоморфна, морбiальна, театральна, спортивна, транспортна та побутова метафори*.

Установлено, що турецькі політики часто осмислюють навколишню дійсність через категорії здоров'я та хвороб, оскільки 45,6 % метафоричних

одиниць ґрунтуються на порівняннях явищ і процесів навколишнього світу та політичних реалій із анатомічними, фізіологічними та психологічними якостями людини. Проблеми, конфлікти, кризові ситуації в політичному, економічному й суспільному житті Туреччини дедалі частіше характеризуються як хвороби.

Театральні метафори мають здебільшого негативні, іронічні й рідше нейтральні конотації у промовах сучасних турецьких політиків, символізуючи нещирість, байдужість, підступність.

Метафори, засновані на асоціаціях суспільно-політичних явищ і процесів з об'єктами й предметами побутової сфери, відображають як позитивну, так і негативну оцінну модальність, оскільки є засобами вираження впливовості, відновлення, душевного болю, а також внутрішньополітичних чвар, занепаду тощо.

Негативний прагматичний потенціал притаманний спортивним метафорам, за допомогою яких реалізуються такі поняття, як жорстке протистояння, конфронтація, жага перемоги, залежність від волі інших.

Найменш продуктивними у промовах сучасних турецьких політиків виявилися метафоричні одиниці, корелятом для яких послугувала сфера транспорту. Транспортні метафори мають переважно нейтральні й подекуди негативні конотації, позначаючи, як правило, занепад або рух уперед.

Доведено, що в сучасному турецькому політичному мовленні метафорична концептуалізація жінки реалізується через численні позитивні образи, оскільки турецькі політики дедалі частіше визнають значущість жінки для суспільства як цілісної системи й рідше вдаються до негативних метафоричних порівнянь.

Аналіз функційного потенціалу метафори у промовах сучасних турецьких політиків довів, що її роль в політичній комунікації не обмежується лише наданням мові виразності й образності. Метафора в політичній промові виконує різні функції, серед яких виокремлено *чотири основні функції з їхніми різновидами*: *когнітивна функція* (номінативно-оцінна, моделююча, інструментальна й гіпотетична функції), *волюнтативна* (евфемістична й

популяризаторська функції), *маніпулятивна* (спонукальна й аргументативна функції), *емотивно-експресивна* функції.

Теоретичне значення дисертації пов'язане з розширенням основних концептуальних положень з дослідження метафор у політичній комунікації, зокрема в турецькомовних текстах політичних промов. Виявлення особливостей функціонування метафор у промовах турецьких політиків сприятиме доповненню теоретичних засад для систематизації лексико-граматичних засобів, характерних для турецьких політичних текстів. Лінгвокультурологічний аспект одержаних результатів дисертації є суттєвим внеском у науки міждисциплінарного характеру, об'єктом вивчення яких є ментальність, національна й індивідуальна свідомість носіїв певних мов. Теоретична база дисертаційної роботи поглиблює основні засади таких мовознавчих дисциплін, як лексикологія, граматики, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія тощо.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть застосовуватися у викладанні спецкурсів із турецької політичної риторики для студентів-тюркологів, які вивчають турецьку мову як основну фахову дисципліну. Крім того, результати роботи можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін, як "Практичний курс перекладу з турецької мови", "Лексикологія турецької мови", "Стилістика турецької мови", загальнолінгвістичних курсів із теорії масової комунікації, спецкурсів із лінгвокультурології. Опрацьований фактичний матеріал було використано при укладанні турецько-українського словника метафор на основі структурованих метафоричних моделей.

До кожної метафоричної одиниці подано її буквально й переносне значення, а також приклади використання в промовах сучасних турецьких політиків із перекладом українською мовою.

Ключові слова: типологія метафор, функції, політичний дискурс, політична / публічна промова, менталітет, стереотипні асоціації, турецька мовна картина світу, метафоричні моделі, семантична класифікація.

ABSTRACT

Polova O. S. Metaphor in Speeches of Modern Turkish Politicians: Types and Functions. – Qualifying Academic Paper. Manuscript.

Thesis for the degree of higher education of Doctor of Philosophy, Specialty 035 Philology. – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2022.

The thesis focuses on a complex and thorough study of the types and functions of metaphors in public speeches of modern Turkish politicians. The current study deals with a construction and description of metaphorical models with corresponding frames and slots taking into account the nature of concepts of the correlative domain, interpretation of the meaning of metaphors and identification of their features that reflect mental characteristics of the Turkish people. The dissertation clarifies the notion of the metaphor as a means of reproducing in a language the process of transferring knowledge from one conceptual sphere into another on the basis of association or analogy capable of reflecting the national culture and national mentality.

The research confirms that metaphors being one of the key means of political and ideological influence, have become an integral part of public speeches of modern Turkish politicians, and may be used throughout the speech – in the introduction, the main part, at the end. As an effective tool for cognitive representation of the reality and linguistic worldview, metaphor is used by politicians to attract the audience's attention, to convey a complex idea or information in an accessible, concise form, to add expressiveness to their speech, and to create a certain political image.

The study proves that the cognitive approach is inextricably linked with the linguo-cultural one, which made it possible to study the Turkish people's stereotypical associations and mental representations laid in the basis of metaphors. The method of metaphorical modeling which is applied in the Ukrainian Turkish studies for the first time is an effective way to study metaphorical units identified in the speeches of modern Turkish politicians.

The research constructs ten metaphorical models on the basis of the selected data. Their description was carried out through the analysis of such elements as a source domain, target domain, frames, slots, frequency and performance indicators.

The construction of such metaphorical models as SOCIAL and POLITICAL REALITY is the WORLD of RELIGION, SOCIAL and POLITICAL REALITY is a MYTHOLOGICAL WORLD, SOCIAL and POLITICAL REALITY is the WORLD of EPIC HEROES, and SOCIAL and POLITICAL REALITY is the WORLD of FAIRYTALE HEROES is completely unique. The thesis determines that metaphorical models SOCIAL and POLITICAL REALITY is the WORLD of EPIC HEROES and SOCIAL and POLITICAL REALITY is the WORLD of FAIRYTALE HEROES are characterized by a low productivity (plots of Turkish epic literature and fairy tales of the peoples of the world have become source domains for 12 % of metaphors), and have predominantly negative or ironic connotations.

The study systematizes that 41 % of metaphorical units in speeches of modern Turkish politicians have a religious background, which indicates a significant influence of religion on the formation of the Turkish people's ideas about the surrounding reality. Religious metaphors can have not only positive connotations, but also often serve as a means of expressing discontent, condemnation, and aggression.

In the speeches of modern Turkish politicians, 39 % of metaphors are based on associations with mythical animals, phenomena and objects of nature, which confirms the importance of mythological ideas of the Turks for the formation of their worldview guidelines. Metaphors of the model SOCIAL and POLITICAL REALITY is a MYTHOLOGICAL WORLD have both negative (symbolize deceit, meanness and evil) and positive (symbolize courage and bravery) connotations.

The dissertation identifies *6 types of social metaphors* in speeches of modern Turkish politicians: *anthropomorphic, morbid, theatrical, sports, transport, and domestic metaphors*.

The thesis determines that modern Turkish politicians often comprehend the surrounding reality through the categories of health and disease, since 45,6 % of metaphorical units are based on comparisons of the phenomena and processes of the

surrounding world and political realities with a human's anatomical, physiological and psychological qualities. Problems, conflicts, crises in the political, economic and social life of Turkey are often characterized as diseases.

Theatrical metaphors have predominantly negative, ironic, and less often neutral connotations in speeches of modern Turkish politicians, symbolizing insincerity, indifference, and deceit.

Metaphors based on associations of socio-political phenomena and processes with objects of the domestic sphere have both positive and negative evaluative modalities, since they can act as means of verbal expression of integrity, influence, restoration, as well as symbolize mental pain, internal political strife, decline, etc.

A negative pragmatic potential is inherent in sports metaphors, since with the help of them such concepts as tough opposition, confrontation, thirst for victory, dependence on one's will are often realized.

The least popular in the speeches of modern Turkish politicians are metaphorical units, source domain for which is the transport sector. Transport metaphors have predominantly neutral and negative connotations usually denoting developmental delay, or forward movement.

The study proves that in modern Turkish political communication metaphorical conceptualization of a woman is realized through numerous positive images, since Turkish politicians more often recognize the importance of a woman for society as an integral system and thus, use less negative metaphorical associations.

The analysis of the functional potential of metaphors in the speeches of modern Turkish politicians shows that its role in political communication is not limited to the expressiveness and imagery of the language. The research determines that metaphors in political speeches can perform various functions, among which *four main functions and their varieties* were identified: *cognitive function* (nominative, modeling, and hypothetical functions), *voluntative* (euphemistic, popularizing functions), *manipulative* (incentive, argumentative functions), and *expressive* functions.

The theoretical significance of the research is related to the expansion of the basic conceptual provisions for the study of metaphors in political communication, in

particular in the texts of Turkish politicians' speeches. Identifying the peculiarities of the functioning of metaphors in the speeches of Turkish politicians will help to supplement the theoretical foundations for the systematization of lexical and grammatical means characteristic of Turkish political texts. The linguistic and cultural aspect of the dissertation results is a significant contribution to the interdisciplinary sciences, the object of study of which is the mentality, national and individual consciousness of native speakers of certain languages. The theoretical basis of the dissertation deepens the basic principles of such linguistic disciplines as lexicology, grammar, cognitive linguistics, linguoculturology, etc.

The practical value of the present study lies in the fact that its materials can be used in teaching special courses devoted to the study of peculiarities of the Turkish political rhetoric for students who study the Turkish language as their major. In addition, the results of the thesis can be used in teaching such normative academic disciplines as "Practical Course in Translation", "Lexicology of the Turkish Language", "Stylistics of the Turkish Language", general linguistic courses on the theory of mass communication, special courses in linguoculturology. The well-developed factual material was used in compiling the Turkish-Ukrainian dictionary of metaphors based on structured metaphorical models. The dictionary covers literal and figurative meanings of each metaphorical unit, as well as examples of its use in the speeches of modern Turkish politicians with translation into Ukrainian.

Each metaphorical unit is given both literal and figurative meanings, as well as examples of the use in the speeches of modern Turkish politicians with a translation into Ukrainian.

Key words: types of metaphors, functions, political discourse, political / public speech, mentality, stereotypical associations, Turkish linguistic worldview, metaphorical models, semantic classification.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

- Шулькевич, О. С. (2017а). Лінгвокультурна специфіка метафор у промовах турецьких політиків. *Одеський лінгвістичний вісник*, 9, 166-169.
- Шулькевич, О. С. (2017b). Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації (на матеріалі турецької мови). *Південний архів. Філологічні науки*, 70, 122-124.
- Польова, О. С. (2018а). Тюркська міфологія як джерело метафоризації в політичних промовах (на матеріалі турецької мови). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 4, 78-82.
- Польова, О. С. (2019а). Морбiальна метафора у промовах турецьких політиків. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 29, 51-56.
- Польова, О. С. (2021). Спортивні метафори в промовах турецьких політиків. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 42, 111-115.
- Polova, O. (2020). Religious metaphors in public speeches of Turkish politicians. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1, 407-422. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2304>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

- Шулькевич, О. С. (2017с). Метафора як засіб вираження оцінки у промовах турецьких політиків. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції "Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем"*, Запоріжжя, 17–18 лютого 2017 р. (с. 95-99). Запоріжжя: Класичний приватний університет.

- Польова, О. С. (2018b). Методологічні підходи до аналізу метафори в політичній комунікації. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Україна і світ: діалог мов та культур"*, Київ, 11–13 квітня 2018 р. (с. 598-600). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2018c). Міфологічні основи метафоричного потенціалу концепту "Небо" у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень"*, Львів, 7–8 грудня 2018 р. (с. 143-145). Львів: Наукова філологічна організація «ЛОГОС».
- Польова, О. С. (2019b). Метафорична репрезентація образів міфічних птахів у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови"*, Київ, 20–22 березня 2019 р. (с. 266-268). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2020). Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови"*, Київ, 17–18 червня 2020 р. (с. 245-247). Київ: Вид. центр КНЛУ.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	2
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ.....	10
ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕТАФОРИ В ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	21
1.1 Визначення поняття метафори у працях українських і зарубіжних учених	21
1.2 Дослідження політичної комунікації в мовознавстві. Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації.....	31
1.3 Роль і місце метафори у промовах політиків.....	43
Висновки до Розділу 1	47
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ	49
2.1 Методологічні підходи до аналізу метафори.....	49
2.2 Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків	52
2.3 Етапи дослідження метафор у промовах турецьких політиків.....	56
Висновки до Розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 КУЛЬТУРНА МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ.....	59
3.1 Релігійна метафора у промовах турецьких політиків	62
3.2 Тюркська міфологія як джерело метафоризації в політичних промовах.....	84
3.3 Метафоризація сюжетів і персонажів національної турецької й зарубіжної літератур у промовах турецьких політиків.....	103
3.4 Метафорична концептуалізація жінки у промовах турецьких політиків.....	110
Висновки до Розділу 3	114

РОЗДІЛ 4 СОЦІАЛЬНА МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ: СЕМАНТИКА І ФУНКЦІЇ	117
4.1 Антропоморфна метафора	117
4.2 Морбiальна метафора.....	137
4.3 Театральна метафора.....	143
4.4 Спортивна метафора	151
4.5 Транспортна метафора	158
4.6 Побутова метафора	164
4.7 Функції метафори як засобу впливу на соціальну свідомість у промовах турецьких політиків	174
Висновки до Розділу 4	178
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	183
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	202
ДОДАТКИ	225

ВСТУП

Метафора належить до базових феноменів людського мислення, а перші наукові теорії стосовно її природи збігаються з періодом становлення європейської науки. Актуальність досліджень метафори не зменшується, а навпаки, зростає, що пов'язано насамперед з фундаментальним переосмисленням її ролі в різних сферах знання у другій половині ХХ-го ст., коли метафору починають розглядати не лише як троп, але й як складову когнітивної системи людини. Тому сьогодні метафора входить до кола наукових інтересів фахівців із когнітивних наук, психологів, логіків, теоретиків й істориків науки, дослідників журналістики тощо.

У межах когнітивних досліджень метафори в сучасному українському й зарубіжному мовознавстві, метафору трактують як концептуальне явище, спосіб концептуалізації абстрактної або незнайомої сфери через призму конкретної або інтуїтивно зрозумілої сфери (Бровченко, 2011; Будаев, 2013; Жаботинская, 2011b; Іванців, 2019; Кубрякова, 2012; Огар, 2018; Kövecses, 2015; 2017; Langacker, 2008; 2016; Lakoff, 2004; Musolff, 2006; 2014; Turner & Fauconnier, 2000 та інші вчені).

Стрімкий розвиток інформаційних технологій і засобів масової інформації, а також їхній вплив на політичну свідомість громадян сприяють підвищенню інтересу суспільства до політичного мовлення, для якого сьогодні характерний високий рівень метафоричності. Саме метафору вважають провідним способом мислення та інструментом аргументації, що має потужний прагматичний ефект і здатний відбивати особливості національної свідомості (Будаев, 2008; Дацишин, 2001, 2002, 2004; Костомаров, 2005; Чадюк, 2005; Чудинов, 2013; Charteris-Black, 2018; Hartman, 2012; Steen, 2011 та інші дослідники). У політичному мовленні переконання часто здійснюється шляхом емоційного впливу на читача або слухача за допомогою метафор. Крім того, метафори активно використовуються в політичному мовленні, оскільки підвищують інформативну цінність повідомлення за рахунок асоціацій, викликаних використанням слова в переносному значенні, і надають текстові гнучкості й динамічності.

У дисертаційній роботі ми зосереджуємо увагу на вивченні типів та функційного потенціалу метафор, а також їхньої національно-культурної специфіки у промовах турецьких політиків. Як ключовий елемент категоризації мислення і сприйняття метафора з'єднує воєдино мовні й розумові структури, дійсність, свідомість і культуру, а отже, може виступати як функціональна одиниця трьох просторів: лінгвістичного, когнітивного й культурного (Привалова, 2005, с. 46). Про здатність метафори відбивати елементи культури пишуть у своїх розвідках Ж. А. Дягілева (2013), І. Л. Покровська (2016), Т. В. Таратинова (2011), Л. В. Калашнікова (2009), Є. Ю. Юрков (2012), М. Ганнон (2002), Дж. Лакофф (1992), З. Ковечеш (2005) та інші мовознавці.

Турецькі лінгвісти також присвячують свої роботи вивченню природи метафори, її когнітивної структури (Akşehirli, 2005; Bakacak, 2015; Başarır, 2019; Durukan, 2003; Gemuhluoğlu, 2008; Eraslan, 2013; Piştolf, & Şanlı, 2013), проте в турецькому мовознавстві, як і в українській тюркології, досі бракує комплексних досліджень метафори в турецькому політичному мовленні, зокрема у промовах політиків, а також лінгвокультурних і семантичних особливостей турецьких метафор.

Актуальність теми дисертації зумовлена загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на дослідження засобів виразності текстів суспільно-політичного характеру, в яких найбільш активно формуються когнітивні процеси й відображаються ціннісні орієнтири суспільства, а також необхідністю виявлення й опису базових метафоричних моделей, характерних для картини світу певного етносу, що відбивають особливості його мислення, свідомості й культури. Аналіз найбільш продуктивних метафоричних моделей із метою вивчення національно-культурної специфіки метафор у промовах турецьких політиків актуальний для подальших досліджень у галузі лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики й політичної метафорології та дає змогу краще зрозуміти менталітет і психологію турецького народу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної теми "Взаємодія мов і культур у

сучасному глобалізованому світі" кафедри східної філології Київського національного лінгвістичного університету (реєстраційний номер в УкрНПДІ: 0118U003025, затверджена на засіданні вченої ради Київського національного лінгвістичного університету, протокол № 7 від 4 грудня 2017 року). Тему роботи затверджено вченою радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 5 від 31 жовтня 2016 року).

Мета дисертаційної роботи полягає в установленні типів метафор та їх функційного потенціалу в промовах сучасних турецьких політиків.

Поставлена мета зумовила необхідність розв'язання таких **завдань**:

- сформулювати теоретико-методологічні засади дослідження метафори в сучасній лінгвістиці;
- розробити алгоритм інвентаризації та аналізу метафор у промовах сучасних турецьких політиків;
- побудувати метафоричні моделі з фреймами і слотами з урахуванням характеру корелятивного домену;
- інтерпретувати значення метафор, що відбивають ментальні особливості носіїв турецької мови, та класифікувати їх за відповідними типами;
- обчислити продуктивність метафоричних моделей для кожного типу метафор у промовах сучасних турецьких політиків;
- визначити функційне навантаження метафор у промовах сучасних турецьких політиків.

Об'єкт дисертації становлять метафоричні одиниці, виявлені в промовах сучасних турецьких політиків.

Предмет дослідження – типи метафор, метафоричні моделі й функції метафор у промовах сучасних турецьких політиків.

Матеріалом дослідження слугують 560 лексичних одиниць метафоричного характеру, відібрані методом суцільної вибірки з текстів промов сучасних турецьких політиків, розміщених на різних онлайн ресурсах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й розв'язання завдань дослідження в роботі застосовано такі **методи**:

- метод суцільної вибірки – для вибору фактичного матеріалу з текстів промов сучасних турецьких політиків;
- метод компонентного аналізу – для виявлення семного компонента значення політичних метафор турецької мови;
- метод типологічної класифікації – для виявлення типів метафор у промовах сучасних турецьких політиків;
- методика метафоричного і фреймового моделювання – для побудови метафоричних моделей із відповідними фреймами й слотами;
- методика кількісно-статистичних підрахунків – для обчислення частоти вживання метафор у промовах сучасних турецьких політиків, а також продуктивності метафоричних моделей для кожного типу метафор.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше* в українській тюркології здійснено ґрунтовний лексико-граматичний аналіз промов турецьких політиків, визначено типи й функції наявних у політичних промовах метафор та їх моделей.

Уперше систематизовано лексичні, морфологічні й синтаксичні характеристики турецького політичного мовлення.

У дисертації *вперше* встановлено типологію метафор у промовах сучасних турецьких політиків, яка включає 6 типів: антропоморфний, морбiальний, театральний, спортивний, транспортний та побутовий, для кожного з яких виявлено відповідні метафоричні моделі.

Новизною відзначено побудову деяких метафоричних моделей, зокрема СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ, внутрішня структура (фрейми і слоти) яких є унікальною для турецької лінгвокультури. Обчислено продуктивність кожної метафоричної моделі та її місце в картині світу турецького етносу.

Уперше на матеріалі промов сучасних турецьких політиків визначено функції метафори в політичних промовах, серед яких основними є: когнітивна, волюнтативна, маніпулятивна, емоційно-експресивна функції.

Уперше ідентифіковано метафори, пов'язані з поняттям *жінки* в промовах сучасних турецьких політиків, їхні конотації й значення у світоглядній системі турків.

Теоретичне значення дисертації пов'язане з розширенням основних концептуальних положень з дослідження метафор у політичній комунікації, зокрема в турецькомовних текстах політичних промов. Виявлення особливостей функціонування метафор у промовах турецьких політиків сприятиме доповненню теоретичних засад для систематизації лексико-граматичних засобів, характерних для турецьких політичних текстів. Лінгвокультурологічний аспект одержаних результатів дисертації є суттєвим внеском в науки міждисциплінарного характеру, об'єктом вивчення яких є ментальність, національна й індивідуальна свідомість носіїв певних мов. Теоретична база дисертаційної роботи поглиблює основні засади таких мовознавчих дисциплін, як лексикологія, граматики, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення й висновки дослідження знайдуть застосування під час виконання студентами-тюркологами курсових і кваліфікаційних (дипломних) робіт. Матеріали роботи можуть застосовуватися у викладанні спецкурсів, присвячених вивченню особливостей турецької політичної риторики, студентам-тюркологам, які вивчають турецьку мову як фах, зокрема в таких навчальних дисциплінах, як "Практичний курс перекладу з турецької мови", "Лексикологія турецької мови", "Стилістика турецької мови". Опрацьований фактичний матеріал було використано при укладанні турецько-українського словника метафор.

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертаційній роботі положення і висновки одержані здобувачем одноосібно.

Апробація результатів дисертації була здійснена на *чотирьох міжнародних конференціях*: Міжнародна науково-практична конференція

"Україна і світ: діалог мов і культур" (Київ, 2018), Міжнародна науково-практична конференція "Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень" (Львів, 2018), Міжнародна науково-практична конференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови" (Київ, 2019), Міжнародна науково-практична конференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови" (Київ, 2020); *одній всеукраїнській конференції*: Всеукраїнська науково-практична конференція "Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем" (Запоріжжя, 2017).

Публікації. Основний зміст дисертації висвітлено в десяти авторських публікаціях, виконаних одноосібно, загальним обсягом 3,9 др. арк.: у чотирьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (1,9 др. арк.), в одній науковій статті, опублікованій в закордонному виданні, що індексується в наукометричній базі Web of Science Core Collection (1,3 др. арк.) та п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях (0,7 др. арк.).

Загальний обсяг дисертації разом із бібліографією і додатками становить 261 сторінка, з них – 218 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається з 225 позицій, з яких 64 – іноземними мовами.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу й додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його теоретичне й практичне значення, подано дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі "**Теоретичні засади лінгвістичних досліджень метафори в політичній комунікації**" визначено поняття *метафори* у працях українських і зарубіжних учених; розглянуто етапи дослідження й типові риси політичної комунікації; висвітлено поняття політичного мовлення, ключові стильові й лексичні особливості турецького політичного мовлення; охарактеризовано роль і місце метафори у промовах політиків.

У другому розділі "**Методологічні основи дослідження метафори у промовах турецьких політиків**" описано методологічні підходи до аналізу

метафори; розроблено методику дослідження і встановлено етапи аналізу метафор у промовах турецьких політиків.

Третій розділ **"Культурна метафора у промовах турецьких політиків"** присвячено дослідженню впливу турецької культури на формування системи метафор. У розділі охарактеризовано метафори, корелятами для яких стали релігійні, міфологічні, літературні образи персонажів й окремі сюжети; проаналізовано метафоричну концептуалізацію жінки у промовах турецьких політиків.

У четвертому розділі **"Соціальна метафора у промовах турецьких політиків: семантика і функції"** виокремлено й охарактеризовано такі типи соціальних метафор, як антропоморфна, морбiальна, театральна, спортивна, транспортна та побутова метафори; систематизовано й описано ключові функції метафори у промовах сучасних турецьких політиків.

У **"Загальних висновках"** підведено підсумки роботи й окреслено перспективи дослідження. У **"Додатках"** представлено узагальнюючі таблиці кількісного розподілу культурних і соціальних метафор у промовах сучасних турецьких політиків (Додаток А (Таблиці А.1, А.2)), подано ілюстрацію метафоричної концептуалізації жінки у промовах турецьких політиків (Додаток Б), словник метафор на матеріалі промов сучасних турецьких політиків (Додаток В), список публікацій за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації (Додаток Г).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕТАФОРИ В ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

1.1 Визначення поняття метафори у працях українських і зарубіжних учених

Метафора вже тривалий час залишається в центрі уваги вчених різних галузей знань і стала предметом дослідження не лише філологічної науки, яка переважно трактує її як стилістичну фігуру, а й тих наук, що досліджують свідомість, концептуальні системи, мислення тощо. Причиною зростаючого інтересу до вивчення метафори стало її дедалі активніше застосування в текстах різних стилів, що, безумовно, не залишилося поза увагою мовознавців.

Попри багатofункціональність й універсальність метафори в сучасній лінгвістичній літературі не сформувалося однозначної думки щодо її природи й сутності, а тому й немає остаточного визначення цього поняття. Сьогодні традиційно метафору трактують як: 1) будь-який мовний вислів (слово, словосполучення, речення, певний текст) із переносним значенням, що слугує інструментом прагматичного впливу на адресата (Ярцева, 1990, с. 296); 2) засіб виразності, який полягає в переносному вживанні слова на основі аналогії або порівняння (Білодід, Бурячок, Гнатюк, & Доценко, 1973, с. 687); 3) поняттєва конструкція, що посідає центральне місце у процесі розвитку думки (Lakoff, & Johnson, 2003, р. 88). Ці визначення метафори відображені у трьох основних напрямках, у межах яких метафору розглядають як риторичну фігуру, мовне явище та когнітивний феномен.

Основи риторичного напрямку були закладені ще за часів Аристотеля, який, займаючись проблемами поезики й риторики, вивчав метафору (від грец. "meta" – між, після; "phora" – перенесення) здебільшого з погляду мовної форми й тлумачив її як засіб експресивності й емоційного забарвлення мови (Аристотель, 1998). Філософ уважав, що перенесення може реалізуватися в чотирьох різних

виявах: із неживого на живе, із живого на живе, із живого на неживе, із неживого на неживе (Аристотель, 1998). Тобто для Аристотеля метафора – це субститут (заміна одного слова іншим), що належить виключно до сфери риторики чи поезики й не стосується мислення.

Поряд із концепцією субституції Аристотеля розвивалася теорія порівняння, представниками якої були Квінтіліан і Цицерон. Цицерон (1994) уважав, що "метафора виникає через нездатність мови найменувати певні предмети й заповнити лакуни в лексичній системі" (с. 69). Ідея філософа демонструє те, що слова на позначення тих самих предметів і явищ можуть в одній мові мати буквальне значення, а в іншій – переносне, метафоричне значення. Наприклад, українське слово "магніт" має прямий відповідник із буквальним значенням у російській мові – "магнит", в англійській – "magnet", а в турецькій мові є як відповідник із буквальним значенням – "mıknatis", так і відповідник із фігуральним значенням – "demirkapan" (досл. "той, що ловить залізо", "пастка для заліза").

На відміну від Аристотеля, італійський філософ Дж. Віко (1994) стверджував, що "метафора містить лише один із видів перенесення – із живого на неживе (наприклад, рукав ріки, горло пляшки тощо)" (с. 346). Як показують результати сучасних досліджень метафори, такий підхід суперечить реальності, адже метафоричне перенесення – це багатовекторний, а не односторонній процес. Проте і Дж. Віко, і Аристотель класифікували метафору як троп, необхідний складник поетичної мови. За визначенням В. П. Москвіна (2006), троп (від грец. "tropos" – зворот) – це семантично двопланове найменування, яке використовується для досягнення художньої виразності (с. 7). Таким чином, ще від античних часів метафори трактувалися як тропи, пов'язані з операцією перенесення й одночасним співвідношенням живої і неживої субстанції.

Після розквіту античних досліджень метафори розпочався тривалий період занепаду риторики, унаслідок якого відбувся спад у розвитку теорії метафори. А. А. Річардс (1990) пізніше написав, що протягом усієї історії риторики

метафору розглядали як "прикрасу, додатковий механізм мови, а не її форму" (с. 45).

Сьогодні метафору як засіб прикрашання мови розглядають українські мовознавці А. М. Біліченко (2013), Т. А. Єщенко (2001), О. Е. Спічак (2010), О. В. Харченко (2013), зарубіжні вчені О. Г. Петросова (2010), О. В. Тимофєєва (2011), Е. Кемп (2009), Дж. Стін (2004), а серед них і турецькі лінгвісти М. Алтун (2003), М. Демір (2009) тощо. Так, М. Демір (2009) зазначає, що метафора органічно пов'язана з поетичним світом. На його думку, за допомогою метафори автор створює свій власний світ, не схожий на жоден інший (с. 66). Інший турецький лінгвіст М. Алтун (2003) пише, що один з основних смислів метафори полягає в тому, що вона допомагає автору вибудувати сюжет й образну систему (с. 4). Проте сьогодні погляди на метафору як явище поетичного стилю втрачають свою актуальність, оскільки метафора широко використовується в текстах різних жанрів незалежно від їхніх стилістичних обмежень.

Метафору як мовний феномен тлумачать представники лінгвістичної теорії, які вивчають і класифікують мовні особливості метафори (морфологічні, синтаксичні, словотвірні тощо). Мовна метафора – це автономна лексична одиниця, що вільно вступає в семантичні зв'язки й реалізується в будь-якому лексичному оточенні (Скляревская, 1993, с. 35).

І. В. Толочин (1996) виокремлює три погляди на лінгвістичну природу метафори: 1) метафора як спосіб існування значення слова; 2) метафора як явище синтаксичної семантики; 3) метафора як спосіб передачі смислу в комунікативному акті (с. 26). Як результат, метафора як мовний феномен досліджується в межах таких підходів: лексикологічний, семантико-синтаксичний і функціонально-комунікативний.

Представники першого підходу обстоюють думку, що метафора виявляється у структурі мовного значення слова. Г. М. Скляревська (1993) описує структуру мовної метафори шляхом її зіставлення з художньою метафорою, порівнюючи при цьому слова з буквальним значенням зі словами з метафоричним

значенням. У результаті аналізу дослідниця доходить висновку, що "мовна метафора – це елемент лексики, а тому її образність усвідомлюють лише мовознавці, оскільки звичайні носії мови не можуть її ідентифікувати" (Скляревская, 1993, с. 31). Г. М. Скляревська (1993) також зауважує, що "на відміну від мовної метафори, яку можна дослідити за допомогою лінгвістичних методів, авторську художню метафору не можна обґрунтувати теоретично" (с. 32).

У працях, присвячених семантико-синтаксичному вивченню метафори, особливо ретельно досліджується синтаксис мовних метафор (Арутюнова, 1978; Корпан, 2009; Телия, 1981; Скляревская, 1993; Цолін, 2015 та інші вчені). Так, Н. Д. Арутюнова (1978) стверджує, що "основна сутність метафори полягає у транспозиції дескриптивної і семантично дифузної лексики, що вказує на предмет мовлення, у сферу предикатів, що вказують на його властивості й ознаки" (с. 334). Тобто метафоричні відношення всередині речення функціонують на семантико-синтаксичному рівні. У мовній системі немає метафори в готовому вигляді як одиниці словника, вона виникає у процесі мовлення.

На відміну від двох попередніх підходів, функціонально-комунікативний вважається найбільш інноваційним, оскільки дає можливість вивчати метафору в текстах різних функціональних стилів. Відповідно до функціонального підходу, метафору вважають "особливим засобом, що використовується з метою виявлення характеристик одних предметів крізь призму інших" (Лагута, 2003, с. 12). Функціональна теорія тісно пов'язана з когнітивною теорією метафори, що є найбільш популярною сьогодні серед зарубіжних та українських дослідників метафори.

Як уже зазначалося, протягом тривалого часу мовознавці вивчали метафору як виключно мовне явище, пов'язане зі словом, а не з ментальними операціями. Ми не відкидаємо думку про те, що метафора – це елемент лексики, безпосередньо пов'язаний із мовою, але водночас ми вважаємо, що метафора за своєю природою – це феномен не лише мовний, а й когнітивний, що було

неодноразово доведено мовознавцями на прикладі багатого фактичного матеріалу.

Послідовники Аристотеля вважали, що метафора не може вживатися в мові науки, оскільки вона породжує двозначність, а в науці не можна припускатися неточностей (Мещерякова, 2008). Думка стосовно неприпустимості вживання метафори в нехудожніх текстах була поширена серед мовознавців до ХХ століття, поки її не почали розглядати як "засіб створення мовної картини світу, виникнення якого зумовлене когнітивним маніпулюванням значеннями слів у мові з метою створення нових понять" (Телия, 1981, с. 187).

У сучасній науковій парадигмі домінує когнітивний підхід до розуміння природи метафори. З позиції когнітивної лінгвістики, яка досліджує структури свідомості та когнітивні механізми через мовні явища, метафора, з одного боку, передбачає багат шарове згущення думки, що приводить до руху механізми ментальних процесів, заснованих на нашому підсвідомому, генетичному знанні, а з другого, – є засобом вираження ментальних процесів, ґрунтованих на культурних, національних і соціальних особливостях (Molchanova, 2001, p. 60).

Про метафору як когнітивне явище ще в 30-х рр. ХХ ст. писав англійський лінгвіст А. А. Річардс. Тоді як традиційна теорія розглядала метафору тільки в мовній площині, дослідник наголошував, що "в основі метафори лежить запозичення ідей, їхня взаємодія, і як результат – зміна контексту" (Річардс, 1990, с. 47). А. А. Річардс трактував таку метафоричну інтеракцію як актуальне явище, що реалізується в мовленнєвій діяльності. Наголошуючи на тому, що метафори формують уявлення людини про навколишній світ, учений таким чином абстрагується від античної традиції, яка передбачала творення метафори на основі подібності й тлумачила її як приховане порівняння.

Ідеї А. А. Річардса доповнив американський логік М. Блек (1990), який стверджував, що будь-який метафоричний вислів – це субститут будь-якого буквального вислову, причому їхні значення збігаються (с. 165). Водночас дослідник уважав, що метафора містить два значення: буквальне (як правило, помилкове) і метафоричне. Слова, вжиті в переносному значенні, М. Блек (1990)

називав фокусом метафори (від англ. "focus"), а слова, що оточують фокус – рамкою (від англ. "frame") (с. 156).

Підходи А. А. Річардса і М. Блека синтезував французький дослідник П. Рікер (1990), який переконував, що процес функціонування метафори в мові поєднує не лише семантичний, а й психологічний аспекти. П. Рікер казав, що в розробці теорії метафори вагому роль відіграє психологія уяви, оскільки метафоричний смисл народжується в уяві (с. 417).

У підході П. Рікера також ідеться про синтаксичний аспект, адже дослідник вважає речення основним носієм метафоричного значення. Науковець зауважує, що в основі процесу метафоризації лежить не перенесення значення слова, а "взаємодія між логічним суб'єктом і предикатом у реченні" (Рікер, 1990, с. 419); тобто теорія метафори П. Рікера залежить від семантики речення. Метафоричне значення, на думку автора, – це "семантичне відхилення предикації" (Рікер, 1990, с. 422). Ми частково не погоджуємося з трактуванням метафори як предикації, оскільки метафорою, як показують результати численних досліджень, може бути окреме слово, словосполучення, частина складного речення, а іноді й ціле речення.

Сьогодні в наукових розвідках дослідників метафори домінують ідеї теорії концептуальної метафори, що характеризується новим системним вивченням процесів метафоризації. Важливе місце в цій галузі посідає семантика, основним об'єктом вивчення якої є значення. Ключова ідея теорії концептуальної метафори полягає в тому, що метафоричне переосмислення відбувається в умовах когнітивного (мисленнєвого) процесу, під час якого мовець встановлює взаємозв'язок між двома референтами (часто логічно несумісними), і в такий спосіб виникає метафора (Маккормак, 1990, с. 362). Цей взаємозв'язок встановлюється на основі подібності ознак між двома референтами й відбивається у структурі лексичного значення.

Особлива роль у становленні сучасної теорії концептуальної метафори належить американським дослідникам Дж. Лакоффу і М. Джонсону, які довели, що метафори проникають не лише в мову людини, а й у мислення. Учені

стверджують, що "метафора – це важливий інструмент категоризації світу, завдяки якому ми можемо пов'язувати абстрактні поняття із зовнішнім світом, із нашим чуттєвим досвідом; тобто наша поняттєва система – метафорична" (Lakoff, & Johnson, 2003, p. 10).

Для того щоб краще дослідити процес метафоризації, Дж. Лакофф (1992) виокремлює дві важливі сфери, що вказують на навколишню дійсність: вихідний, або корелятивний домен (від англ. "source domain") – елемент, на основі якого здійснюється перенесення, і цільовий, або референтний домен (від англ. "target domain") – реципієнтна зона (с. 203). Дослідник зазначає, що корелятивний і референтний домени – нерівнозначні не лише в напрямку метафоризації. Корелятивний домен – це більш конкретне знання, яке здобуває людина у процесі свого досвіду взаємодії з дійсністю, а референтний домен – менш чітке, менш конкретне знання. У свою чергу, відповідності між референтним і корелятивним доменами, закріплені в мовно-культурній традиції суспільства, отримали назву *концептуальних метафор* (Баранов, 2014, с. 70). За визначенням С. Г. Воркачева (2003), під поняттям *концепт* слід розуміти культурно зумовлений, вербалізований смисл, представлений у плані вираження низкою мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму (с. 270).

Для подальшого аналізу лінгвокультурної специфіки турецьких політичних метафор нам видається слушною думка Дж. Лакоффа і М. Джонсона щодо впливу культури на сприйняття метафор. Дослідники зазначають, що "кожній культурі притаманний свій досвід (емоційний, просторовий, ментальний, культурний, соціальний тощо), а тому кожна культура має власні поняття, власні концептуальні метафори. Крім того, індивідуальні відмінності між представниками однієї культури також впливають на творення і сприйняття метафор" (Lakoff, & Johnson, 2003, p. 45).

Дж. Лакофф і М. Джонсон відкидають думку про ключову роль мови у творенні метафор, спростовуючи ідею М. Блека, який вважав когнітивну функцію мовних номінацій допоміжною. Учені переконані, що процеси мислення

людини – переважно метафоричні. Тому функціонування метафори як мовного вислову спричинене тим, що метафори існують у нашій поняттєвій системі (Lakoff, & Johnson, 2003, p. 47).

На відміну від Дж. Лакоффа і М. Джонсона американський науковець Е. Маккормак не погоджується, що людська мова – повністю метафорична. Учений каже, що "метафора функціонує як когнітивний процес, за допомогою якого ми поглиблюємо наші знання про навколишній світ і створюємо нові поняття" (Маккормак, 1990, с. 363). Е. Маккормак (1990) трактує метафору як "пізнавальний процес, необхідний для передачі нових знань", а з другого боку, "як культурний процес, за посередництвом якого змінюється сама мова" (с. 363). Водночас дослідник переконує, що концептуальні метафори формуються завдяки здатності мислення встановлювати аналогії між неоднорідними сутностями різної природи, у результаті чого людина концептуалізує одну ментальну сутність у термінах іншої. Таким чином, метафора формується спочатку на когнітивному рівні, а потім отримує вираження на рівні мови (Маккормак, 1990, с. 381). Метафори в концепції дослідника також постають як посередники між людським розумом і культурою. Проте автор здебільшого теоретизує і багаторазово повторює свої ідеї, не обґрунтовуючи їх на основі конкретного мовного матеріалу.

На відміну від теорії Е. Маккормака дослідження російських мовознавців, серед яких А. М. Баранов (2014), Е. В. Будаєв (2008), К. А. Иванова (2020), В. М. Телія (1988a; 1988b), А. П. Чудінов (2001a) та інші вчені, ґрунтуються на багатому фактичному матеріалі. Так, В. М. Телія (1988b) на прикладі російських ідіом і фразеологізмів доводить, що "метафори проникають у концептуальну систему відображення світу під впливом національно-культурних традицій" (с. 175). Дослідниця тлумачить метафору як засіб формування і вираження мовної картини світу та відбиття національно-культурних надбань народу.

Метафоризацію як когнітивний процес трактують В. З. Дем'янков і О. С. Кубрякова (1996), які вважають, що метафора виражає і формує нові поняття, а тому дає змогу отримати нові уявлення й нові знання (с. 57). На думку

О. С. Кубрякової (1996), метафора належить до складних мисленневих просторів – чуттєвого або соціального досвіду (с. 91). У процесі пізнання ці простори, які ми не можемо побачити безпосередньо, співвідносяться через метафору з іншими, простішими мисленневими просторами, які ми можемо сприймати конкретно в реальному житті (наприклад, людські емоції порівнюються з вогнем, сфери економіки й політики – зі спортивними іграми чи змаганнями тощо). При цьому той самий мисленневий простір може бути представлений за допомогою однієї або декількох концептуальних метафор (Дем'янков, & Кубрякова, 1996, с. 92). Ідея В. З. Дем'янкова і О. С. Кубрякової стала однією з ключових для побудови метафоричних моделей, які ми досліджуватимемо в наступних розділах дисертаційної роботи.

В українській тюркології досі не було здійснено комплексних досліджень метафори. Про роль метафори в турецькій лінгвокультурі пишуть тюркологи Т. М. Тімкова і І. Л. Покровська, проте метафора не є основним об'єктом їхніх розвідок. Т. М. Тімкова (2013) аналізує метафори на позначення атмосферних явищ у турецькій мові, стверджуючи, що "метафору слід розглядати з урахуванням традицій і самосвідомості народу" (с. 100). Таку ж думку обстоює І. Л. Покровська (2016), яка на прикладі сакронімів у складі турецької зоологічної і гастрономічної термінології доводить, що зоологічні й гастрономічні метафори є "складниками мовної картини світу турецького етносу" (с. 358). Висновки дослідниць вкотре підтверджують беззаперечність впливу культурних відмінностей на специфіку метафор.

У межах теорії концептуальної метафори слід розрізняти поняття *концептуальної метафори* і *когнітивного підходу* до вивчення метафори. На їхній принциповій відмінності наголошує А. М. Баранов. Говорячи про концептуальну метафору, дослідник радить мати на увазі її когнітивну функцію, тобто її здатність слугувати інструментом пізнання. В основі когнітивного підходу, на думку А. М. Баранова (2014), лежать "процеси метафоризації – операції над знаннями, у результаті яких невідоме стає відомим, а відоме – абсолютно новим" (с. 192). Тобто аналогії, на яких ґрунтуються концептуальні метафори,

дають нам можливість побачити якийсь предмет або ідею через призму інших предметів чи ідей.

В українському мовознавстві теорія концептуальної метафори знайшла своє відображення у працях І. В. Бровченко (2011), С. А. Жаботинської (2011a; 2011b), О. О. Приходченко (2017), О. Ю. Радченко (2012), М. Ю. Салтевської (2011), О. М. Чадюк (2005) та інших мовознавців. Особливої уваги заслуговують праці С. А. Жаботинської, яка розробила схему відбору й аналізу концептуальних метафор, що активно застосовується іншими українськими спеціалістами в цій галузі. Дослідниця детально вивчає роль метафори у творенні картини світу, стверджуючи, що "в метафорах, представлених у мові, простежуються різні випадки використання культурних моделей, які можуть впливати на конструювання тілесного досвіду або слугувати для нього основою" (Жаботинская, 2011b, с. 41).

Серед турецьких лінгвістів вивченню концептуальної метафори присвятили свої дослідження С. Акшехірлі (Akşehirli, 2005), М. Арслан (Arslan, 2006), З. Гемухлуоглу (Gemuhluoğlu, 2008), С. Енґін (Engin, 2003), С. Піштоф і Е. Шанли (Piştof, & Şanlı, 2013), основна ідея яких зводиться до здатності метафори спрощувати складне. Так, С. Піштоф і Е. Шанли (2013) вважають, що "метафора – це не лише засіб художньої виразності, а й механізм, який допомагає легше сприймати абстрактні і складні поняття" (с. 184). Провівши психологічний експеримент серед людей із розумовими розладами, учені дійшли висновку, що людина краще розуміє складні явища, коли вони пояснюються через прості асоціації. А метафора, на думку С. Піштофа і Е. Шанли (2013), – це найпотужніший асоціативний механізм (с. 186).

Услід за своїми колегами З. Гемухлуоглу (2008) стверджує, що "метафора полегшує процес мислення, оскільки пояснює складні абстрактні поняття за допомогою більш доступних понять" (с. 135). Тут ми вважаємо доречним зауважити, що необхідно враховувати доцільність метафори для заміни чи пояснення складних понять. На нашу думку, метафора може спростити зміст висловлення лише в тому випадку, якщо вона містить ідею, знайому адресатові, а

не нові, невідомі образи, які також потребують пояснення. Тому ми поділяємо позицію Г. Олдера і Б. Хезера (1999), які зазначають, що "метафори не мають бути надто туманними, оскільки в реципієнта не виникатиме жодних асоціацій із тими думками, які намагається передати мовець" (с. 97). Так, речення "*AB'ne girmek, Titanik gemisine binmek gibidir*" (укр. "Вступити до ЄС – це все одно, що сісти на Титанік") може викликати в усіх реципієнтів приблизно однакові асоціації, як-от "крах, провал, безуспішність", оскільки трагедія Титаніка – загальновідомий факт. Проте, якщо мовець порівняє вхід до ЄС не з Титаніком, а, наприклад, з китайським пасажирським судном *Doğunun Yıldızı* (укр. "Зірка Сходу"), що зазнав краху в 2015 році, асоціативний ряд може істотно звузитися, адже цією інформацією володіє обмежене коло адресатів. Таким чином, встановлюючи асоціації між поняттями з різних сфер знань, мовець має враховувати рівень обізнаності реципієнтів, особливо якщо йдеться про вживання нових понять.

Ми вважаємо, що метафору неможливо розглядати виключно як засіб образності чи елемент когнітивної системи, тобто ізольовано від суспільної і культурної свідомості. Тому на підставі аналізу ключових теорій метафори ми сформулювали робоче визначення метафори, в основу якого лягли ідеї З. Ковечеша (2005) і В. А. Маслової (2006): метафора – це засіб відтворення в мові процесу перенесення знань з однієї поняттєвої сфери в іншу на основі асоціації чи аналогії, здатний відображати національну культуру й національний менталітет.

1.2 Дослідження політичної комунікації в мовознавстві. Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації

Протягом останніх років найбільш прогресивні наукові напрями з'являються переважно в результаті взаємодії різних галузей знань. Політична лінгвістика, що виникла на перетині лінгвістики з політологією й об'єднує досягнення соціальної психології та соціології, етносемантики та етнології, стала одним із таких напрямів. Як стверджує дослідник політичної комунікації

А. П. Чудинов (2008), "необхідність виникнення і розвитку нового наукового напрямку зумовлена зростаючим інтересом суспільства до умов і механізмів політичної комунікації" (с. 5). Учений додає, що політична лінгвістика тісно пов'язана з багатьма лінгвістичними напрямками, наприклад із соціолінгвістикою, що займається проблемами взаємодії мови і суспільства, з функціональною стилістикою, а саме з дослідженнями публіцистичного стилю, з класичною і сучасною риторикою, з когнітивною лінгвістикою і лінгвістикою тексту (Чудинов, 2008, с. 5).

Перші наукові праці, присвячені вивченню мовних одиниць у політичній комунікації, датуються періодом Античності. Водночас переважна більшість цих розвідок були лише різновидом стилістичних або риторичних досліджень (Акінчиць, 2007, с. 53). Окремими питаннями взаємодії мови і політики займалися Аристотель, Платон, Цицерон та інші античні науковці. Н. Г. Акінчиць (2007) і Л. І. Стрій (2015) називають цей період доісторичним, або риторичним, адже для нього були характерні переважно стилістичні й риторичні дослідження політичної комунікації.

Другий період, на думку Л. І. Стрій (2015), тривав від першої половини ХХ ст. до 60-х років ХХ ст. і мав загальнонауковий характер (с. 20). До цього періоду належать праці Дж. Оруелла, Г. Лассуелла, У. Ліппмана та інших науковців, які присвятили свої дослідження вивченню соціологічного, філологічного і культурологічного аспектів політичної комунікації. Протягом третього періоду (60-ті – 90-ті роки ХХ ст.) політична лінгвістика виокремилася з міждисциплінарної галузі знань. На цьому етапі з'явилися наукові доробки Т. А. ван Дейка, Р. Водака, Ч. Елдера тощо. Останній період (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.), як зазначає дослідниця, характеризується остаточним становленням політичної лінгвістики як окремого наукового напрямку (А. П. Чудинов, Е. Лассан, О. Й. Шейгал) (Стрій, 2015, с. 20-21).

Предметом дослідження політичної лінгвістики вважається політична комунікація, розвиток якої припадає на кінець 40-х рр. ХХ ст., що було спричинено демократизацією політичних процесів у світі у другій половині

XX ст., виникненням і розвитком нових комунікаційних систем і технологій. Особливо активно зарубіжні дослідження політичної комунікації почали розвиватися наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. (Дж. Лакофф (2004), Т. А. ван Дейк (2013), А. Масолфф (2016) та інші вчені).

Сьогодні політична комунікація досліджується як у межах політології, так і в межах лінгвістики. Водночас зауважимо, що увагу політологів здебільшого привертають політичні відносини, політичне життя країни і суспільства, тоді як лінгвісти аналізують мовлення політиків, специфіку політичних текстів тощо. Відповідно сучасна політична лінгвістика, як зауважує Н. О. Мараховська (2011), "вивчає загальні проблеми політичної комунікації, а саме розглядає її відмінності від комунікації в інших сферах, досліджує особливості функціонування політичних текстів та жанри політичної мови (газетна стаття, гасло, інтерв'ю, листівка тощо)" (с. 171).

Серед українських науковців вивченню політичної комунікації присвятили свої праці Н. В. Кондратенко (2007), Л. П. Нагорна (2005), В. В. Петренко (2003). В їхніх працях визначено основні поняття політичної лінгвістики, розглянуто ключові параметри політичної комунікації й особливості політичних текстів. Так, Н. В. Кондратенко (2007) зазначає, що "політичний текст – це текст, який функціонує у сфері політики з метою інформування, впливу, переконання чи спонукання до дій групи людей, адресатів", а "політична комунікація – це обмін інформацією або повідомлення певної інформації в політичній сфері: між комунікантами-політиками стосовно певної політичної ситуації з метою формування політичних уподобань та прагнень" (с. 9). Водночас у своєму визначенні дослідниця оминає увагою той факт, що політична комунікація орієнтована не лише на політиків, а й на аудиторію як реципієнта інформації. Тому, на нашу думку, найбільш точне визначення поняттю *політична комунікація* дав А. П. Чудінов (2008): "політична комунікація – це процес спілкування між учасниками політичної діяльності – адресантом (мовцем або автором) і адресатом (слухачем або читачем)" (с. 32). Схоже визначення пропонує турецький учений І. Чаглар (2015), який також враховує роль адресанта і адресата у своєму

трактуванні політичної комунікації: "політична комунікація (тур. "siyasal iletişim") – це інтерактивний процес, що передбачає обмін інформацією між політиками й виборцями за допомогою засобів масової інформації" (с. 7).

Розмаїття комунікативних тактик і стратегій, до яких удаються політики в політичній комунікації, а також багатогранний комплекс політичних жанрів і стилів спонукали науковців виокремити характерні ознаки, спільні для різних політичних текстів. На нашу думку, найбільш ґрунтовну класифікацію типових рис політичної комунікації подає А. П. Чудінов (2008):

1) ритуальність й інформативність. Як зазначає дослідник, "попри те, що політичні тексти мають містити нову інформацію і бути максимально інформативними, політичній комунікації притаманна ритуальність, тобто фіксована форма викладу й брак новизни змісту" (с. 53);

2) інституційність й особистісний характер. В особистісній, або персональній політичній комунікації мовець виступає перед публікою як особистість із властивими йому індивідуальними рисами, а в інституційній комунікації він представляє певний соціальний інститут і є носієм певного соціального статусу. А. П. Чудінов (2008) пише, що "в кожній мові є спеціальні мовні засоби, які свідчать про інституційний або особистісний характер комунікації і про соціальні ролі комунікантів" (с. 55). Підтвердження цьому бачимо у праці І. Чаглар (2015), який стверджує, що турецькі політики, звертаючись до цільової аудиторії, використовують низку стандартних висловів, як-от: *değerli arkadaşlar* (укр. "дорогі друзі"), *değerli vatandaşlar* (укр. "дорогі співвітчизники"), *sayın seçmenler* (укр. "шановні виборці"), *sayın bayanlar ve baylar* (укр. "шановні пані та панове") тощо (с. 32-33). У наведених прикладах бачимо, що інституційність комунікації виражена чітко визначеним статусом комунікантів – представником одного соціального інституту (політиком) і представниками іншого соціального інституту (громадянами, виборцями). А в особистісній політичній комунікації, як стверджує А. П. Чудінов (2008), можливі звертання за скороченим іменем, іменем і по батькові, а також звертання з використанням займенника "ти" (с. 56). Такі форми звертань найчастіше

трапляються в безпосередньому або опосередкованому спілкуванні між політиками. Незважаючи на те, що для турецького мовленнєвого етикету нехарактерні звертання за іменем і по батькові, у мовленні турецьких політиків можна виявити інші засоби, що вказують на особистісний характер комунікації. Наприклад, турецький політик Девлет Бахчелі у своїх непрямих зверненнях до президента Реджепа Ердогана використовує переважно займенник *sen* (укр. "ти"), як-от: "*Sen dinle bizi sayın Erdoğan*" (укр. "ти послухай нас, шановний Ердогане"), де слово *sayın* (укр. "шановний") має іронічний відтінок і, навпаки, виражає зневажливе ставлення опозиціонера до президента. Попри свою публічність Д. Бахчелі часто припускається образливих висловлювань на адресу Р. Ердогана (*alçaksın* (укр. "ти – негідник"), *şerefsizsin* (укр. "ти – безчесний"), *iflah olmaz bir despotsun* (укр. "ти – невіправний деспот")), що також є прикладом особистісної комунікації між представниками різних політичних сил;

3) езотеричність і загальнодоступність. Незважаючи на те, що політичні тексти, промови, гасла, повідомлення мають бути доступними й зрозумілими, іноді для них характерна езотеричність (зрозумілість лише вузькому колу спеціалістів) (Чудинов, 2008, с. 56);

4) стандартність й експресивність. А. П. Чудинов (2008) зауважує, що експресивність висловлень у політичній комунікації передбачає використання засобів виразності (стилістичних фігур, okazіоналізмів, фразеологізмів тощо), а стандартність висловлень забезпечує їхню доступність широкому колу адресатів завдяки загальноживаній лексиці (с. 60). Під *стандартністю* також маєтсья на увазі використання слів у тих значеннях, що зафіксовані у словниках. До них відносимо так звані "стерті", або загальномовні метафори, що втратили своє фігуральне значення і перетворилися на штампи (наприклад, "devletin başı" – "голова держави", "Soğuk Savaş" – "Холодна війна", "ekonomik atılım" – "економічний прорив" тощо);

5) діалогічність і монологічність. Політична комунікація – діалогічна за своєю природою, оскільки вона спрямована не на самовираження політика, а на вплив і діалог із суспільством (Чудинов, 2008, с. 61). Наприклад, у сучасній

Туреччині діалогічність політичного мовлення виявляється в тому, що політики дедалі частіше дають інтерв'ю, проводять бесіди з виборцями, беруть участь у прес-конференціях і дебатах;

б) агресивність і толерантність. Політична діяльність, за твердженням А. П. Чудінова (2008), характеризується постійною діалектикою агресивності, боротьбою за свої ідеї, а також толерантністю і терпимістю до висловлювань і вчинків однодумців, союзників, опонентів (с. 65). Вище ми описували ситуації, коли один політик уживає образливі висловлення на адресу іншого, що слугує яскравим прикладом комунікативної агресивності.

Крім типових рис політичної комунікації, А. П. Чудінов (2008) також говорить про способи її передачі: вербальний (за допомогою мови) і невербальний (жести, міміка, символи, зображення тощо) (с. 32). Оскільки у пропонованій дисертації ми досліджуємо вербальну політичну комунікацію, ми вважаємо доречним проаналізувати характерні особливості мови в політичній комунікації.

Тривалий час серед мовознавців точаться дискусії щодо визначення змісту й сутності політичної мови, адже важко виокремити знакову систему, що обслуговує виключно сферу політичної комунікації. Як результат, науковці найчастіше оперують терміном "політична мова" (Шейгал, 2000).

Термін "політична мова" використовує В. З. Дем'янков (2002), який зазначає, що "основна відмінність між політичною мовою і повсякденною мовою пов'язана з лексикою, оскільки політична лексика – термінологічна" (с. 33). Аналогічну думку висловлює турецька дослідниця політичної комунікації Н. Беррін Аксой (2002): "сутність політичної мови полягає у використанні спеціальних термінів, що особливо часто трапляються в політичних гаслах, програмах, гімнах тощо" (с. 5). А більш розгорнуте визначення пропонує А. М. Баранов (1997): "політична мова – це знакова система, що обслуговує сферу політичної комунікації задля досягнення суспільного консенсусу, ухвалення й обґрунтування політичних і соціально-політичних рішень..." (с. 108).

Зауважимо, що такі підходи ми вважаємо невиправданими, оскільки "мова – це система впорядкованих вербальних одиниць, організованих відповідним

чином" (Кондратенко, 2007, с. 23). Політика використовує арсенал одиниць загальнонаціональної мови; як стверджує Н. В. Кондратенко (2007), надання переваги певним лексичним одиницям чи синтаксичним конструкціям не дає підстав для виокремлення спеціальної семіотичної системи (с. 23). Підтвердження цим словам бачимо в дослідженні А. П. Чудінова (2008), який теж рекомендує не тлумачити політичну мову як особливу систему одиниць, а вважати її "варіантом національної мови, спрямованим на сферу політики" (с. 32).

На нашу думку, для мови політики характерні певні стилістичні, лексичні, граматичні норми, але вони не виходять за межі норм національної мови. Не можна заперечувати той факт, що сферу політики обслуговує специфічний функціональний мовний варіант, але він не є окремою мовою. Тому слідом за Н. В. Кондратенко (2007) на позначення розглянутого явища ми пропонуємо вживати термін "політичне мовлення", що вказує на спосіб реалізації національної мови, а не на існування окремої системи вербальних знаків (с. 24).

Незважаючи на те, що політичне мовлення реалізує потенціал національної мови, йому притаманні власні специфічні риси, зокрема лексичні: кліше, штампи, сталі вислови, жаргонізми, арготизми тощо, синтаксичні – прямий порядок слів, а також граматичні – вживання чіткого набору граматичних форм (Стрій, 2015, с. 43). Ураховуючи напрям нашого дослідження, ми вважаємо доречним зосередитися на аналізі лексичних, синтаксичних і граматичних особливостей виключно турецького політичного мовлення.

Лексичні особливості турецького політичного мовлення детально вивчає Н. Беррін Аксой. Вона стверджує, що переважна більшість лексичних запозичень у сфері політичної комунікації – це слова англійського або французького походження. Н. Беррін Аксой (2002) додає, що такі слова, як *demokrasi* (укр. "демократія"), *hegemonya* (укр. "гегемонія"), *totaliter* (укр. "тоталітарний"), *kabine* (укр. "кабінет"), *konsey* (укр. "рада") уживаються в багатьох західних мовах, а деякі поняття, як-от: *mega proje* (укр. "мегапроект"), *enflasyon* (укр. "інфляція"), *emperyalizm* (укр. "імперіалізм") не мають власне турецьких відповідників (с. 13). Дослідниця описує політичні жаргонізми й кліше

(наприклад, "işçiyi enflasyona ezdirmek" – досл. "затиснути робітника в інфляцію"), а також говорить про активне вживання в політичному мовленні евфемізмів, аббревіатур, скорочень тощо (Aksoy Berrin, 2002, s. 15).

Стильові риси й мовні засоби турецького політичного мовлення вивчає інша турецька дослідниця, Е. Дурукан (2003а), яка пише, що для досягнення впливу на адресата турецькі політики, як правило, прямо чи опосередковано вживають особові займенники *biz* (укр. "ми") на позначення себе як мовця/ автора промови, *siz* (укр. "ви") на позначення читачів/ слухачів, *onlar* (укр. "вони") на позначення опозиційних партій. Наприклад: "*Bizim toplumumuzun temel direğini oluşturan (siz) esnaf, sanatkar ve KOBİlerimiz, bugün (onların) finansman sorunu altında bunalmaktasınız*" – "(Bu) Наші ремісники, майстри, власники малого і середнього бізнесу – люди, які складають основу нашого суспільства, стомилися від (їхніх) проблем із фінансуванням" (с. 33). У цьому реченні мовець, звертаючись до промисловців і бізнесменів, прямо не вживає займенник *siz* (укр. "ви"), проте він тут імпліцитно присутній. А із загального контексту промови стає зрозумілим, що проблеми з фінансуванням спричинені лідерами опозиційних партій, тому присвійний займенник *onların* (укр. "їхні") також прямо не називається, але мається на увазі.

Крім того, Е. Дурукан (2003а) говорить про національно-культурну специфіку деяких понять у політичних текстах і зауважує, що ті поняття, які мають цінність в одній культурі чи суспільстві, можуть по-іншому сприйматися в інших культурах (с. 33). Дослідниця обґрунтовує свою думку на прикладі турецької і німецької мов: "у той час, як турецьке слово *milliyetçilik* (укр. "націоналізм") індиферентне з точки зору відтінків значень, німецьке *Nationalismus* (укр. "націоналізм") може мати негативні конотації у зв'язку з подіями гітлерівської епохи в Німеччині" (Durukan, 2003а, s. 34). Результати дослідження Е. Дурукан вкотре засвідчують, що в політичному мовленні, незважаючи на його формальність, можна виявити поняття, що відбивають національні цінності й культуру суспільства.

Змістовну класифікацію лексики в політичному мовленні пропонує

турецький науковець Е. Юксель (2005):

1) фразеологізми: "*NATO ipleri kopardı. Büyük savaşa hazır olun*" – "*НАТО розірвав останню нитку (розірвав стосунки). Готуйтеся до великої війни*";

2) аббревіатури: "*G-20 Zirvesi'nde görüşen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Obama'nın arasında Münbiç üzerine kritik bir diyalog geçti*" – "*Між президентом США Бараком Обамою і президентом Реджепом Таїпом Ердоганом, які зустрілися на саміті G-20 ("Велика двадцятка"), відбувся важливий діалог стосовно ситуації в м. Манбідж*";

3) порівняння, уподібнення: "*CHP milletvekilleri ancak gece karanlıkta yaşayabilen yarasaya benziyorlar*" – "*Депутати Республіканської народної партії схожі на кажанів, які можуть жити лише вночі в темряві*";

4) назви кольорів і відтінків: "*AKP'ye "karanlık yönetim" diyen Deniz Baykal Erdoğan'a şöyle seslendi: "Dön de şu CHP kadrolarına bak"* – *Деніз Байкал, який назвав Партію справедливості й розвитку "темною владою", вигукнув до Ердогана: "Повернися і подивися на склад Республіканської народної партії*";

5) спортивна лексика: "*CHP bizi kemer altından vuruyor*" – "*Республіканська народна партія б'є нас нижче пояса*";

6) заклики, лозунги: "*Her şey bizimle iyi olacak! Her şey Türkiye için!*" – "*З нами все стане краще! Усе заради Туреччини!*"; "*Anavatan'a evet! Çünkü bu herimizin geleceği!*" – "*Скажімо 'так' вітчизні! Бо вона – наше майбутнє!*";

7) риторичні питання: "*Ben emeklilere ne diyorum biliyor musunuz? Kıdemli vatandaş diyorum*" – "*Знаєте, як я називаю пенсіонерів? Я називаю їх громадянами зі стажем*" (с. 75-82).

Зазначені лексичні й стильові особливості характерні переважно для жанрів усного політичного мовлення (публічні виступи, доповіді, бесіди, дебати, інтерв'ю), оскільки вони менш формальні й регламентовані, ніж жанри письмового мовлення (програми, газетні статті, офіційні листи тощо).

А. П. Чудінов (2013) також пропонує розрізняти такі жанри політичного мовлення:

I. за функціями:

А) ритуальні жанри (інавгураційне звернення, вітальне слово тощо);

Б) орієнтаційні жанри (доповіді, договори, укази, угоди);

В) агональні жанри (виступи на мітингах, гасла, листівка);

Г) інформативні жанри (звернення громадян до політиків, газетна інформація);

II. за об'ємом інформації:

А) малі жанри (гасла);

Б) середні жанри (листівка, виступи на мітингах чи в парламенті, газетна стаття тощо);

В) великі жанри (політична доповідь, партійна програма) (с. 139-140).

У пропонованій дисертаційній роботі матеріалом для дослідження слугують промови турецьких політиків як один із жанрів усного політичного мовлення. Як стверджує Г. Г. Хазагеров (2002), політичні промови – це об'єкт дослідження політичної риторики, основною метою якої є вивчення способів і прийомів мовленнєвого впливу на адресата (с. 25). Серед риторичних прийомів, до яких удаються політики у своїх промовах, турецька дослідниця Е. Дурукан (2003b) виокремлює:

1) короткі речення, що сприяють кращому сприйняттю і розумінню адресатами інформації: "(...) *Çaresiz değiliz. Bu büyük potansiyeli mutlaka harekete geçirmeliyiz. Partimizin siyaset sahnesindeki varlık nedeni budur*" – "(...) *У нас є вихід. Ми неодмінно повинні використати цей великий потенціал. Саме для цього наша партія діє на політичній арені*";

2) емотивність й експресивність висловлень, що досягаються шляхом використання:

А) анафори (тур. "önyineleme") – повторення мовцем або автором тих самих слів на початку кількох суміжних речень: "(...) *Türkiye'nin sorunları çözümsüz değildir. Çünkü Türkiye'nin zengin yer altı ve yer üstü doğal kaynakları vardır. Türkiye, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Türkiye, çok zengin bir tarihe ve kültürel mirasa sahiptir (...)*" – "*Проблеми Туреччини не є невирішуваними. Адже Туреччина має багаті підземні і наземні природні ресурси. Туреччина має молоде й динамічне*

населення. *Туреччина має дуже багату історію та культурну спадщину (...)*";

Б) антитеза (тур. "karşıtlık") – протиставлення мовцем або автором двох ідей: *"İstikrar zor kazanılır, kolay kaybedilir" – "Важко досягти стабільності, але легко втратити"*;

В) хіазма (тур. "çarpazlama") – зворотне (хрестоподібне) розташування послідовності елементів двох однорідних словосполучень: *"Ülkenin senin için ne yarabileceğini sorma; senin ülken için ne yarabileceğini sor" – "Не питай, що для тебе може зробити твоя країна; спитай себе, що ти можеш зробити для своєї країни"*;

Г) метафори (тур. "eğretileme", "mecaz"): *"Ne yazık ki koyu bir güvensizlik dalgası ülkemizin üstüne çöreklenmiştir" – "На жаль, над нашою країною нависла темна хвиля недовіри"* (с. 145-149).

Грамматичні особливості турецького політичного мовлення аналізує К. Ѓюкмен (2016), результати дослідження якого показали, що найчастіше турецькі політики вживають такі часові форми й способи дієслів:

1) неозначена форма, інфінітив (тур. "mastar kipi"): *"Hedefimiz 80 milyonun gönlünü kazanmak" – "Наша мета – завоювати серця восьмидесяти мільйонів"*;

2) минулий категоричний час (тур. "belirli geçmiş zaman"): *"Yüzyıl önce bu toprakları işgal ettiler, ama biz oradan tek bir devlet, tek bir millet olarak doğduk" – "Сто років тому вони вдерлися на ці землі, але ми народилися єдиною державою, єдиним народом"*;

3) теперішній тривалий час (тур. "şimdiki zaman"): *"Biz Türkiye'nin diriliş ve toparlanmasına Evet diyoruz" – "Ми кажемо 'так' відродженню і відновленню Туреччини"*;

4) майбутній категоричний час (тур. "gelecek zaman"): *"Ülket ve milletim ne zaman huzur ve asayişe kavuşacak?" – "Коли моя країна і мій народ житимуть у мирі та безпеці?"*;

5) теперішній-майбутній час (тур. "geniş zaman"): *"Biz dost ve müttefik kaybetmek istemeyiz" – "Ми не хочемо втратити друзів і союзників"*;

6) зобов'язальний спосіб (тур. "gereklilik kipi"): *"Başka seçeneğimiz yok,*

devleti güçlü yapmalıyız" – "У нас немає іншого вибору, ми маємо зробити країну сильною";

7) наказовий спосіб (тур. "emir kipi"): "*Kürt kökenli kardeşlerim, siz bu nesir milletin eşit ve onurlu bir mensubu olduğunuzu sakın unutmayın*" – "Мої брати курди, нізащо не забувайте, що ви – рівноправні й гідні представники цього знатного народу";

8) умовний спосіб (тур. "koşul kipi"): "*Eğer iki yıl içerisinde Suriye'yi kurtarmazsam istifa edeceğim*" – "Якщо впродовж двох років я не врятую Сирію, я подам у відставку" (с. 209-210).

Стосовно синтаксичної будови турецьких політичних текстів Г. Четін (2016) пише, що в них часто використовуються безособові речення (наприклад, "*Başkanlık sistemi değerlendirilmeli*" – "Президентська система має бути оцінена" замість "*Başkanlık sistemini değerlendirmeliyiz*" – "Ми маємо оцінити президентську систему"). Слід також додати, що безособові речення характерні переважно для таких текстів, як програми політичних партій, політичні договори, угоди та інші офіційні документи. Проте в політичних промовах, дебатах, переговорах, тобто в умовах усної діалогічної комунікації, політики часто звертаються безпосередньо до виборців чи інших політиків, а тому безособових речень у цих текстах – менше ("*Kıymetli misafirler, sizleri ... selamlıyorum*" – "Дорогі гості, вітаю вас...").

Проаналізувавши тексти промов Ататюрка, турецька дослідниця М. Бьорекчі (2008) зазначає, що президент рідко порушував порядок слів у реченні, звичний для турецького синтаксису, згідно з яким означення стоїть перед означуваним, підмет – на початку, а присудок – у кінці речення (с. 368): "*Cumhuriyet hükümeti, uluslararası alanda güvenlik anlaşmalarının imzalanması için özel bir çaba göstermektedir*" – "Уряд Республіки докладає значних зусиль для підписання договорів про забезпечення безпеки на міжнародній арені". Ми вважаємо, що ідея М. Бьорекчі релевантна не лише щодо мовлення Ататюрка, а й інших політичних діячів Туреччини. Зважаючи на те, що політичному мовленню властиві такі ознаки, як клішованість, формальність, чіткість і грамотність,

турецькі політики будують свої промови, дотримуючись традиційного порядку слів у реченнях. Водночас М. Бьорекчі (2008) зауважує, що в мовленні політиків можуть траплятися й інверсії для підсилення емоційності висловлювання (с. 368). Найчастіше політики вдаються до інверсій у менш офіційних виступах, як-от: інтерв'ю, бесіди з виборцями, однопартійцями тощо ("*Boş laflar bunlar. Regim değişikliği değil hükümet sistemi bu" – "Це – пусті слова. Це – не зміна режиму, а система правління").*

Синтаксичні особливості політичних текстів аналізують українські мовознавці І. Л. Білюк (2012), К. А. Карасьова (2014), Т. В. Нагорська (2007) та інші вчені. Так, К. А. Карасьова (2014) стверджує, що політики у своїх виступах "акцентують увагу на словах, які є ключовими й несуть основну інформацію, шляхом зміни порядку слів у реченні" (с. 60). Дослідниця також додає, що порівняно з текстами політичних промов, інтерв'ю, агітаційної реклами, у текстах офіційних державних документів речення зі зворотнім порядком слів трапляються значно рідше.

Попри численні дослідження характерних рис граматики і синтаксису політичної комунікації найбільш актуальними серед мовознавців залишаються дослідження лексичних особливостей, зокрема стилістичних фігур. Оскільки вплив на адресата є однією з найважливіших функцій політичного мовлення, найбільш продуктивним засобом такого впливу визнають метафору.

1.3 Роль і місце метафори у промовах політиків

Як ми зазначали вище, найбільш ефективним інструментом вираження оцінки, агресивності, полемічності й маніпулятивності в політичному мовленні вважається метафора. Водночас сьогодні вчені однак стверджують, що роль метафори в політичній комунікації не обмежується лише наданням мові виразності й образності. У сучасній лінгвістиці активно досліджується роль метафори в організації текстів політичного дискурсу, зокрема політичних промов. На думку А. П. Чудінова (2013), "метафори в політичному тексті – це не

випадковий набір автономних елементів, а своєрідна система" (с. 17). Учений також додає, що "застосування взаємопов'язаної системи метафор сприяє досягненню смислової та емоційної єдності тексту... Метафори, розосереджені по всьому тексту, ніби об'єднують різні його частини в єдине ціле, підсилюючи його прагматичний потенціал" (Чудинов, 2013, с. 18).

А. А. Скрипаль (2011), дослідивши російські політичні метафори, дійшла висновку, що "політики часто вдаються до метафор не в якомусь окремому фрагменті свого виступу, а протягом усієї промови – у вступі, основній частині, наприкінці тощо" (с. 37). Дослідниця також стверджує, що це можуть бути як різні метафоричні моделі, так і варіанти однієї моделі, подібні за змістом.

Детально вивчає роль метафори у структурі політичного дискурсу Х. П. Дацишин (2004), яка вважає, що "однією з найміцніших позицій метафори в тексті є вступне слово політика" (с. 102). Особливість вступного слова полягає в тому, що воно передусім привертає увагу реципієнта, і саме воно покликане справити перше враження на адресата та максимально його зацікавити.

У більшості випадків метафора, використана у вступі промови, набуває розвитку, розкривається і взаємодіє із системою метафор в основному тексті виступу. Наприклад, президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган розпочав одну зі своїх промов такими словами: "*Seni muhabbetle selamlıyorum ey şehirlerin anası!*" (Erdoğan, 2015a) – "*Радю вітаю тебе, матір усіх міст!*". "Матір'ю всіх міст" (тур. "şehirlerin anası") і "колискою цивілізацій" (тур. "medeniyetler beşiği") турки називають Стамбул. Тому, використавши популярну метафору, мовець досягнув основної мети – здобути прихильність реципієнтів і завоювати їхню довіру.

А. П. Чудинов (2003) констатує, що використання політиками метафори у зверненні супроводжується низкою різних індивідуально-авторських метафор в основному тексті (с. 35). У згаданому вище виступі президента метафору було вжито в першому ж реченні промови: "*Biz burada Türk ve Kürt çocuklarının nefesini birleştiriyoruz*" (Erdoğan, 2015) – "*Ми об'єднуємо тут воєдино дихання турецького і курдського народів*". Застосувавши метафору "nefesini birleştiriyoruz" (укр.

"об'єднуємо дихання"), політик має на увазі, що уряд Туреччини прагне об'єднати турецьке й курдське населення Туреччини, які здавна ворогують між собою. У цьому реченні оратор використав власну, авторську метафору, смисл якої містить інформацію про його емоційне ставлення до обговорюваного питання. О. Г. Амірова (2013) називає індивідуально-авторську метафору "основним репрезентантом особистісних смислів, оскільки вона здатна передавати концептуально значиму інформацію, сигналізувати про наявність авторських суджень стосовно описуваних подій" (с. 22).

Згідно з твердженням Н. О. Празян (2009), "у промовах політиків, як і в повсякденному спілкуванні, часто трапляються стерті, загальноприйняті метафори, основна функція яких полягає в первинній номінації реалій політичного життя" (с. 135).

Х.П. Дацишин (2004) переконує, що зближенню реципієнта з комунікатором сприяє емоційне забарвлення текстів, іронічні конотації (с. 48). Наприклад, іронічний характер слова "театр" стосовно свавільних рішень влади передбачає, що таке вживання відповідатиме настрою більшості адресатів мовлення (інших представників партії) і стане додатковим чинником зближення їхніх позицій.

Ю. І. Бойко (2011) визнає, що метафора відіграє виняткову роль у процесі впливу на адресата й формуванні нової системи суспільних цінностей та оцінок (с. 202). На думку дослідниці, нестандартний вислів із фігуральним значенням привертає увагу адресата й виявляє оцінку, яку мовець дає певній політичній реалії (Бойко, 2011, с. 203-204). Ми підтримуємо позицію Ю. І. Бойко, адже вважаємо, що метафора може виявляти ставлення мовця чи реципієнта до тих чи тих фрагментів політичної дійсності. Наприклад, метафоричний сигніфікат "kukla" (укр. "лялька, маріонетка") демонструє негативне уявлення про політиків і політичні процеси ("kukla devlet" – "маріонеткова держава").

Метафора як засіб вираження оцінки вже тривалий час привертає увагу багатьох дослідників (Агеев, 2002; Арутюнова, 1985; Маркелова, 1993; Чернявська, 2001 та інші вчені), які трактували її як універсальний механізм

творення емоційно-оцінних номінацій. Метафора містить не лише інформацію про оцінку, а й вираження почуття і ставлення мовця (зневага, повага, захоплення тощо) (Агеев, 2002, с. 24). Інтеграція оцінки й емотивності в семантиці метафори перетворює її на засіб експресивності.

Л. Л. Ільницька (2009) вважає, що ключовою функцією метафори в політичній комунікації є саме її здатність виражати оцінку (с. 85-86). Тому дослідниця поділяє метафори на ті, що виражають: 1) позитивну оцінку (наприклад, метафора "yeni şafaklar" (досл. "нові світанки") символізує надію на світле майбутнє, початок нового життя; 2) негативну оцінку ("-i sehenneme çevirmek" – "перетворити щось на пекло"); 3) нейтральну оцінку ("siyasal iklim" – "політичний клімат").

За словами Х. П. Дацишин (2004), "метафоричною оболонкою оцінки за шкалою "добре-погано" в політичних промовах можуть бути антонімічні пари" (с. 27). Наприклад, прикметники "sıcak" – "теплий, гарячий" і "soğuk" – "холодний" ("ülkeler arasındaki soğuk/ sıcak ilişkiler" – "холодні/ теплі відносини між країнами"); дієслова "ilerlemek" – "рухатися вперед" і "durmak" – "стояти на місці" ("ekonomi ilerliyor/ duruyor" – "економіка рухається вперед/ стоїть на місці"). Водночас деякі слова можуть рідко мати антонімічні відповідники, як-от слово "kirli" (укр. "брудний"). Усі вирази з цією лексемою виражають негативну оцінку: "kirli seçim" (укр. "брудні вибори"), "kirli siyaset" (укр. "брудна політика"), "kirli para" (укр. "брудні гроші") тощо. Однак антонімічні словосполучення зі словом *temiz* (укр. "чистий") значно рідше трапляються у промовах турецьких політиків. А метафоричні сполуки з прикметником "yumuşak" (укр. "м'який") можуть мати як позитивне ("yumuşak ültimat" – "м'який ультиматум"), так і негативне значення ("yumuşak karın" – "слабке місце" (досл. "м'який живіт")). Словосполучення "yumuşak karın" (досл. "м'який живіт") має фігуральні значення "слабке, вразливе місце", "ахіллесова п'ята" і несе негативне оцінне навантаження.

Дж. Перрез (2015) зауважує, що іноді один фрагмент політичної дійсності (політичний процес, явище, особа тощо) може належати до однієї або кількох

різних категорій, і як наслідок, мати різні емоційно-оцінні значення (с. 166). Наприклад, поняття *seçim* (укр. "вибори") може метафорично інтерпретуватися як *maraton* (укр. "марафон"), тобто вибори порівнюються зі спортивним змаганням, або як *savaş* (укр. "війна", "боротьба"), тобто вибори виступають полем бою за голоси.

Метафору як засіб вираження оцінки вивчає також російська дослідниця О. Й. Шейгал. Вона стверджує, що "компонент оцінки, який містить метафора, іноді може бути представлений в імпліцитній формі, але його можна виявити шляхом контекстуальної інтерпретації політичного тексту" (Шейгал, 2000, с. 41). Саме імпліцитний спосіб вираження оцінки, на нашу думку, допомагає політику досягти головної мети – пом'якшити характеристики понять задля уникнення конфліктних ситуацій, конфронтації сторін тощо. О. Й. Шейгал (2000) додає, що в імпліцитній оцінці часто представлені нейтральні слова або мовні засоби позитивної оцінки, за якими автор може приховувати негативну оцінку (с. 58).

Метафора є ефективним інструментом когнітивного осмислення мови, мовної картини світу, що використовується політиками з метою привернути увагу аудиторії, у доступній, короткій формі передати складну ідею або інформацію, надати виступам експресивно-оцінного забарвлення, створити певний політичний імідж тощо.

Висновки до Розділу 1

1. Як показує огляд сучасних лінгвістичних досліджень, метафора – це мовний і водночас складний когнітивний феномен, що може слугувати способом вираження культурного досвіду. Сьогодні метафору розглядають не лише як стилістичний засіб, а й як спосіб подачі інформації, спосіб категоризації предметів і явищ навколишньої дійсності. На основі аналізу наукових розвідок, присвячених вивченню метафори, ми розуміємо метафору як засіб відтворення в мові процесу перенесення знань з однієї поняттєвої сфери в іншу на основі асоціації чи аналогії, здатний відображати національну культуру й національний

менталітет.

2. В умовах масового впливу засобів масової інформації на свідомість широких мас населення вектор досліджень метафори як елемента художньої літератури зміщується у сферу масової комунікації, зокрема політичної. Як результат, політична комунікація досліджується сьогодні не лише політологами, а й лінгвістами. На основі аналізу наукових доробків українських і зарубіжних учених ми виокремили такі риси політичної комунікації, як ритуальність й інформативність, інституційність й особистісний характер, езотеричність і загальнодоступність, стандартність й експресивність, діалогічність і монологічність, агресивність і толерантність. Ми також з'ясували, що для політичної комунікації характерні два способи передачі інформації: невербальний і вербальний, останній з яких ми досліджуємо у пропонованій дисертації.

3. Ключова роль у дослідженнях політичної комунікації належить аналізу політичного мовлення, яке ми трактуємо як специфічний функціональний мовний варіант, що використовується у процесі створення політичного тексту. У дисертаційній роботі ми досліджуємо політичні промови як один із жанрів усного політичного мовлення, що характеризуються цілою низкою граматичних, синтаксичних, а також лексичних ознак, чільне місце серед яких посідає метафора.

4. Метафора є найбільш ефективним інструментом вираження оцінки, агресивності, полемічності й маніпулятивності в політичному мовленні, проте її роль в політичній комунікації не обмежується лише наданням мові виразності й образності. Як один із ключових засобів політичного й ідеологічного впливу метафори стали невід'ємною частиною промов турецьких політиків, до яких вони вдаються протягом усієї промови: у вступі, основній частині, наприкінці.

Основні положення розділу 1 висвітлені в одноосібних працях автора (Шулькевич, 2017b; Шулькевич, 2017c).

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ

2.1 Методологічні підходи до аналізу метафори

Починаючи з другої чверті ХХ ст., коли розпочалося становлення політичної науки в результаті стрімкого розвитку публічної політики й прикладних політичних технологій взаємодії зі суспільством у країнах Заходу, дедалі більше політологів, соціологів та лінгвістів зосереджували свою увагу на вивченні політичного аспекту функціонування метафори. Поступове зближення політичної лінгвістики й метафорології незабаром спричинило виникнення нового міждисциплінарного наукового напрямку – політичної метафорології, результатом активних досліджень якої стало те, що сьогодні метафору вивчають із різних методологічних позицій.

На думку Е. В. Будаєва і А. П. Чудінова (2008), цінність політичної метафорології полягає в тому, що за допомогою її методів можна виявити інтенції політичного лідера, політичної організації, соціальної групи, а також розкрити ймовірні сфери й напрями суспільно-політичних та соціальних зрушень, визначити їхній характер (с. 13). Першим із таких методів, що тривалий час домінував у політичній метафорології, був риторичний підхід, започаткований американським ученим Майклом Осборном у 60-х роках ХХ ст. Дослідивши звернення політиків до виборців, науковець визначив, що в політичному мовленні завжди простежуються архетипні метафори, тобто образи хвороб і здоров'я, світла і темряви та інші образи природного циклу. З часом ідеї М. Осборна зазнавали змін та уточнень з боку інших дослідників риторичного напрямку, проте й до сьогодні постулати вченого цитуються в багатьох наукових розвідках.

Упродовж кількох десятиліть риторичний методологічний підхід, як стверджує І. Ю. Вільчинська (2013), слугував для аналізу промов, виступів і заяв політичних лідерів (с. 200). Ключова ідея риторичного підходу полягає в тому, що

метафора – це скорочене порівняння, яке не містить предикатів подібності (наприклад, "схожий на", "нагадує") і компаративних сполучників ("ніби", "наче", "як") тощо (Просяннікова, 2015, с. 86). У наведеному визначенні приховане вже знайоме нам із попереднього розділу уявлення про метафору як мовний засіб, що виконує естетичну й прагматичну функції. Для аналізу мовних метафор у політичному мовленні застосовувався метод критичного аналізу, згідно з яким "метафора як риторична фігура в політичному дискурсі містить приховану, неочевидну для референта інформацію, якій мовець дає власну ідеологічну оцінку" (Будаєв, & Чудинов, 2006, с. 65). Таким постулатом російські й українські дослідники політичних метафор послуговувалися до кінця 90-х років, хоча в американській та європейській лінгвістиці вже тривалий час переважав когнітивний методологічний підхід.

І. І. Остапчук (2016) вважає, що сьогодні причиною спаду актуальності риторичного та інших підходів у дослідженнях метафори став брак у них комплексної методики відбору, аналізу й класифікації метафор, тому дедалі більше вчених послуговуються методами когнітивного підходу (с. 59). Саме з появою когнітивного напрямку в 80-х роках минулого століття і методу концептуального аналізу метафор, запропонованого Дж. Лакоффом і М. Джонсоном, змінилася методологічна основа багатьох досліджень політичної метафорики.

У попередньому розділі ми зазначали, що Дж. Лакофф і М. Джонсон (2003) у своїх дослідженнях оперують такими когнітивними структурами, як вихідний, або корелятивний домен (від англ. "source domain") – елемент, на основі якого здійснюється перенесення, і цільовий, або референтний домен (від англ. "target domain") – реципієнтна зона (с. 203). Корелятивний домен, як правило, містить конкретний досвід і знання людини, соціальної групи, суспільства про навколишній світ. У процесі метафоризації ці знання і досвід у вигляді лексики, образів, асоціацій, моделей мислення переносяться до референтного домену, тобто у сферу абстрактного, невідомого, аморфного (Lakoff, & Johnson, 2003, p. 25). Процес метафоричної експансії Дж. Лакофф і М. Джонсон (2003)

пояснюють за допомогою таких моделей, як "суперечка – це війна", "час – це гроші", "кохання – це подорож" тощо (с. 5-9). Наприклад, у межах метафоричної моделі "суперечка – це війна" дослідники виокремлюють метафори "атакувати/знищити співбесідника", "перемогти в суперечці", у межах моделі "час – це гроші" – метафори "заощаджувати/ економити/ витратити час", "бюджет часу", у моделі "кохання – це подорож" – "стосунки йдуть у глухий кут", "іти різними шляхами/ бути на роздоріжжі у стосунках" і т.д. У наведених прикладах відбувається перенесення з корелятивного домену (поняттєвої сфери "війна", "гроші", "подорож") у референтний домен ("суперечка", "час", "кохання"). Зважаючи на те, що ідеї американських дослідників відіграли визначальну роль у розвитку подальших теорій метафори й методик її дослідження, у дисертації ми також послуговуємося їхньою термінологією і концепцією вивчення метафор.

Як зауважує С. В. Сорокін (2013), когнітивний підхід дає нам змогу проникнути в менталітет народу, його бачення світу, виявити поняття, релевантні для культури цього народу (с. 4). Тому в лінгвістичних розвідках зарубіжних і українських науковців когнітивний підхід до вивчення метафори дедалі частіше поєднується з лінгвокультурним, що дає змогу реконструювати ментальні уявлення, стереотипні асоціації, виявлені фрагментами мовної системи, зокрема метафорами. Саме метафори є особливо інформативним матеріалом для лінгвокультурних досліджень, оскільки транслюють національно зумовлену інтерпретацію явищ, виражених словом, через асоціативне зближення з якимсь предметом на основі їхніх реальних чи уявних ознак (Воркачев, 2001, с. 65).

Лінгвокультурний підхід також посідає ключове місце в нашому дослідженні, третій розділ якого безпосередньо пов'язаний із вивченням культурних метафор у промовах турецьких політиків. Метафори стали вагомим матеріалом для лінгвокультурного аналізу, оскільки їхня семантика втілює типові образні уявлення мовної культури, що "відбивають культурно-історичний досвід народу, закладають у мовну здатність людини моделі образного асоціювання, стереотипні для конкретного мовного колективу" (Юрина, 2005, с. 118). Наприклад, нерозважливих, хитрих людей турецькі політики асоціюють із героєм

тюркського епосу Делі Думрулом (тур. "Deli Dumrul"), борців за свободу і справедливість – із Кьороглу (тур. "Köroğlu"), персонажем фольклорно-епічної пам'ятки тюркських народів, смерть – із янголом смерті Азраїлом (тур. "Azrail"). Для того, щоб розкрити й пояснити метафоричну природу образів героїв тюркського епосу, коранічних сюжетів і персонажів, характерних для турецької культури, ми скористалися "Ісламським енциклопедичним словником" (Али-заде, 2007), "Кораном" (Кулиев, 2007), "Енциклопедією ісламу Релігійного Фонду Туреччини" (Милославский, & Петросян, 1991), розвідками з тюркської міфології (Çoruhlu, 2002; Bahaeddin, 2010; Uraz, 1994) тощо.

Під час опису мовних фактів у лінгвокультурному підході лінгвіст, як правило, оперує поняттям *мовна картина світу*, що має істотне значення для нашого дослідження. Мовна картина світу – це фундаментальне лінгвокультурне поняття, у якому відбиті буття людини у світі й роль мови у процесі пізнання світу й розвитку свідомості (Кубрякова, 2010, с. 15). Як зазначає І. Л. Покровська (2008), пізнання мовної картини світу певного етносу дає змогу отримати інформацію про склад мислення нації й подивитися на світ очима носіїв мови (с. 88).

Симбіоз когнітивного й лінгвокультурного підходів дозволяє нам виявити культурне підґрунтя метафор та здатність релігійних і міфологічних уявлень закріплюватися в метафоричних образах, стереотипних для турецької мовної картини світу.

2.2 Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків

Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків має комплексний характер. Інвентаризація метафоричних одиниць здійснювалася на основі 250 текстів промов турецьких політиків. Тому для пошуку фактичного матеріалу ми використовуємо метод суцільної вибірки. Водночас для виявлення лексичних одиниць із метафоричним значенням ми вважаємо доречним застосувати процедуру ідентифікації метафор (англ. "Metaphor Identification

Procedure"), розроблену групою вчених the Pragglejaz Group¹ з метою точної ідентифікації метафор у будь-якому типі дискурсу. Процедура складається з таких етапів:

1) прочитати текст (у нашому випадку – прочитати текст політичної промови, щоб сформуванати загальне уявлення про тип повідомлення);

2) визначити контекстуальне значення кожної лексичної одиниці;

3) зіставити контекстуальне значення з денотативним/ основним значенням лексичної одиниці (на відміну від базового значення, контекстуальному притаманна менша конкретність, обмежена, специфічна сфера вживання і певний ступінь абстрактності);

4) у випадку, якщо ситуативне/ контекстуальне значення лексичної одиниці контрастує з узуальним/ базовим, маркувати її як метафору (Pragglejaz Group, 2007, р. 3).

Перевірка узуальності лексичних одиниць здійснювалася за допомогою методу компонентного аналізу, зокрема аналізу словникових дефініцій, переважно на основі "Великого турецько-російського словника" (Баскаков, & Голубева, 1997).

Основу методологічної бази нашого дослідження складає методика метафоричного моделювання, концепція якої була запропонована Дж. Лакоффом і М. Джонсоном. Пізніше ідея американських дослідників стала підґрунтям для теорії метафоричного і фреймового моделювання, розвиненої А. М. Барановим і Ю. М. Карауловим (1991), А. П. Чудіновим (2001a), Е. В. Будаєвим (Будаєв, & Чудинов, 2006) та згодом імплементованої українськими лінгвістами О. М. Чадюк (2005), О. І. Андрейченко (2011), Л. Л. Славовою (2016).

На нашу думку, найбільш влучне визначення поняттю *метафорична модель* дав А. П. Чудінов (2003): "Метафорична модель – це схема зв'язку між сферами понять, що існує та/ або сформувалася у свідомості носіїв мови, представлена формулою X – це Y" (с. 70). Наприклад, у метафоричній моделі СУСПІЛЬНО-

¹ Назва групи дослідників Pragglejaz є акронімом, що утворився з імен її учасників: Peter Crisp, Ray Gibbs, Alan Cienki, Graham Low, Gerard Steen, Lynne Cameron, Elena Semino, Joe Grady, Alice Deignan, Zoltan Kövecses

ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ об'єкти і процеси СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ уподібнюються об'єктам і процесам ЛЮДСЬКОГО ОРГАНІЗМУ. Схематично цю метафоричну проекцію можна представити так (див. Рис. № 1):

Рис. № 1. Метафорична проекція корелятивного домену (ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ) на референтний домен (СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ)

Невід'ємним елементом метафоричної моделі є фрейм (від англ. "frame" – "рамка") як ключова модель репрезентації знань у когнітивній лінгвістиці. Поняття *фрейму* було введено в лінгвістику Ч. Філлмором (1988), який визначав фрейми як когнітивні структури, що сприяють розумінню концептів, представлених словами (с. 60). Проте в дослідженні ми послуговуємося визначенням О. О. Селіванової (2010), що, на нашу думку, найбільш влучно розкриває зміст поняття: "Фрейм – це структура репрезентації знань, що містить інформацію, набуту досвідом, про певну стереотипну ситуацію" (с. 771). Фрейми складаються зі слотів – елементів ситуації, компонентів фрейму, у яких зберігається особливий тип інформації, релевантний для певного фрагмента дійсності. Наприклад, у межах метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ система фреймів і слотів корелятивного домену ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ слугує основою для моделювання ментальної системи референтного домену СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ. При цьому в референтному домені зберігається структура й емотивний потенціал понять корелятивного домену (Чудинов,

2003, с. 70). Так, фрейм "Частини тіла" метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ має таку структуру (див. Рис. № 2):

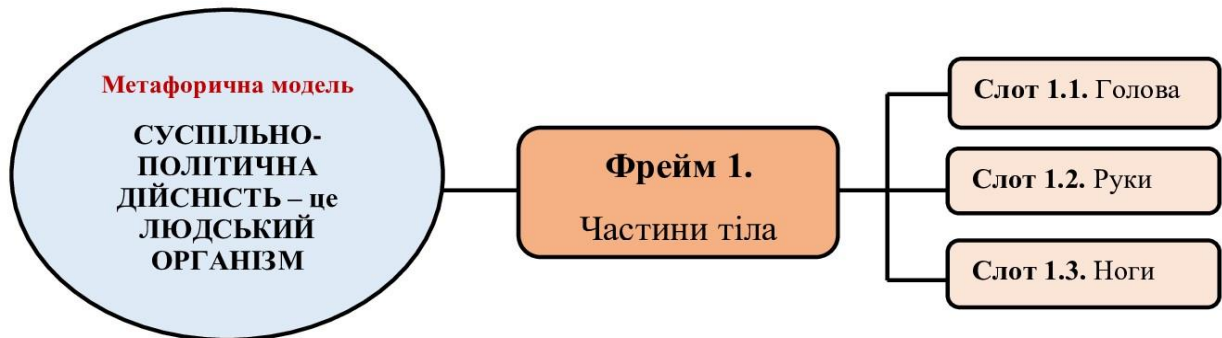

Рис. № 2. Структура фрейму "Частини тіла" метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ

Опис метафоричної моделі передбачає характеристику таких її ознак:

- 1) корелятивний домен (наприклад, ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ), тобто сфера понять, до якої входять неметафоричні смисли одиниць у межах моделі;
- 2) референтний домен (наприклад, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ), тобто сфера понять, до якої входять метафоричні смисли відповідних одиниць у межах моделі;
- 3) фрейми моделі, що структурують корелятивний домен і слугують ментальній категоризації референтного домену;
- 4) слоти, з яких складаються фрейми метафоричної моделі;
- 5) продуктивність відповідної метафоричної моделі (Чудинов, 2013, с. 27-30).

Сучасні зарубіжні й українські дослідники метафори досі не можуть дійти згоди щодо загальновизнаних принципів і критеріїв класифікації та інвентаризації метафор. Цю проблему було висвітлено в розвідках Н. Д. Арутюнової (1978), Г. М. Складєвської (1993), В. П. Москвіна (2006), А. П. Чудинова (2003) та інших дослідників, які розробляли власні підходи до класифікації метафор. Причиною цього А. П. Чудинов (2001b) вважає розмаїття метафоричних моделей, що відбивають сучасну політичну й суспільну дійсність будь-якої країни (с. 52). А

проблема систематизації метафоричних моделей, на думку дослідника, полягає у виборі основи для класифікації. Услід за А. П. Чудиновим (2001b), ми вважаємо найбільш зручним спосіб диференціації метафоричних моделей на підставі корелятивних доменів, що слугують джерелами концептуальної метафоричної експансії. Так, кожен метафоричну модель ми виокремлюємо в певний семантичний розряд, умовну назву якому дає назва сфери, з якої здійснюється метафоричне перенесення. Наприклад, ми аналізуємо такі типи метафор, як антропоморфна, морбiальна, театральна, спортивна, транспортна та побутова метафори.

На завершальному етапі дослідження ми оцінюємо кількісні параметри даних і визначаємо частотність уживання, а також лінгвокультурну актуальність конкретної метафоричної моделі за допомогою методики кількісно-статистичних підрахунків.

Аналіз метафоричних моделей, побудованих на основі промов політиків, дає змогу визначити міру впливу процесів і явищ культурного й суспільно-політичного життя етносу на функціонування мови. Тому, на нашу думку, методика метафоричного і фреймового моделювання найбільш ефективна для дослідження системи метафор, характерних для картини світу турків.

2.3 Етапи дослідження метафор у промовах турецьких політиків

Система метафоричних моделей – це важливий складник національної мовної картини світу, національної ментальності, тісно пов'язана з історією певного народу й сьогоденною суспільно-політичною ситуацією (Чудинов, 2013, с. 27). Згідно з цією позицією, наша основна мета полягає у виявленні та аналізі найбільш продуктивних метафоричних моделей у промовах турецьких політиків і метафор, які міцно закріпилися в поняттєвій системі турків на основі їхніх культурних, релігійних, міфологічних уявлень про навколишню дійсність. Так, алгоритм інвентаризації та аналізу метафор у нашому дослідженні складається з таких етапів:

- 1) формування вихідних списків метафоричних одиниць із текстів промов сучасних турецьких політиків, застосовуючи процедуру ідентифікації метафор;
- 2) аналіз природи й походження понять корелятивного домену з використанням відповідного джерела, а саме: "Корану", "Ісламського енциклопедичного словника", досліджень із тюркської міфології, "Великого турецько-російського словника" тощо;
- 3) побудова метафоричних моделей із відповідними фреймами й слотами з урахуванням характеру понять корелятивного домену;
- 4) опис корелятивного домену, фреймів і слотів у складі кожної метафоричної моделі;
- 5) визначення типів метафоричних одиниць та інтерпретація їхніх значень із виявленням в їхній структурі рис, що відбивають ментальні особливості носіїв турецької мови;
- 6) проведення кількісно-статистичного аналізу метафор у межах відповідної метафоричної моделі з метою визначення її продуктивності й актуальності для сучасної картини світу турків;
- 7) укладання словника метафор, матеріалом для якого стали промови сучасних турецьких політиків. Метафоричні одиниці у словнику розподілені за темами, тобто за метафоричними моделями. До кожної метафоричної одиниці подається її буквальне й переносне значення, а також приклади її використання у промовах турецьких політиків із перекладом українською мовою.

Дотримання зазначених етапів аналізу дає змогу детально вивчити актуальні метафоричні моделі, їхню внутрішню структуру, культурну й суспільно-політичну зумовленість у промовах сучасних турецьких політиків, що є одним із ключових завдань нашого дослідження.

Висновки до Розділу 2

1. Упродовж кількох десятиліть когнітивний підхід залишається найбільш популярним методологічним підходом до аналізу метафори. У нашому

дослідженні когнітивний підхід нерозривно поєднаний із лінгвокультурним підходом, що дозволяє вивчити стереотипні асоціації, ментальні уявлення турків, покладені в основу метафор.

2. Ключовим методом дослідження є методика метафоричного і фреймового моделювання, яка є найбільш ефективною для вивчення системи метафор, характерних для картини світу турків, оскільки наша основна мета полягає у виявленні та аналізі найбільш продуктивних метафоричних моделей у промовах сучасних турецьких політиків і метафор, які міцно закріпилися в поняттєвій системі турецького етносу.

3. Алгоритм проведення дослідження складається із семи основних етапів. На першому етапі застосовано метод суцільної вибірки. Метод компонентного аналізу ми використали на другому етапі, методику метафоричного і фреймового моделювання та метод типологічної класифікації – на третьому і четвертому етапах, методику кількісно-статистичних підрахунків метафор у межах відповідної метафоричної моделі було імплементовано на шостому етапі. На завершальному сьомому етапі ми уклали словник метафор, матеріалом для якого стали промови сучасних турецьких політиків.

Основні положення розділу 2 висвітлені в одноосібних публікаціях автора (Польова, 2018b; Польова, 2020).

РОЗДІЛ 3

КУЛЬТУРНА МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Сьогодні українські і зарубіжні вчені активно досліджують культурні чинники, що впливають на розвиток і функціонування мови. Проблема взаємозв'язку мови і культури стала ключовою для цілої низки напрямів сучасної лінгвістики, як-от: етнолінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, але найчастіше мовно-культурна взаємодія вивчається в межах лінгвокультурології.

Основа лінгвокультурології як науки про взаємодію мови і культури була закладена ще за часів В. фон Гумбольдта. Його послідовники приділяли значну увагу вивченню культурних чинників, що впливають на розвиток мови, їхній взаємозв'язок і взаємозалежність.

Серед сучасних лінгвістичних досліджень, присвячених визначенню лінгвокультурології як науки, ключове місце посідають праці В. М. Телії (1988b), яка наголошувала: "Лінгвокультурологія вивчає живу комунікацію у взаємодії з мовою і менталітетом народу" (с. 186). Тому в сучасному мовознавстві лінгвокультурний підхід ґрунтується на класичній ідеї взаємозв'язку мови, культури, мислення і свідомості, яка представлена в численних наукових концепціях.

Сьогодні в межах лінгвокультурології особлива увага прикута до вивчення процесів метафоризації, оскільки метафора вважається "важливим засобом збереження і передачі крізь покоління асоціацій, стереотипів й еталонів національно-культурних надбань" (Юрков, 2012, с. 31). Водночас слід наголосити, що метафорі відводиться вагоме місце в політичній культурі, яка є частиною загальної культури й культурної спадщини.

Згідно з твердженням Е. В. Будаєва, політичну метафору в лінгвокультурному аспекті слід розглядати у двох вимірах: семантичному й прагматичному. У семантичному аспекті метафора постає в ролі "дзеркала" культури, а в прагматичному – як "інструмент" конструювання культурної

ідентичності (Будаев, 2010, с. 21). У дисертації ми розглядаємо метафори переважно в семантичному аспекті, де лінгвокультурний підхід допомагає нам виявити закономірності метафоричного моделювання картини світу в дискурсі турецької політики.

Термін *культурна метафора* всередині 2000-х років використав американський психолог Мартін Геннон, проте найбільш влучне визначення поняттю пропонує В. А. Маслова (2018): культурна метафора – це призма, крізь яку носій конкретної мови бачить світ; це те, що знають усі носії певної лінгвокультури й використовують у комунікації (с. 43). Водночас О. А. Свірепо (2001) зазначає, що "культурні метафори – це не лише наше бачення світу, але й керівництво до дії. Нерозуміння чужої метафоричної концептосфери може призвести до 'зіткнення культур', тому успіх міжкультурної комунікації безпосередньо залежить від здатності по-новому осмислити метафоричну картину світу" (с. 105).

Метафоричне перенесення виникає не в абстрактному середовищі, а в конкретну епоху й у конкретній соціокультурній ситуації. Так, метафоричні словосполучення *Türklerin atası* (укр. "батько турків"), *ülkü Tanrımız* (укр. "наш ідеальний Бог"), *zafır kartalı* (укр. "переможний орел") одразу викликають у турків асоціації, пов'язані з легендарним турецьким реформатором Мустафою Кемалем Ататюрком, а дев'ятого президента Туреччини Сулеймана Деміреля називали *barajlar kralı* (укр. "король гребель") за його сприяння будівництву гідроспоруд. Водночас чи ненайбільшу кількість метафоричних прізвиськ має чинний президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган, діяльність якого викликає у турків суперечливі емоції. Наприклад, в опозиційних колах його називають *kuklacı* (укр. "лялькар") за вміння маніпулювати народними масами. Оскільки всі ці метафори мають конкретних референтів виключно в контексті турецької політики, ми можемо вважати їх культурними.

Видатний американський лінгвіст Дж. Лакофф (1992) уважає, що "найбільш фундаментальні культурні цінності узгоджуються з метафоричною структурою основних понять певної культури" (с. 231). Прикладами цього можуть слугувати

поняття правителя в культурах Заходу і Сходу. Е. В. Будаєв (2010) стверджує: "Якщо на Заході глави держав часто порівнюються з капітанами й штурманами корабля, то метафори лідерства у східних культурах здебільшого пов'язані з мистецтвом верхової їзди" (с. 11). Так, перший радник з економічних питань Туреччини Їт Булут в одній зі своїх промов сказав: "*Devlet bir attır, hükümet de binicisi*" (Bulut, 2014) – "*Держава – це кінь, а уряд – її вершник*". Застосовуючи такі асоціації, політик має на увазі, що уряд – це керівна й направляюча сила, яка обирає для країни шлях руху й розвитку.

Ще один приклад метафори лідерства, в основі якої лежить порівняння влади з мистецтвом верхової їзди, бачимо в інтерв'ю депутата Партії націоналістичного руху Корая Айдина: "*HDP de dizginleri elinde tutar. CHP koşum atı olarak önden yürüyor*" (Aydın, 2015) – "*Народна демократична партія тримає віжки у своїх руках. А Республіканська народна партія йде попереду як ломовий кінь*". Тут метафоричне словосполучення *dizginleri elinde tutmak* (укр. "тримати віжки у своїх руках") вжито у значенні "управляти", "керувати", а метафора *koşum atı* (укр. "ломовий кінь") має значення "надмірно важка робота". Слід також зазначити, що метафори влади, пов'язані з верховою їздою, відіграють панівну роль у турецькому політичному дискурсі й дискурсі культури турецького етносу. Це пояснюється тим, що воїни, яким щастило майстерно опанувати мистецтво верхової їзди, високо цінувались ще за часів Османської Імперії, де молоді рекрути щодня наполегливо намагалися оволодіти цим мистецтвом, а турецькі султани дарували європейським правителям дорогих арабських скакунів як вияв заможності, вдячності й поваги.

Для того, щоб більш детально дослідити культурні метафори в турецькій політичній комунікації, у цьому розділі дисертаційної роботи ми аналізуємо метафори, ґрунтовані на асоціаціях політичних діячів, політичних процесів і явищ суспільного життя з коранічними персонажами й сюжетами, міфічними істотами та явищами природи, літературними героями й мотивами тощо.

3.1 Релігійна метафора у промовах турецьких політиків

Для мусульманських країн релігія й віра в існування Аллаха завжди мали глибоке культове значення. Тому релігія – це невід’ємний складник культури турецького народу, а важливою рисою культурної і суспільно-політичної сфери Туреччини є часте використання висловів релігійного змісту, серед яких чільне місце посідає метафора.

На думку Т. В. Таратиної (2011), "релігійна метафорична модель часто характеризується позитивною емотивністю. Це пов'язано з позитивним ставленням більшості авторів до корелятивного домену" (с. 157). Проте метафори з корелятивним доменом "Релігія" в контексті турецької політики не завжди можуть мати позитивні значення, про що свідчать деякі з фреймів, виокремлені в межах метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ.

Фрейм 1. Світлі сили. До складу цього фрейму ми включили слоти з корелятивними доменами "Аллах" та "Апостоли і Янголи".

Слот 1.1. Аллах. Згідно з Кораном, спасителем, єдиним і всемогутнім творцем усього живого є Аллах. У більшості країн Сходу вважається, що державний лідер закриває своїх підданих благодатною тінню (Борунков, & Яблоков, 2005, с. 155). Ще османський султан Сулейман I Пишний писав про себе: *"Ben ki, sultanlar sultanı, hakanlar hakanı, hükümdarlara taç veren, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi (...) Sultan Süleyman Hân'ım"* – "Я – султан султанів, владика владик, той, хто коронує правителів, тінь Аллаха на землі (...) я – Султан Сулейман Хан". У сучасній турецькій політичній комунікації таким лідером найчастіше постає президент Р. Ердоган: *"Reser Tayyip Erdoğan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir"* (Nakan, 2014) – "Реджеп Тайп Ердоган – це тінь Аллаха на землі". В обох прикладах метафори, ґрунтовані на порівнянні правителя з Аллахом, створюють позитивні конотації, адже такі порівняння символізують усемогутність державного лідера, якою наділений Усевишний.

Для мусульман Аллах – вічний, він не має початку й кінця. З Аллахом не може зрівнятися жодне інше божество, і в цьому виявляється його абсолютна єдність (Али-заде, 2007). Депутат Партії справедливості й розвитку Ф. Арслан убачає ці риси у своєму президентові Р. Ердогані: *"(...) Çünkü başında Allah'ın tüm vasıflarını taşıyan, hep var olan, sonsuza kadar da var olacak olan, her şeye gücü yeten, evrenin yaratıcısı, kendisinden başka ilah olmayan, alemlerin rabbi, her ilme sahip, kimseye benzemeyen, geniş rahmet sahibi, her şeyi gören, tüm varlıkların rızıklarını veren lider var"* (Aslan, 2014) – *"(...) Бо на чолі стоїть лідер, який зібрав у собі всі якості Аллаха, лідер, який завжди є і вічно буде, усемогутній, творець усеє світу, той, окрім якого немає інших богів, володар світів, усезнаючий, неповторний, милосердний, усевидючий, той, хто допомагає всьому живому"*. А колишній радник із зовнішніх зв'язків Туреччини Е. Бариш порівнював Р. Ердогана з радісною новиною, присланою Аллахом: *"Başkanımız Rabbimizin insanlığa gönderdiği müjdedir"* (Bariş, 2013) – *"Наш президент – це радісна звістка, яку наш Усевишній послав людству"*. У наведених прикладах мовці, уживаючи номінації ознак Аллаха щодо президента, метафоризують його образ із метою переконання реципієнтів у впливовості й незамінності їхнього правителя.

Президент Р. Ердоган у своїх промовах також часто вдається до метафор, пов'язаних із релігійними мотивами. Наприклад, на відкритті мечеті у Стамбулі президент зауважив: *"Kim ki bu dünyada Allah'ın evini inşa ederse Rabbim de kendilerine cennete ev inşa eder"* (Erdoğan, 2016a) – *"Для того, хто побудує дім Божий у цьому світі, Господь збудує дім у раю"*. У наведеному реченні метафора "Rabbim cennete ev inşa eder" (укр. "Господь збудує дім у раю") означає "Божий дар", адже саме "cennet" (укр. "рай") вважається "місцем вічного перебування й блаженства праведних мусульман, яке Аллах дарував їм за їхні чесноти в земному житті" (Али-заде, 2007).

Мусульмани переконані, що праведний спосіб життя наблизить їх до Аллаха і Всевишній нагородить їх за добрі діяння всіма земними й неземними благами (Али-заде, 2007). Так, голова Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі, висловлюючись щодо чесності результатів виборів, зазначив: *"Doğruluk Allah'ın*

sevgisine giden yoldur. Gök ayakta doğrulukla durur" (Bahçeli, 2015a) – *"Праведність – це шлях, що веде до любові Аллаха. Небо тримається на праведності"*. Автор наділяє сакральним смислом поняття праведності, яке метафоризується за рахунок порівнянь зі шляхом до Божої благодаті й любові тому, що Аллах – це покровитель усіх праведників.

Слот 1.2. Апостоли і Янголи. Згідно з 3-ю сурою Корану, апостоли (тур. "havarî") – це сподвижники пророка Іси, які ввірували в Аллаха й стали мусульманами. Себе апостоли називали помічниками Аллаха (Кулиев, 2007, с. 70). Як стверджує І. Л. Покровська (2016), лексема "havarî" часто вживається на позначення прихильника чи помічника якогось політичного лідера (с. 249). Наприклад, Д. Бахчелі називає апостолами прибічників Р. Ердогана: *"Erdoğan ve havarileri Türkiye'nin boğazına çöreklenmiştir"* (Bahçeli, 2015a) – *"Ердоган і його поплічники (досл. апостоли) обвилися навколо шиї Туреччини"*; а також метафоризує образи прихильників лідера Республіканської народної партії К. Киличдароглу: *"Kılıçdaroğlu ve hayırsız havarileri kabullenemiyorlar"* – *"Не можна обирати Киличдароглу і його нікчемних прибічників (досл. апостолів)"*. Президент Р. Ердоган, характеризуючи молодь, яка виїжджає до країн Заходу, зауважив: *"Maalesef Batı'nın gönüllü ajanları, adanmış havarileri haline gelmiştir"* (Erdoğan, 2017a) – *"На жаль, вони стали добровільними агентами, відданими прихильниками (досл. апостолами) Заходу"*. Наведені приклади містять негативні емоційні відтінки, що зумовлено негативним ставленням мовців до предмета їхніх висловлювань, тому порівняння політиків і молоді з апостолами також мають тут не позитивний, а іронічний характер.

Відповідно до ісламського віровчення, янголи (тур. "melekler") були створені Аллахом зі світла. Вони позбавлені свободи волі й виконують волю Аллаха, який відсилає їх супроводжувати кожну людину від народження до смерті, рятувати й охороняти її від будь-якого земного лиха (Али-заде, 2007). Так, політичний критик назвав голову Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі янголом-спасителем, маючи на увазі, що попри особисті протиріччя з президентом Р. Ердоганом, він продовжує допомагати правлячій партії: *"Devlet*

Bahçeli AKP'nin stepnesi (...) kurtarıcı meleği" (Turan, 2017) – "Девлет Бахчелі – це запасне колесо (...) янгол-спаситель Партії справедливості й розвитку". А сам Д. Бахчелі, звинувачуючи президента у сприянні тероризму, назвав його янголом-охоронцем терористів: "Ey Sayın Erdoğan katillerin mihmandarı, koruyucu meleği, rehberi, ortağı ve güvencesi olmayı inatla sürdürürsen, PKK'yi Kandil'de aramaya gerek kalmayacaktır" (Bahçeli, 2014a) – "Гей, шановний Ердогане, якщо ти вперто продовжуватимеш бути хазяїном, янголом-охоронцем, керівником, партнером і гарантом убивць, не буде потреби шукати Робітничу партію Курдистану в горах Канділь". У висловленні депутата метафора "katillerin koruyucu meleği" (укр. "янгол-охоронець убивць") має негативний відтінок, незважаючи на те, що в ісламі янголи-охоронці виконують виключно позитивну функцію – охороняють віруючих від бід і небезпек.

Слово "melek" (укр. "янгол") часто набуває значень із позитивними конотаціями: "безгрішна, добра людина" (Покровська, 2016, с. 249). Водночас, як показує аналіз фактичного матеріалу, у промовах турецьких політиків лексема "melek" нерідко має іронічний характер. Прикладом цього може слугувати висловлення турецького політика М. Алинака, який в одному зі своїх виступів засуджував політику влади щодо курдського населення Туреччини: "Sizi dinleyenler, Kürt halkını koruyucu kanatları altına almak için gökten inmiş melekler olduğunuzu düşünüyor" (Alınak, 2017) – "Ті, хто вас слухає, думають, що ви – янголи, які спустилися з небес, щоб узяти під своє захисне крило курдський народ".

Попри те, що метафоричне словосполучення "melek yüzlü" (укр. "той, хто має янгольське обличчя") буквально означає "гарний", "милий", "привабливий" тощо, у непрямому зверненні президента Туреччини до депутата Д. Бахчелі воно має іронічний відтінок: "Gördüğünüz zaman melek yüzlü zannedersiniz ama biz seni tanıyoruz sayın Bahçeli. O karşıt görüşlü gençler de malum, aşırı solcular" (Erdoğan, 2013a) – "Побачивши його, ви подумаете, що це людина з янгольським обличчям, але ми знаємо тебе, шановний Бахчелі. І нам відомо, що ті молоді опозиціонери – ліві радикали".

Зважаючи на те, що у промовах турецьких політиків нерідко трапляються репліки з негативним іронічним підтекстом, найбільш типовими для них стали метафори, пов'язані з образом янгола Азраїла (тур. Azrail). Згідно з мусульманським віровченням, Азраїл – це янгол смерті, який за наказом Аллаха забирає душі мертвих, тому в політичній комунікації будь-які порівняння з ним викликають або нейтральні емоції, або виключно негативні асоціації. Так, член Республіканської народної партії І. Кесіджі, обговорюючи світову економічну кризу, зазначив: *"Ekonomik anlamda da Azrail ABD'de dolaşiyor, ölümler Türkiye'de çıkıyor"* (Kesici, 2009) – *"Що стосується питання економіки, то Азраїл подорожує Америкою, а мертві виявляються в Туреччині"*. Основна ідея промови політика полягає в тому, що економіка Туреччини розвивається, коли в економіці США і деяких інших країн панує криза. Тому в наведеному прикладі мовець мав на увазі, що Азраїл прийшов із США до Туреччини, щоб забрати душі мертвих і звільнити країну від зла, хаосу, тобто врятувати від кризи.

Член Партії націоналістичного руху Е. Оксюз порівнює депутата Республіканської народної партії К. Дервіша з янголом смерті Азраїлом й архангелом Джабраїлом: *"Size kimileri melek diyor. (...) Peki siz Cebrail misiniz yoksa ülkemın canını almaya gelen Azrail mi?"* (Öksüz, 2017) – *"Дехто називає вас янголом. (...) То ви Джабраїл чи Азраїл, що прийшов по душу моєї країни?"*. Метафора *"ülkemin canını almaya gelen Azrail"* (укр. "Азраїл, що прийшов по душу моєї країни") викликає негативну реакцію, проте образ архангела Джабраїла має позитивні конотації. В ісламі Джабраїл – це один із чотирьох янголів, найбільш наближених до Аллаха, який доносить божественні одкровення до Божих посланців (Али-заде, 2007).

Як доречно зауважує І. Л. Покровська (2016), слово "Azrail" у турецькій мові часто виступає синонімом лексеми "смерть" (с. 250). Виявлення цього значення спостерігаємо у промові колишнього прем'єр-міністра Туреччини А. Давутоглу: *"Allah şahit ki millet için vatan için Allah için şehit olacaksak, bir an tereddüt etmez, Hazreti Azrail'e 'Aleykümselam' deriz"* (Davutoğlu, 2015a) – *"Аллах – свідок, якщо ми віддамо життя заради батьківщини й Аллаха, ми, жодної*

хвилини не вагаючись, скажемо 'Алейкюмселам' святому Азраїлу". Тут метафора "Nazreti Azrail'e 'Aleykümselam' deriz" має значення "помремо, загинемо".

Фрейм 2. Потойбічний світ і покарання за гріхи. Пропонований фрейм складається з таких слотів, як "Пекло", "Диявол", "Джини" і "Судний день".

Слот 2.1. Пекло. У Корані пеклом (тур. "cehennem") називається місце, куди потрапляють грішники й невірні, які повставали проти волі Аллаха і не поклонялися йому (Али-заде, 2007). Водночас турецький учений О. Харман (1993) визначає слово "cehennem" (укр. "пекло") як "місце в потойбічному світі, де невірні й грішники будуть покарані" (с. 225). У свою чергу М. Агакай у "Словнику метафор турецької мови" тлумачить лексему "cehennem" (укр. "пекло") як "çok sıkıntılı yer" (укр. "дуже проблемне місце") (Ağaç, 1949, s. 110). Тому ми можемо впевнено стверджувати, що в турецькій політичній комунікації метафори з лексемою "cehennem" мають виключно негативні відтінки значень.

Найбільшу популярність у промовах турецьких політиків має метафоричний вираз "cehenneme çevirmek" (укр. "перетворити щось на пекло"), що означає "зруйнувати", "завдати великої шкоди", "посіяти хаос", "занапастити" тощо: "AKP sıfır terör ile teslim aldığı Türkiye'yi adeta cehenneme çevirdi" (Parsak, 2015) – "Партія справедливості й розвитку перетворила на пекло Туреччину, у якій до початку її правління був нульовий рівень тероризму". Засуджуючи політику ПСР, до подібної метафори також удався колишній депутат Республіканської народної партії У. Оран, який виступив проти заборони влади щодо святкування робітниками свята Першого травня на центральній площі у Стамбулі: "AK Parti, 1 Mayıs'taki tavriyle 'emekçi düşmanı' yüzünü bir kez daha gösterdi (...) AKP bu bayramı cehenneme çevirdi" (Oran, 2014) – "Партія справедливості й розвитку своєю поведінкою 1-го травня продемонструвала свою ворожість до робітників (...) ПСР перетворила це свято на пекло".

Відповідно до Корану й хадисів пророка Мухаммеда, у пеклі є ворота, через які туди заходять невірні й грішники. Так, голова Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі в одній зі своїх промов, присвячених питанню безпеки Туреччини та її кордонів, зауважив: "Sınırlarımızın dibinde cehennem kapıları açılırken, kin ve

kötülük kozasını hızla ördü" (Bahçeli, 2015d) – "Коли у глибинах наших кордонів відчинилися ворота пекла, ненависть і зло швидко пустили своє коріння". Депутат критикував владу за те, що турецькі кордони стали вразливими й відкритими для терористів і терористичних організацій, тому метафору "cehennem kapıları açılırken" (укр. "коли відчинились ворота пекла") ужито тут для ілюстрації негативних наслідків, спричинених політикою уряду.

Заступник голови Республіканської народної партії Б. Тезджан "ворітьми пекла" називає вулиці турецьких міст під час спроби військового перевороту, що стався в липні 2016 року: *"15 Temmuzda halk sizin baskıcı rejiminiz için değil, demokrasi için sokaklara çıktı. Sokaklar o zaman kutsaldı da şimdi cehennemin kapıları oldu" (Tezcan, 2017) – "15-го липня люди вийшли на вулиці не заради вашого репресивного режиму, а заради демократії. Тоді вулиці були священними, а зараз стали ворітьми пекла".*

Особливу увагу в Корані присвячено опису особливостей пекельних мук. У хадисах ідеться про численні жахіття й муки, призначені для невірних і грішників, які вічно перебуватимуть у пеклі й горітимуть у вогні (Али-заде, 2007). Часто з пеклом турецькі політики порівнюють відчуття страждання, болю, муки тощо. Так, вираз "cehennem azabı çekmek" (укр. "відчувати пекельні муки") у турецькому політичному мовленні має переносне значення "сильно страждати", "мучитися" тощо. Наприклад, Д. Бахчелі ще за часів прем'єрства Р. Ердогана критикував його політику так: *"Türk milletine sekiz yıla yakın bir süredir cehennem azabı çektiren Başbakan hangi yüzle meydanlara çıkacaktır?" (Bahçeli, 2010) – "Як прем'єр-міністр, який майже вісім років змушував турецький народ відчувати пекельні муки, зможе знову з'явитися на площах?".* А депутат А. Айайдин назвав пекельними муками масовий ремонт мостів у Стамбулі: *"İstanbulullara bu cehennem azabını çektiren AKP hükümetinin Karayolları Genel Müdürü, İstanbulluları zorunlu tatile göndermeye çalışıyor" (Ayaydın, 2019) – "Генеральний директор Дорожнього управління уряду Партії справедливості й розвитку, який змушує жителів Стамбула переживати ці пекельні муки, намагається відправити стамбульців на вимушені канікули".*

Символом пекельних мук вважається пекельний вогонь (тур. "cehennem ateşi"), у якому палатимуть грішники. Засуджуючи діяльність терористичної організації ІДІЛ, Д. Бахчелі використав метафору "cehennem ateşini körüklemek" (укр. "роздмухувати пекельний вогонь"), що має значення "завдавати великої шкоди, болю, страждань": "*Çocukların başı kesilmektedir, kadınlara tecavüz edilmektedir, yani başımızda cehennem ateşi körüklenmektedir*" (Bahçeli 2014b) – "Дітям відрізають голови, жінок твалтують, тобто над нами роздмухують пекельний вогонь". Подібними конотаціями наділена метафора "cehennem ateşine odun taşımak" (укр. "підкидати дров у пекельне вогнище") в іншій промові політика, де він звинувачує правлячу партію й президента Р. Ердогана в бездіяльності: "*Başkan Erdoğan adeta cehennem ateşine odun taşımaktadır*" (Bahçeli, 2013a) – "Президент Ердоган підкидає дров у пекельне вогнище".

Відповідно до Корану, грішники в пеклі харчуватимуться їдкими й гіркими плодами пекельного дерева Заккум. Потрапивши до шлунку людей, плоди викликатимуть відчуття пекельної розплавленої міді (Али-заде, 2007). У промовах турецьких політиків за допомогою лексеми "zakkum ağacı" (укр. "дерево Заккум") актуалізуються поняття *зрада, підступність, розбрат*. Наприклад, депутат Партії справедливості й розвитку А. Соргун порівнював з отруйними плодами дерева Заккум військових, які зрадили уряд і здійснили спробу державного перевороту в липні 2016 року: "*Ama bu kadar planlı (...) ihanete biz rastlamadık. Adeta bir kökü dışarıda zehirli meyveleri içeride olan bir zakkum ağacıdır*" (Sorgun, 2005) – "Але ми ще не стикалися з настільки спланованою (...) зрадою. Насправді це (зрада) – дерево Заккум, коріння якого знаходиться ззовні, а отруйні плоди – усередині". Водночас до аналогічної метафори вдався депутат Х. Тюркоглу, який виступає проти Р. Ердогана з часів його прем'єрства: "*Sayın Başbakanın diktiği bölücülük fidanı on bir yılda hızla büyümüş ve cehennemdeki zakkum ağacı gibi meyvelerini vermiştir*" (Türkoğlu, 2013) – "Дерево сепаратизму, посаджене шановним прем'єр-міністром, виросло за одинадцять років і дало свої плоди, як дерево Заккум, що росте в пеклі".

Слот 2.2. Диявол. У Корані шайтан (тур. "şeytan") – це диявол, який далекий від істини, який позбувся Божої милості й завдає шкоди. В ісламі шайтаном називається один із джинів, який відмовився поклонитися першому на землі чоловіку Адаму й був проклятий за це Аллахом (Али-заде, 2007). І. Челебі (1993) під лексемою "şeytan" (укр. "диявол") розуміє "духовну істоту, яка переслідує людину й намагається ввести її в оману" (с. 99).

Оскільки демонічні істоти асоціюються зі злом, зрадою, підступністю, метафори, пов'язані з ними, мають такі негативні значення, як "хитрий", "підступний", "лукавий" тощо. Наприклад, Р. Ердоган називає дияволами терористів: "*Hepsi şeytan, bu şeytanlara karşı savaşmak zorundayız*" (Erdoğan, 2016b) – "*Усі вони – дияволи, і ми змушені боротися проти цих дияволів*". А лідер Республіканської народної партії К. Киличдароглу у своїй промові з нагоди свята Рамадан сказав: "*Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır, bizler dilsiz şeytan olmayı kabul edemeyiz*" (Kılıçdaroğlu, 2017a) – "*Той, хто мовчить перед обличчям несправедливості, – це німий диявол, а ми не можемо погодитися стати німими дияволами*".

В ісламі диявола, шайтана, сатану також називають Іблісом (тур. "İblis"), що в переносному значенні слугує для найменування підлих, брехливих людей. Голова Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі називає так одного із заколотників, які вчинили військовий переворот у Туреччині: "*O iblis, neredeyse bulunmalı, darbecilerle birlikte cezalandırılmalıdır*" (Bahçeli, 2016a) – "*Де б не був цей диявол (ібліс), його треба знайти й покарати разом з іншими заколотниками*". В іншій своїй промові політик називає "іблісами" терористів: "*(...) bu iblisler hak ettikleri cezayı bulacaklardır*" (Bahçeli, 2016b) – "*(...) ці дияволи (ібліси) отримують покарання, на яке вони заслуговують*".

Згідно з Кораном, диявол має своїх слуг, помічників, які спокушають людей і сприяють поширенню невіри й гріхів. Зі слугами диявола в турецькому політичному мовленні найчастіше порівнюються терористи й терористичні угруповання: "*Milletimiz partimizi bitirmeye çalışan şeytan uşaklarına geçit vermemiş*" (Kasap, 2017) – "*Наш народ не поступився місцем слугам шайтана, які*

намагалися знищити нашу партію"; "(...) *terör örgütlerine karşı milli mücadelemizi vermeyi sürdürürken, şeytan uşakları dünyanın çeşitli yerlerindeki müslümanların başına bela olmaya, onları katletmeye devam ediyor*" (Açıkkapı, 2017) – "(...) *поки ми продовжуємо нашу національну боротьбу проти терористичних організацій, слуги диявола продовжують мучити і вбивати мусульман у всьому світі*".

Мусульмани переконані, що диявол здатний збивати людей із праведного шляху, спонукає їх до скоєння гріхів, ідолопоклонства й бунту проти Аллаха, тому будь-які злодіяння турецькі політики нерідко порівнюють зі шляхом диявола, угодою з дияволом тощо. Звідси вираз "*şeytan ile işbirliği yapmak*" (укр. "укласти угоду з дияволом") означає "здійснювати якісь злодіяння". Президент Р. Ердоган, засуджуючи діяльність терористичних організацій, зазначив: "*Şeytanla bile iş birliği yapmalar bunun cezasını ödeyecekler*" (Erdoğan, 2017b) – "*Навіть якщо вони вступають у змову з дияволом, вони все одно будуть покарані за це*". До такої самої метафори вдався й колишній прем'єр-міністр Туреччини А. Давутоглу: "*Bazı liderler IŞİD'e karşı Esad'la işbirliği yapılması gerektiğini söylüyor. Şeytana karşı başka bir şeytanla işbirliği yapmak kabul edilemez*" (Davutoğlu, 2016e) – "*Деякі лідери кажуть, що потрібно укласти угоду із сирійським президентом Асадом проти ІДІЛ. Неприпустимо укладати угоду з одним дияволом проти іншого*".

Турки кажуть про злих, корисливих і підступних людей, що вони "крокують шляхом диявола/ ібліса" (тур. "*iblisin yolunu takip etmek/ iblisin yolunda yürümek*"): "*İblisin yolunu takip eden yalnızca BDP değildir, AKP de kendisine coşku içinde eşlik etmektedir*" (Bahçeli, 2012a) – "*Не лише Партія миру та демократії крокує диявольським шляхом, її з великими ентузіазмом супроводжує Партія справедливості й розвитку*"; "*Cenazeleri bile Türk-Kürt diye ayıranlar işte iblisin yolunda yürüyenlerdir*" (Erdoğan, 2012) – "*Ті, хто навіть похорони розділяють на турецькі і курдські, – це люди, які крокують шляхом диявола*".

У Корані також ідеться про те, що людина може потрапити під вплив шайтана, продати йому свою душу (тур. "*şeytana ruhu satmak*"), що може статися через такі духовні пороки, як почуття безнадійності, лінощі, викривлене розуміння любові, прагнення до наживи будь-якою ціною, гординя, гнів,

нерішучість, обман тощо (Али-заде, 2007). У турецькій мові вираз "şeytana ruhu satmak" (укр. "продати душу дияволу") має переносні значення "зрадити", "вчинити підлість", "негідно поводитися". Наприклад, голова Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі, ведучи мову про опозиціонера Ф. Гюлена, зауважив: "*İblis'e ruhunu satan vaizdir o*" (Bağçeli, 2016c) – "Він – проповідник, який продав душу дияволу". Водночас депутат Республіканської партії Х. Картал, негативно відреагувавши на перехід своїх однопартійців до Партії справедливості й розвитку, сказав: "*Ruhunu şeytana satmış insanlarla bu ülkenin hiçbir sorunu çözülmez*" (Kartal, 2015) – "Жодна проблема цієї країни не буде вирішена, поки є люди, які продали свої душі дияволу". А член Партії зелених Дж. Оздемір, висловлюючись проти використання ядерної енергії, зазначив: "*Nükleer enerjiye destek olan, ruhunu şeytana satmak durumundadır*" (Özdemir, 2011) – "Той, хто підтримує використання ядерної енергії, продає душу дияволу".

Зла, підла, безчесна людина, її поведінка, а також будь-які негативні процеси й події можуть бути описані за допомогою похідного спільнокореневого прикметника "şeytani" (укр. "диявольський") і таким чином мати переносне значення. Яскравим прикладом тут слугує одна з промов депутата Д. Бахчелі, у якій він обговорює методи боротьби з тероризмом: "*İç savaş şartlarını oluşturmak için şeytani planlar yaranlara karşı her zamankinden daha fazla bir ve beraber olmak kaçınılmaz bir ihtiyacımız var*" (Bağçeli, 2016d) – "Ми більше, ніж будь-коли відчуваємо неминучу потребу в єдності проти тих, хто будує диявольські плани щодо створення умов громадянської війни". Під метафорою "şeytani planlar" (укр. "диявольські плани") політик мав на увазі "підступні, хитрі, злі плани". До численних метафор удається й президент Р. Ердоган у своєму виступі, присвяченому проблемі расизму у світі: "*İrkçiliğin şeytani bir yol olduğunu hatırlamak zorundayız*" (Erdoğan, 2015b) – "Ми змушені пам'ятати, що расизм – це диявольський шлях". У висловленні політика метафора "şeytani bir yol" (укр. "диявольський шлях") має значення "хибний, грішний шлях". Водночас Р. Ердоган використовує похідне спільнокореневе дієслово "şeytanlaşmak" (укр. "стати/ перетворитися на диявола"), що в переносному плані також означає

"стати на хибний шлях", "здійснювати злодіяння": *"En büyük irkçi şeytandır. Kim ki kendi ırkını üstün görüyorsa o şeytanlaşmıştır"* (Erdoğan, 2015b) – *"Найбільший расист – це диявол. І той, хто вважає свою расу вищою за інші, стає дияволом"*.

Слот 2.3. Джини. В ісламі джини – це матеріальні істоти, створені Аллахом із вогню, наділені свідомістю й відповідальні за свої вчинки, так само, як люди (Али-заде, 2007). М. Шахін (1993) стверджує, що джин (тур. "cin") – це істота, яку неможливо чуттєво сприйняти і яка виконує заповіді Аллаха як людина (с. 5).

Сталі вирази, у складі яких є слово "cin", дуже часто мають метафоричні значення. Наприклад, джин може символізувати безлюдні, пустинні місця, як у словосполученні "cin cirit oynuyor" (досл. "джин грає у дротики"). Так, депутат Партії націоналістичного руху К. Йилмаз описав будівництво Центру лікування та реабілітації: *"Sayın vali tarafından kabulün yapıldığı tesiste cinler cirit oynuyor. Saatlerce içeride dolaştım, ne bir bekçi ne bir görevli var"* (Yılmaz, 2015) – *"На об'єкті, де шановним губернатором був влаштований прийом, не було ні душі (досл. джин грає у дротики). Я годинами гуляв усередині, але ні сторожа, ні жодного службовця не було"*.

Джинами (тур. "cin") називають також хитрих, спритних і розумних людей. Наприклад, політичний аналітик і журналіст Я. Деміраг називає джинами політиків Балгату (район Анкари, що є осередком багатьох політичних партій Туреччини): *"Balgat'ın siyaset cinlerinin asıl amacı yasadaki boşlukları değerlendirip, partinin kapatılma riskine rağmen bir yıllık süre kazanma girişimidir"* (Demirdağ, 2016) – *"Основна мета політичних джинів Балгату – оцінити прогалини в законі й спробувати виграти ще один рік, не зважаючи на ризик закриття партії"*.

У Корані деякі з джинів мають імена й конкретне призначення. Одним із джинів, що завдає людям страждань і володіє великою силою, є Іфрит (тур. "İfrit"). Відповідно до Корану, Іфрит був підданим пророка Соломона й приніс йому трон цариці Савської Бількіс (Али-заде, 2007). Водночас А. Ербаш (2000) зазначає, що Іфрит – це найсильніший, найрозумніший, найхитріший і найшкідливіший джин (с. 516), тому з ним турки асоціюють різні злодіяння. Так, вираз "ifrit olmak"

у "Словнику метафор турецької мови" має значення "бути злим, розгніваним", "мати погані наміри", відповідно слово "ifrit" має переносні значення "зло", "гнів", "лють" (Ağakay, 1949, s. 211): *"Türkçe tökezlerse Türk milleti (...) bozguna uğrayacak ve Türk vatani habis emellerin, ifrit niyetlerin hışmina uğrayacaktır"* (Bahçeli, 2013b) – *"Якщо турецька мова опиниться у скрутному становищі, турецький народ (...) буде знищено і Туреччина страждатиме від чийхось підступних амбіцій і злісних намірів (досл. іфритових намірів)"*; *"Kara propaganda, yalan ve ifrit aranıyorsa, bu haber (...) eşsiz bir emsal oluşturmaktadır"* (Dışişleri Bakanlığı, 2011) – *"Якщо хтось шукає чорну пропаганду, брехню і зло (досл. іфрита), ця новина (...) є унікальним прецедентом"*.

Слот 2.4. Судний день. Відповідно до Корану, коли настане кінець світу (тур. "kıyamet"), усі люди відповідатимуть за скоєні вчинки перед Аллахом. Мусульмани також вірять, що кінець світу почнеться з двох звуків труби (тур. "sur") янгола Ісрафіла. Після першого звуку все живе на землі загине, і Аллах знищить небеса, зорі й моря. Після цього Аллах створить нову землю, яка буде пласкою. Водночас після другого звуку труби все людство воскресне (Али-заде, 2007). Описаний епізод метафоризується у промові колишнього голови партії "Туреччина", яка припинила своє існування: *"Sanki İsrafil sur'a üflemiş, kıyamet alametleri başlamış bir hal var Türkiye'de"* (Şener, 2010) – *"Ситуація в Туреччині така, що здається, ніби Ісрафіл засурмив у суру, і почався кінець світу"*. Оскільки кінець світу (тур. "kıyamet") найчастіше асоціюється з негативними процесами, явищами, змінами, висловлення політика має негативні конотації.

У турецькій мові словосполучення "kıyamet kortu" (досл. "почався кінець світу") або "kıyameti korarmak" (досл. "розпочати кінець світу") уживаються в переносному плані на позначення великого переполюху, скандалу, шуму тощо: *"Bu nasıl bir düşünce özgürlüğü ki Paris'te olduğu zaman kıyamet kopartıyorsunuz"* (Erdogan, 2016c) – *"Що це за свобода думки, коли ви в Парижі спричинили справжній апокаліпсис?"*; *"Böyle bir anlaşmayı CHP imzalasaydı kıyamet kopardı"* (Kılıçdaroğlu, 2016a) – *"Якби таку угоду підписала*

Республіканська народна партія, здійснюється б великий скандал (досл. кінець світу)".

Метафоричну природу має також словосполучення "kıyamete kadar" (досл. "до кінця світу"), що має значення "назавжди", "до кінця життя": "*Bütün dünya bilmelidir ki, Türkiye, can Azerbaycan'la omuz omuza durmaya kıyamete kadar devam edecektir*" (Davutoğlu, 2016a) – "Увесь світ повинен знати, що Туреччина й надалі (досл. до кінця світу) продовжуватиме стояти пліч-о-пліч з Азейбарджаном"; "*Kıyamete kadar bu milletin istiklalini koruyacağız*" (Davutoğlu, 2016f) – "Ми захищатимемо незалежність цієї нації до кінця життя".

Відповідно до мусульманського віровчення, напередодні Судного дня до мусульман прийде антихрист Даджалъ (тур. "Dessal"), якому будуть служити дияволи (Али-заде, 2007). Оскільки Даджалъ вважається противником Аллаха і спокусником людей, будь-які ототожнення з ним мають негативний характер. Так, один із членів Республіканської народної партії, критикуючи правління президента Р. Ердогана і його прибічників, зауважив: "*Şu anda bizim yaşadığımız dönem Decaller dönemidir*" (Yavuz, 2014) – "Період, який ми зараз переживаємо, – це період антихристів (Даджалів)".

У мусульманській есхатології згадується про міст Сират (тур. "Sırât"), прокладений над вогняним пеклом, через який люди мають перейти в Судний день. В ісламі існує переконання, що праведні мусульмани з легкістю перетнуть міст, а невірні й грішники не зможуть перейти і впадуть у пекельний вогонь (Милославский, & Петросян, 1991, с. 209). У переносному плані словосполучення "Sırât köprüsünden geçmek" (укр. "перейти через міст Сират") означає "зіткнутися з труднощами", "долати перепони", "потрапити в небезпеку" тощо. Президент Р. Ердоган про терористичні акти в Туреччині сказав: "*Adeta Sırât köprüsünden geçiyoruz, keskin bıçağın üzerinden geçiyoruz*" (Erdoğan, 2013b) – "Ми ніби переходимо через міст Сират, ходимо по гострому лезу ножа". У висловленні політика синонімічні метафори "Sırât Köprüsü'nden geçiyoruz" (укр. "ми переходимо через міст Сират") і "keskin bıçağın üzerinden geçiyoruz" (укр. "ми ходимо по гострому лезу ножа") слід інтерпретувати, як "ми переживаємо важкі

часи", "долаємо труднощі". До такої самої метафори вдався депутат О. Озтюрк: *"Türkiye çok ciddi beka sorunlarıyla karşı karşıyadır, adeta Sırat Köprüsü'nden geçmektedir"* (Öztürk, 2017) – *"Туреччина зіткнулася з серйозними проблемами виживання, переходить через міст Сират"*.

Фрейм 3. Служителі культу. У межах цього фрейму ми виокремлюємо такі слоти як "Пророки" та "Праведники й грішники".

Слот 3.1. Пророки. Одним із центральних положень догматики ісламу вважається вчення про божественне одкровення через пророків. Через своїх посланців Аллах відкриває людям свої таїнства, спрямовуючи їх на істинний шлях, що веде до спасіння в раю (Борунков, & Яблоков, 2005, с. 160).

За визначенням Ю. Явуза (2007), пророк (тур. "peygamber"; від перс. "peygām-ber/peyām-ber" – "той, що приносить новину") – це людина, якій доручено проповідувати знання і заповіді, отримані від Аллаха через одкровення (с. 257). У турецькій мові іменам пророків, янголів, святих часто передує слово "Hazreti" у скороченій формі "Hz." (укр. "святий/ св."). Наприклад, "Hz. İsa" (укр. "св. Ісус"), "Hz. Adem" (укр. "св. Адам") тощо.

Як і в Біблії, так і в Корані зазначається, що першими людьми на землі були Адам і Єва (тур. "Adem ve Havva"). Згідно з ісламською традицією, після народження внуків і правнуків Адам став пророком й отримував одкровення від Аллаха через янгола Джабраїла. Оскільки в ісламі Адам вважається прабатьком людства, в одній зі своїх промов Р. Ердоган назвав людей "дітьми Адама": *"Hazreti Adem'den bugüne kadar nice insanlar geldiler. Hepimiz Adem'in evlâtlarıyız"* (Erdoğan, 2014) – *"До сьогодні багато людей стали нащадками Адама. Усі ми – діти Адама"*.

Після того, як Адам і Єва оселилися в раю, Аллах дозволив їм харчуватися всім, крім плодів із забороненого дерева. Проте піддавшись спокусі Ібліса, вони зрештою порушили божий наказ, за що були вигнані з Едему. Один із турецьких політиків метафоризує цей епізод так: *"Hazreti Adem'e cennet nasıl o 'haram meyveye' dokunmak koşuluyla verildiyse, AKP'ye de 'tam iktidar' demokrasinin yolunu açması koşuluyla verildi. Ama korkarım ısırdığı 'yasak meyvenin' hazzından*

kurtulamıyor. Bu günahıta ısrar ederse cennetten kovulması da kaçınılmazdır" (Altan, 2011) – "Як рай був дарований Адаму за умови не торкатися 'забороненого плоду', так й 'абсолютна влада' була дана Партії справедливості й розвитку за умови відкриття шляху демократії. Але боюся, що вона не в змозі встояти перед задоволенням від 'забороненого плоду', який вона вкусила. Якщо ж вона наважиться на цей гріх, її вигнання з раю буде неминучим". У своїй промові політик засуджує антидемократичні настрої правлячої партії, звинувачуючи її в намаганнях абсолютизувати й узурпувати владу в державі, у тотальному насаджуванні релігії, у застосуванні силових методів у вирішенні конфліктних ситуацій тощо. Усі ці порушення мовець порівнює із "забороненим плодом", водночас наголошуючи, що партія буде "вигнана з раю" (тобто втратить свою владу), якщо "наважиться на гріх" (тобто продовжуватиме здійснювати незаконні дії).

Пророком, який закликав людей служити Аллаху й відмовитися від ідолопоклонства, був Нух/ бібл. Ной (тур. "Nuh"). Як стверджує О. Харман (2007), Нух – це один із великих пророків, проти якого виступили невірні (с. 224). Відповідно до Корану, Нух через свою проповідь ніс віру в Аллаха і переконував людей увірувати в Бога. Проте невірні вигнали Нуха, не повіривши йому. Тоді Аллах послав на землю засуху й голод і наказав Нуху побудувати великий корабель – ковчег. Коли почався Великий Потоп, врятуватися від смерті змогли лише Нух і всі віруючі (Али-заде, 2007). Водночас вважається, що нові покоління людей пішли від синів Нуха, тому в одній зі своїх промов Р. Ердоган удався до такої метафори: "*Hepimiz işte şurada Hz. Nuh'un torunlarıyız. Nuh'un gemisinden çıkmış nesillerin devamıyız*" (Erdoğan, 2013c) – "Усі ми тут – внуки св. Нуха. Ми – продовження поколінь, що зійшли з корабля Нуха".

Образ ковчега Нуха (тур. "Nuh'un gemisi") часто метафоризується у промовах турецьких політиків. Наприклад, Д. Бахчелі, критикуючи у своєму виступі діяльність уряду Туреччини, зауважив: "*Eğer AKP, Hazreti Nuh'un gemisi ise Davutoğlu, Hazreti Nuh olarak kimi görmektedir? (...) Hazreti Nuh'un gemisinde ayıplı ve ahlaksız hiç kimse yoktu*" (Bahçeli, 2015d) – "Якщо Партія справедливості

й розвитку – це ковчег Нуха, то кого Давутоглу вважає св. Нухом? (...) На кораблі св. Нуха не було нікого ганебного й аморального". Оскільки Д. Бахчелі засуджує як правлячу партію, так і її лідера А. Давутоглу, тут порівняння ПСР із ковчегом Нуха має іронічний відтінок.

У свою чергу сам А. Давутоглу асоціює з ковчегом Нуха глобалізацію, згадуючи також про гору Джуді, до якої, згідно з Кораном, причалив корабель Нуха після всесвітнього потопу: "*Hz. Nuh'un gemisi Cudi dağına doğru giderken, bir karaya oturmaya (...) çalışıyordu. Şimdi küreselleşmeyle birlikte bütün bir insanlık aslında bir gemide. Ya hep beraber bu gemiyle Cudi Dağına çıkacağız ve bir tarihe yürüyeceğiz ya da hep beraber gemiyle birlikte helak olacağız*" (Davutoğlu, 2012) – "На шляху до гори Джуді корабель св. Нуха намагався сісти на сушу (...). Зараз усе людство з глобалізацією опинилося на одному кораблі. Або ми всі разом із цим кораблем зійдемо на гору Джуді й увійдемо в історію, або всі ми загинемо". Своїм метафоричним висловленням політик застеріг, що проблема глобалізації є нагальною для всієї планети, а "сходження на гору Джуді" в цьому контексті означає "порятунок від цієї проблеми".

У турецькому політичному мовленні уподібнення політичних процесів, подій і явищ всесвітньому потопу (тур. "Nuh tufanı") часто символізує глобальні зміни. Наприклад, депутат Д. Бахчелі, роблячи припущення стосовно результатів майбутніх виборів у Туреччині, зазначив: "*Nuh tufanı tüm günahkarları sular altında bırakmıştı. 7 Haziran'da da demokrasi tufanı esecek, bu kez AKP'yi sandığın altına itecektir*" (Bağçeli, 2015d) – "Усесвітній потоп залишив усіх грішників під водою. А 7-го червня розпочнеться 'потоп демократії', і цього разу він закине Партію справедливості й розвитку на дно скриньки". Порівнюючи наслідки всесвітнього потопу з імовірними результатами виборів, мовець висловив власні сподівання на те, що партія-конкурент програє. У наведеному фрагменті промови використання метафори допомогло адресанту повідомлення досягнути ключової мети – завуальовано, непрямо висловити свої думки щодо теми, ставлення до якої є негативним.

Величним пророком, якого Аллах послав до народу Ізраїлю, був Муса, бібл. Мойсей (тур. "Musa"). У Корані, як і в Біблії, згадується про те, що єгипетський Фараон одного разу побачив сон, після якого вирішив убити всіх новонароджених в Ізраїлі. Мати Муси, бажаючи врятувати сина, пустила його колиску річкою Ніл, і цю колиску, за волею Аллаха, принесло течією до палацу Фараона, де Муса й провів багато років свого життя (Али-заде, 2007). Так, лідер Республіканської народної партії К. Киличдароглу, який став ініціатором "Маршу справедливості" на знак протесту проти незаконних арештів державних службовців, звернувшись у своїй промові до Р. Ердогана, сказав: *"Şunu hatırlatmak isterim: Her Firavun'un bir Musa'sı vardır. Bunu sakın unutmayın"* (Kılıçdaroğlu, 2017b) – *"Я хочу нагадати, що на кожного Фараона є свій Муса. Нехай не забуває про це"*. У своєму висловленні К. Киличдароглу метафоризує турецьке прислів'я "Her Firavun'un bir Musa'sı vardır" (укр. "на кожного Фараона є свій Муса"), яке в переносному плані означає, що "завжди знаходиться той, хто рятує суспільство від деспотизму його правителя" (Çelikkanat, 2006, s. 107). Тут у ролі рятівника (Муси) постає К. Киличдароглу, а в ролі деспотичного правителя (Фараона) – Р. Ердоган.

Останнім посланцем і пророком Аллаха вважається Мухаммед/ Магомет (тур. "Muhammed"). Відповідно до Корану, через пророка Мухаммеда Аллах послав народам світу релігію іслам, а також Коран, що є останнім божественним одкровенням (Али-заде, 2007). Турки часто називають Мухаммеда просто "peygamberimiz" (укр. "наш пророк"), або "büyük peygamberimiz" (укр. "наш великий пророк"), "Hz. Muhammed" (укр. "св. Мухаммед") тощо, і порівнюючи когось із великим пророком, висловлюють у такий спосіб своє шанобливе ставлення.

Функціями пророка Мухаммеда Р. Ердогана наділяє його однопартієць І. Хаккі Есер: *"Biz Cumhurbaşkanımızın aştığıız. Cumhurbaşkanımız bizim ikinci peygamberimiz"* (Hakkı Eser, 2008) – *"Ми – піддані нашого президента. Наш президент – це наш другий пророк"*. А колишній депутат Партії справедливості й розвитку А. Кафкас порівнює висловлювання Р. Ердогана із сунною (сукупність переказів про життя пророка Мухаммеда як зразок для всієї мусульманської

спільноти) (Якубович, 2011); таке порівняння свідчить про вагомість слів політика: *"Başkanımızın sözü peygamberimizin sünnetidir"* (Kafkas, 2013) – *"Слова нашого президента – це сунна нашого пророка"*.

Один із коранічних епізодів, пов'язаний із переселенням пророка Мухаммеда до Медини, чуємо у виступі президента Р. Ердогана. Відповідно до Корану, причиною для хіджри (переселення мусульманської спільноти під керівництвом пророка Мухаммеда з Мекки до Медини) стало невдоволення арабів Мекки проповідями пророка, який стверджував, що всі невірні мусульмани горітимуть у пекельному вогні (Якубович, 2011). Здійснюючи хіджру, Мухаммед оселився в печері Хіра на горі Севр, куди згодом за ним прийшли язичники з Мекки. Але коли вони прийшли на гору Севр, за волею Аллаха вхід до печери був обплетений павутинням, і багатобожники вирішили, що Мухаммеда там немає (Али-заде, 2007). Описаний коранічний сюжет Р. Ердоган порівняв із подіями, що сталися під час спроби військового перевороту в Туреччині у 2017 році, коли повстанці прийшли обшукати його літак у м. Даламан. У своєму висловленні політик переніс на себе образ пророка Мухаммеда, а літак порівняв із печерою Хіра: *"Bizden önce meğerse Dalaman'a gelmişler, bizim uçağı incelemişler. (...) bunların gelip gitmesi hani Nur Mağarası'ndaydı değil mi? Hani geliyorlar ama mağaranın kapısını örümcek örüyor, 'Burada örümcek ağ ördüğüne göre herhalde buraya kimse girip çıkmış değildir' diyorlar ve kapıdan müşrikler dönüp gidiyor. Şimdi bunlar da gelip bakıyorlar filan kimseyi görmeyince uçağın içinde dönüp gidiyorlar"* (Erdoğan, 2017c) – *"Виявляється, вони приїхали до Даламану раніше за нас і обшукали наш літак. (...) а чи не нагадує їхній прихід історію в печері Хіра? Вони приходять, але вхід до печери обвитий павутинням, і сказавши: 'Оскільки тут павук звив павутиння, мабуть сюди ніхто не приходив', язичники пішли. І зараз вони приходять знову, шукають і, нікого не знайшовши в літаку, ідуть геть"*.

Слот 3.2. Праведники і згрішники. У Корані, як і в Біблії, описано братовбивчу історію синів Адама – Кабіля і Хабіля, бібл. Каїна і Авеля (тур. "Kabil ve Habil"), згідно з якою Кабіль убив свого молодшого брата через заздрощі

й став першим убивцею в історії людства. У метафоричному плані ця історія часто асоціюється з боротьбою добра і зла, милосердя і жорстокості, з війною між братськими народами тощо. Так, депутат Д. Бахчелі присвятив одну зі своїх промов темі кримінальних злочинів у Туреччині, наголошуючи на зростанні їхньої кількості, і засудив дії злочинців: *"Bunlar Habil ile Kabil arasında seçim yapmalıdır. (...) Bunlar insanlıkla şeytanlık, güzellikle çirkinlik arasında tarafını belirlemeli, nerede durduklarını netleştirmelidir"* (Bahçeli, 2014c) – *"Вони повинні обрати між Хабілем і Кабілем. (...) Вони повинні зробити вибір між людяністю і злом, красою й потворністю і визначитися, на якому вони боці"*. Тут за допомогою метафори "Habil ile Kabil arasında seçim yapmak" (укр. "вибрати між Хабілем і Кабілем") політик протиставляє людяність злу, а красу – потворності.

Член Партії справедливості й розвитку А. Давутоглу вбачає в образах Кабіля і Хабіля відтворення понять *насилля і милосердя*: *"Habil ile Kabil'den bu yana insanlık tarihi iki ayrı yaklaşımın eseri oldu. Merhameti, vicdanı savunanlar zulme karşı ayrı bir cepheyi temsil ettiler"* (Davutoğlu, 2016b) – *"Від часів Кабіля і Хабіля й до сьогодні в історії людства сформувалося два різних підходи. Ті, хто виступають за милосердя і совість, уособлюють собою окремий фронт проти насилля"*. В іншій своїй промові, присвяченій питанню реставрації історичних пам'яток у м. Діярбакир, А. Давутоглу уподібнив Кабіля і Хабіля поняттям *добра і зла*: *"Habil ve Kabil'den bu yana, bütün medeniyet tarihinde aslında iki grup insan görürsünüz. Yürekleri birleştirenler ve yürekleri parçalayanlar. Diyarbakır hep yürekleri birleştirenler tarafından inşa ve ihya edildi, insanlık tarihine mal oldu ama yürekleri parçalayanlar da geldi"* (Davutoğlu, 2016c) – *"Від часів Хабіля і Кабіля й до сьогодні в історії всієї цивілізації ви можете побачити дві групи людей. Тих, хто об'єднують серця, і тих, хто їх розбивають. Діярбакир був зведений і відновлений тими, хто об'єднують серця, і став надбанням людства, але прийшли й ті, хто розбивають серця"*.

Пророком і праведником, якому Аллах дарував здатність творити чудеса, був Хизир, Ільяс, бібл. Ілля (тур. "Hızır"). Наприклад, де б він не сів у пустелі,

навколо нього все одразу обростало травою, тому його назвали Хизиром (від араб. الخضر – "зелений") (Али-заде, 2007).

Як стверджує М. А. Охріменко (2012), внутрішня форма фразеологізму у своїй основі може бути образно-метафоричною (с. 34). Турецький фразеологізм "Hızır gibi yetişmek" (досл. "з'явитися, як Хизир"), в основу якого ліг образ святого Хизира, має метафоричну будову і в переносному плані означає "прийти на допомогу в критичний момент" (Çelikkanat, 2006, s. 357). Так, депутат Д. Бахчелі, висловлюючи свої співчуття жителям турецького міста Демре, яке постраждало від негоди, зазначив: *"Yaralar süratle sarılmalı, zararlar karşılanmalı ve Demre'ye Hızır gibi yetişmelidir"* (Bahçeli, 2013c) – *"Треба якнайшвидше перев'язати рани, відшкодувати збитки і прийти на допомогу місту Демре (досл. з'явитися, як Хизир)"*. Ще один приклад чуємо у промові політика К. Киличдароглу: *"Biz halkın sorunlarına Hızır gibi yetişeceğiz"* (Kılıçdaroğlu, 2010) – *"Ми прийдемо на допомогу людям у вирішенні їхніх проблем (досл. з'явимося як Хизир)"*.

У Корані серед грішників, що пішли проти волі Аллаха, згадується Карун (тур. "Karun"), який жив у часи пророка Муси. Усевишній дарував йому незліченні багатства, проте Карун виявився невдячним і запишався, заявивши, що він нажив їх лише завдяки власним умінням. За волею Аллаха Карун і всі його багатства опинилися під землею (Али-заде, 2007). Сьогодні в турецькій мові словосполучення "Karun olmak" (досл. "бути Каруном") і "Karun gibi zengin olmak" (досл. "бути багатим, як Карун") мають переносне значення "бути дуже багатим" (Баскаков, & Голубева, 1977, с. 519): *"Bu artık bir AKP klasiği haline geldi. Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasından bu yana çevresi Karun oldu"* (Oran, 2012) – *"Це вже стало класикою ПСР. Від часів, коли Реджеп Тайп Ердоган був мером Стамбула, усі з його оточення стали надзвичайно багатими (досл. стали Карунами)"*. Депутат М. Чам також засуджує діяльність правлячої партії: *"Harun olmaya geldiler, Karun oldular"* (Çam, 2010) – *"Вони прийшли, щоб стати Харунами, але стали Карунами"*. Політик згадує

одразу двох коранічних персонажів, метафоризуючи образи політиків. Харуном звали одного з пророків Аллаха, брата пророка Муси. Оскільки роль Харуна, як і його брата, зводилася до проповідування й спрямування людей на праведний шлях, порівняння з ним мають позитивні конотації. Тому якщо репліку М. Чама інтерпретувати в переносному плані, вона означатиме: *"Вони прийшли, щоб творити добро, але врешті-решт лише розбагатіли"*.

Згідно з ісламською традицією, грішником і невірним був один із єгипетських фараонів, про якого згадувалося вище в цьому розділі. Він обожествив себе й жорстко переслідував пророка Мусу та його народ. В останній момент фараон покався, але Аллах не пробачив йому (Али-заде, 2007). Ураховуючи коранічний сюжет, метафори, в основі яких лежить порівняння з фараоном, мають негативні відтінки значень, як-от "бути тираном, деспотом" (Баскаков, & Голубева, 1977, с. 304). Так, голова Республіканської народної партії К. Киличдароглу, критикуючи правлячу партію за розкрадання державного бюджету, сказав: *"Karun oldular, şimdi milletin başına Anayasa değişikliği ile firavun olmaya çalışıyorlar. Buna izin vermeyeceğiz"* (Kılıçdaroğlu, 2010) – *"Вони розбагатіли (досл. стали Карунами), і зараз зі змінами до Конституції вони намагаються пригнобити народ (досл. стати фараонами). Ми не допустимо цього"*.

Водночас депутат Н. Куртулмуш у своєму висловленні використав спільнокореневе похідне дієслово "firavunlaşmak" (укр. "стати фараоном"), що також має переносне значення "стати жорстоким, тираном, деспотом": *"Biz AKP gibi firavunlaşmayacağız"* (Kurtulmuş, 2015) – *"Ми не станемо деспотами (досл. фараонами), як Партія справедливості й розвитку"*. Подібний приклад бачимо у промові колишнього голови партії "Вітчизна" Е. Мумджу, який висловився стосовно необхідності декларації грошових активів політиків: *"Siyasette Firavunlaşanlara karşı dik durmak için berrak olmak lazım"* (Mumcu, 2006) – *"У політиці треба бути відкритим, щоб протистояти деспотизму (досл. тим, хто став фараонами)"*.

У турецькому політичному мовленні також часто метафоризується такий християнський ритуал, як сповідання гріхів (тур. "günah çıkartmak"), що в переносному плані означає "визнати свою провину", "розказати правду": "*Bu hukuk skandalının baş aktörleri bugün günah çıkartmaya çalışmaktadır*" (Karamollaoğlu, 2017) – "Головні дійові особи цього правового скандалу намагаються сьогодні розказати всю правду (досл. сповідати свої гріхи)". Водночас голова партії "Щастя" Т. Карамоллаоглу, критикуючи членів Партії справедливості й розвитку, зауважив: "*15 yıl geçmiş şimdi oturmuşlar günah çıkartmaya çalışılıyorlar*" (Karamollaoğlu, 2017) – "Минуло 15 років і зараз вони сіли й намагаються сповідати свої гріхи".

Як показує аналіз фактичного матеріалу, релігійна метафора в турецькому політичному мовленні постає як самостійна комунікативна й когнітивна одиниця. Метафорична модель СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ виявилася надзвичайно продуктивною, що є доказом важливості релігії для сучасного світосприйняття турків і формування ними власних уявлень про навколишню дійсність.

3.2 Тюркська міфологія як джерело метафоризації в політичних промовах

Поряд із релігією істотний вплив на мову чинить міфологія як невід’ємна частина будь-якої культури. На думку Л. В. Калашнікової (2009), "міф і мова тісно переплітаються одне з одним, оскільки їм притаманна спільна концептуальна форма – метафоричне мислення" (с. 96). Ми, у свою чергу, вбачаємо єдність метафори й міфу в інтуїтивному баченні спорідненості між різними явищами й об’єктами, а також у багатозначності, що потребує не так розуміння, як тлумачення.

У метафорі відбивається не цілісний міф, а міфологема, тобто важливий для міфу персонаж або ситуація (Маслова, 2001, с. 98). Асоціації з міфічними персонажами, істотами, явищами, можуть характеризуватися як позитивними, так

і негативними конотаціями, про що свідчать деякі фрейми й слоти в межах метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ.

Фрейм 1. Тваринний світ. До цього фрейму входять такі слоти, як "Птахи" та "Звірі і плазуни".

Слот 1.1. Птахи. Міфологія у світогляді турків посідає другорядне місце, на відміну від релігійних вірувань, проте деякі міфологічні уявлення збереглися й до сьогодні; зокрема ті, що пов'язані зі світом тварин.

У міфології тюркських народів поширений міф про фантастичну істоту Сімург, або Фенікс, короля всіх птахів. У турецькій міфології цей птах відомий як Анка (тур. "Anka/ Zümrüdüanka"). Турецький дослідник Я. Чорухлу (2002) стверджує, що птах-фенікс, передбачаючи смерть, спалює себе у власному гнізді й відроджується з попелу (с. 130). Тому в метафоричному тлумаченні Фенікс, або Анка символізує вічне оновлення, відродження, безсмертя. Наприклад, депутат Д. Бахчелі порівняв із міфічним птахом Туреччину: *"Türkiye Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğacaktır"* (Bahçeli, 2015e) – *"Туреччина відродиться з попелу, як птах Анка/ Фенікс"*. Подібну метафору бачимо у виступі колишнього прем'єр-міністра А. Давутоглу з нагоди річниці битви під Чанаккале: *"Modern Türkiye Cumhuriyeti bir felaketin külleri arasından Anka kuşu gibi yeniden ve daha güçlü bir şekilde doğabilmiştir"* (Davutoğlu, 2011) – *"Сучасна Турецька Республіка змогла відродитися з попелу цієї трагедії, як птах Фенікс, і стати сильнішою країною"*. Як бачимо, турецький вислів "Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğmak" (досл. "заново народитися з попелу, як птах Фенікс") має переносне значення "повністю відродитися", "пережити кардинальні зміни".

Дослідник тюркської міфології М. Ураз (1994) зазначає, що крім птаха Анки, чарівним птахом також вважається птах Хумай (тур. "Hüma kuşu"), якого турки часто називають "devlet kuşu" (досл. "державний птах"), або "cennet kuşu" (укр. "райський птах") (с. 156). Водночас Я. Чорухлу (2002) додає, що Хумай – це віщий птах, птах щастя, який наділяє могутньою владою людину, на яку він кидає свою тінь (с. 132). У турецькій мові словосполучення "devlet kuşu" (укр.

"державний птах") має переносне значення "неочікувана подія", а також є частиною фразеологізму "başına devlet kuşu konmak" (досл. "на голову сів державний птах"), що в метафоричному тлумаченні означає "досягти неочікуваного успіху" (Ağaçay, 1949, s. 37). Наприклад, у своєму непрямому зверненні до президента Р. Ердогана, на голову якого сіла куріпка під час одного з візитів до м. Різе, депутат Д. Бахчелі сказав: *"Bizi muhatap almış olsaydın, eğer Devlet Bahçeli'yi dinlemiş olsaydın, başına keklik değil, devlet kuşu konardı"* (Bahçeli, 2015f) – *"Якби ти звернувся до нас, якби послухав Девлета Бахчелі, ти б досягнув успіху (досл. тобі б на голову сіла не куріпка, а державний птах)"*. У висловленні політика реальний випадок із життя метафоризується, оскільки тут куріпка символізує невдачу, а державний птах, навпаки, – успіх.

У своїй праці М. Ураз (1994) також згадує про птаха-стерв'ятника (тур. "akbaba"), який поїдав трупи інших міфічних істот (с. 155). У метафоричному плані зі стерв'ятником часто порівнюють жорстоких людей, схильних до вбивства й пролиття чужої крові (Білодід, Назарова, Петровська, & Скрипник, 1978, с. 687). Наприклад, депутат Д. Бахчелі називає стерв'ятниками представників інших політичних партій, які недобросовісно ставляться до виконання своїх обов'язків: *"Akbabalar uçuyor etrafımızda, çakallar geziyor hisarlarımızda"* (Bahçeli, 2015f) – *"Навколо нас літають стерв'ятники і ходять шакали"*. А президент Р. Ердоган удається до такої самої метафори, засуджуючи діяльність терористичних організацій: *"Çevremizde sirtlanlar, üzerimizde akbabalar dolaşırken biz kendi aramızda kavgaya tutuşamayız"* (Erdoğan, 2016d) – *"Ми не можемо вести боротьбу одне проти одного тоді, як довкола нас ходять гієни і літають стерв'ятники"*.

У давньотюркській міфології символом родючості здавна вважається орел (тур. "kartal"). Як зазначає Я. Чорухлу (2002), протягом століть орел та інші хижі птахи в тюрків символізували справедливість, покровительство, силу й владу правителя (с. 134). Тому в метафоричному плані "kartal olmak" (досл. "бути орлом") означає "бути сильним, мужнім". Так, у своїй промові депутат Д. Бахчелі порівнює молодість з орлиною силою: *"Gençlik sürüyle uçan kargalara karşı tek*

başına kartal olmaktır" (Bahçeli, 2015a) – "Бути молодим означає бути одиноким орлом проти зграї воронів". До таких протиставлень турецькі політики часто вдаються у своїх висловленнях, оскільки орел, на відмінну від воронів, вважається одиноким птахом і не літає у зграї, що наділяє його винятковою могутністю. Приклад такого метафоричного уподібнення бачимо у промові колишнього прем'єр-міністра А. Давутоглу: *"Diğer parti genel başkanları kartal değil, onlar sürülerle uçarlar. Etraftaki çetelerle uçarlar. Biz yalnız kalsak da gökyüzünde kartallar gibi uçarız. Baş eğmeyiz, boyun eğmeyiz"* (Davutoğlu, 2015b) – "Лідери інших партій – не орли, вони літають зграями. Вони літають з іншими зграями. А ми, навіть якби залишилися одні, літали б у небі, як орли. Не схилили б голови, не скорилися б".

У міфах давніх тюрків також змальовано образ двоголового орла (тур. "çift başlı kartal"), який символізує благородство, перемогу, силу. Проте метафоричне порівняння "çift başlı kartal gibi" (укр. "як двоголовий орел") може вживатися щодо людей, явищ, процесів, які мають дві протилежні якості, характеристики, напрями: *"Türkiye çift başlı kartal gibi bir yüzü Doğu'ya diğer yüzü de Batı'ya dönük bir şekilde, bundan böyle de yoluna devam edecek"* (Yıldırım, 2017) – "Туреччина схожа на двоголового орла, одна її голова дивиться на Схід, а інша – на Захід, і так буде тривати й надалі".

У турецькій політичній комунікації нерідко трапляються метафори, ґрунтовані на асоціаціях із горобцем (тур. "serçe"), на позначення чогось або когось незначного, неважливого, втрата якого не відчувається. Наприклад, депутат Д. Бахчелі так прокоментував вихід свого заступника зі складу партії: *"(...) bir dağdan bir serçe kalksa dağ ne kaybeder?"* (Bahçeli, 2015b) – "(...) що втратить гора, якщо її залишить горобець?".

Слот 1.2. Звірі і плазуни. На відміну від української культури, де слово "вовк" здебільшого має значення "самотній", "голодний", "жорстокий", у турецькій міфології вовк – це священна тварина, оскільки ще давні тюрки пов'язували походження свого роду з родом вовків. Витоки цієї ідеї бачимо в міфі про Бозкурта (тур. "Bozkurt"), або Сірого Вовка – вожака, який врятував

тюркський народ від знищення й вивів його з безводних пустель до родючих земель (Ünal, 2015). Тому в турків слово "вовк" і пов'язані з ним метафори мають такі позитивні конотації, як "доброзичливий, лагідний, сміливий, сильний".

Часте використання метафор зі словом "вовк" характерне не лише для дискурсу турецької культури, а й для політичного дискурсу. Так, члени Народно-республіканської партії, яка пропагує політичні ідеї Ататюрка, вважають його вожаком турецького народу: *"Bozkurt Atatürk yeni bir devlet kurmuş. O bir Türk milliyetçisidir. O bir Bozkurt"* (Kayar, 2001) – *"Сірий Вовк Ататюрк заснував нову державу. Він – турецький націоналіст. Він – Бозкурт (вожак)"*.

Зображення вовка на емблемі Партії націоналістичного руху Туреччини також актуалізує міфологічне значення лексеми: предок тюркського народу, символ тюркського націоналізму. А лідер партії Д. Бахчелі називає своїх прибічників "bozkurtlar" (укр. "сірі вовки"), наділяючи їх такими рисами, як самовідданість, вірність, мужність: *"Türkiye'yi yıkmanın adı barış ise biz barışa karşıyız. Hepsiyle bozkurt gibi savaşıyoruz"* (Bahçeli, 2013d) – *"Якщо знищення Туреччини називається миром, то ми проти такого миру. Ми боротимемося з усіма як сірі вовки"*.

Метафора зі словом "вовк" може мати й негативне значення, особливо у сполученні зі словом "aç" (укр. "голодний"), що символізує жадібність, ворожість тощо: *"Terör örgütleri aç kurt gibi İran'a saldırıyor"* (Bahçeli, 2013d) – *"Терористичні організації нападають на Іран, наче голодні вовки"*.

У структурі національної когнітивної картини світу етносів Сходу моделлю світу вважається верблюдо (тур. "deve"), оскільки у східній філософії небосхил асоціюється з "горбом людського буття" (Джелилов, 2011, с. 47). Водночас у тюркській міфології верблюдо символізує непохитність і мужність (Çoruhlu, 2002, s. 146). У сучасній турецькій мові лексема "deve" входить до складу багатьох сталих виразів, що мають метафоричну природу. Наприклад, критикуючи своїх конкурентів, турецькі політики часто вдаються до фразеологізму "deveyi hamuduyla utmak" (досл. "проковтнути верблюдо з усією упряжжю"), що в переносному плані означає "привласнити чуже", "заробити великі статки

незаконним шляхом" (Çelikkanat, 2006, s. 301). Отже, тут поняття *чужий* актуалізується лексемою "верблюд": "*AKP iktidarı 4.5 yılda deveyi hamuduyla yutan bir yolsuzluk siyasetinin ve hırsının zebunu oldu*" (Bahçeli, 2015b) – "*За 4,5 роки влада ПСР сильно захопилася власними амбіціями і корупцією, які допомогли їй чимало заробити (досл. які проковтнули верблюда з усією упряжжю)*"; "*Bi ‘deveyi hamuduyla yutma’ misali her şeyi kendi elinde, iktidarı altında toplamak istiyor*" (Davutoğlu, 2015b) – "*Цей приклад привласнення чужого (досл. ковтання верблюда з усією упряжжю) хоче тримати все у своїх руках, під своєю владою*".

Турки можуть осмислювати поняття *кількості* як волосину чи вухо верблюда, про що свідчать сталі словосполучення "devede kıl" (досл. "волосина верблюда"), або "devede kulak" (досл. "вухо верблюда"), які мають переносне значення "дуже мало", "мізерна кількість" (Çelikkanat, 2006, s. 300): "*Bizim yaptığımız atamalar, bizden önceki dört hükümetin yaptığı atamaların yanında devede kulak kalır*" (Erdoğan, 2003) – "*Ті, завдання, які ми виконуємо, – це ніщо (досл. вухо верблюда) порівняно з тими завданнями, які виконали чотири попередні правлячі верхівки*"; "*Hatalarımız var ama icraat o kadar yoğun ki bu yoğun kazanımlar yanında hatalar devede kıl olarak bile gözüküyor*" (Yazıcı, 2017) – "*Ми припускаємося помилок, але наша діяльність настільки продуктивна, що проти цих продуктивних дій наші помилки здаються надзвичайно мізерними (досл. волосиною верблюда)*".

У метафоричному плані верблюд може символізувати важку роботу, як у словосполученні "deveye hendek atlatmak" (досл. "гнати верблюда через рів"), тобто "намагатися виконувати надмірно важку роботу": "*Türkiye sosyalist hareketinin kimi sektörleri Kürt hareketiyle ittifak yapmaktan kaçınmak için deveye hendek atlatırlar*" (Kara, 2015) – "*Деякі течії соціалістичного руху докладають максимальних зусиль (досл. женуть верблюда через рів) для того, щоб уникнути створення союзу з курдським рухом*"; "*Bir sendikadan çıkıp kendi rızasıyla başka bir sendikaya geçmek için deveye hendek atlatmak lazım*" (Kılıçdaroğlu, 2016b) – "*Треба докласти чималих зусиль (досл. гнати верблюда через рів) для того, щоб вийти з одного союзу й за власним бажанням перейти до іншого*".

Не менш важливе місце в тюркській міфології посідають міфи про собак. Як стверджує Я. Чорухлу, у деяких тюркських народів собаку (тур. "körek") часто приносили в жертву під час похоронної церемонії, а отже, у тюркській космології ця тварина символізує смерть (Çoruhlu, 2002, s. 154). Тому метафори, ґрунтовані на асоціаціях із собакою, у турецькій мові переважно мають негативні конотації. Наприклад, стале словосполучення "köreğin ağzına kemik atmak" (досл. "кинути собаці кістку") має переносне значення "змусити когось замовкнути якоюсь подачкою" (Баскаков, & Голубева, 1977, с. 566): *"İktidar işsizliğe deva olmadı, çalışanı işten attı, işyerlerini kapattı, emekliye köpeğe kemik atar gibi zam verdi"* (Ergen, 2010) – *"Влада не пододала безробіття, звільнила робітників, закрила підприємства, збільшила виплати пенсіонерам, ніби кинула собаці кістку"*.

Негативне значення має також вираз "körek tuamelesi yarmak" (досл. "поводитися з кимось як із собакою"), тобто "ображати", "погано ставитися", "зневажати" тощо. До такого порівняння вдався у своїй промові колишній боксер і член Партії справедливості й розвитку Дж. Камаджи, ведучи мову про Європейський Союз: *"Bakın ben 13 sene ülkemizi yurt dışında başarıyla temsil ettim, şampiyonluklar yaşadım. O dönem çok şeyler yaşadık. Avrupalılar bize köpek tuamelesi yapardı"* (Камасі, 2014) – *"Послухайте, я 13 років успішно представляв свою країну за кордоном, вигравав на чемпіонатах. У ті часи ми пережили багато подій. Європейці ставилися до нас як до собак"*.

Іронічний відтінок характерний для словосполучення "kedi ile köpek gibi" (досл. "як кіт із собакою"), яке вживається щодо людей, між якими немає порозуміння і панує ворожнеча (Ağca, 1949, s. 55): *"Geçmişte siyasi iktidarlari köşeye sıkıştırıp, kedi köpekle oynar gibi oynayabilirsiniz, ama bu iktidarla oynamazsınız"* (Erdogan, 2010) – *"У минулому ви могли затиснути політиків у куток і грати з ними як кіт із собакою, але ви не можете так грати з цією владою"*.

Символом брехні, хитрості, підступності й боязкості в міфах тюркських народів уважається лисиця (тур. "tilki"), порівняння з якою мають негативні й

іронічні відтінки значень. Наприклад, депутат Д. Байкал у своєму непрямому зверненні до президента Р. Ердогана зазначив: *"Senin kafanda hangi tilkiler dolaşiyor, kiminle hangi pazarlığı yaptın, senin muhatabın senden ne istedi, bunu dahi bilmeden seninle nasıl konuşacağım?"* (Baykal, 2009) – *"Що ти замислив (досл. які лисиці ходять у твоїй голові), із ким і яку угоду ти уклав, чого вимагав від тебе твоїй партнер, як я розмовлятиму з тобою, не знаючи цього?"*. Отже, метафоричне словосполучення *"-nın kafasında tilkiler dolaşiyor"* (досл. "у когось у голові ходять лисиці") означає "виношувати підступні плани", "замислити щось підступне проти когось".

Негативними конотаціями в тюркській міфології наділені асоціації зі зміями (тур. "yılan"), що виступають символом підлості, ворожості, підступності. Так, президент Р. Ердоган під час виголошення промови, присвяченої проблемі тероризму у світі, сказав: *"Terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı kucak açan ülkelere sesleniyorum. Koynunuzda yılan besliyorsunuz. Beslediğiniz o yılan her an sizi de sokabilir"* (Erdoğan, 2016b) – *"Я звертаюся до країн, які прямо чи опосередковано підтримують терористичні організації. Ви годите змію на грудях. Ця змія, яку ви пригріли, може й вас ужалити в будь-який момент"*. Тут політик удався до метафори *"-nın koynunda yılan beslemek"* (досл. "пригріти в себе на грудях змію"), що в переносному плані має значення "піклуватися, допомагати людині, яка в майбутньому віддячить злом".

Турки нерідко порівнюють запеклих ворогів чи велику небезпеку зі змією, як у прислів'ї *"yılanın başı küçükken ezilmeli"* (досл. "голову змії треба розчавити, коли вона ще маленька"), що означає "ворога треба подолати, перш ніж він стане міцнішим", або "небезпеці слід запобігти, поки вона не зростає": *"Türkiye milli ve üniter bir devlettir. Özyönetim ise bölünmedir, ayrılmadır ve yılanın başı küçükken ezilmelidir"* (Bahçeli, 2016d) – *"Туреччина – це національна й унітарна держава. А самоврядування – це поділ, відокремлення, тому цю проблему треба вирішити, поки вона не загострилась (досл. голову змії треба розчавити, коли вона ще маленька)"*.

Як зазначає Я. Чорухлу (2002), у давніх тюрків міфічною змієподібною істотою, яка символізувала родючість, процвітання і силу, був дракон (тур. "ejderha"); проте з часом у багатьох азійських культурах уявлення про драконів змінилися, і їх почали сприймати як символ зла (с. 133). Наприклад, турецький президент називає драконом одну з терористичних організацій: *"Onunla mücadeleye birinci önceliğimiz. Ejderhayı yaralı bırakmayacağız. Kafasını koruyacağız"* (Erdoğan, 2016b) – *"Боротьба з нею – це наш головний пріоритет. Ми не залишимо дракона пораненим. Відітнемо йому голову"*.

Здебільшого позитивними конотаціями в міфологічних уявленнях тюрків наділений образ лева (тур. "aslan"). У сценах боротьби з іншими тваринами лева завжди зображували як переможця, а тому він символізує хоробрість, силу, могутність, перемогу. Лексема "aslan" (укр. "лев") входить до складу багатьох сталих словосполучень у турецькій мові, що мають позитивні відтінки значень. Так, словосполучення "aslan yürekli" (досл. "з левиним серцем") уживається стосовно сміливих людей. Наприклад, міністр молоді та спорту Туреччини О. Бак удався до такої метафори, вітаючи турецьких спортсменів: *"Aslan yürekli sporcularımızı ve antrenörümüzü kutluyorum. Gururumuz oldular, yolları açık olsun"* (Bak, 2018) – *"Я вітаю наших відважних спортсменів і тренерів. Вони стали нашою гордістю, нехай буде світлим їхній шлях"*.

Метафоричний вислів "aslan yatağından belli olur" (укр. "лева судять за його лігвом") уживається як комплімент хазяїну гарного, розкішного будинку (Баскаков, & Голубева, 1977, с. 69). Яскравим прикладом тут слугують слова одного з турецьких політиків стосовно нової урядової будівлі в районі Чукурова міста Адана: *"Aslan yatağından belli olur. Çukurova gibi önemli bir ilçede, böyle donanımlı hizmet binalarına ihtiyaç var"* (Nakan, 2014) – *"Лева судять за його лігвом. У такому важливому районі, як Чукурова, є потреба в обладнаних урядових будівлях"*.

На відміну від лева, образ тигра (тур. "kaplan") значно рідше метафоризується в турецькій мові, зокрема в політичному мовленні. Проте, як і лев, тигр у давніх тюрків асоціювався з хоробрістю і мужністю, хоча й іноді ці

асоціації можуть мати такі негативні конотації, як хижість, ворожість, жорстокість тощо. Так, ведучи мову про тероризм і терористичні організації, Р. Ердоган зауважив: *"Biz ülkemiz için çalışırken birileri de ülkemize tuzak kuruyormuş. Türkiye'nin zayıf düştüğünü sanıp üzerimize kaplan gibi saldırdılar"* (Erdoğan, 2016b) – *"Виявляється, що поки ми працюємо на благо своєї країни, дехто готує для нас пастку. Подумавши, що Туреччина ослабла, вони напали на нас, як тигри"*.

У турецькій культурі, як і в багатьох інших світових культурах, існує поняття "паперового тигра" (тур. "kağıttan kaplan"), запозичене з китайської, що в переносному плані символізує "неживі об'єкти, або живих істот, які мають загрозливий, агресивний вигляд, але не становлять реальної небезпеки" (Webster, 1989, p. 907). Водночас, як показує аналіз фактичного матеріалу, із паперовим тигром турецькі політики часто порівнюють нестабільні, мінливі політичні події, процеси, явища: *"Baskıcı rejimler kağıttan kaplan gibi yıkılıp gidecekler"* (Kılıçdaroğlu, 2011) – *"Репресивні режими впадуть як паперові тигри"*; *"Bizim çocukluğumuzdan beri güvendiğimiz koca koca general amcalar, abiler meğer kağıttan kaplanmış"* (Kılıçdaroğlu, 2011) – *"Виявилось, що великі генерали, яким ми з дитинства довіряли, – це паперові тигри"*.

У турецькому політичному мовленні для метафор, ґрунтованих на асоціаціях із мавпою (тур. "maumun"), характерні іронічні й переважно негативні відтінки значень. Я. Чорухлу (2002) стверджує, що в уявленнях мусульман мавпа наділена такими якостями, як хитрість, брехливість, непокірність (с. 156). Так, стало словосполучення "üç maumunu oynamak" (досл. "грати трьох мавп") уживається стосовно брехливих людей, які "вдають, ніби не помічають очевидних речей" (Çelikkanat, 2006, s. 446). Наприклад, ведучи мову про проблему голоду у країнах Африки, Р. Ердоган зауважив: *"Birçok Batılı gelişmiş ülkenin bu tür insani trajediler karşısında üç maumunu oynadıklarını görüyoruz"* (Erdoğan, 2017d) – *"Ми бачимо, як багато західних розвинених країн удають, ніби не помічають (досл. грають трьох мавп) таких людських трагедій". А депутат Д. Бахчелі, висловлюючи співчуття жертвам терористичного акту, сказав: "Yaşanan her*

bombalı saldırı üç maymunu oynayan hükümetin eseridir" (Bahçeli, 2016e) – "Кожен терористичний акт – це робота уряду, який вдає, ніби нічого не відбувається (досл. грає трьох мавп)".

Фрейм 2. Явища й об'єкти природи. Як стверджує Л. К. Текеева, "традиційний світогляд тюрків зорієнтований на виявлення тотожності й подібності з природою. Усвідомлення цієї спорідненості для них було актуальним протягом усього культурогенезу" (Текеева, 2016, с. 142). Тому в турецькій мові асоціації з природніми явищами трапляються доволі часто, про що свідчать такі слоти в межах розглядуваного фрейму, як "Вітер", "Вода", "Вогонь", "Небо", "Камінь", "Дерево".

Слот 2.1. Вітер. У турецькій міфології поширені вірування, пов'язані з таким елементом природи як "rüzgar" (укр. "вітер"). Згідно з одним із таких вірувань, "бог-вітер" (тур. "Yel Ata", "Rüzgar Tanrısı") міг переносити живих істот і предмети з одного місця в інше (Ünal, 2015). Тому в турецькій лінгвокультурі вітер символізує насамперед швидкість, що яскраво відбито в метафоричному словосполученні "rüzgar gibi" (досл. "як вітер"), тобто "миттєво", "швидко": "*Karşımıza gelenleri rüzgar gibi geçeceğiz. Bu ülkenin her insanının canı da hukuku da bize emanet*" (Davutoğlu, 2012) – "*Ми миттєво подолаємо всіх, хто стане на нашому шляху. Ми несемо відповідальність за життя людей і закони в цій країні*".

З іншого боку, "вітер – це явище, пов'язане з нечистою силою, що таємно пробирається у глибини, куди не проникає сонячне світло" (Bahaeddin, 2010, s. 300). Тому метафори зі словом "rüzgar" (укр. "вітер") у контексті турецької політики можуть символізувати напругу, боротьбу, протиріччя тощо: "*AK Parti ile MHP arasında 'Başkanlık' düzenlemesinde sert rüzgar esiyor*" (Yalçın, 2016a) – "*Між Партією справедливості й розвитку і Партією націоналістичного руху зростає напруга* (досл. дме сильний вітер), пов'язана з вирішенням питання про президентство".

У турецькій політичній комунікації бурхливі, раптові політичні процеси і явища часто асоціюються з бурею (тур. "fırtına"): "*7 Haziran 2015 Pazar günü*

Türkiye'nin solgun yüzü gülecek (...) yeni bir Türk destanı için şafak sökecek, fırtına koracak" (Bağçeli, 2010) – "У неділю 7 червня 2015 року біде обличчя Туреччини усміхнеться (...) для нового турецького епосу настане світанок, здійметься буря". У цьому реченні слово "fırtına" (укр. "буря") символізує позитивні зміни, про що свідчать суміжні метафори "Türkiye'nin solgun yüzü gülecek" (укр. "біде обличчя Туреччини усміхнеться") і "Türk destanı için şafak sökecek" (укр. "для нового турецького епосу настане світанок"). Проте іноді з бурею можуть асоціюватися й негативні події: *"Biz gideceğimiz limanı biliyor, fırtınalara karşı uyanık ve tedbirli duruyoruz"* (Bağçeli, 2013c) – "Ми знаємо, до якого берега нам пливати, ми передбачили й підготувалися до бурі".

Слот 2.2. Вода. У світовій міфології, зокрема в турецькій, першоелементом і першоджерелом життя вважається вода (тур. "su"). В архаїчній картині світу багатьох тюркських народів вода поставала у двох іпостасях: проточна вода, або бурхливий потік і струмениста, або стояча вода (Голикова, 2008, с. 106). Як результат, метафори, ґрунтовані на асоціаціях із водою, можуть характеризуватися як позитивними, так і негативними конотаціями значень.

У деяких легендах і міфах народів Близького Сходу згадується про так зване джерело життя (тур. "abıhayat"), з якого тече жива вода, що дарує вічне життя і молодість (Uraz, 1994, s. 183). Наприклад, колишній прем'єр-міністр Туреччини А. Давутоглу в переносному плані назвав джерелом життя воду, яку Туреччина поставляла на о. Кіпр: *"Bizim yaptığımız Kıbrıslı soydaşlarımıza kendi hakları olan bizim gönderdiğimiz sudur. Bütün Kıbrıs'a, sadece Türklere değil, Rumlara da abıhayat olacaktır"* (Davutoğlu, 2016c) – "Наше досягнення – це вода, яку ми надіслали нашим співвітчизникам-кіпріотам, що мають на неї всі права. Вона стане джерелом життя для всього Кіпру, і не лише для турків, а й для греків".

Словосполучення "abıhayat suyu içmek" (досл. "напитися живої води") в метафоричному тлумаченні означає "залишатися молодим", "стати безсмертним". Так, депутат Д. Бахчелі, критикуючи політику Р. Ердогана, зауважив: *"Cumhuriyet'ten bu yana bu ülkede neler yapılmışsa, geçenleri inkar ediyor ve onlara*

hakaret ediyor. Sanki Recep Tayyip Erdoğan, abıhayat suyu içmiş. Bir çivi çakılmışsa o uarmış" (Bahçeli, 2011a) – "Хоч би що не було зроблено у країні з часів проголошення Республіки, він усе заперечує і всім нехтує. Ніби Реджеп Таїп Ердоган став безсмертним (досл. напився живої води). Ніби кожен забитий цвях – це його рук справа".

У турецькому політичному мовленні нейтральні конотації характерні для сталих словосполучень "suya sabuna dokunmamak" (досл. "не торкатися води й мила"; перен. "стояти осторонь; ні в що не втручатися; дотримуватися нейтралітету"): "Erdoğan, Ermenistan Devlet Başkanı'ni ülkemize 24 Nisan'da davet etmesine rağmen reddedilmiş, bunu da suya sabuna dokunmayan birkaç açıklamayla geçiştirmiştir" (Bahçeli, 2015a) – "Незважаючи на те, що Ердоган запросив президента Вірменії до нашої країни 24 квітня, йому було відмовлено в зустрічі. Про причину такого рішення він висловився декількома нейтральними фразами (досл. які не торкаються води і мила)"; а також – для словосполучення "su yüzüne çıkmak" (досл. "виплисти на поверхню"; перен. "виявитися", "стати очевидним"): "Basına yönelik tehdit su yüzüne çıktı" (Doğan, 2008) – "Погрози стосовно преси стали очевидними (досл. впливли на поверхню)".

Аналіз фактичного матеріалу показав, що у промовах турецьких політиків негативні відтінки значень мають деякі сталі вирази метафоричного характеру, в основі яких лежать порівняння з водою: 1) "su bulandırmak" (досл. "каламутити воду"), що означає "створювати безладдя; вносити розлад, неспокій" (Білодід, Бурячок, Гнатюк, & Доценко, 1973, с. 74): "Ana muhalefetin de kendisine bir yol bulması lazım. Yaptıklarıyla sadece suju bulandırıyor" (Erdoğan, 2017b) – "Головна опозиція також має знайти для себе якийсь шлях. Своїми діями вона лише створює безладдя (досл. каламутить воду)"; 2) "suja düşmek" (досл. "впасти у воду"; перен. "зазнати невдачі, поразки"): "Erdoğan'ın aldığı oy oranıyla parlamenter sistemi başkanlık sistemine çevirme hayalleri suja düştü" (Bahçeli, 2014d) – "Мрії Ердогана перетворити парламентську систему на президентську завдяки отриманому відсотку голосів канули у воду".

Слот 2.3. Вогонь. У давніх тюрків вогонь уважався найчистішою стихією, яка була здатна очистити й захистити людину від злих духів і хвороб (Çoruhlu, 2002, s. 49). Водночас незважаючи на позитивне значення вогню в міфологічному світогляді тюрків, у турецькому політичному мовленні трапляються метафоричні вирази з яскраво вираженим негативним значенням. Наприклад, у промовах деяких турецьких політиків чуємо метафору "-i ateş çemberine atmak" (досл. "кинути щось/ когось у коло вогню"), що образно означає "наразити когось на небезпеку", "перетворити щось на руїни" тощо: "*ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınması bölgeyi ateş çemberine atacak*" (Erdoğan, 2017b) – "Якщо Америка визнає Єрусалим столицею Ізраїлю, це наразить регіон на небезпеку (досл. кине в коло вогню)"; "*Bu ülkeyi Irak, Suriye gibi ateş çemberine atmak isteyenlere biz yol verir miyiz?*" (Davutoğlu, 2016d) – "Чи поступимося ми тим, хто хоче перетворити цю країну на руїни (досл. кинути в коло вогню) так само, як Ірак і Сирію?".

Такі конотації характерні для аналогічного словосполучення "ateş çemberine dönüşmek" (досл. "перетворитися на коло вогню"), що в переносному плані має значення "опинитися у стані розрухи", "перетворитися на руїни": "*Bölgemize bakınız, adeta ateş çemberine dönüşmüştür*" (Bahçeli, 2018a) – "Погляньте на наш регіон, він майже перетворився на руїни (досл. на коло вогню)"; "*Etrafımız ateş çemberine dönüşmüş, komşu ülkeler kan gölüne, bomba diyarına dönmüştür*" (Bahçeli, 2018a) – "Усе навколо нас перетворилося на розруху (досл. на коло вогню), а сусідні країни перетворилися на озера крові й землі бомб".

Нерідко турецькі політики вдаються й до метафори "ateşle oynamak" (досл. "гратися з вогнем") у значенні "здійснювати щось небезпечно", "поводитися необачно": "*Rusya'ya çok samimi olarak, ateşle oynamamasını tavsiye ediyoruz*" (Erdoğan, 2015c) – "Ми щиро радимо Росії не наражатися на небезпеку (досл. не гратися з вогнем)"; "*Türk milletinin şerefiyle oynamak ateşle oynamaktır*" (Bahçeli, 2017a) – "Гратися з гідністю турецького народу означає гратися з вогнем".

Негативне значення має також метафоричний вираз "ateşe körükle gitmek" (досл. "підливати масла у вогонь"; перен. "посилювати певні переживання, почуття, конфлікти"), що часто трапляється у промовах турецьких політиків: "*ABD'nin yanlıştan dönmesi, ateşe körükle gitmekten kaçınması temennimdir*" (Bahçeli, 2017a) – "Я хочу, щоб Америка відмовилася від помилкового рішення і уникла загострення конфлікту (досл. не підливала масла у вогонь)"; "*Sorunları diyalogla çözmek, yangına körükle gitmekten sakınmak şarttır*" (Bahçeli, 2017b) – "Необхідно вирішувати проблеми шляхом діалогу й не ускладнювати ситуацію (досл. не підливати масла у вогонь)".

У переносному плані слово "ateş" може також мати значення "запал", "пристрасть", "душевне піднесення" у складі одноафіксних словосполучень: "*Allah'ın izniyle bu hürriyet ateşi, bağımsızlık aşkı, milli onur dünya döndükçe devam edecek ve hiçbir zaman azalmayacaktır*" (Bahçeli, 2017b) – "З волі Аллаха цей вогонь свободи, любов до незалежності, національна гідність житимуть, допоки обертається земля, і ніколи не ослабнуть"; "*Hz. Mevlana'nın yaktığı aşk ateşi halen yüreklerimizde yanmaya devam ediyor*" (Erdoğan, 2017b) – "Вогонь любові, розпалений св. Мевляною, досі продовжує палати в наших серцях"; "*Tüm vatanı saran hürriyet ve bağımsızlık ateşi bu topraklarda yakılmıştır*" (Akdağ, 2017) – "Вогонь свободи й незалежності, який охопив усю країну, було розпалено на цих землях".

Слот 2.4. Небо. Згідно з уявленнями давньотюркських народів, небо (тур. "gök") санкціонує життя і вважається світом усіх святих та праведних (Текеєва, 2016, с. 140). Небо в метафоричному плані символізує силу й могутність і характеризується переважно позитивними конотаціями, про що свідчать деякі висловлення турецьких політиків: "*Bugün başı yerde değil, başı gökte Türkiye'yiz*" (Akdağ, 2017) – "Сьогодні ми – це Туреччина, голова якої сягає не землі, а неба"; "*Göklerin üstünde bir karar olduğuna inandık. Her yenilgiyle daha da bilindik*" (Erdoğan, 2014) – "Ми вірили, що на небесах є якесь рішення. І ми переконувалися в цьому з кожною перемогою"; "*Ne yarsalar boş göklerden gelen bir*

karar vardır" (Erdoğan, 2015d) – *"Що б вони не робили, усе марно, рішення приймаються на небесах (досл. є рішення, яке приходить з небес)"*.

Нерідко в турецькому політичному мовленні метафоризується словосполучення "gök kubbe" (укр. "небосхил"): *"Yıkılmayacağız, yenilmeyeceğiz, pekişen kardeşliğimizle, kuvvetlenen irademizle hainlerin başına gök kubbeyi yıkacağız"* (Bahçeli, 2017c) – *"Нас не знищать, не переможуть, із нашим міцним духом братерства і сильною волею ми подолаємо зрадників (досл. спустимо небосхил на голови зрадників)"*; *"Bugün Ankara'da Türklüğün kalp atışları gök kubbeyi çınlatmaktadır"* (Bahçeli, 2012b) – *"Сьогодні в Анкарі серцебиття турецької нації змусить небосхил задзвеніти (перен. турецька ідентичність набуде вагомості)"*.

Слово "gök" (укр. "небо") також є частиною сталих метафоричних словосполучень, до яких часто вдаються турецькі політики: 1) "-1 gökte ararken yerde bulmak" (досл. "шукати на небі, а знайти на землі"), що означає "випадково знайти те, що тривалий час було предметом пошуків" (Каша, 2012, с. 18): *"Tayyip Erdoğan Başkanlık sistemini anayasaya yerleştirmek için aradığı partneri gökte ararken İmralı'da bulmuştur"* (Yalçın, 2016b) – *"Таїп Ердоган тривалий час шукав для себе партнера, який підтримав би внесення змін до Конституції стосовно президентської системи, і випадково знайшов його на о. Імрالی (досл. шукаючи на небі, знайшов на о. Імрالی)"*; *"Bilinmelidir ki, Erdoğan'ın valilerin seçimle işbaşına gelmeleri konusundaki yaklaşımı PKK'nın gökte ararken yerde bulduğu altın fırsattır"* (Bahçeli, 2012b) – *"Слід знати, що підхід Ердогана до надання губернаторам повноважень через вибори – це чудова можливість, яку неочікувано отримала (досл. шукала на небі, а знайшла на землі) Робітнича партія Курдистану"*; 2) словосполучення "gökte yıldız ararken yerdeki çukuru görmemek" (досл. "шукати зірки на небі, а на землі не помічати ями") має переносне значення "претендувати на більше, але бути нездатним навіть на мале", і може дещо видозмінюватися, як у висловленнях деяких турецьких депутатів: *"Sayın Davutoğlu, acemi müneccim gibi gökte yıldız ararken yerdeki çukura düştüştür"* (Elekdağ, 2010) – *"Шановний Давутоглу, як астролог-початківець,*

шукав зірки на небі, а втратив у яму на землі (перен. претендує на більше, хоча не здає навіть на мале)"; "(...) gökte yıldız ararken önündeki kör kuyuya düşenlerin ibret verici hallerini hatırlatmakta yarar var" (Bahçeli, 2011b) – "(...) корисно нагадувати про повчальні приклади тих, хто в пошуках зірок на небі впав у бездонну криницю (перен. прагне великого, не докладаючи найменших зусиль)".

Для тюрків завжди важливе значення мали атмосферні явища, безпосередньо пов'язані з небом. Як стверджує М. Ураз (1994), у давніх тюрків були шамани, які могли наслати на ворога сильний дощ, грім, грозові хмари, снігопад тощо (с. 88). Саме тому, на нашу думку, метафори, ґрунтовані на асоціаціях із цими природними процесами, мають здебільшого негативну семантику: "Acılarımız dinmek bilmiyor. Düşünüyorum da, acaba gökten yağmur gibi yağın musibetlerin kaynağı nedir?" (Bahçeli, 2011a) – "Наш біль ніяк не стихає. І я думаю, цікаво, а що є джерелом бід, які падають, наче дощ з неба (перен. численні біди)"; "Sayın Başbakan İsrail konusunda bu kadar çok gök gürültüsü yapıyor ama bu gök gürültüsünden bir yağış meydana gelmiyor" (Vural, 2010) – "Шановний прем'єр-міністр так багато ґримить (перен. активно обговорює) стосовно Ізраїлю, але після цього грому немає жодних опадів (перен. окрім обговорень, не вживають жодних заходів)".

Слот 2.5 Камінь. Міфологічне підґрунття мають і деякі метафори зі словом "taş" (укр. "камінь"). Так, турецький історик О. Бахаєддін (2010) пише, що "згідно з давніми тюркськими міфологічними віруваннями, повертатися спиною до гірського духу заборонено. Якщо хтось нехтував цим правилом, він був перетворений на камінь" (с. 302). Тому часто метафори, пов'язані зі словом "камінь" (тур. "taş"), у політичній комунікації мають негативні значення. Наприклад, один із депутатів Партії справедливості й розвитку, виступивши проти масової забудови Стамбула, сказав: "Taşıp Erdoğan'ın kurucusu olduğu AKP'nin 14 yıllık yönetiminde tüm İstanbul taş a döndü" (Torbaş, 2017) – "За 14 років правління Партії справедливості й розвитку, засновником якої є Таїп Ердоган, Стамбул перетворився на суцільний камінь". Тут метафоричне словосполучення "taş a dönmek" (укр. "перетворюватись на камінь") було свідомо вжите політиком,

щоб наголосити на негативних наслідках забудови міста й підкреслити цим невдалу політику партії президента Р. Ердогана.

Як і в багатьох інших лінгвокультурах, у турецькій лінгвокультурі слово "taş" (укр. "камінь") може використовуватися для позначення перешкоди, що загороджує шлях, заважає рухатися далі: *"Yapılan tüm faaliyetler, seçim öncesi önümüze taş koymak içindir"* (Erdoğan, 2014) – *"Усі дії були вчинені з метою завадити (досл. ставити камінь) нам перед виборами"*.

У межах турецької політики негативними відтінками значень характеризується також словосполучення "taş atmak" (укр. "кидати в когось каміння"), тобто "ганьбити кого-небудь", "обвинувачувати", "засуджувати" тощо: *"Erdoğan, konuşmasında CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na da taş attı"* (Davutoğlu, 2015b) – *"У своїй промові Ердоган засуджував (досл. закидав камінням) лідера Республіканської народної партії Кемалю Киличдароглу"*.

Твердість каміння часто асоціюється із втратою сердечності, виступаючи символом жорстокості й безсердечності. Так, словосполучення "taş kalpli" (досл. "з кам'яним серцем") має значення "безжальний", "жорстокий": *"BDP'lilerin kameralar önünde pervasızca kahkaha atmaları bunların ne denli ruhsuz taş kalpli iki yüzlü olduklarının ispatıdır"* (Erdoğan, 2012) – *"Безглуздий сміх членів Партії миру й демократії перед камерами – це доказ того, наскільки вони бездушні, безжальні (досл. з кам'яним серцем) й нещирі"*; *"Raporu okuduğumda, kendimi İsrail'in göğsünde bir kalp mi yoksa bir taş mı taşıdığını sormaktan alıkoymadım"* (Erdoğan, 2016b) – *"Коли я прочитав звіт, не зміг не запитати, чи є в грудях ізраїльських лідерів серце, чи там лише камінь?"*.

Деякі метафоричні словосполучення зі словом "taş" (укр. "камінь") можуть мати й позитивні конотації, як-от "temel taşı" (досл. "камінь для фундаменту"), що вживається у значенні "наріжний камінь", "основа": *"Muhtarlar demokrasinin temel taşlarıdır"* (Tekinay, 2019) – *"Сільські старости – це основа (досл. камінь для фундаменту) демократії"*; *"Hem parti hem de hükümet olarak aileyi toplumun temel taşı olarak gördük"* (Erdoğan, 2013d) – *"Ми як партія і як уряд уважаємо, що родина – це наріжний камінь суспільства"*.

Слот 2.6. Дерево. У міфологічних уявленнях давніх тюрків образом священного культу було дерево (тур. "ağaç"), що вважалося символом життя, праматір'ю всіх людей, племен, народів (Таптыгов, 2010, с. 38). Тому процеси вирубування, висихання дерев й опадання листя в метафоричному тлумаченні завжди мають негативні відтінки значень: *"Askerler sivil mahkemede mi yargılansın, askeri mahkemede mi yargılansın? (...) Ağacın yaprağını yıkasan ne olur, yıkamasan ne olur? Ağacın kökü çürümüş be kökü"* (Ваукал, 2009) – *"Військових треба судити в цивільному суді чи у воєнному? (...) Що зміниться, якщо помити листя дерева? У нього все одно трухляве коріння".* У висловленні політика дерево символізує Збройні сили, а трухляве коріння – недосконалість військової системи Туреччини.

Лідер Партії націоналістичного руху Д. Бахчелі порівняв із деревом турецький референдум, що пройшов 16-го квітня 2017 року: *"Yaprak döken ağaç ağlamaz! Bilir ki, baharla beraber yeniden yeşerecektir. Fakat 16 Nisan'da tel tel dökülenler bir daha yükselmeyecektir"* (Bağçeli, 2017c) – *"Дерево, що скинуло листя, не плаче! Воно знає, що знову розквітне з приходом весни. Але те листя, що опало 16-го квітня, не зможе знову вирости".* Такі асоціації депутата Д. Бахчелі свідчать про його невдоволення результатами референдуму, оскільки опале листя і безлисті дерева часто символізують втрату чогось, недосконалість, занедбаність тощо, як в іншому висловленні політика: *"Biliyorum, eğitim sistemi yaprak dökmüş, kökü kurumuş ağaç gibidir"* (Bağçeli, 2015d) – *"Я знаю, що система освіти подібна до безлистоного дерева з висохлим корінням".*

У промовах деяких політичних діячів нам також пощастило виявити кілька метафоричних фрагментів, джерелом для яких стали такі міфологічні сюжети: *"Siyasetin zirveleri, tıpkı mitolojideki 'Tanrılar Dağı'ni andırıyor. Oradaki birbirini yok eden, kıskanan, intikam alan, iktidar peşinde koşan tanrılar siyasette de var"* (Sevizoğlu, 2013) – *"Політичні саміти точнісінько нагадують Гору богів із міфології. У політиці також є боги, які знищують один одного, заздрять, прагнуть помсти й женуться за владою"; "AKP liderliği Allah'a değil para tanrısı Mamon'a tapıyorlar"* (Eliaçık, 2015) – *"Керівництво Партії справедливості й розвитку поклоняється не Аллаху, а богам багатства Мамону".*

Дослідження метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ показало, що тюркська міфологія справляє вагомий вплив на формування уявлень турків про навколишню дійсність. Але попри те, що тюркська міфологія зародилася значно раніше, ніж іслам, сьогодні в турецькому суспільстві релігії належить ключова роль. Тому у промовах турецьких політиків ми не виявили метафор, ґрунтованих на асоціаціях із давньотюркськими богами й божественними істотами. Результати аналізу фактичного матеріалу довели, що для турецьких політиків як для представників турецької культури єдиним богом, образ якого може метафоризуватися, є Аллах.

3.3 Метафоризація сюжетів і персонажів національної турецької й зарубіжної літератур у промовах турецьких політиків

Крім релігійних і міфологічних мотивів, у турецькій політичній комунікації метафори нерідко формуються й на основі літературних сюжетів. Ми визнаємо таку тенденцію цілком закономірною, оскільки художня творчість є невід’ємною частиною будь-якої культури, а регулярне використання її продуктів – це неодмінний атрибут повсякденного життя кожного індивіда. Як засвідчує аналіз матеріалу дослідження, турецька політична дійсність може репрезентуватися крізь призму сюжетів із турецької епічної літератури й казок народів світу. Тому тут ми виокремлюємо такі домінантні метафоричні моделі, як СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ, проте виявлену кількість метафор у межах запропонованих моделей вважаємо недостатньою для побудови фреймово-слотової структури.

В основі метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ лежать передусім метафори, що базуються на асоціаціях із героями тюркського героїчного епосу "Книга мого діда Коркута" (тур. "Dede Korkut Kitabı"). Так, один із колишніх радників Р. Ердогана Р. Чамуроґлу назвав Туреччину "країною Делі Думрула" (тур. "Deli Dumrul"; досл. "Божевільний

Думрул"): "*Türkiye artık Deli Dumrul Türkiye'si oldu. Mülkiyet hakkının güvence altına alınmadığı bu ülkede neler olabilir bundan sonra bunu tahayyül bile etmek istemiyorum*" (Çamuroğlu, 2015) – "*Туреччина вже стала Туреччиною Делі Думрула. Що буде далі з цією країною, у якій права власності незахищені? Я навіть не хочу цього уявляти*". Низку подібних прикладів бачимо у промовах інших турецьких політиків: "*Alkollü araç kullanarı eli silahlı canavara benzetiyorum. Alkolsüz olanı da bir masuma benzetiyorum. Onun hiçbir günahı yok. Dikkatle trafikte yoluna devam ediyor. Öbürü ise ne yapacağı belli olmayan bir Deli Dumrul gibi ve ta karşı tarafa, yola geçebiliyor*" (Erdoğan, 2013e) – "*П'яний водій нагадує мені озброєного монстра, а тверезий водій – завжди невинний. Його вини ні в чому немає. Він продовжує уважно їхати дорогою. А другий – як непередбачуваний Делі Думрул і може виїхати на зустрічну смугу*"; "*Türkiye'yi bir Deli Dumrul çetesi yönetmektedir. Erdoğan, adeta Deli Dumrul haline gelmiştir*" (Vural, 2014) – "*Туреччиною керує банда Делі Думрула. Ердоган став справжнім Делі Думрулом*". Згідно зі сказанням, Думрул побудував міст і вимагав із тих, хто його перетинав, тридцять акче, а з тих, хто оминав – сорок, через що його в народі прозвали "Deli Dumrul" (досл. "Божевільний Думрул") (Райхл, 2008, с. 49). Тому метафори, ґрунтовані на порівняннях із Делі Думрулом, мають негативні конотації, оскільки в героїчному епосі він постає як грубий, нерозважливий і хитрий персонаж.

У промовах турецьких політиків також метафоризується образ одноокого велетня-людодоїда Тепегьоза (тур. "Tepegöz"; від тур. "tere" – "тім'я", "göz" – "око"), описаного в "Книзі мого діда Коркута". Розповідь про Тепегьоза зводиться до того, що він був тривалий час непереможним, але юнак на ім'я Басат зумів подолати його, устроївши розпеченого ножа в око, єдине вразливе місце на тілі велетня (Райхл, 2008, с. 49). Один із турецьких політиків згадує про цей епізод, ведучи мову про стрибок свідомості, називаючи його "синдромом Басата": "*Tepegöz sendromuna, Basat'ın bulduğu çözüm bir bilinç sıçramasıdır. Basat bütün usulları deneyip başarılı olamayınca paradigma değiştirerek, Tepegöz'ü "kamayla" değil kızgın şişle en zayıf noktasından öldürür. Bu bize çok önemli bir mesaj verir. Demek ki kama çağa göre değişecek, bugünün kaması ışın kılıcı olsun mesela. Türk*

milli mefkûresi ve Türkiye, Türk dünyası Basat sendromu ile maluldur" (Işık, 2019) – "Рішення, яке знайшов Басат проти синдрому Тепегьоза, – це стрибок свідомості. Басат, випробувавши всі методи і не досягнувши успіху, змінив парадигму і вдарив Тепегьоза в найвразливіше місце не мечем, а розпеченим ножем. Тобто зброя змінюється з часом, сьогодні це була б, наприклад, якась лазерна указка. Турецькі національні ідеали, Туреччина і турецький світ позбавлені синдрому Басата".

Слово "tepegöz" також уживають у значенні "всевидяче око", або "людина, яка все бачить". Турецький політик Б. Аринч в одній зі своїх промов називає так раду спостерігачів: "Tepegöz dediğimiz aslında bir gözlemci heyet gibi düşünebileceğimiz, (...) bu sözlere uyulup uyulmadığını denetleyebilecek bir sivil organizasyona ihtiyaç varsa, diyelim ki Akil İnsanlar heyetinde veya başka bir gruptan bunlarda olacak" (Arınç, 2014) – "Якщо є потреба у громадській організації, яку ми називаємо всевидяче око (досл. Тепегьоз) і змогли б уважати радою спостерігачів, і яка б наглядала за дотриманням цих слів, то знайдуться претенденти з Ради мудреців та інших організацій".

Іншою фольклорно-епічною пам'яткою тюркських народів, сюжет якої метафоризується в турецькій політичній комунікації, є "Кьороглу" (тур. "Köroğlu"; досл. "син сліпого"). Згідно з турецькою версією епосу, Кьороглу був відважним юнаком, який помстився жорстокому феодалу Болу-бею (тур. "Bolu Bey") за те, що той осліпив його батька. Серед турків Кьороглу вважається образом ідеальної людини, сповненої мужності, справедливості й віри" (Райхл, 2008, с. 145). Тому в метафоричному плані з Болу-беєм асоціюють жорстоких, агресивних людей, а з Кьороглу – героїв, борців за свободу й справедливість. Яскравим прикладом тут слугує промова депутатки Партії націоналістичного руху М. Акшенер, яка зауважила: "Bolu beyi bizim tarihimizde, şarkılarımızda ve şiirlerimizde zalimliğin ve zulmün şekillendiği bir insandır. Zalim birisi için 'bolu beyi' denir. Madem hükümetimiz Bolu beyi imiş, mademki Köroğlu'nun karşısındaymış biz de o zaman Köroğlu oluruz" (Akşener, 2017) – "У нашій історії, піснях і віршах Болу-бей – це людина, у якій поєднані жорстокість і деспотизм. На жорстоких людей

кажуть 'Болу-бей'. Оскільки наш уряд – це Болу-бей, і він протистоїть Кьороглу, тоді ми вважатимемося Кьороглу". Водночас депутат міської ради в турецькому місті Болу Т. Акдуман порівняв себе з Кьороглу, наголошуючи на своїй відданості й рішучості перед виборцями: "*Ben de her türlü olumsuzluk ve zulme karşı Köroğlu gibi Bolu'ya hizmet etmek istiyorum*" (Akduman, 2013) – "*А я хочу служити Болу і, як Кьороглу, протистояти будь-яким негараздам і виявам жорстокості*".

Як показав аналіз промов турецьких політиків, джерелом метафоризації нерідко виступає сюжет із тюркського народного епічного твору "Ферхат і Шірін". Згідно з турецькою версією легенди, бідний скульптор Ферхат і султанська донька Шірін покохали одне одного, і щоб довести своє кохання Ферхат за наказом султана мав за ніч прорубати тунель у скелі й підвести воду до підніжжя фортеці (Bars, 2012, s. 996). У політичній комунікації цей сюжет метафоризується у значенні "досягати мети будь-якою ціною", "докладати багато зусиль для досягнення мети": "*Bütün bu zor şartlara rağmen Mehmedim yürümeye devam ediyor. Ferhat nasıl dağları delerek Şirin'e kavuştuyorsa bizim Mehmedimiz de dağları delerek maksadına ulaşıyor*" (Erdoğan, 2018a) – "*Незважаючи на всі важкі умови, наші військові продовжують іти далі. Як Ферхат возз'єднався з Шірін, пробиваючи скелю, так і наші військові досягають своїх цілей, пробиваючи гори"; "*Biz Ferhat, benim halkım Şirin. Aramızda böyle bir bağ var. Onun için dağları dele dele geldik. Şimdi yine deliyoruz, tüm Türkiye'de aynı şeyleri yapıyoruz*" (Erdoğan, 2010) – "*Ми – Ферхат, а наш народ – Шірін. Між нами є тісний зв'язок. Ми пробили заради народу скелі. І зараз пробиваємо їх по всій Туреччині"; "*AKP Şirin, PKK Ferhat olmuş; dağları delerek beraberce milli ahlak ve güvenliğin kanını dökmüşlerdir*" (Bahçeli, 2015b) – "*Партія справедливості й розвитку – це Шірін, а Робітничча партія Курдистану – це Ферхат; вони, пробиваючи гори, разом пролили кров національної моралі й безпеки*".**

Порівняно з попередньою метафоричною моделлю, модель СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ виявилася більш продуктивною. Проте в результаті дослідження фактичного матеріалу ми виявили, що джерелом для метафор, до яких удаються турецькі політики,

виступають сюжети не з турецьких казок, а казок народів світу, що пояснюється активним взаємовпливом і синтезом культур. Наприклад, депутат Д. Бахчелі асоціює Партію справедливості й розвитку з персонажем арабського фольклору Алі Бабою (тур. "Ali Baba"), а всіх інших членів партії – із сорока розбійниками (тур. "kırk haramiler"): *"AKP hırsızlıkta rakipsizdir. Bu klasmanda zirvededir, Ali Baba ve Kırk Haramiler liginde ilk sıradadır"* (Bahçeli, 2015b) – *"У злочинстві ПСР не має рівних. У цій класифікації вона займає верхню позицію і посідає перше місце в лізі Алі Баби й сорока розбійників".* Не менш яскраві приклади таких метафор бачимо у промовах й інших політиків, де замість *Алі Баби* часто вживається ім'я президента Р. Ердогана: *"Recep Tayyip Erdoğan ve kırk haramiler. Aynen devam ediyor. Kırk haramiler kervanında her türlü adam var; sır küpü de var para küpü de var, hepsi var. Bunların bir de yolsuzluk marşı var"* (Kılıçdaroğlu, 2012) – *"Реджеп Таїп Ердоган і сорок розбійників. І так триватиме й надалі. У каравані сорока розбійників є різні люди; серед них є як 'темні конячки', так і 'гаманці'. У них навіть є свій гімн беззаконню"; "Tayyip Ağa ve kırk haramiler. Kırk birinci harami de Devlet Bahçeli. Sizi istemiyoruz beyler, sizinle yaşamak, sizin tarafınızdan yönetilmek, sizin tebaanız olmak istemiyoruz"* (Kürkçü, 2017) – *"Пан Таїп і сорок розбійників. А сорок перший розбійник – Девлет Бахчелі. Ми проти вас, панове, ми не хочемо жити з вами, не хочемо коритися вам і бути під вашим керівництвом".*

У переносному значенні турецькі політики використовують також поняття *чарівна лампа Аладдіна* (тур. "Alaaddin'in sihirli lambası"), що лежить в основі арабської казки "Аладдін". Так, депутат Г. Уйсал порівняв із лампою Аладдіна скриню для бюлетенів: *"Sandığı adeta Alaaddin'in sihirli lambası, iktidarı da cin bilen, üç dileğinden üçünü de kendisi için eden bir iktidar var"* (Uysal, 2015) – *"Є влада, яка вважає скриню чарівною лампою Аладдіна, а себе – джином, і всі три бажання виконує лише для себе".* Водночас інший політик асоціює повноваження президента з чарівною лампою: *"Alaaddin'in sihirli lambası gibi şu anda Cumhurbaşkanı'nın yetkileri sınırsız. Cumhurbaşkanı'nın şu anda isteyip de yaratacağı hiçbir şey yoktur"* (Pınarbaşı, 2017) – *"Повноваження президента зараз необмежені*

так само, як сила чарівної лампи Аладдіна. Зараз немає нічого, що президент не зміг би побажати й зробити".

У турецькій політичній комунікації іронічні відтінки значень мають метафори, ґрунтовані на асоціаціях із бременськими музикантами, героями казки братів Грімм. Такі порівняння вживаються щодо несерйозних, ненадійних людей, як у промові одного з депутатів, який засуджуючи дії опозиційної партії, зауважив: "*Hepsinin akortları bozulmuş. Yaptıkları ve söyledikleri birbirleriyle uyumlu değil. Birisi Bremen Mızıkacıları gibi başka çalıyor, diğeri farklı çalıyor. Uyumları, akortları ve birbirleriyle ahenkleri yok*" (Soylu, 2014) – "*В усіх них фальшиві акорди. Їхні вчинки не сумісні з їхніми словами. Хтось, як бременський музикант, грає одне, а хтось – інше. Між ними немає гармонії ні в єдності, ні в акордах, ні в особистих стосунках*". Ще один турецький політик, аналізуючи діяльність провідних партій Туреччини, вдався до метафори з аналогічними конотаціями: "*Ancak, atılan bütün bu adımlar, CHP'yi büyütme yerine iyice küçültecek gibi görünüyor. Çünkü, hem Bremen Mızıkacıları gibi her kafadan ayrı ses çıkıyor, hem de yıllarca CHP'ye oy veren geleneksel tabandan güçlü homurdanmalar yükseliyor!*" (Pazarıcı, 2010) – "*Але всі здійснені кроки, здається, були спрямовані не на те, щоб звеличити Республіканську народну партію, а на те, щоб принизити її. Тому що від її членів, як від бременських музикантів, лунає різнобій голосів, а традиційна аудиторія виборців, яка роками голосувала за РНП, усе більше обурюється!*".

Нерідко метафоричність у промовах турецьких політиків характерна для порівнянь із персонажем англійських народних балад, борцем за справедливість Робін Гудом, який грабував багатих і віддавав награване бідним. Політикам такі метафори дають можливість яскравіше описати свою меценатську діяльність, своє ставлення до проблеми багатих і бідних тощо: "*Bu ülkede bir kesim çok vergi ödüyor. Bu nedenle HDP Robin Hood hareketidir. Zenginden alıp fakire vereceğiz*" (Demirtaş, 2015) – "*Деяка частина людей у цій країні сплачує багато податків. Тому Народно-демократична партія – це втілення Робін Гуда. Ми забираємо в багатих і віддаватимемо бідним*"; "*Bizim, Robin Hood stilinde bir*

vergi sistemimiz var. Mesela petrol gibi ürünlerde yüksek vergi uyguluyoruz. Bunu da eğitim, sağlık gibi konularda fakirlere yardım için kullanıyoruz" (Şimşek, 2012) – "Ми маємо фінансову систему у стилі Робін Гуда. Наприклад, ми застосовуємо високі податки до таких продуктів, як нафта. І використовуємо ці гроші на допомогу бідним у таких сферах, як освіта й здоров'я".

У турецькій мові, як і в багатьох інших, крилатим став вислів "А король – голий" (тур. "Kral çıplak") з казки датського письменника Г. Крістіана Андерсена "Нове вбрання короля". В основі казки лежить історія про короля, якого надурили двоє пройдисвітів, що пообіцяли пошити йому невидиме вбрання, у результаті чого король осоромився перед натовпом. У переносному плані фразу "А король – голий" (тур. "Kral çıplak") використовують, коли викриваються певні якості людини чи об'єкта, що не відповідають дійсності: "*Artık parti içinde 'Kral çıplak' deme zamanıdır. Parti küçük ve sizin olmayacak" (Türsen, 2017) – "Тепер у партії настав час сказати 'Король – голий' (перен. розкрити правду). Партія – маленька, і вона не стане вашою"; "Yani biz bütün bu eleştirilerimizde 'Kral çıplak' filan demedik daha. Belki öyle günler gelecek ki 'Kral çıplak' denecek. Ama biz partimizin zarar görmesini istemeyiz. Cumhurbaşkanımızın, Başbakanımızın zarar görmesini istemeyiz" (Arınç, 2015) – "Попри всю критику на наш рахунок, ми ще не сказали 'Король – голий' (перен. не розкрили правду). Можливо, настануть такі дні, коли правда розкриється (досл. буде сказано Король – голий). Але ми не хочемо, щоб наша партія постраждала. Ми не хочемо, щоб постраждали наш президент і прем'єр-міністр".*

Брехливих і нещирих людей турки іноді називають "Pinokyo" (укр. "Піноккіо") – персонаж італійської казки, особливістю якого було те, що його ніс збільшувався щоразу, як він казав неправду. З метою уникнення прямих образ і гострої критики турецькі політики вдаються до таких метафоричних асоціацій, засуджуючи дії своїх конкурентів: "*Ulaşımı 1 lira yarıktan bahsediyorsun. Pinokyo Kılıçdaroğlu. Pinokyom benim. Bakın pinokyo ne yarımış. 'Belediye meclislerinde alınacak karar çerçevesinde yoksul ailelerin doğalgaz faturasının bir kısmını biz ödeyeceğiz' dedi. Neden yalan söyledin neden aldattın*

insanları pinokyo" (Bahçeli, 2015c) – *"Ти говориш про те, щоб знизити вартість проїзду у громадському транспорті до однієї ліри. Піноккіо Киличдароглу. Мій Піноккіо. Погляньте, що зробив Піноккіо! Він сказав: 'У межах рішення, прийнятого міськими радами, ми допоможемо бідним родинам сплатити частину рахунків за газ'. Навіщо ти збрехав? Навіщо ти обманув людей, Піноккіо?"; "Sayın Kılıçdaroğlu Pinokyo olmuş olsaydı burnu Boğaz Köprüsü'nden daha uzun olurdu" (Şeker, 2017) – *"Якби Киличдароглу був Піноккіо, його ніс був би довшим за Босфорський міст"*.*

Епос і художня література як джерела метафоризації виявилися менш продуктивними в турецькій політичній комунікації на відміну від таких корелятивних доменів, як "Релігія" і "Міфологія". Проте аналіз матеріалу дослідження показав, що образи персонажів й окремі сюжети тюркських епічних творів посідають важливе місце в турецькій картині світу й уявленнях турків про навколишню дійсність, а політики як представники своєї культури яскраво репрезентують ці явища на рівні мови. Водночас у промовах турецьких політиків ми не виявили метафор, джерелом для яких стали події, об'єкти чи герої турецьких казок, тоді як сюжети зарубіжної художньої прози активно метафоризуються. На нашу думку, цей процес може зумовлюватися тим, що казки народів світу, перекладені різними мовами, є загальновідомими, а тому метафори, ґрунтовані на них, також стали загальнодоступними; з другого боку, синтез світових культур і літератур справив істотний вплив на систему метафор, що сформувалися, зокрема, у турецькому суспільстві.

3.4 Метафорична концептуалізація жінки у промовах турецьких політиків

Вивчення проблеми формування нових підходів до визначення становища жінки у процесі культурних та суспільних перетворень у Туреччині залишається актуальним і перспективним напрямом, оскільки деякі питання, що стосуються

статусу турецької жінки, виходять за межі локальних рамок і стають загальними через зростання інтересу до Сходу й ісламу в усьому світі.

Сьогодні в турецькому суспільстві активно ведеться боротьба за ліквідацію насильства щодо жінок та їхньої повної рівності у правах із чоловіками попри те, що мусульманська культура захищає честь і гідність жінки та вимагає до неї поваги. Як зазначає М. Кютюкчю (2010), турецька жінка прирівнюється до чоловіка як людина, хоча не можна ігнорувати істотні відмінності між статями, пов'язані з їхніми фізіологічними й психологічними особливостями. Водночас між чоловіками і жінками є певні відмінності у правах, обов'язках і відповідальності, що впливають на функціональний поділ ролей (Кютюкчю, 2010, с. 136). Хоча в сучасному турецькому законодавстві не йдеться про поділ ролей чи будь-які обмеження у правах жінок, турецькому політичному дискурсу характерна маскулінізм, оскільки переважну більшість політиків у парламенті складають чоловіки, які втім нерідко говорять про абсолютну гендерну рівність, удаючись до яскравих метафор: *"İnsanlığın bir yanağı erkek ise diğeri kadındır. Zor da olsa, cinsiyet ayrımcılığı insan kavramında erimiş ve emilmiştir"* (Bahçeli, 2015g) – *"Одна щока людства – це чоловік, а інша – це жінка. Як би важко нам це не далось, але в концепції людини гендерна дискримінація розтанула й зникла"*; *"Bizim kültürümüzde baba soyu kadar ana soyu da önemlidir. Ve kadın erkek arasında aşılması imkânsız duvar ve mesafeler hiç olmamıştır"* (Bahçeli, 2015g) – *"У нашій культурі рід матері такий же важливий, як рід батька. І між жінкою і чоловіком ніколи не було стін і відстаней, яких не можна було б подолати"*. Таким чином, метафорична концептуалізація жінки у промовах турецьких політиків, що реалізується через різноманітні й доволі численні образи, дає нам можливість проаналізувати смисли, якими обростає поняття *жінки* в сучасній турецькій картині світу.

Як показує аналіз фактичного матеріалу, переважна більшість метафор, ґрунтованих на порівняннях із *жінкою* (тур. "kadın"), мають позитивні конотації. Яскравим прикладом тут слугує промова депутата Д. Бахчелі, у якій він асоціює жінку зі світлою силою: *"Bize göre, dünden bugüne Türk kadını; Maddenin karanlığı"*

içinde ruhun aydınlığıdır. Umutsuzluğun karanlığı içinde huzurun aydınlığıdır. İhtirasların karanlığı içinde faziletin aydınlığıdır. Cehaletin karanlığı içinde şefkatin aydınlığıdır. Kavganın karanlığı içinde sevgi ve bağlılığın aydınlığıdır" (Bahçeli, 2015g) – "Ми вважаємо, що турецька жінка – це завжди світло душі в темряві матеріального світу. Це світло миру в темряві відчаю. Це світло доброти в темряві пихатості. Це світло милосердя в темряві невігласства. Це світло любові й відданості в темряві суперечок".

В. Саг (2001) стверджує, що турецька жінка здатна йти на високі, дорогоцінні самопожертви заради своєї країни, сім'ї та свого народу (с. 15). Підтвердження такого бачення бачимо у промовах деяких турецьких політиків: "*Biz kadın dendiğinde neyi görmeliyiz? Evini çekip çeviren, eşine destek veren bir fedakarlık anıtı*" (Bahçeli, 2018b) – "Що ми маємо бачити, вимовляючи слово 'жінка'? Пам'ятник самопожертви, що займається хатніми справами, підтримує свого чоловіка"; "*Fedakârlık ve sevginin, merhamet ve şefkatin timsali olan kadınlarımız, başımızın tacı, en değerli varlıklarımızdır*" (Erdoğan, 2015d) – "Наші жінки, які є символом самопожертви й любові, милосердя і ніжності, – це корона на нашій голові, це наше найцінніше багатство".

Про зміну вектору поглядів на роль і місце жінки в турецькому суспільстві свідчать висловлення політиків, у яких жінка трактується як основа суспільства: "*Şu yalın gerçeği unutmayalım ki kadın, aile ve toplumsal ilişkilerin direği, nirengi noktasıdır*" (Bahçeli, 2016d) – "Не забуваймо про те, що жінка – це опора й орієнтир у сімейних і суспільних відносинах"; "*Kadın, aile ve toplumun temelidir. Kadınlar, aile ve toplumu bir arada tutan en önemli ana sütundur*" (S. Davutoğlu, 2014) – "Жінка – це основа сім'ї і суспільства. Жінка – це головний стовбур, що об'єднує сім'ю і суспільство".

В. Саг (2001) зазначає, що завдяки реформам Мустафи Кемалю Ататюрка турецьке суспільство позбулося численних обмежень за ознакою статі, а символом цих демократичних змін стала жінка (с. 21). Сьогодні в турецькій політичній комунікації тенденція вважати жінку символом демократії, національної гідності й боротьби залишається популярною: "*Kadın, demokrasinin*

en aktif yüzüdür" (Bahçeli, 2018b) – *"Жінка – це найдієвіша сторона (досл. обличчя) демократії"; "Türk kadını milli şerefimizin abidesidir. Türk kadını milli becamızın beşiğini sallayan güvencedir"* (Bahçeli, 2018b) – *"Турецька жінка – це пам'ятник нашої національної гідності. Турецька жінка – це гарант, що гоїдає колицку нашого національного безсмертя"*.

Як зауважує А. Їлмаз (2004), у турецьких чоловіків завжди було особливе шанобливе ставлення до матері, і найважливіший фактор, що визначає статус жінки в сім'ї та суспільстві, – це материнство (тур. "annelik") (с. 119). Думку дослідника підтверджують висловлення турецьких політиків, у яких поняття *матері* (тур. "anne") та *материнства* (тур. "annelik") обростають метафоричними образами з яскраво вираженими позитивними конотаціями: *"Annelik fedakarlık nümunesi, sevgi nişanesi, en iyi niyet, en görkemli insani ve manevi ziynettir"* (Bahçeli, 2017d) – *"Материнство – це приклад самопожертви, це знак любові, це найдобріший намір, це найвеличніший людський і духовний скарб"*; *"Anne, ışıği hiç solmayan bir hayat kaynağı, yağdıkça yağan huzur ve bereket sağanağı, dinmeyen bir hasret vahasıdır"* (Bahçeli, 2017d) – *"Мати – це джерело життя, вогонь якого ніколи не згасає, це невпинна злива спокою і добробуту, це вічний оазис смутку"*.

А. Едіз (2017) запевняє, що попри законодавчу заборону будь-яких утисків щодо жінок у Туреччині, у турецькому суспільстві, як і в багатьох країнах світу, усе ще залишається нагальною проблема домашнього насилля (с. 404). Турецькі політики також гостро засуджують агресію й застосування сили проти жінок, удаючись до метафор із негативною семантикою: *"Sokak ortasında, adliye önünde, ev veya meskenlerin içinde, iş yerlerinde hunharca öldürülen kadınlar sadece Türkiye'nin değil, sadece bölge ülkelerinin değil, tüm insanlığın kanayan yarası, kanatlanmış çığığıdır"* (Derboylu, 2019) – *"Жінки, яких по-звірчому вбивають посеред вулиці, навпроти будівлі суду, у їхніх домівках і на роботі, – це кривава рана, крилатий крик не лише Туреччини, не лише країн регіону, а й усього людства"*; *"Her kadın cinayeti istikbalimizin kalbine indirilmiş hançer"* (Bahçeli, 2018b) – *"Убивство кожної жінки – це кинджал у серце нашого майбутнього"*; *"Dünyada sürekli kadına şiddet vardır, bunlarla nasıl yüzleşeceğiz. Dünyanın her*

yerinde kadınların çığlıkları vardır. Bu çığlık masumdur" (Bahçeli, 2018b) – "Жінки в усьому світі постійно потерпають від насилля, як цьому протистояти? У всьому світі звідусіль лунають крики жінок. Ці крики – невинні". Тут словосполучення "kadınların çığlıkları" (укр. "крики жінок") має не буквальне, а переносне значення, і було використане політиком для того, щоб підкреслити масовий характер проблеми та її нагальність.

Попри те, що метафори, пов'язані з поняттям *жінки* у промовах турецьких чоловіків-політиків, рідко мають негативні конотації, подекуди трапляються й такі некоректні та грубі порівняння: "*Örtüsüz kadın perdesiz ev! Perdesiz ev ise ya satılıktır, ya da kiralık*" (Özcan, 2016) – "Відкрита жінка – це будинок без занавісок. А будинок без занавісок зазвичай або продають, або здають в оренду"; "*Türk hanımları evinin süsüdür, erkeğinin şerefidir*" (Gönül, 2005) – "Турецькі жінки – це краса дому й честь чоловіка".

Позитивні відтінки метафор, що ґрунтуються на асоціаціях жінки зі світлом, пам'ятником національної гідності й самопожертви, слугують доказом змін не лише в системі гендерних відносин, а й у світоглядній системі турків: жінку дедалі рідше порівнюють із "прикрасою дому" й частіше визнають її значущість для суспільства як цілісної системи.

Висновки до Розділу 3

1. Метафора міцно закріпилася в турецькому лінгвокультурному просторі. Метафори, якими користуються турецькі політики, виступають не лише в ролі засобу стилістичного вираження, а й відбивають елементи культури, релігійного й міфологічного світоглядів турецького народу.

2. Метафори з релігійною семантикою в турецькому політичному мовленні постають як самостійні комунікативні й когнітивні одиниці. Метафорична модель СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ виявилася найбільш продуктивною (41 % метафоричних одиниць мають релігійне підґрунтя), що доводить беззаперечну вагомість релігії для сучасного світосприйняття турків і

категоризації ними навколишньої дійсності. Водночас у межах розглядуваної моделі найбільш містким виявився фрейм "Потойбічний світ і покарання за гріхи", метафорам у складі якого притаманні негативні конотації. Такий результат свідчить про те, що метафоричні одиниці, ґрунтовані на асоціаціях політичних діячів, політичних процесів, подій та явищ суспільного життя з потойбічним світом, слугують для турків засобом вираження невдоволення, осуду, агресії тощо.

3. Другою за продуктивністю в турецькій політичній комунікації стала метафорична модель СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ (39 % метафор ґрунтуються на асоціаціях із міфічними тваринами, явищами й об'єктами природи), що також справляє значний вплив на формування світоглядних орієнтирів турецького етносу. У турецькій картині світу порівняння з такими міфічними тваринами й істотами, як лисиця, змія, мавпа і дракон у переносному плані часто символізують підступність, підлість, брехливість і зло. Натомість метафоризовані образи орла й лева уособлюють мужність і відвагу.

4. Природа метафор у межах фрейму "Явища й об'єкти природи" моделі СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ свідчить про те, що попри позитивну семантику вогню в міфологічних уявленнях турків політики нерідко використовують метафори на основі асоціацій з вогнем для найменування небезпечних, руйнівних, конфліктних ситуацій і процесів. Дослідження фрейму також показало, що єдиним об'єктом природи, порівняння з яким у метафоричному плані не мають негативних відтінків значень, виявилось небо, що в тюркській міфології вважається світом усіх святих та праведних.

5. Метафоричним моделям СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ характерна невелика продуктивність (сюжети турецької епічної літератури й казок народів світу стали корелятивними доменами для 12 % метафор) та переважно негативні або іронічні конотації (нерозважливих, хитрих людей турецькі політики асоціюють із Делі Думрулом, брехливих і нещирих – із

Пінокіо тощо). У промовах турецьких політиків не були виявлені метафори, джерелом для яких стали події, об'єкти чи герої турецьких казок, тоді як сюжети зарубіжної художньої прози активно метафоризуються. Цей процес можна пояснити тим, що синтез світових культур і літератур справив істотний вплив на систему метафор, що сформувалися, зокрема, у турецькому суспільстві.

6. У сучасному турецькому політичному мовленні метафорична концептуалізація жінки реалізується через численні позитивні образи (асоціації жінки зі світлом, символом національної гідності, самопожертви тощо), що слугує доказом змін не лише в системі гендерних відносин, а й у світоглядній системі турків, оскільки турецькі політики частіше визнають значущість жінки для суспільства як цілісної системи й дедалі рідше вдаються до негативних метафоричних порівнянь.

Основні положення розділу 3 висвітлені в одноосібних працях автора (Шулькевич, 2017а; Польова, 2018а; Польова, 2018с; Польова, 2019b; Polova, 2020).

РОЗДІЛ 4

СОЦІАЛЬНА МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ: СЕМАНТИКА І ФУНКЦІЇ

А. П. Чудинов (2003) зазначає, що різні складові соціальної картини світу постійно взаємодіють у людській свідомості, унаслідок чого з'являються соціальні метафори (с. 77). Саме соціальна метафора виявилася найбільш місткою з-поміж інших типів метафор, які виокремлює вчений, адже суспільно-політична дійсність постійно метафорично моделюється на основі інших сфер соціальної діяльності людини (Чудинов, 2003, с. 78). Семантичний простір кожного народу, етнічної групи формується залежно від соціальних умов, у яких вони існують, тому вивчення соціальних метафор дає змогу краще зрозуміти ментальні установки певного етносу, сприяє розширенню кругозору, пластичності мислення, його креативності й образності (Аббасова, 2020, с. 234). З огляду на те, що людина є невід'ємною частиною живої природи й суспільства, у нашій роботі до групи соціальних метафор ми зараховуємо антропоморфну, морбальну, театральну, спортивну, транспортну та побутову метафори.

4.1 Антропоморфна метафора

У когнітивній лінгвістиці антропоморфній метафорі відводиться ключова роль у процесі ментального структурування навколишньої дійсності (Арутюнова, 1999; Балашова, 2018; Бурмакова, 2015; Калько, 2012; Лященко, 2014; Сиротіна, 2020). Як зазначає Н. Д. Арутюнова (1999), "людина зафіксувала в мові свій фізичний образ, свої внутрішні стани, свої емоції та інтелект, своє ставлення до предметного й непередметного світів. Майже в кожному слові можна виявити сліди людини. Мова наскрізь антропоцентрична" (с. 3). Людському мисленню і свідомості притаманна антропоцентричність та здатність пізнавати зовнішній світ у тісному асоціативному зв'язку з особистим досвідом, тому антропоморфна метафора виявляється одним із найпродуктивніших типів метафори у промовах

турецьких політиків і найчастіше лежить в основі фразеологізмів. Як результат, антропоморфна метафора ґрунтується на порівняннях явищ і процесів навколишнього світу та політичних реалій з анатомічними, фізіологічними та психологічними якостями людини, що відбито в основі метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ та у відповідних фреймах і слотах.

Фрейм 1. Тіло (організм загалом). Із тілом (тур. "vücut") людини турецькі політики нерідко асоціюють такі явища суспільно-політичного життя, як:

1) єдність (людей, народу, партії, країни): *"Bu hıyanet ve düşmanca emeller karşısında kenetlenmeyeceğiz de ne yapacağız? Tek vücut olmayacağız da müstevlileri mi güldüreceğiz?"* (Bahçeli, 2018c) – *"Що ми робитимемо, якщо не об'єднаємося проти цієї зради й ворожих амбіцій? Не станемо єдиним тілом і потішимо загарбників?"*; *"Şehitlerimizin emaneti, gençlerimizin geleceği, ülkemizin selameti için tek vücut olalım"* (Erdoğan, 2017c) – *"Будьмо єдиним тілом заради наших загиблих героїв, заради майбутнього нашої молоді й безпеки нашої країни"*;

2) країна, уряд, політична партія тощо: *"Bu gömlek bu vücuda dar geliyor, artık Türkiye 'Başkanlık Sistemi' ile bir sıçramayı gerçekleştirmeli"* (Erdoğan, 2015e) – *"Ця сорочка завузька для цього тіла, тепер Туреччина повинна здійснити стрибок у питанні, пов'язаному з президентською системою".* У наведеному прикладі турецький президент удався до метафори, порівнявши президентську систему з сорочкою, а Туреччину – з тілом. В іншій промові політика тіло символізує уряд, що бореться з вірусом, тобто корупцією: *"Virüs biliyorsunuz bir vücuda girer, uzun süre yerleşir ve orada kendine yer edinir. Ama vücut sonra o virüse karşı kendini toparlar, sonra da o virüsü yok eder"* (Erdoğan, 2014) – *"Ви знаєте, що вірус потрапляє до організму (досл. тіла), тривалий час освоюється і займає там зручне місце. Але згодом організм (досл. тіло) оговтується і знищує цей вірус".*

У турецькій картині світу тіло може символізувати появу або реалізацію чогось нового, про що свідчить стале словосполучення "vücut bulmak" (досл. "знайти тіло"), що в метафоричному плані означає "з'явитися", "виникнути", "виявитися" і нерідко трапляється у висловленнях турецьких політиків:

"Bölgemizde barış ve istikrar için 1967 sınırları dahilinde başkenti Kudüs olan bağımsız Filistin'in vücut bulması gerek" (Erdoğan, 2017d) – "Задля миру й стабільності в нашому регіоні має з'явитися (досл. знайти тіло) Палестина зі столицею в Єрусалимі в кордонах 1967 року"; "(...) bu yılki törenle bu hayalimizin adım adım vücut bulduğunu görüyor, bundan da büyük bir memnuniyet duyuyorum" (Erdoğan, 2015e) – "(...) я бачу, що ця наша мрія поступово реалізовується (досл. знаходить тіло) завдяки цьогорічній церемонії, і я дуже цьому радий".

У промовах турецьких політиків негативні процеси і явища часто асоціюються з кволим, слабким, хворим людським організмом (тур. "organizma"): "Dünyamız adeta kendi içinde hastalık çeken dev bir organizmaya dönüştü" (Erdoğan, 2018b) – "Наш світ перетворився на величезний організм, який усередині заражений хворобою"; "AB kendi kendini yiyen bir organizmaya dönüşmüştür" (Bahçeli, 2016d) – "ЄС перетворився на організм, який сам себе з'їдає"; "Siyaset erdem ve değer alanından soyutlanırsa kriz üreten hastalıklı bir organizmaya dönüşecektir" (Bahçeli, 2016d) – "Якщо політику позбавити чеснот і цінностей, вона перетвориться на хворий організм, який породжує кризу".

Фрейм 2. Фізіологічні органи. У цьому фреймі представлені такі слоти, як "Мозок", "Обличчя та органи перцепції", "Серце", "Хребет", "Живіт, шлунок, черев", "Кров і судини".

Слот 2.1. Мозок. Як зауважує О. В. Стоянова (2006), у метафоричній моделі відбита основна функція мозку – мислення (с. 137). У висловленнях турецьких політиків трапляється функціонування соматизму "beyin" (укр. "мозок") у символічному значенні розумної людини: еміграцію фахівців і вчених турки, як і представники багатьох західноєвропейських культур, називають "відтоком мізків": "Beyin göçünü önleyecek tedbirleri bir an önce almaliyiz" (Erdoğan, 2017a) – "Ми повинні якомога швидше вжити заходів, щоб попередити відтік мізків"; "Unutmayalım ki, eğitimli işsizlik beyin göçünün de en büyük nedenlerindedir" (Ertürk, 2018) – "Не забуваймо, що 'освічене безробіття' – це одна з причин відтоку мізків".

Метафоричним виразам, що підкреслюють спробу насильницького впливу на ментальну діяльність людини з метою сприяння її продуктивності в потрібному напрямку, характерний пейоративний відтінок (Стоянова, 2006, с. 138). Наприклад, негативну оцінку виражає метафоричне словосполучення "beyin yıkama" (укр. "промивання мізків"), що в переносному плані має значення "управління свідомістю/ мисленням": "*Çünkü, PKK örgütünün beyin yıkama faaliyetini sorunsuz ve hatta devletin koruması altında sürdürdüğü yerler, cezaevleri*" (Mutlu, 2016) – "Тому, що в'язниці – це місця, де промивання мізків здійснюється Робітничою партією Курдистану без проблем і навіть за підтримки держави"; "*Tayyip Erdoğan anayasal suç işleyerek bu beyin yıkama operasyonunda bir tarafın en başında yer alıyor*" (Behramoğlu, 2017) – "Таїн Ердоган, учинивши конституційний злочин, займає одну з ключових позицій у цій операції з промивання мізків".

Негативну семантику також мають метафоричні словосполучення "beyni sulanmak" (досл. "мати розріджений мозок"; перен. "вижити з розуму") та "beynini kemirmek" (досл. "гризти мозок"; перен. "мучити", "непокоїти"): "*Bu ifadeyi kullanmak istemiyorum ama sanırım Bülent Arınç'ın beyni sulanmış*" (Arınç, 2015) – "Я не хотів би так висловлюватися, але я вважаю, що Бюлент Аринч вижив із розуму (досл. має розріджений мозок)"; "*Bunların bitmesi mümkün değil, çünkü şüphe ve korku artık Başbakan'ın beynini kemiriyor*" (İnsel, 2014) – "Неможливо покласти цьому кінець тому, що сумніви й страхи дуже мучать (досл. гризуть мозок) прем'єр-міністра".

Нейтральні конотації притаманні виразу "beyin fırtınası yarmak" (укр. "здійснювати мозковий штурм"), що також має метафоричну природу й вживається як назва методу оперативного вирішення проблеми шляхом стимулювання творчої активності учасників дискусії: "*Bence şu anda parlamento seçimleri nasıl olacak beyin fırtınası yaracaklar*" (Bahçeli, 2015a) – "Я думаю, вони проведуть мозковий штурм для того, щоб з'ясувати, як пройдуть парламентські вибори"; "*(...) iki ülke arasındaki güçlü tarihi bağları nasıl yeni ve aydınlık bir geleceğe taşıyabileceğimiz konusunda beyin fırtınası yarma fırsatı bulduk*" (Bahçeli,

2013) – "(...) ми знайшли можливість провести мозковий штурм, щоб вирішити, як ми зможемо забезпечити нове й світле майбутнє міцним історичним зв'язкам між двома країнами".

Слот 2.2. Обличчя та органи перцепції (очі, вуха, ніс, язик).

А. П. Чудінов (2001b) вважає обличчя основою для сприйняття об'єкта збоку, а його прототипною функцією – виявлення справжньої сутності цього об'єкта (с. 61). Підтвердженням істинності ідеї дослідника слугує метафора "gerçek yüz" (укр. "справжнє обличчя"), де слово "yüz" (укр. "обличчя") і означає "сутність": "*Kemal Kılıçdaroğlu bütün bunlar yaşanırken birkaç açıklama yaptı. Fakat gerçek yüzünü uzun süre saklayamadı*" (Altun, 2017) – "Кемаль Киличдароглу під час усіх цих подій зробив кілька заяв. Проте йому так і не вдалося довго приховувати своє справжнє обличчя (перен. свою сутність)".

Лексема "yüz" (укр. "обличчя") у переносному плані може вживатися для номінації найбільш показової сторони предмета, явища тощо, яка виражає їхню сутність, про що свідчать такі метафори турецьких політиків: "*Özetle şehir hastaneleri Yeni Türkiye'nin yeni yüzüdür*" (Memiş, 2018) – "Коротше кажучи, міські лікарні – це нове обличчя нової Туреччини"; "(...) *halkın can ve mal güvenliğinin korunmasından sorumlu olan emniyet güçlerimiz aynı zamanda devletin yüzü ve gururudur*" (Erin, 2018) – "(...) наші сили безпеки, відповідальні за безпеку життя і майна народу, – це водночас обличчя і гордість держави".

Як зауважує Н. Алагьозлю (2010), у процесі комунікації на реципієнта повідомлення значний вплив справляє не лише мова оратора, а й вираз його обличчя, оскільки обличчя – це "дзеркало" наших емоцій (с. 14). Саме тому, на нашу думку, виникла метафора "yüzünden okunmak" (досл. "читатися по обличчю"), що означає "бути очевидним, явним": "*Bi izdirap verici hal her insanımızın yüzünden açıkça okunmaktadır*" (Fendoğlu, 2018) – "Цей болісний стан чітко читається по обличчю кожного нашого громадянина"; "*Refah dediğimiz zaman sadece havaalanı, elektrik ve diğer imkanlarla bunu ölçmek mümkün değil, mutluluğun o ülkenin kadınlarının yüzünden okunur halde olması gerekiyor*" (Davutoğlu, 2015b) – "Не можна вимірювати благоустрій лише

наявністю аеропортів, електроенергії та інших матеріальних благ, щастя має читатися по обличчях жінок у країні".

Одним із почуттів, яке може відбиватися на обличчі, є почуття сорому, що нерідко супроводжується почервонінням. Вербально цей стан може передаватися за допомогою метафори "yüzü kızarmak" (укр. "обличчя червоніє"), що має значення "соромитися", "відчувати сором": "*Peki, Gündoğan'ın bu durum karşısında yüzü kızaracak mı?*" (Erdoğan, 2017b) – "Гаразд, а Гюндогану не буде соромно (досл. його обличчя почервоніє) через цю ситуацію?"; "*21. yüzyılda dahi kadınlara yönelik yüz kızartıcı adaletsizliklere şahit oluyoruz*" (Erdoğan, 2018c) – "Навіть у 21 столітті ми є свідками ганебної (досл. такої, що змушує обличчя почервоніти) несправедливості щодо жінок".

Органи перцепції слугують засобом зв'язку людини із зовнішнім світом, завдяки їм вона має здатність отримувати й осмислювати інформацію. У такий спосіб людина пізнає навколишній світ, а її когнітивна діяльність характеризується структурованістю, традиціоналізмом і продуктивністю. Крім того, тип інформації, яку людина отримує, залежить від способу здійснення перцепції (зорової, слухової, нюхової тощо) (Стоянова, 2006, с. 140).

Зважаючи на те, що очі – це орган зорового сприйняття, функціонування метафор, ґрунтованих на асоціаціях з очима, базується на традиційних уявленнях людини про органи зорової перцепції. Так, М. Баш (2016) стверджує, що в турецькій мові поняття göz (укр. "око") відіграє важливу роль для опису розумової діяльності, емоційних переживань, особистісних характеристик, фізичних станів тощо (с. 35). Метафоричні словосполучення зі словом göz (укр. "око"), виявлені у промовах турецьких політиків, ми поділяємо на ті, що в переносному плані слугують для характеристики:

1) погляду: "*Oradaki insanların yaşam koşullarının ne durumda olduğunu değerlendirme noktasına iyice bir göz atmak lazım*" (Erdoğan, 2017a) – "Потрібно уважно поглянути (досл. кинути оком) на оцінку рівня життєвих умов тамтешніх жителів"; "*Sayın Bakan, bunlar hastaneden rapor almıyor mu? Bunlar kontrollü göz hapsinde olması gerekirdi*" (Erdoğan, 2017c) – "Шановний пане

міністр, хіба вони не отримують звіти з лікарні? Треба не випускати їх з уваги (досл. тримати в полоні очей)"; "Ülkemize kimsenin yan gözle bakmasına fırsat veremeyeceğiz, müsaade etmeyeceğiz" (Erdoğan, 2018a) – "Ми нікому не дозволимо ставитися до нашої країни недоброзичливо (досл. скося дивитися)";

2) сприйняття побаченого: "Ülkü Ocakları'nda sorumluluk taşımış insanların çokluğunu hepimiz çıplak gözle görebiliyoruz" (Okumuş, 2018) – "Усі ми неозброєним оком (досл. оголеним оком) бачимо, як багато в організації 'Сірі вовки' відповідальних людей"; "İktidar çevreleri bu işgalleri özenle gözden kaçııyor" (Erdoğan, 2017d) – "Правлячі кола ретельно ігнорують (досл. пропускають повз очі) ці втручання"; "Bu konuşmanın AB'ne yönelik bir göz boyama olduğu ayrıca bir gerçek" (Erdoğan, 2017d) – "Очевидно, що мета цього виступу – обманути (досл. зафарбувати очі) ЄС";

3) уваги: "Bütün dünya gözünü dört açmış Türkiye'deki seçime bakıyor" (Fakıbaşa, 2018) – "Увесь світ уважно спостерігає (досл. дивиться в чотири ока) за виборами в Туреччині";

4) турботи: "Anne şartlar ne olursa olsun evlatlarına göz kulak olur, sahip çıkar" (Erdoğan, 2018b) – "Мати за будь-яких умов дбає (досл. є оком і вухом) про своїх дітей, захищає їх"; "Yeni cumhurbaşkanına göz kulak olmak gerektiğini söylediniz" (Atambayev, 2017) – "Ви сказали, що потрібно дбати (досл. бути оком і вухом) про нового президента";

5) сміливості: "Şimdi çok daha profesyonel, çok daha gözü kara, çok daha vahşi teröristlerle muhatap olduklarında neler yapacaklarını hep birlikte göreceğiz" (Erdoğan, 2018a) – "Тепер усі ми побачимо, що вони робитимуть, коли матимуть справу з більш професійними, безстрашними (досл. з темними очима) і жорстокими терористами"; "Türk milletinin güvenliği ve geleceği için mücadele eden korkusuz ve gözü pek kardeşlerimle iftihar ediyorum" (Bahçeli, 2017a) – "Я пишаюся своїми безстрашними й відважними (досл. з міцним оком) співвітчизниками, які борються за майбутнє і безпеку турецького народу";

6) враження: "Gerek cumhurbaşkanlığı gerekse milletvekili seçimlerinde Adana'da göz kamaştıran bir başarıya ulaşta" (Avcı, 2018) – "Ми зосередилися

на сліпучому (досл. той, що засліплює очі) успіху президентських і парламентських виборів в Адані"; "*Türkiye kalkındıkça, büyüdükçe Batı'nın gözleri fal taşı gibi açılıyor*" (Eroğlu, 2018) – "Захід надзвичайно здивований (досл. очі відкриваються до розміру гадаального каменю) зміцненням і розвитком Туреччини";

7) гніву: "*Dayanışma, sulh, paylaşma, merhamet ve şefkat ayı Ramazan; gözünü kan bürümüş diktatörler, teröristler ve devlet terörü uygulayan yönetimler tarafından adeta bize zehir edilmeye çalışıldı*" (Erdoğan, 2018a) – "Розгнівані (досл. з очима, налитими кров'ю) диктатори, терористи й терористичні уряди намагалися зіпсувати нам свято Рамадан, свято солідарності, миру, щедрості, милосердя і добра";

8) радості: "*7 Haziran 2015 seçiminde hiçbir parti tek başına kuracak çoğunluğu elde edemeyince bir anda gözleri parladı*" (Erdoğan, 2017c) – "Він дуже зрадів (досл. засяяли очі), коли на виборах 7 червня 2015 року жодна партія не змогла отримати більшості";

9) бажання, прагнення: "*Ben hiçbir zaman bir yere göz koymur orası için mücadele etmedim*" (Yıldırım, 2018) – "Я ніколи не бажав собі щось привласнити (досл. покласти око на щось) і не боровся за це"; "*Almanya Dışişleri Bakanı'na Konya'daki NATO Üssü'nü ziyaret etmeleri konusunda açık çek verilmiştir. Ancak yine gözleri doymamıştır*" (Bağçeli, 2017b) – "Міністру закордонних справ Німеччини надали відкритий доступ до бази НАТО в місті Конья. Проте йому знову мало (досл. його очі не наситилися)";

10) смерті: "*Masum çocuklar annelerinin kucaklarında hayata gözlerini yumdu*" (Erdoğan, 2014) – "Невинні діти померли (досл. закрили очі навіки) на руках у своїх матерів";

11) швидкості: "*Davutoğlu kuralların bu en basit ve önemlisini unuttu ve göz açır karayıncaya kadar çevremizi bir husumet çemberi ile çevirdi*" (Münir, 2012) – "Давутоглу забув це найпростіше й найважливіше правило і швидко (досл. не моргнувши й оком) оточив нас колом ворожості"; "Gözle kaş arasında açılması

usulen mümkün olmayan kurultay açıldı" (Bahçeli, 2016d) – "Було відкрито конгрес, який формально було неможливо швидко (досл. між оком і бровою) відкрити".

Як зауважує Л. Доган (2005), вухо – це слухове джерело інформації, яка є вторинною порівняно з говорінням і сприймається як переробка знань (с. 159). У системі турецької мови слух, тобто вухо (тур. "kulak"), найчастіше асоціюється з увагою й усвідомленням сказаного, про що свідчать метафори, виявлені у промовах турецьких політиків:

1) *"ABD taleplerimizi neden kulak ardı ediyor?" (Bahçeli, 2017b) – "Чому США вдають, що не чують (досл. пропускають повз вуха) наших вимог?"*;

2) *"Ben özellikle şu anda karşımda bulunan yol arkadaşlarımı uyarıyorum sakın ha dedikodulara, fiskoslara kulak asmayın" (Erdoğan, 2017d) – "Особливо я попереджаю своїх колег, які зараз знаходяться переді мною. У жодному разі не звертайте уваги (досл. не вішайте вуха) на плітки і перешиптування"*;

3) *"Bunun üzerine konuşmalarımıza kulak misafiri olan eşim, 'Ben olsam bu açıklamada İYİ Parti'nin seçimlere girme hakkını elde ettiği gerçek tarihi yazmam' dedi" (Dündar, 2018) – "Щодо цього моя дружина, яка випадково підслухала (досл. стала вушним гостем) нашу розмову, сказала: 'На вашому місці я б не писала справжньої дати отримання «Доброю партією» права на участь у виборах"*;

4) *"Güneydoğu insanımızın beklentileri var. Buna artık herkes kulak vermek zorunda" (Çevik, 2018) – "Наші жителі південного сходу мають очікування. Тепер кожен мусить надати їм значення/ дослухатися (досл. дати вуха)"*;

5) *"Sayın Erdoğan şimdi kulaklarını aç ve bizi dinle" (Bahçeli, 2015a) – "Шановний Ердогане, тепер розкрий вуха й уважно послухай нас".*

О. В. Стоянова (2006) переконує, що ніс як орган нюху поряд із органами зору та слуху асоціюється не з логічним пізнанням світу, а з інтуїтивним, і покликаний сприймати інформацію (с. 145). Неможливість сприйняття цієї інформації людиною часто виражається відвертанням голови, або морщенням носа, що в турецькій мові вербалізується метафоричним словосполученням "burun kıvrımak" (досл. "крутити носом"), яке в переносному плані має значення "не подобатися", "недооцінювати", "бути байдужим": *"Geleceği düşünelim, nesilleri*

güvenceye alalım, uzlaşıp konuşalım; gerekirse millete gidelim diyorum, burun kıvırıyorlar" (Bahçeli, 2015a) – "Подумаємо про майбутнє, подбаймо про майбутнє покоління, знайдімо компроміс. Я кажу: «Якщо треба, звернімося до народу». Та їм байдуже (досл. крутять носом)"; "Yine bu iki nedenden dolayı Obama, Türkiye'nin uçuşa yasaklı bölge ve güvenli bölge önerilerine de hâlâ burun kıvırıyor" (Erdoğan, 2016e) – "З цих двох причин Обамі не подобаються (досл. крутить носом) пропозиції Туреччини щодо безпечних регіонів і регіонів, де заборонені польоти літаків".

Із соматизмом "ніс" (тур. "burun") в турецькій картині світу пов'язаний емоційний стан людини, підтвердженням чого слугують метафоричні словосполучення, що вживаються для характеристики таких негативних людських якостей, як: 1) зверхність і норовливість ("*Aksi halde, burnundan kıl aldırılmayacak Sayın Erdoğan'ın bütün bu insanlarla bir görüşmesi dahi olmazdı" (Çıray, 2018) – "В іншому випадку зверхній (досл. який не висмикне волосину зі свого носа) пан Ердоган жодного разу не зустрівся б з усіма цими людьми"); 2) упертість ("*Önce biz uzlaşma derken Erdoğan burnunun dikine gitti" (Baykal, 2007) – "Спочатку, коли ми казали, що треба знайти компроміс, Ердоган робив усе по-своєму (досл. ішов прямо за носом)".**

Язик є не лише органом перцепції, а й бере участь в артикуляції та передачі інформації. У процесі аналізу фактичного матеріалу ми з'ясували, що метафори зі словом "dil" (укр. "язик") у промовах турецьких політиків мають переважно негативні конотації: "*Katçı yarası kapanır, acısı geçer; dil yarası yıllar sürer" (Bahçeli, 2014a) – "Рана від батого загоюється, біль минає, а рана від язика живе роками"; "*Güneydoğu Anadolu'da Türk milletinin güvenliğini gece gündüz sağlayan Mehmetçiklerin komutanına dil uzatılması ahlaksızlıktır" (Bahçeli, 2018a) – "Непринянятно, щоб солдати, які цілодобово дбають про безпеку турецького народу в Південно-Східній Анатолії, зневажливо ставилися (досл. простягали язика) до свого командира".**

Слот 2.3. Рот, зуби. Інформацію про світ можна отримувати також через смакові відчуття, а рот – це частина тіла, за допомогою якої ми можемо вербально

передати цю інформацію співрозмовнику (Стоянова, 2006, с. 145). Саме тому в турецькій мові лексема "ağız" (укр. "рот") у метафоричному плані прямо чи опосередковано часто стосується процесу говоріння: "*Bahçeli önceleri böyle konuşuyordu. Ne oldu da böyle ağız değiştirdi?*" (Özışık, 2018) – "Спочатку Бахчелі так не говорив. Що могло статися, що він заговорив інакше (досл. змінив рот)?"; "*Erdoğan'ın ağzından hakaretler dökülmüş ve bizim bu iddiamızı şerefsizlikle suçlamıştı*" (Bahçeli, 2010) – "Ердоган образив нас (досл. з його рота вилилися образи) і звинуватив нас у нечесності"; "*Son günlerde ağzına geleni söylemeyi siyaset zanneden Bahçeli, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanına ölçüsüz saldırılar uymaktadır*" (Aksu, 2009) – "Бахчелі, який вважає, що політик може говорити все, що йому заманеться (досл. говорити те, що прийде до рота), останнім часом дозволяє собі несправедливі напади на прем'єр-міністра Турецької Республіки".

Людей, які про щось надто завзято розповідають, турки уподібнюють скаженій тварині, кажучи, що в них "тече з рота піна або слина" (тур. "ağzından köpükler saçmak", "ağzından salyalar akmak"): "*Ağzından köpükler saçarak konuşan siyasetin zavallısı Devlet Bahçeli için yeni bir süreç başlıyor*" (Ünal, 2015) – "Для політичного слабака Девлета Бахчелі, який виступає з таким запалом (досл. у якого з рота тече піна), починається новий процес"; "*Bahçeli'nin bu sabahki konuşmasına baştan aşağı bakın. Tam anlamıyla... Ağzından salyalar akıyor*" (Erdoğan, 2014) – "Прослухайте всю промову Бахчелі, з якою він виступив цього ранку... У нього буквально тече слина з рота (перен. він дуже завзято виступає)".

Процес пізнання істини в турецькій мові пов'язаний із соматизмом "зуб" (тур. "diş"), оскільки "на зуб" може оцінюватися твердість об'єкта, тобто його доступність: "*Bizi kimse sindiremez, bize kimse diş geçiremez*" (Bahçeli, 2017b) – "Ніхто не може нас перемогти, ніхто не може нас подолати (досл. ми не по зубах)"; "*Türkiye Cumhuriyeti artık kaçakçılara bile diş geçiremeyen zavallı bir duruma düşmüştür*" (Bahçeli, 2013c) – "Турецька Республіка вже не здатна впоратися (досл. контрабандисти не по зубах) навіть із контрабандистами";

"Amaç Recep Tayyip Erdoğan olmasın, kim olursa olsun. Çünkü Recep Tayyip Erdoğan dişlerine göre biri değil" (Yıldırım, 2018) – *"Хто б це не був, нехай не займає Реджепа Таїна Ердогана. Тому, що Реджеп Таїн Ердоган йому не по зубах"*.

Турки нерідко асоціюють зуби з негативною поведінкою людини, про що свідчать такі метафоричні словосполучення, виявлені у промовах турецьких політиків: *"Konya kadar bile büyüklükte olmayan bir ülkenin sorumsuz siyasetçilerinin dişlerini göstermesi beyhude bir çırpımadır. Biz o dişleri sökmelerini çok iyi biliriz"* (Bahçeli, 2018a) – *"Погрози (досл. показування зубів) безвідповідальних політиків країни, масштаби якої не переважають місто Конью, – це марні спроби. Ми добре знаємо, як можна попередити ці погрози (досл. вирвати ці зуби)"; "Kılıçdaroğlu, bekatıza diş bileyen Türkiye düşmanlarıyla diplomasi yoluyla mücadeleyi önermekle halt etmektedir"* (Bahçeli, 2018d) – *"Киличдароглу верзе нісенітниці, пропонуючи дипломатичну боротьбу з ворогами Туреччини, які прагнуть покласти край (досл. які точать зуб) нашому існуванню"*.

Слот 2.4. Серце. Серце – це один із найважливіших органів, який забезпечує життєдіяльність усього організму: *"Türkiye ekonomisinin kalbi İstanbul'da atıyor"* (Yeşilyurt, 2017) – *"Серце турецької економіки б'ється у Стамбулі"; "Bir devletin kalbi, millettir"* (Yeşilyurt, 2017) – *"Серце держави – нація"*.

У турецькій культурі, як і в багатьох інших культурах світу, соматизм "серце" символізує прихильність, підтвердженням чого слугує вираз "kalbini kazanmak" (досл. "завоювати серце"): *"Somali'ye önemli yatırımlar yapan ABD ve Çin'den farklı olarak Türkiye, Somali halkının kalbini kazanmayı başardı"* (Erdoğan, 2017d) – *"На відмінну від США і Китаю, які зробили вагомі інвестиції в Сомалі, Туреччині вдалося завойовувати серце сомалійського народу"; "Aslında, Beşşar Esed'in halkın kalbini kazanmak için daha fazla özgürlüğe ihtiyacı var"* (Davutoğlu, 2012) – *"Насправді, Башару аль-Асаду потрібно більше свободи для того, щоб завойовувати серце народу"*.

О. М. Напольнова (2011) зазначає, що в уявленнях слов'ян серце "розбивається", як правило, через нещасливе кохання, а в уявленнях турків – у

результаті будь-якої завданої образи (с. 1165). Тобто "розбити серце" (тур. "kalp kırmak") означає "завдати болю, страждань", "зробити когось нещасним": "*Siyaset insanların kalplerini kırarak yerine getirilmez*" (Erdoğan, 2017a) – "Політика не здійснюється шляхом розбивання людських сердець (перен. завдання болю людям)"; "*Sayın cumhurbaşkanımızın da dediği gibi birliğimizi, beraberliğimizi artırmak zorundayız. Kalp kırmak yok*" (Kaya, 2018) – "І як каже наш президент, ми змушені зміцнити нашу єдність. Не можна розбивати серця (перен. не можна завдавати людям страждань)".

Важливість серця для людини сприяє актуалізації метафори "центральності" (Стоянова, 2006, с. 136): "*Sayın Genel Başkanımız Devlet Bahçeli ve hakiki ülkücüler ise; Anadolu'nun tam kalbinde ve Ankara'dalar*" (Adan, 2017) – "А наш шановний голова Девлет Бахчелі й істинні націоналісти – у самому серці Анатолії, в Анкарі"; "*Tek başına lojistik projesi değil Türkiye'nin kalbinde mega kent var*" (Kılıçdaroğlu, 2014) – "Це не просто окремий логістичний проект, а мегамісто в серці Туреччини".

Синонімом до слова "kalp" у турецькій мові є слово "yürek" (укр. "серце"), яке, за переконанням Н. Качарави (2010), частіше вживається в метафоричних словосполученнях, пов'язаних із почуттям смутку, душевного болю тощо (с. 516). Наприклад: "*Suriye ve Irak topraklarında yaşanan vahşet, yüreğimizi parçalıyor, yakıyor*" (Erdoğan, 2017b) – "Насилля в Сирії та Іраку розриває і спалює наше серця (перен. завдає нам душевного болю)"; "*Terörizm vahşi, acımasız ve hain yüzünü bugün bir kez daha göstermiş, maalesef milli yürekleri kavurmuş*" (Bahçeli, 2017c) – "Сьогодні тероризм знову показав своє жорстоке й зрадницьке обличчя і, на жаль, спалив серця нашого народу (перен. завдав горя)"; "*Şehitlerimizin ruhları, şehit analarının göz yaşları, yetimlerin yürek yaraları bizimledir*" (Bahçeli, 2016d) – "З нами душі наших загиблих героїв, сльози їхніх матерів, сердечні рани (перен. страждання) сиріт".

Як показує аналіз фактичного матеріалу, турки не лише живуть серцем, а й вірять, думають і слухають "голос серця": "*Tüm kalbimle inanarak ve bilerek söylüyorum; bu millet yek vücuttur*" (Erdoğan, 2016c) – "Я всім серцем вірю і знаю,

що цей народ – це єдиний організм"; *"Bu seçimde yüreğinin sesini dinle, o seni yanılmaz"* (Sarıca, 2015) – *"На цих виборах слухай голос свого серця, він тебе не обдурить"*.

Слот 2.5. Хребет. Прототипна функція хребта полягає в об'єднанні організму, збереженні його цілісності й підтриманні його функціональних можливостей (Чудинов, 2001b, с. 64). Тому в переносному плані лексема "bel kemiği" (укр. "хребет") може вживатися на позначення чогось життєво важливого: *"Devletin bel kemiği bürokrasidir"* (Bahçeli, 2017a) – *"Хребет держави – бюрократія"*; *"Biz esnafımızı büyüyen, güçlü Türkiye'nin bel kemiği olarak görüyoruz"* (Yıldırım, 2017) – *"Ми вважаємо наших ремісників хребтом сильної, розвиненої Туреччини"*.

Метафоричну природу має також лексема "omurga" (укр. "хребет") з синонімічним значенням "основа, опора чогось": *"Türkiye Cumhuriyeti'nin omurgası milli kimliktir, egemenliktir"* (Erdoğan, 2017c) – *"Основа (досл. хребет) Турецької Республіки – це національна ідентичність і суверенітет"*; *"Türklük ise Türkiye ve Türk milletinin ana omurgası, ana iskeletidir"* (Bahçeli, 2018c) – *"Турецька ідентичність – це головний хребет, кістяк (перен. основа) Туреччини й турецького народу"*; *"Seçim kampanyasının omurgası kadın partililerimiz üzerinden tasarlanmıştır"* (Karayalçın, 2015) – *"Кістяк виборчої кампанії був сформований на основі наших жінок-партійців"*.

Слот 2.6. Живіт, шлунок, черев. Живіт і шлунок забезпечують фізіологічне існування людини, а тому їхнє метафоричне вживання пов'язане з поглинанням, перетравлюванням їжі (Стоянова, 2006, с. 147): *"Milletimizin bunların kuru diline karnının tok olduğunu biliyoruz"* (Erdoğan, 2018a) – *"Ми знаємо, що наш народ удосталь наслухався (перен. їхні животи ситі) їхніх пустих балачок"*; *"Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, milletin karnını mı doyuracak diyorlar"* (Erdoğan, 2017c) – *"Вони кажуть, що президентська система правління наситить (перен. задовольнить) народ?"*; *"AKP'nin terör konusundaki ikiyüzlü politikası, artık mide bulandırmaktadır"* (Yalçın, 2012) – *"Лицемірна політика*

Партії справедливості й розвитку щодо питання тероризму вже викликає нудоту (перен. набридла)".

Слот 2.7. Кров і судини. Кровоносна система здійснює забезпечення життєдіяльності організму, його живлення і обмін речовин, тому кров має винятково важливе значення для людини. Саме тому в метафоричному плані кров символізує щось життєво важливе, основу чогось: *"Ekonominin kanı paradır"* (Bahçeli, 2017a) – *"Кров економіки – гроші"*; *"Sanat, ziraat ve ticaret bir milletin kanı ve canı hükmündedir"* (Davutoğlu, 2015b) – *"Мистецтво, сільське господарство й торгівля – це кров і душа народу"*. Такі самі конотації в турецькій мові має лексема "damar" (укр. "судина, артерія"), або "şah damarı" (укр. "сонна артерія"): *"Devletin ana damarı Merkez Bankasıdır"* (Davutoğlu, 2015b) – *"Головна артерія держави – Центральний банк"*; *"Ekonominin can damarı istikrar ve güven ortamıdır"* (Erdogan, 2018b) – *"Основа (досл. життєва артерія) економіки – це стабільність і надійне середовище"*; *"AK Parti Türkiye'nin şah damarı demek"* (Albayrak, 2018) – *"Партія справедливості й розвитку – це сонна артерія (перен. основа) Туреччини"*.

З другого боку, з кров'ю асоціюються сімейні узи, проте метафора "kan kardeşi" (укр. "брат по крові") може вживатися не лише щодо близьких родичів, а й щодо людей, між якими є тісний дружній зв'язок: *"Biz birbirimizi 'kan kardeşi ülke' olarak tanıyoruz"* (Erdogan, 2018a) – *"Між нашими країнами дуже тісний зв'язок (досл. ми – країни-кровні брати)"*; *"FETÖ'nün kan kardeşi sensin, tarım ve hayvancılığı bitiren sensin"* (İnce, 2018) – *"Ти – кровний брат (перен. прибічник) терористичної організації ФЕТО, ти – той, хто занапастив сільське господарство і тваринництво"*.

Напади гніву та агресії збільшують кровотік, тому метафора "kan beynine sıçramak" (досл. "кров стрибає до мозку") означає "дуже розгніватися, розлютитися": *"Erdogan, sesimi duyunca, fotoğrafımı görünce kan beynine sıçıyor"* (Kılıçdaroğlu, 2017a) – *"Коли Ердоган чує мій голос, бачить моє фото, він дуже гнівається (досл. кров стрибає до його мозку)"*.

Негативні конотації характерні й для поняття *смерть*, що вербалізується такими метафорами, як "kan dökmek" (укр. "проливати кров"), "kanla ödemek" (укр. "платити кров'ю"): "*Kan dökmek diktatörlerin, zalimlerin, katillerin bazen de meczupların işidir*" (Erdoğan, 2016b) – "*Проливати кров – це справа диктаторів, тиранів, убивць, інколи й божевільних*"; "*Afrikalılar tıpkı Türkiyeli kardeşleri gibi özgürlüklerinin bedelini kanla, canla ödeyerek kazandılar*" (Erdoğan, 2016b) – "*Африканці, як і їхні турецькі брати, здобули свободу, заплативши кров'ю і життям*".

Фрейм 3. Частини тіла. У межах цього фрейму ми виокремили такі слоти, як "Голова", "Руки" і "Ноги".

Слот 3.1. Голова. У промовах турецьких політиків лексема "baş" (укр. "голова") найчастіше трапляється в переносному значенні "керівник", "очільник": "*Devletin başı adil, dürüst, ilkeli olmalıdır*" (Bahçeli, 2014c) – "*Керівник (досл. глава) держави має бути справедливим, чесним і принциповим*"; "*Türk milletinin tarihsel kimliğinden rahatsız olan çevreler terörist başı Gülen'i koz olarak ellerinde tutmuşlar*" (Bahçeli, 2016e) – "*Угрупування, яким не дає спокою історична ідентичність турецького народу, використовують очільника (досл. главу) терористів Гюлена як козир*". За допомогою слова "baş" (укр. "голова") також актуалізується поняття "основа чогось": "*Eğitim her şeyin başı*" (Erdoğan, 2017a) – "*Освіта – це основа (досл. голова) всього*".

Як зауважує Р. В. Васько (2016), голова – це частина тіла, яка уособлює мислення, розум, інтелектуальну діяльність (с. 31). У картині світу носіїв турецької мови ці процеси нерідко вербалізуються лексемою "kafa" (укр. "голова"), унаслідок чого продукуються численні метафоричні вирази: "*Cumhurbaşkanı seçiminin ikinci tura kalması için plan ve propaganda yapıyorlar. Kafaları almıyor, zekaları çalışmıyor*" (Bahçeli, 2018a) – "*Вони складають плани і ведуть пропаганду для того, щоб вийти у другий тур президентських виборів. Вони не розуміють (досл. їхні голови не сприймають), у них не працює голова*"; "*Erdoğan sizin meselelerinize kafa yormak yerine kendi ikbalini*

düşünmektedir" (Bahçeli, 2015b) – *"Ердоган замість того, щоб детально обдумати (досл. втомлювати голову) ваші проблеми, думає про свій успіх"*.

Слот 3.2. Руки. Компоненти "el"/ "kol" (укр. "рука") є універсальними в турецькій мові, оскільки можуть символізувати взаємодію, місцезнаходження, набуття певних навичок тощо. Водночас турки асоціюють з рукою (тур. "el") будь-яке втручання: *"Açık bir şekilde bir sabotaj, bir provokasyon, bir şiddet olayıyla karşı karşıyayız. Kirli bir el var burada, bu kirli eli deşifre etmek lazım"* (Davutoğlu, 2015b) – *"Ми відкрито стикнулися із саботажем, провокацією і насиллям. Тут є чиясь брудна рука і її треба ідентифікувати"*. Таке переносне значення в турецькій мові має поняття "parmak" (укр. "палець"): *"Akan her Türkmen kanında bilin ki Türkiye'de IŞİD'e destek verenlerin, sempatiyle bakanların da parmağı var"* (Ağbaba, 2014) – *"Знайте, що у пролитій крові кожного туркмена є вина (досл. палець) тих, хто підтримує і сприяє ІДІЛ у Туреччині"*.

У турецькій картині світу рука (тур. "el"/ "kol") може також слугувати символом влади й допомоги, про що свідчать такі метафори: *"Bahçeli, 'Erdoğan'ı kurtardık' diyen sağ kolunu görevden aldı"* (Aysan, 2018) – *"Бахчелі звільнив з посади свого заступника (досл. праву руку), який казав: 'Ми врятували Ердогана'"; *"(...) umudu dağılmış kim varsa el uzatmak hem manevi hem de insani sorumluluğumuzdur"* (Bahçeli, 2014d) – *"(...) допомагати (досл. простягати руку) тим, хто втратив надію, – це наш духовний і людський обов'язок"*.*

Слот 3.3. Ноги. Як показує аналіз фактичного матеріалу, лексема "нога" (тур. "ayak") у турецькій мові використовується не лише для номінації органу опорно-рухової системи людини, а й може в переносному плані означати "вплив", "слід чияєсь діяльності" тощо: *"Herhalde Türkiye'de hiçbir darbe ya da darbe teşebbüsünün siyasi ayağının olmaması düşünülemez"* (Kurtulmuş, 2016) – *"У будь-якому разі не можна думати, що в жодному перевороті чи спробі перевороту в Туреччині не було політичного сліду (досл. політичної ноги)"; *"15 Temmuz darbesinin siyasi ayağı tartışıldı. (...) Demek ki FETÖ darbe hareketinde bir siyasi ayak var"* (Bahçeli, 2018c) – *"Обговорювалося питання наявності політичного сліду (досл. політичної ноги) в перевороті, що відбувся 15-го липня. (...) Отже, у спробі**

перевороту терористичної організації 'ФЕТО' є якийсь політичний слід (досл. політична нога)".

У промовах турецьких політиків нам удалося виокремити низку інших метафоричних сполук, корелятом для яких послуговував компонент "нога" (тур. "ayak") і суміжні з ним поняття. Наприклад, словосполучення "ayak bağı" (досл. "зв'язки ніг") у переносному тлумаченні означає "перешкода", "перепона": "*Türkiye'nin dış politikasında pek çok ayak bağı vardır*" (Bahçeli, 2016d) – "У зовнішній політиці Туреччини є багато перешкод (досл. зв'язок ніг)"; "*(...) bu sistem, artık küresel serbest ticaretin en büyük ayak bağı haline dönüşmeye başlamıştır*" (Erdoğan, 2018d) – "*(...) ця система стала перетворюватися на найбільшу перешкоду (досл. зв'язку ніг) для світової вільної торгівлі*". Метафоричну природу має також сполука "ayak oyunu" (досл. "гра ніг"), що вживається у значенні "хитрість", "інтрига", "підступ": "*Şimdi, her partide bir sürü ayak oyunu dönüyor!*" (Erdoğan, 2018d) – "*Зараз у кожній партії крутиться купа інтриг (досл. гра ніг)!*". Водночас турецькі політики часто вдаються до використання у своїх виступах сталого словосполучення "ayak takımı" (досл. "група ніг"), яке вживається для характеристики людей, що належать до непривілейованого класу, які важко працюють увесь день "на ногах" (Баскаков, & Голубева, 1977, с. 79): "*Emekleri ile geçinen işçileri, emekçileri, memurları 'ayak takımı' olarak suçladınız*" (Erdoğan, 2010) – "*Ви обізвали простолюдом (досл. групою ніг) робітників, службовців, які виживають завдяки своїй праці*"; "*Ayak takımının cevabını Mayıs ayındaki seçimlerde alacaksınız*" (Çelebi, 2008) – "*Ви отримаєте відповідь простолюду (досл. групи ніг) у травні на виборах*".

Фрейм 4. Фізіологічні дії. Деякі фізіологічні дії людського організму в метафоричному плані можуть слугувати для характеристики соціальних явищ та процесів (Чудинов, 2001b, с. 65). До цього фрейму належать такі основні слоти, як "Харчування, травлення і суміжні процеси", "Сон", "Народження і смерть", "Дихання".

Слот 4.1. Харчування, травлення і суміжні процеси. Як стверджує А. П. Чудинов (2001b), основна функція процесу травлення в метафоричному

плані – це знищення, присвоєння, звільнення від чогось зайвого й непотрібного (с. 65). Підтвердженням думки дослідника слугують такі висловлення турецьких політиків: *"1960 darbesinin ardından öyle bir sistem kurulmuştur ki, cumhurbaşkanları ile başbakanlar adeta birbirlerini yediler"* (Erdoğan, 2017a) – *"Після перевороту 1960-го року було створено таку систему, що президенти і прем'єри майже з'їдали (перен. знищували) один одного"*; *"Bizi kolay lokta sandılar yutmaya kalktılar. Boğazlarına durduk"* (Bahçeli, 2018d) – *"Вони подумали, що ми – легкий шматок, і спробували проковтнути (перен. позбутися) нас. Та ми застрягли в їхньому горлі"*; *"Tıkınarak doyacak olan AKP, masadan aç kalkacak olan sizlersiniz"* (Bahçeli, 2015a) – *"Тим, хто вдосталь нажереться, буде Партія справедливості й розвитку, а тим, хто встане з-за столу голодним, будете ви (перен. у разі перемоги на виборах ПСР продовжуватиме наживатися, а народ нічого з обіцяного не отримас)"*.

Як правило, турецьке дієслово "yalamak" (укр. "лизати", "облизувати") у сполученні з іншими словами в метафоричному тлумаченні означає "підлабузнюватися", "принижувати власну гідність": *"Savcılık gerçek suçluları yakalamak yerine Erdoğan'ın ayaklarını yalıyor"* (Bahçeli, 2015a) – *"Прокуратура догоджає (досл. облизує ноги) Ердогану замість того, щоб ловити справжніх злочинців"*; *"Erdoğan, tükürdüğünü yalamak istemiyor"* (Buldan, 2018) – *"Ердоган не хоче осоромитися, відмовившись від своїх слів (досл. злизувати те, що наплював)"*.

Слот 4.2. Сон. Ключова функція сну для людського організму – це відпочинок, заспокоєння, що характеризуються вимкненням свідомості й супроводжуються втратою уваги й пильності. Так, більшість метафоричних виразів, корелятами для яких стали сон і суміжні з ним дії, мають значення "заспокоювати", "ослаблювати когось", "розсіювати чийось увагу": *"Bu şer cephesi, siyasi istikrar ve ekonomik güven masalı ile halkımızı uyutmaya devam etmektedir"* (Bahçeli, 2013d) – *"Цей фронт зла продовжує присипляти (перен. заспокоювати) наш народ казками про політичну стабільність та економічну безпеку"*; *"Bahçeli milliyetçileri uyutmak için ninni söylüyor"* (Erdoğan, 2018d) –

"Бахчелі співає колискові (перен. вигадує щось із корисливою метою), щоб приспати (перен. присмирити) націоналістів". Протилежне значення має турецьке дієслово "uyandırmak" (укр. "будити"; перен. "змушувати діяти, вживати заходів"), що трапляється в таких метафоричних висловленнях політиків: "Yalanla, diplomatik sahtekarlıklarla bizi öyle çok zorladılar ki sonunda uyuyan devi uyandırdılar" (Erdoğan, 2018c) – "Вони так довго випробовували нас брехнею, дипломатичними шахрайствами, що врешті розбудили сплячого гіганта [про Туреччину]"; "ABD'nin ambargo uygulamaları Türkiye'deki yönetimi uykudan uyandırmıştır" (Yeniçeri, 2018) – "Уведення ембарго Сполученими Штатами розбудили турецький уряд".

Слот 4.3. Народження і смерть. До цього слоту належать метафори, пов'язані з перенесенням значень назв процесів та явищ, що стосуються періоду розвитку організму з моменту народження й до самої смерті. Відповідно такі метафори символізують появу, початок (народження) і зникнення, кінець (смерть) чогось: "Bugün adına FETÖ denen grubun adamları daha anne karnındayken dahi AKP'nin içine sızmış" (Okumuş, 2018) – "Люди, що належать до терористичної організації, яка сьогодні називається 'ФЕТО', проникли до Партії справедливості й розвитку, коли ще були в утробі матері"; "Bu parlamenter sistem kriz doğurmaya hazır" (Dişli, 2017) – "Ця парламентська система готова породити кризу"; "XXI. yüzyılın 'yenidoğan' üçüncü devleti de 17 Şubat'ta tek taraflı bağımsızlık ilan eden Kosova oldu" (Cihad, 2018) – "А третьою 'новонародженою' державою XXI-го століття стало Косово, яке 17 лютого в односторонньому порядку проголосило незалежність"; "Büyüyen güçlenen Türkiye zorlukları aşarak hedeflerine ulaşacaktır" (Erdoğan, 2015b) – "Туреччина, яка росте й зміцнюється, досягне своїх цілей, подолавши всі труднощі"; "Hayır, anlaşma ölmedi. Biz bu anlaşmaya sadık kalmak istiyoruz" (Drian, 2018) – "Ні, угода дієсна (досл. не вмерла). Ми хочемо залишитися вірними цій угоді".

Слот 4.4. Дихання. Основна функція дихання – забезпечення організму життєво необхідним киснем, а в метафоричному плані дії, пов'язані з диханням, можуть для суб'єктів політичної діяльності означати забезпечення, або навпаки,

позбавлення демократичних свобод, матеріальних ресурсів тощо (Чудинов, 2001b, с. 66). Водночас аналіз фактичного матеріалу показав, що в турецькій картині світу метафори з лексемою "nefes" (укр. "дихання") можуть позначати такі процеси і явища, як:

1) створення перешкод, припинення чийогось існування, а також наближення до чогось/ когось: *"Türkiye'nin nefesini kesmeye kimsenin gücü yetmez, nefesimiz teröristlerin ensesinde"* (Bahçeli, 2018d) – *"Нікому не до снаги перекрити дихання (перен. стояти на перешкоді) Туреччині, ми дихаємо в потилицю (перен. наблизилися, майже схопили) терористам"*;

2) єдність: *"İşte burada sadece kardeşlik nefesi var. Sadece Yenikapı Meydanı'ndaki milyonlarca nefes değil, Türkiye'nin her bir köşesindeki 78 milyon nefes bugün aynı ritimle çarpıyor"* (Davutoğlu, 2015b) – *"Тут відчувається тільки дихання братерства. Сьогодні в одному ритмі дихають не лише мільйони людей на площі Єнікапі, а 78 мільйонів у кожному куточку Туреччини"*;

3) полегшення/ свобода: *"Sonunda ve şimdilik İdlib'de yaşayan sivil halk rahat bir nefes almıştır"* (Bahçeli, 2018b) – *"І тепер нарешті цивільне населення міста Ідліб може спокійно дихати"*.

Завершуючи аналіз антропоморфної метафори у промовах турецьких політиків, слід зауважити, що переважна більшість слововживань мають емотивний характер. Детальна структурованість корелятивного домену, його близькість і зрозумілість людині створюють сприятливі умови для високої продуктивності й прагматичного потенціалу цього типу соціальних метафор.

4.2 Морбiальна метафора

Не менш широко в турецькій політичній комунікації реалізуються метафори, корелятивними доменами для яких слугують елементи фреймів "Діагноз", "Симптоми хвороб", "Причини й збудники хвороб", "Способи лікування". Такий різновид антропоморфної метафори називають *медична*, або *морбiальна метафора* (метафора хвороби) (Зубкова, 2010). Морбiальну метафору

досліджували багато вчених (Баранов, & Караулов, 1991; Зубкова, 2010; Телешева, 2006; Чудинов, 2001b), які помітили її серйозну активізацію ще в ХХ ст. А. П. Чудинов (2001b) стверджує, що образи, які відповідають метафоричній моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ, об'єднуються концептуальними векторами агресивності й тривожності, у них відбиваються безвихідь, погані передчуття і душевний біль, пов'язані зі становищем країни, а також відчуття власного безсилля (с. 68). Фрейми і слоти в межах згаданої метафоричної моделі та метафоричні одиниці, які до них належать, підтверджують істинність ідеї дослідника.

Фрейм 1. Фізичні й психічні захворювання. Аналізуючи метафоричні образи в турецькій політичній комунікації, ми виявили, що турецькі політики часто приписують владі, політичній системі, промисловості, економіці різні хвороби, які в переносному плані символізують загострену проблему чи конфлікт, що тривалий час турбує і потребує негайного вирішення. Серед таких хвороб преваюють: 1) "veba" (укр. "чума"): "*Çağın vebası etnik ve mezhep kutuplaşmasıdır*" (Bahçeli, 2015a) – "*Чумою (перен. головною проблемою) століття є етнічна й релігійна поляризація*"; "*Bu çağın vebası uyuşturucu. Gençliğimizi bu modern vebadan uzak tutalım*" (Erdoğan, 2014) – "*Чума (перен. головна проблема) цього століття – це наркотики. Тримаймо нашу молодь якнайдалі від цієї сучасної чуми*"; 2) "kanser" (укр. "рак"): "*Rüşvet ve yolsuzluk toplumun kanseridir*" (Bahçeli, 2014c) – "*Хабарництво і корупція – це рак суспільства*".

У турецькій політичній комунікації наслідки політичних конфліктів, економічної кризи, воєнних дій тощо часто асоціюються з раною (тур. "yara"): "*İdlib, günden güne kanayan kanadıkça kangrene dönüşen derin bir yara halini almıştır*" (Bahçeli, 2018b) – "*Місто Ідліб стало глибокою раною, яка день у день кровоточить і перетворилася на гангрену (перен. місто потерпає від воєнних дії)*"; "*Terörle mücadele esnasında çok ciddi sosyal yaralar olduğunu görüyoruz. Bütün yaralar sarılacak*" (Davutoğlu, 2016d) – "*Ми бачимо, що під час боротьби з тероризмом з'явилися дуже серйозні соціальні рани (перен. суспільству завдано*

серйозних збитків). Усі рани будуть забинтовані (перен. негативні наслідки будуть ліквідовані)".

У турецькій картині світу нездатність помічати те, що відбувається довкола, і невміння правильно його оцінювати в метафоричному тлумаченні нерідко пов'язані зі сліпотою (тур. "körlük"): "*Böyle bir stratejik körlük bugün maalesef komşumuz Suriye'de yaşanıyor*" (Erdoğan, 2017b) – "На жаль, сьогодні таку стратегічну сліпоту (перен. невизначеність) переживає наш сусід Сирія"; "*Erdoğan, bu şekilde ülkeye siyasi ve hukuki körlük yaşıyor*" (Bahçeli, 2018a) – "У такий спосіб Ердоган занурив країну в політичну і правову сліпоту (перен. зробив усе, щоб народ не помічав порушень законодавства, до яких удається влада)".

Аналіз промов турецьких політиків показав, що не лише фізичні, а й психічні хвороби можуть слугувати корелятами для метафор. Від психічних хвороб може страждати як країна загалом, так і її політичні лідери, партії, народ тощо. Так, нелогічні й безглузді вчинки асоціюються з шизофренією (тур. "şizofreni"): "*Sayın Kılıçdaroğlu'nun söylemlerindeki tutarsızlık rahatsız eder. Bu kadar tutarsızlık siyasal şizofrenidir*" (Davutoğlu, 2016d) – "Невідповідності у висловлюваннях шановного Киличдароглу непокоять. Такі невідповідності – це вже політична шизофренія"; "*Türkiye'nin bu politik şizofreni kamuoyu açısından da büyük ölçüde kabul görmüş*" (Kılıçdaroğlu, 2017a) – "Ця політична шизофренія Туреччини була переважно прийнята громадськістю". Водночас безладдя, нерозумні й нерозсудливі вчинки порівнюються з божевільям (тур. "cinnet", "delilik"): "*Toplumsal cinnet, ekonomik felaket milletimizin nefesini kesmektedir*" (Bahçeli, 2015a) – "Суспільне божевілья, економічна катастрофа душать наш народ"; "*Türkiye AK Parti ile cinnet geçirme noktasına gelmiştir*" (Bahçeli, 2013b) – "З Партією справедливості й розвитку Туреччина досягла межі божевілья"; "*Başkan koltuğuna oturmanın ne büyük delilik olduğunu bilmiyor muyum?*" (Sarıkaya, 2018) – "Хіба я не знаю, яке це велике божевілья – сісти в президентське крісло?".

Фрейм 2. Симптоми хвороб. Для опису проблем, кризи в політичному й суспільному житті турецькі політики найчастіше метафорично вживають такі слова:

1) "apse" (укр. "абсцес", "нарив"): *"Teröristlerin sivilleri insani kalkan olarak kullanması, diğer muhalif gruplara saldırması kabul edilemez. Bu apsenin ortadan kaldırılması şart"* (Parsak, 2015) – *"Неприйнятним є те, що терористи використовують цивільне населення як живий щит та нападають на інші опозиційні групи. Необхідно знищити цей налив (перен. вирішити цю проблему)";* *"Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkilerimizde sürekli apseler çıkarttık"* (Sezgin, 2018) – *"Ми постійно виявляли нариви (перен. мали проблеми, конфлікти) в наших двосторонніх відносинах з європейськими країнами";*

2) "felç" (укр. "параліч"). У турецькій картині світу втрата сили, можливості або здатності діяти в переносному плані нерідко пов'язана з паралічем (тур. "felç"): *"Kürdistan kurulursa Türkiye felç olacaktır"* (Bahçeli, 2017b) – *"Якщо буде засновано Курдистан, Туреччину паралізує (перен. втратить свій вплив)";* *"Her askeri darbe, Türkiye ekonomisini felç etmiş"* (Erdoğan, 2013b) – *"Кожен військовий переворот паралізував (перен. ослабив) турецьку економіку";*

3) "alerji" (укр. "алергія"). Символом негативної реакції на когось, або на щось у метафоричному тлумаченні може виступати алергія (тур. "alerji"): *"Erdoğan'ın 'Türk' sözüne alerjisi var"* (Kılıçdaroğlu, 2014) – *"У Ердогана алергія на слово 'турецький'";* *"Davutoğlu'ya karşı ABD yönetiminde her zaman bir alerji vardı"* (Tanır, 2015) – *"У владних колах США на Давутоглу завжди була алергія";*

4) "körelme" (укр. "атрофія"). З атрофією (тур. "körelme") турецькі політики, як правило, асоціюють втрату або зникнення чогось: *"Sayın Cumhurbaşkanı'nın Birleşmiş Milletler Toplantısı'ndan sonra düzenlediği Almanya ziyareti son derece faydalı olmuş, körelen ilişki ağları tekrar canlanmaya başlamıştır"* (Bahçeli, 2018a) – *"Візит шановного президента до Німеччини після саміту ООН був надзвичайно корисним, втрачені (досл. атрофовані) відносини почали відновлюватися";* *"Tek bir yöne bakan, değişimden korkan, kendine güvensiz, mücadele ruhu körelmiş bir Türkiye vardı"* (Erdoğan, 2018d) – *"Це була Туреччина, яка дивилася лише в одному*

напрямку, боялася змін, була невпевнена і втратила бойовий дух (досл. її бойовий дух атрофувався)”;

5) "baş ağrısı" (укр. "головний біль"): "Kuzey Irak'ta başlayan, gelecekte İran ve Türkiye'nin de baş ağrısı olabilecek bölücü faaliyete dur diyebilmek için gerekli tedbirler cesaretle alınmalı" (Bağçeli, 2012a) – "Треба рішуче вживати необхідних заходів для того, щоб покінчити із сепаратистською діяльністю, яка розпочалася на території Північного Іраку і в майбутньому стане головним болем (перен. проблемою) Ірану та Туреччини"; "Soykitim sorunu Türkiye için bir baş ağrısı" (Bağçeli, 2017b) – "Тема геноциду – це головний біль (перен. проблема) для Туреччини".

Фрейм 3. Причини й збудники хвороб. У межах цього фрейму нам удалося виокремити лише один слот – "Інфекції".

Слот 3.1. Інфекції. Джерелом політичних "хвороб" також можуть бути різноманітні інфекції та їхні переносники (віруси, мікроби, паразити тощо), метафоричні асоціації з якими характеризуються виключно негативними конотаціями (Чудинов, 2001b, с. 72). Як правило, такі метафори слугують для позначення будь-яких дій/ явищ/ людей, здатних спричинити порушення в роботі когось/ чогось: "Bu örgüt bir virüs. Her ülkeye, her yere sızıyor" (Erdoğan, 2018d) – "Ця організація – це вірус. Він проникає в будь-яке місце, у будь-яку країну"; "Bir devlete ihanet olacak ve bu ihanet edenler devletin içinde olacak, hala bu mikroplar, virüsler, hainler orada duracak" (Erdoğan, 2017c) – "Державу зрадять, і ці зрадники будуть усередині держави. Ці мікроби, віруси, зрадники все ще залишатимуться там"; "Biz bakteri yada asalak değiliz, bu ülke için şehit olmuş, gazi olmuş kardeşlerimizin kardeşi, ablası, abisi, anası babasıyız" (Bağçeli, 2018b) – "Ми – не бактерії чи паразити. Ми – батьки, брати і сестри наших співвітчизників, які героїчно загинули заради цієї країни".

Фрейм 4. Способи лікування. Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, не завжди способи лікування хвороб (ін'єкції, анестезія, хірургічне втручання тощо) можуть у метафоричному плані означати вирішення проблем, навіть навпаки, часто означають їхнє загострення: "Erdoğan ve hükümeti millete korku enjekte

etmiştir" (Bahçeli, 2014c) – "Ердоган та його уряд увели народові ін'єкцію страху (перен. залякали народ)"; "Resep Tayyip Erdoğan partiye yeni kanlar enjekte etme yoluna gitti" (Öztürk, 2012) – "Реджен Таїн Ердоган став уводити нову кров у партію (перен. розширювати партію)"; "Türk milletinin dokusunda yapılacak her operasyon, her etnik cerrahi müdahale sonuçları önceden kestirilemeyecek felakete davetiye çıkaracaktır" (Bahçeli, 2013b) – "Наслідки кожної операції, кожного етнічного хірургічного втручання (перен. втручання в життя етнічних меншин) всередині турецької нації можуть призвести до катастрофи, яку неможливо заделегідь передбачити"; "Her liderin, kitleleri narkoz altına alma gücü var, her lider seçmeni, belli bir dozda narkozlar" (Doğru, 2018) – "Кожен лідер здатний приспати (досл. увести наркоз; перен. обманом, хитрощами створювати ілюзію спокою) народ, кожен лідер вводить виборцеві певну дозу наркозу".

Водночас ефективним способом вирішення проблемних чи кризових ситуацій у житті країни може бути "донорство" (тур. "donör olmak"), що символізує допомогу, підтримку: "Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nde büyük donör olarak yer alması bizim açımızdan çok önemli" (Kılıçdaroğlu, 2017a) – "Для нас дуже важливо, що Туреччина є великим донором у Раді Європи"; "İlk olarak acil gündem maddesi olarak Türkiye'nin büyük donör olarak bütçesini düşürmesi" (Günay, 2018) – "Насамперед, терміновим питанням на порядку денному є скорочення великим донором Туреччиною власного бюджету".

Семантика і конотації метафор у межах моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ дають нам усі підстави стверджувати, що сучасній турецькій картині світу властиве уподібнення навколишньої дійсності людському організмові, тому політики часто осмислюють її через категорії здоров'я і хвороб. Проблеми, конфлікти, кризові ситуації в політичному, економічному й суспільному житті Туреччини дедалі частіше характеризуються як хвороби, важкість яких свідчить про ступінь серйозності обговорюваної проблеми.

4.3 Театральна метафора

Актуальність лінгвістичних розвідок, присвячених вивченню закономірностей функціонування театральної метафори в політичній комунікації (Будаєв, 2008; Дацишин, 2004; Солопова, 2006; Фадеева, 2018; Чудинов, 2001b; Шейгал, 2000; Carver, & Píkalo, 2008), пояснюється тенденцією до популяризації метафоричних образів театру в засобах масової інформації. Театральна метафора увиразнює і підкреслює театральність, штучність та нещирість політичного дійства (Бабкіна, 2018, с. 275). Тому театральні метафори в політичній комунікації характеризуються переважно іронічними, негативними конотаціями.

На думку В. Д. Бачуріна (2016), активне використання театральної метафори в політичному дискурсі зумовлене тим, що для театральної лексики характерний високий рівень експресії, з властивим їй змішуванням поганого і доброго, високого і низького, смішного і сумного (с. 84). Як слушно зауважує дослідник, "частота використання театральної метафори політиками викликана не лише її яскравою експресивністю, а й легкістю структурування, ототожнення й перенесення значень із поняттєвої сфери "Театр" в політичний дискурс" (Бачурин, 2016, с. 84). Підтвердженням ідеї В. Д. Бачуріна слугують фрейми й слоти, які ми виокремили в межах метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР. Водночас услід за А. П. Чудиновим (2001b), до розряду театральних метафор, виявлених у промовах турецьких політиків, ми також зараховуємо циркову, естрадну й кінематографічну метафори (с. 115).

Фрейм 1. Тип і жанр видовища. Пропонований фрейм складається зі слотів "Тип видовища" і "Жанр видовища".

Слот 1.1. Тип видовища. Турецькі політики часто метафорично репрезентують політичну дійсність своєї країни як той чи той різновид видовищ: театр, кіно, цирк, що в переносному плані символізують нещирість, удаваність, обман. Таким метафорам, як правило, притаманні негативна семантика й іронічний відтінок: *"Kamuoym önünde adeta partiler arası siyasi bir tiyatro oynandı"* – "На очах у громадськості між партіями розігрувався політичний

meamp" (Bahçeli, 2018b); *"Türkiye'de siyaset, 'demokrasi tiyatrosu' ile idare ediliyor"* (Kılıçdaroğlu, 2017b) – *"У Туреччині політикою керує 'meamp демократії'"*; *"MHP'yi ele geçirmek için oyun kuranlar, şimdi kalkmışlar Türk milliyetçisi maskesiyle yine film çeviriyor, yine sahne alıyorlar"* (Akşener, 2017) – *"Ti, хто вигадував ігри для того, щоб захопити Партію націоналістичного руху, знову одягли маску турецьких націоналістів і розігрують фільм, знову виходять на сцену"*; *"Egoları için meclisi sirke çevirdiler"* (Bahçeli, 2018b) – *"Через власний егоїзм вони перетворили парламент на цирк"*.

Слот 1.2. Жанр видовища. На відміну від типів видовищ, жанри частіше стають корелятами для метафор у публічному мовленні турецьких політиків. Серед найбільш популярних жанрів видовищ, які підлягають метафоризації і мають іронічно-викривальний характер, ми виокремили:

а) "dram" (укр. "драма")/ "trajedi" (укр. "трагедія"), які в метафоричному тлумаченні символізують будь-яку подію чи явище, що приносить страждання: *"Biz [Suriye'de] futbol maçı seyretmiyoruz beyler. Bir dramı, bir trajediyi maalesef izlemek zorunda kalıyoruz. Burada çocuklar, savunmasız kadınlar, yaşlı insanlar öldürülüyor"* (Erdoğan, 2012) – *"Ми [у Сирії] спостерігаємо не за футбольним матчем, панове. На жаль, ми змушені спостерігати за драмою, трагедією. Тут убивають дітей, беззахисних жінок, літніх людей"*;

2) "komedi" (укр. "комедія"), що символізує щось смішне, курйозне, а іноді навпаки, лицемірне: *"Yani ne söyleyelim, komedi gibi. CHP'li 15 vekil istifa ediyor, sonra geri çağrılıyor. Bir tiyatro, bir komedi"* (Özlü, 2018) – *"Що тут сказати, це – комедія. 15 депутатів Республіканської народної партії йдуть у відставку, потім їх кличуть назад. Це – якийсь театр, комедія"*;

3) "dizi" (укр. "серіал"), "rembe dizi" (укр. "мильна опера"), або "şov" (укр. "шоу"), що в переносному плані позначають будь-який затяжний процес, учасники якого вдають із себе кого-небудь: *"Bundan sonra dizi gibi seyredeceğim siyaset arenasını"* (Bahçeli, 2016d) – *"Відтепер я спостерігатиму за політичною ареною, як за серіалом"*; *"Türkiye-AB ilişkilerinin senaryosu yalan, aldatmaca ve samimiyetsizlik olan bir rembe dizi niteliği kazandı"* (Bahçeli, 2006) – *"Сценарій*

відносин між Туреччиною та ЄС – брехливий, він перетворився на фальшиву й нещирю мільну оперу"; "CHP'nin Meclis'teki şovü sürüyor" (Bahçeli, 2014c) – "У парламенті триває шоу Республіканської народної партії";

4) "korku filmi" (укр. "фільм жахів"), що слугує для позначення будь-чого, що викликає страх: "Allahımız, 2001 kriz korku filmini aziz milletimize bir daha göstermesin" (Kılıçdaroğlu, 2014) – "Нехай Аллах більше не показує нашому дорогому народу фільм жахів кризи 2001 року";

5) "parodi" (укр. "пародія"), що характеризується виключно іронічними конотаціями й метафорично позначає невдале зовнішнє наслідування чогось, яке спотворює те, що наслідують (Білодід, 1975, с. 73): "Eğer düzenlenirse, referandumun daha da kötü bir parodiye dönüşme riski var" (Bahçeli, 2017d) – "Якщо референдум відбудеться, є ризик, що він перетвориться на ще гіршу пародію"; "Asıl parodiyi Obama yönetimi oynuyor" (Erdoğan, 2016e) – "Реальну пародію розігрує адміністрація Обами".

Фрейм 2. Учасники видовищ. Метафори, що належать до цього фрейму, можуть характеризуватися як різко негативними, іронічними, так і нейтральними конотаціями. Так, негативні емоції викликають метафори, ґрунтовані на асоціаціях з такими учасниками видовищ, як:

1) "palyaço" (укр. "клоун"). "Людина/ політик-клоун" – це той, хто вдає з себе блазня, нещирий, фальшивий: "AKP yeni bir siyasi palyaço yarattı" (Yıldırım, 2014) – "Партія справедливості й розвитку створила нового політичного клоуна"; "Bu durumu sivilleşme diye tanımlamaya kalkanlar siyaset palyaçoluğu uymaktadırlar" (Fırat, 2010) – "Ті, хто трактують цю ситуацію як 'демілітаризацію', розігрують політичну клоунаду";

2) "kukla" (укр. "маріонетка"), що позначає людину/ політика/ уряд, які сліпо виконують чужу волю, волю "ляльководи" (тур. "kuklacı"): "Yeni başbakanın kim olacağı önemsiz. Sonuçta Erdoğan'ın kuklası olacak" (Davutoğlu, 2016d) – "Неважливо, хто стане новим прем'єр-міністром. Врешті-решт він стане маріонеткою Ердогана"; "Bugünler, kuklacıların bir diğer aparatı FETÖ'nün kararlı mücadeleye yok edildiğinin anlatılacağı günler olarak tarihe geçecektir" (Ünal,

2015) – "Ці дні ввійдуть в історію як дні, коли розповідатимуть про те, як у рішучій боротьбі було подолано терористичну організацію 'ФЕТО', яка є черговим інструментом лялькарів";

3) "hokkabaz" (укр. "жонглер") та "illüzyonist" (укр. "фокусник"), що в метафоричному плані вказують на людину, яка вдається до хитрощів, незвичних дій: "*Sayın Devlet Bahçeli, siyasi geleceği uğruna, milletin ve kişilerin duygularına hokkabazlık yapmaz*" (Korkmaz, 2013) – "Шановний Девлет Бахчелі не жонглюватиме почуттями (перен. не вдаватиметься до хитрощів) людей і народу заради свого політичного майбутнього"; "*Erdoğan'ın, kafa karıştırıcı hokkabazlığa son vermesi gerekiyor*" (Bahçeli, 2014c) – "Ердогану слід покінчити з заплутаним жонглюванням (перен. політичними хитрощами)"; "*AKP, bir illüzyoniste sahiptir. Ama illüzyonistler aynı numarayı ne kadar çok tekrarlarsa inandırıcılığını da o kadar yitirirler*" (Demirtaş, 2015) – "У Партії справедливості й розвитку є фокусник. Але чим більше фокусники показують той самий номер, тим більше переконливості вони втрачають";

4) "figüran" (укр. "актор заднього плану", "масовка") метафорично позначає людину, якій відводиться другорядна роль у вирішенні якогось питання: "*Bilinmelidir ki, MHP böyle bir AB oyununda ne baş aktör ne de figüran olarak rol almayacaktır*" (Bahçeli, 2002) – "Слід зауважити, що Партія націоналістичного руху у виставі ЄС не гратиме роль ані головного героя, ані другорядного"; "*Bugün artık bölgesel ve küresel senaryolara figüranlık yapmak yerine oyun kuran bir Türkiye var*" (Erdoğan, 2018b) – "Тепер є Туреччина, яка замість того, щоб бути актором заднього плану в регіональних і світових сценаріях, будує власну гру".

Асоціації з деякими учасниками видовищ можуть мати й нейтральну, іронічну семантику. Нерідко "актором" (тур. "aktör", "oyuncu") турецькі політики називають людину, яка бере участь у якомусь процесі: "*Suriye'de çok fazla aktör var. En önemli aktör şu an Rusya*" (Başlamış, 2017) – "У Сирії є дуже багато акторів (перен. країн, що беруть участь у громадянській війні). Зараз найважливіший актор – Росія"; "*Terörle mücadelede MHP'nin tutumu çok belirleyicidir. İşte küresel aktörler bundan rahatsızdır*" (Bahçeli, 2016e) – "Партія

націоналістичного руху займає вирішальну позицію в боротьбі проти тероризму. І це не до вподоби світовим акторам (перен. країнам)". Водночас людину, яка відіграє ключову роль у вирішенні будь-якого питання, часто асоціюють із "головним актором" (тур. "baş aktör", "başrol oyuncusu"): "Bu tiyatrunun senaryosu önceden hazırlanmıştı ama hiçbirimiz uyanamadık. Senaryo yazarı Recep Tayyip Erdoğan. Başrol oyuncusu aynı şahıs" (Çölaşan, 2018) – "Сценарій цього театру був підготовлений заздалегідь, але ніхто з нас не зміг вчасно оговтатися. Автор сценарію – Реджеп Таїп Ердоган. Він же – головний актор"; "Türkiye, Hollanda, Almanya seçimlerinin baş aktörü ise tabii ki sorun yaşarsınız" (Şentop, 2017) – "Якщо головним актором на виборах у Голандії і Німеччині буде Туреччина, у вас неодмінно будуть проблеми". Аналогічні конотації характерні для словосполучення "orkestra şefi" (укр. "диригент"): "Başbakan Türkiye'nin lokomotif olmaya değil, orkestra şefi olmaya taliptir" (Çelik, 2014) – "Прем'єр-міністр прагне бути не локомотивом Туреччини, а диригентом"; "Başkan Erdoğan tüm kötülüklerin, tüm olumsuzların orkestra şefi mertebesindedir" (Bahçeli, 2013d) – "Президент Ердоган – це диригент усього злого й негативного".

Під час репетиції або вистави акторам підказує текст ролі суфлер, тому у виступах турецьких політиків поняття *допомога, підтримка* актуалізуються за допомогою лексеми "suflörlük" (укр. "суфлювання")/ "suflörlük yapmak" (укр. "суфлювати", "бути суфлером"), проте такі метафори частіше мають негативний відтінок: "Ya büyük güvenlik zaafı var ya da bu zat AKP'ye suflörlük yapıyor demektir" (Bahçeli, 2010) – "Або безпека дуже ослаблена, або ця особа суфлює (перен. допомагає) Партії справедливості й розвитку"; "FETÖ'ye suflörlük yapanların tek atası Sayın Bahçeli'yi upratmak" (Demir, 2017) – "Єдина мета тих, хто суфлює (перен. підтримує) терористичній організації ФЕТО, знесилити шановного депутата Бахчелі".

Як правило, пасивними учасниками видовищ є глядачі, про що свідчить турецьке словосполучення "seyirci olmak" (укр. "бути глядачем"), яке в метафоричному тлумаченні означає "бути пасивним, бездіяльним": "Türkiye dijital çağda seyirci değil, oyuncu olacak" (Işık, 2019) – "В епоху цифрових технологій

Туреччина буде не глядачем, а актором"; "Terör koridoru oluşturulmasına yönelik oyunlara seyirci kalıyoruz" (Tüfenkci, 2017) – "Ми не залишаємося глядачами гри, пов'язаної зі створенням коридору для терористів".

Якщо вистава, концерт, шоу пройшли успішно, глядачі реагують оплесками (тур. "alkış tutmak"), що в публічному мовленні турецьких політиків у переносному плані слугують символом підтримки й схвалення: "Zulme alkış tutan kim varsa kaybetmeye, bedelini ödemeye mahkum ve mecburdur" (Bahçeli, 2017c) – "Ті, хто підтримують (досл. аплодує) тиранію, приречені на поразку й змушені дорого заплатити"; "Böyle bir CHP, darbelere alkış tutmaya devam eder" (Erdoğan, 2012) – "Такою є суть Республіканської народної партії, вона продовжує схвалювати (досл. аплодувати) перевороти".

Фрейм 3. Будівля театру й сценічний реквізит. До цього фрейму ми зараховуємо слоти "Елементи будівлі театру, цирку" та "Сценічний реквізит".

Слот 3.1. Елементи будівлі театру, цирку. Як показав аналіз фактичного матеріалу, найбільш популярним елементом театру, який слугує корелятом для метафор у промовах турецьких політиків, є "perde" (укр. "завіса", "куліси", "лаштунки"), що часто символізує щось таємне, секретне: "AKP'nin Başkanlık planının perde arkası ortaya çıktı" (Bahçeli, 2016d) – "Стало відомим закулісся (перен. усе, що приховувалося) плану Партії справедливості й розвитку щодо президентства"; "Perde arkasını gizlediler, perdenin önü başka, arkası başka. Önde samimi gençler, arkada illegal örgütler var. Perdenin arkasında oynanan oyundan bahseden hiçkimse yok" (Erdoğan, 2013b) – "Вони приховали те, що за лаштунками. Перед лаштунками відбувається одне, а позаду них – зовсім інше. Попереду – щира молодь, а позаду – незаконні організації. І ніхто не говорить про те, що відбувається за лаштунками".

Із "підняттям завіси" (тур. "perde kalkmak", "perdeyi kaldırmak") в турецькій мові можуть асоціюватися такі процеси: 1) початок чогось нового ("Türkiye'nin dünya ile arasındaki perde kalkmıştır, ufku genişlemiştir" (Erdoğan, 2012) – "Завіса між Туреччиною і світом піднялася (перен. покладено початок новим міжнародним відносинам), горизонт розширився"); 2) ліквідування перепон ("250

insanımızın şehit olması, 2 bin 193 vatandaşımızın yaralanması, bu şahısların gözlerindeki gaflet perdesini kaldırmaya ne yazık ki yetmedi" (Erdoğan, 2018b) – "На жаль, 250 наших polegших героїв, 2193 наших поранених громадян не вистачило для того, щоб підняти завісу нерозсудливості, яка закрила очі цим людям". А "опускання завіси" (тур. "perde çekmek"), навпаки, слугує символом приховування, або завершення чогось, і в деяких контекстах може символізувати перепони: "*İstedikleri gerçeğin üstüne sis perdesi çekmek*" (Kazdağlı, 2016) – "Усе, чого вони хочуть – це опустити завісу туману на правду (перен. приховати правду)"; "*Ben gidiyorum, perdeyi çekiyorum, oyum 'evet'*" (Bahçeli, 2017c) – "Я йду, опускаю завісу. Мій голос 'Так'"; "*Halkla bizim aramızda bir problem yok ama halkla bizim aramıza bir şiddet perdesi çekilmek istendi*" (Bahçeli, 2017c) – "У нас із народом немає жодних проблем, але між нами хотіли повісити завісу насилля (перен. перешкодити відносинам насильницькими методами)".

У публічних виступах турецьких політиків не менш продуктивними виявилися метафори, ґрунтовані на асоціаціях зі сценою, ареною (тур. "sahne"). Лексему "sahne" (укр. "сцена", "арена") часто використовують у переносному плані на позначення "сфери, поля діяльності": "*Bu Devlet Bahçeli gibi biri siyaset sahnesinde hiç olmadı*" (Çölaşan, 2018) – "На політичній арені ніколи не було людини, як Девлет Бахчелі"; "*Türkiye küresel bir güç olarak dünya sahnesindeki yerini alacak*" (Erdoğan, 2018b) – "Туреччина займе своє місце на світовій арені як глобальна держава".

Словосполучення "sahneye koymak" (укр. "робити постановку на сцені", "інсценувати") також може мати метафоричну природу, маючи значення "демонструвати", "оприлюднювати щось": "*Ortak hareket eden bir cephenin sahneye koymaya çalıştığı siyasi senaryolara bir cevap verilmesi artık gerekli hale gelmiştir*" (Bahçeli, 2018c) – "Україні необхідно відповісти на політичні сценарії, які намагається інсценувати об'єднаний фронт"; "*Saniği, tanığı, yargıcı ile Türkiye'yi hedef alan bir komplo senaryosu sahneye konulmuştur*" (Bahçeli, 2017d) – "Бує інсценований сценарій змови проти Туреччини, учасниками якого стали підсудний,

свідок і суддя". Водночас у наведених прикладах за допомогою лексеми "senaryo" (укр. "сценарій") актуалізується поняття *план дій*.

Слот 3.2. Сценічний реквізит. Концепти, що позначають театральний, цирковий реквізити в політичній комунікації часто використовуються для характеристики дій політиків, які приховують свої діяння за допомогою красномовних слів (Чудинов, 2001b, с. 121). У промовах турецьких політиків нам пощастило виокремити такі елементи театрального й циркового реквізитів, що підлягають метафоризації:

1) "maske" (укр. "маска"), що має іронічний відтінок і символізує зовнішній вигляд, який приховує справжнє єство когось або чогось: *"Sahte söylemlerle milli hassasiyetleri okşamak için milliyetçilik maskesi takan Başbakandır"* (Bahçeli, 2015a) – *"Прем'єр-міністр виявився тим, хто вдягнув маску націоналізму для того, щоб пробудити національні почуття нецирими висловлюваннями"; "Dileğim, çirkin yüzlerine demokrasi maskesi takarak Türkiye'yi yıkımın eşiğine kadar getirenlerin şehitlerimizin fedakârlıklarından sonuç çıkarmalarıdır"* (Bahçeli, 2011b) – *"Я хочу, щоб самопожертва наших polegших героїв стала уроком для тих, хто, вдягнувши маску демократії на свої огидні обличчя, довели Туреччину до межі знищення". А "знімання маски" (тур. "maske indirmek", "maske düşürmek"), навпаки, асоціюється з викриттям справжньої сутності когось або чогось: "Bu gelişme iktidarın maskesini indirmiştir"* (Bahçeli, 2013c) – *"Ця подія зірвала маску з обличчя влади"; "Dış politika baştan ayağa çürümüş ve AKP'nin de maskesini düşürmüştür"* (Bahçeli, 2013c) – *"Зовнішня політика повністю втратила свою силу й зірвала маску (перен. виявила злочинні дії) з Партії справедливості й розвитку";*

2) "makyaj" (укр. "грим", "макіяж"), що в переносному плані має такі ж конотації, як лексема "maske" (укр. "маска"): *"Birleşmiş Milletler, uluslararası sömürü çarkının kaynağı, emperyalizmin makyaj ve maskesidir"* (Bahçeli, 2018b) – *"ООН – це основа колеса міжнародної експлуатації, грим і маска імперіалізму"; "Ne yaparlarsa yapsınlar Avrupa'nın yüzündeki makyaj dökülüyor, altındaki o faşist, ırkçı, yabancı karşıtı, İslam düşmanı bir yüz kendini göstermeye başlıyor"* (Erdoğan, 2017c) – *"Що б вони не робили, грим з обличчя Європи спадає, а під ним починає*

з'являтися обличчя фашизму, расизму, ксенофобії й ворожого ставлення до ісламу";

3) "sahne dekoru" (укр. "сценічні декорації"), що у складі словосполучення "sahne dekoru deđiřtirmek" (укр. "змінити декорації") символізує зміну ситуації, умов, стану речей, загального вигляду чого-небудь: *"Obama'nın bir parmak iřaretiyle harekete geçenleri bildiđimiz için bu tiyatroya artık sıkılmaya başladı. ABD ve AKP ikilisi biraz sahne dekoru ve senaryo deđiřtirin"* (Yıldırım, 2014) – *"Ми знаємо тих, хто береться до справи за кожним наказом Обами, тому цей театр уже почав набридати. Дуєте США і ПСР, змініть трохи декорації і сценарій".*

Переважає більшість метафоричних одиниць, які ми виявили в межах цього типу, мають різко негативні, іронічні й рідше нейтральні конотації, що є підтвердженням високого рівня експресивності театральної метафори.

4.4 Спортивна метафора

У наукових розвідках, присвячених вивченню спортивної метафори в мові ЗМІ (Анікін, 2009; Гарбар, 2012; Дацишин, 2004; Каслова, 2003; Кирилова, 2011; Литвинова, 2008; Филиппова, 2011; Химинець, 2015; Чудинов, 2001b), наголошується, що популярність спортивних метафор як засобу концептуалізації суспільно-політичних явищ і подій зумовлена кількома причинами. Як зазначає Є. Є. Анікін (2009), для політики й спорту характерні такі спільні риси, як жорстке протистояння, конфронтаційний характер і жага перемоги (с. 8). А. О. Каслова (2003) вважає, що точкою дотику політичного й спортивного дискурсів є елемент агональності та змагання як вияв постійного діалого-поєдинку між правлячою партією й опозицією (с. 101). Водночас аналіз метафор, виявлених у промовах турецьких політиків, доводить, що в межах моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СПОРТ не лише протистояння влади й опозиції може метафорично представлятися як спортивне змагання, про що свідчать відповідні фрейми й слоти.

Фрейм 1. Спортивні ігри. До цього фрейму входять слоти "Командні спортивні ігри", "Спортивні змагання на швидкість" та "Інші види ігор та спорту".

Слот 1.1. Командні спортивні ігри. Як зауважує Х. П. Дацишин (2004), метафори, корелятами для яких є футбол чи інші командні види спорту, передбачають визначальну роль політичних угруповань; такі метафоричні висловлення мають яскраве експресивне забарвлення, пов'язане з емоційним сприйняттям командних видів спорту глядачами-вболівальниками (с. 62). Так, у метафоричному плані політики трансформуються у гравців, політична сфера – у гральне поле, а суспільство як пасивний учасник політичних процесів, – у глядачів: *"Türkiye'de sanki bir maç oynanıyor. Bu maçta sahada siyasal partiler ve siyaset adamları var. Toplumun büyük kesimi ise tribünlerde seyirci... Bu maçı izlemekten usananlar, kendi takımlarına kızarmıştır... İşçiler de genellikle tribündeki seyirciler arasında yer alıyor"* (Seyman, 2004) – *"Здається, у Туреччині проходить якийсь матч. На цьому матчі на полі є політичні партії та політики. А більша частина суспільства – це глядачі на трибунах... Ті, хто стомилися спостерігати за цим матчем, розгнівалися на свої команди... Робітники також зайняли місця серед глядачів на трибунах"*.

За допомогою словосполучення "командна гра" (тур. "takım oyunu") в турецькій мові нерідко актуалізується поняття взаємодія, спільна робота для досягнення мети: *"Sahada oynamak yerine takım oyunu oynamak daha önemli. Türk-Ermeni ilişkilerinde temel prensip önyarguların kırılması"* (Çömez, 2005) – *"Грати в команді важливіше, ніж грати на полі. Основним принципом турецько-вірменських відносин є ламання упереджень"*; *"Biz, siyasetin bir takım oyunu olduğunun bilincindeyiz"* (Namal, 2015) – *"Ми усвідомлюємо, що політика – це командна гра"*. Водночас керівник, директор, лідер може бути метафорично представлений як "капітан команди", а перешкоджання діям, нападам ворогів може асоціюватися з "переходом команди в захист": *"AKP takımı ve kaptanları, Reis hazretleri şu seçim kampanyasında bütün hatlarıyla savunmaya çekildiler"* (Engin, 2018) – *"Команда й капітани ПСР і Його Високоповажність президент у цій виборчій кампанії перейшли в захист на всіх лініях"*.

Як показує аналіз фактичного матеріалу, гра в шахи в турецькій картині світу слугує символом: 1) стратегічного мислення і здатності передбачати події: *"MHP lideri Devlet Bahçeli çok iyi bir stratejik akla sahiptir. Satranç oyuncusudur, her 5 hamle sonrasında görür"* (Akşener, 2017) – *"Лідер Партії націоналістичного руху Девлет Бахчелі має добре розвинене стратегічне мислення. Він – шахіст, завжди передбачає все на 5 ходів наперед"*; 2) поступове наближення до мети: *"Bir hedefimiz var ve bunun bir rüya olmadığına inanıyoruz, bunun için çalışıyoruz. Oldukça karışık ama adım adım satranç oyunu gibi ileriye doğru hareket ediyoruz"* (Babacan, 2009) – *"У нас є мета, і ми віримо, що вона стане реальністю, ми працюємо заради неї. Хоч і не дуже впевнено, але ми, як у грі в шахи, поступово просуваємося вперед".* А з "шахівницею" (тур. "satranç tahtası") турецькі політики асоціюють "територію країни/ регіону, за панування на якій борються інші держави": *"Ortadoğu ve Körfez Bölgesi, Batı, ABD ve Rusya arasında adeta bir satranç tahtasıydı"* (Erdoğan, 2017b) – *"Регіон Середнього Сходу та Перської затоки був шахівницею між Заходом, США і Росією".*

Невпливову людину, яка залежить від волі інших, турки часто порівнюють із пішаком (тур. "piyon"), про що свідчать такі висловлення політиків: *"Bu gençlik terör örgütlerine piyon olan değil"* (Erdoğan, 2013b) – *"Наша молодь – не пішак для терористичних організацій"*; *"Artık milletimizle aramıza ne terör örgütleri ne de onların piyonları giremez"* (Erdoğan, 2017c) – *"Тепер ні терористичні організації, ні їхні пішаки не зможуть стати між нами й народом".*

Із забиттям голу у власні ворота (тур. "kendi kalesine gol atmak") турецькі політики асоціюють невдачу, завдання шкоди: *"Sayın Başbakan kendi kalesine gol atıyor, sürekli milletin kalesine gol atıyor"* (Erdoğan, 2012) – *"Шановний прем'єр-міністр забиває голи у власні ворота (перен. шкодить самому собі; зазнає невдачі) і постійно забиває голи у ворота народу (перен. шкодить народу)"*; *"Bu da Erdoğan'ın muhalefete atmayı planladığı bir goldü, şu anda bu golü de kendi kalesine atmış görünüyor"* (Başlangıç, 2018) – *"Це був гол, який Ердоган планував забити опозиції, проте здається, він забив цей гол у власні ворота".*

Слот 1.2. Спортивні змагання на швидкість. У промовах турецьких політиків лексема "yarış" (укр. "гонка", "забіг", "перегони") у метафоричному плані символізує боротьбу двох або більше протилежних сил за першість у чомусь, конкуренцію за вплив на політичний процес, і як результат, може бути частиною таких метафоричних понять: 1) "başkanlık yarışı" (укр. "президентська гонка"): *"Abdullah Gül liderliğindeki 'Yenilikçiler', Gelenekçiler ile Fazilet Partisi kongresinde Necmettin Erbakan'la başkanlık yarışına girdi"* (Davutoğlu, 2015b) – *"'Реформісти' на чолі з Абдуллахом Гюлем розпочали президентську гонку з Неджметіном Ербаканом на конгресі Консерваторів та Партії доброчинності"*; 2) "seçim yarışı" (укр. "виборча гонка"): *"Muhalefetin adaylarının da ortaya çıkmasıyla birlikte seçim yarışı hızlanacak"* (Erdoğan, 2010) – *"Виборча гонка прискориться з появою кандидатів від опозиції"*; 3) "iktidar yarışı" (укр. "гонка за владу"): *"Parti içi iktidar yarışı, bize doğal müttefikimiz olan Antalya'yu kaybettirdi"* (Bulut, 2014) – *"Гонка за владу всередині партії позбавила нас нашого природного союзника Анталії"*.

Окремо варто звернути увагу на метафори, що стосуються бігу з бар'єрами, або кінного спорту. У публічному мовленні турецьких політиків часто трапляється словосполучення "engelli koşu" (укр. "біг із перешкодами"), що в переносному плані означає "подолання перепон, перешкод" тощо: *"Bizim tüzüğüümüz maşallah engelli koşu. Birini atlıyorsunuz öbürü çıkıyor karşınıza"* (Akşener, 2017) – *"Наш закон – це, їй-богу, біг із перешкодами. Одну долаєте, перед вами з'являється інша"*; *"Allah'ın izniyle 16 Nisan'dan sonra Türkiye'nin önündeki engeller bir bir kalkacak, artık engelli koşu bitecek, engelsiz koşu başlayacak"* (Yıldırım, 2017) – *"Дасть Бог, після 16-го квітня всі перепони на шляху Туреччини будуть подолані, тепер не буде бігу з перешкодами, почнеться біг без перешкод"*.

Турецькі політики нерідко інтерпретують вибори як "марафон" (тур. "maraton"), тобто різновид спортивного змагання: *"Türkiye 24 Haziran 2018'de erken seçime gidecek. 66 günlük seçim maratonu resmen start aldı"* (Erdoğan, 2018b) – *"У Туреччині відбудуться дострокові вибори 24 червня 2018 року. 66-денний*

виборчий марафон офіційно розпочався"; "Erken seçim maratonu hızla devam ederken siyasiler de seçim vaatlerini halka açıklıyor" (Turan, 2017) – "Поки триває марафон дострокових виборів, політики проголошують свої передвиборчі обіцянки народу". Тобто, із "марафоном" (тур. "maraton") може асоціюватись будь-який тривалий і напружений хід подій: "Liderlerin miting maratonu sona eriyor" (Güler, 2015) – "Марафон мітингів державних лідерів завершується"; "TBMM'de anayasa değişikliği maratonu bugün başlıyor" (Bahçeli, 2016b) – "Сьогодні в турецькому парламенті починається марафон конституційних змін"; "Vekiller ve bakanlar Genel Kurul görüşme maratonu süresince Ankara'yı terk etmeyecek" (Erdoğan, 2017d) – "Депутати й міністри не залишать Анкару, поки триває марафон переговорів Генеральної Асамблеї".

1.3. Інші види ігор та спорту. У публічному мовленні турецьких політиків трапляються поодинокі випадки перенесень зі сфери інших видів спорту:

1) "ağır sıklet" (досл. "важковаговик"; перен. "впливовий політик чи країна"): "Sınır açılırsa Türkiye siyasi ağır sıklet olur" (Başlamış, 2017) – "Якщо кордони відкриваються, Туреччина стане політичним важковаговиком"; "Tayyip Erdoğan Türkiye'nin ağır sıklet siyaset şampiyonudur" (Aycan, 2018) – "Таїп Ердоган – це політичний чемпіон-важковаговик Туреччини";

2) "sıçrama tahtası" (досл. "трамплін", "дошка з пружинами"; перен. "опора", "вихідний пункт для якихось дій"): "Yeni sistem, siyaset ve devlet hayatının sıçrama tahtası olacak" (Bahçeli, 2018c) – "Нова система стане трампліном політичного й державного життя"; "Sivil toplum, siyasi bir makam için sıçrama tahtası olarak kullanılabilir" (Dilipak, 2014) – "Громадянське суспільство може бути використане як трамплін для політичної влади";

3) "nakavt etmek" (досл. "нокаутувати"; перен. "перемогти", "подолати когось"), "nakavt olmak" (досл. "бути нокаутованим"; перен. "програти"): "Birinci raundu sayı farkıyla kazandık ve AKP'yi nakavt etmek için mücadeleye devam etmeliyiz" (Davutoğlu, 2016e) – "Ми виграли перший раунд за різницею в балах і маємо продовжувати боротьбу, щоб відправити Партію справедливості й розвитку в нокаут"; "Bu ihanetin ardından Türkiye'nin nakavt olmasını bekleyenlere

cevabı verdik" (Erdoğan, 2018b) – "Ми відповіли тим, хто очікував нокауту Туреччини після цієї зради";

4) "havlu atmak" (досл. "кинути рушник (на ринг)"; перен. "отримати поразку", "здатися"): "*Mitinglere kimse gelmeyince MHP havlu attı*" (Bahçeli, 2010) – "*Партія націоналістичного руху отримала поразку (досл. кинула рушник), адже на мітингу ніхто не прийшов*"; "*2019 seçimlerinde muhalefet partilerine havlu atmak mı düşüyor?*" (Erdoğan, 2019) – "*На виборах 2019 року опозиційні партії мусять здатися (досл. кинути рушник)?*";

5) "birinin sırtını yere getirmek" (досл. "покласти когось на лопатки"; перен. "перемогти когось"): "*AKP'nin sırtını yere getirmek için Süleyman Demirel gibi popülist bir lider gerekli*" (Yeniçeri, 2018) – "*Для того, щоб перемогти (досл. покласти на лопатки) Партію справедливості й розвитку потрібен такий популістський лідер, як Сулейман Демірель*";

6) "on ikiden vurmak" (досл. "потрапити в яблучко"; перен. "сказати або зробити саме те, що потрібно"): "*Pazar günü çok önemli bir seçim var, sizler o gün sandığa gideceksiniz ve tam 12'den vuracaksınız*" (Şahin, 2014) – "*У неділю відбудуться дуже важливі вибори, у цей день ви підете на голосування і потрапите в саме яблучко*";

7) "koz" (досл. "козир"; перен. "запасний шанс", "засіб у боротьбі, суперечці, що в разі необхідності може дати перевагу над противником"): "*Türk milletinin tarihsel kimliğinden rahatsız olan çevreler terörist başı Gülen'i koz olarak ellerinde tutmuşlar*" (Bahçeli, 2016b) – "*Кола людей, яких бентежить історична ідентичність турецької нації, тримають у своїх руках очільника терористів Гюлена як козир*".

Фрейм 2. Порухення правил гри та покарання спортсменів. Турецькі політики іноді переносять негативне ставлення до порушників спортивних правил на порушників правил політичної гри. Наприклад, словосполучення "belden aşağı vurmak" (досл. "бити нижче пояса") у переносному плані означає "діяти нечесно, несправедливо", "ставити співрозмовника в незручне становище": "*Sayın Bahçeli hep bağırıp çağırarak, belden aşağı vurarak siyaset yapıyor*" (Türkoğlu, 2013) –

"Шановний Бахчелі буде політику постійним галасуванням й ударами нижче пояса (перен. нечесними діями)"; "Benimle kavga eden de zevk alır çünkü hiç belden aşağı vurtam" (Akşener, 2017) – "Зі мною навіть приємно сваритися, тому що я ніколи не б'ю нижче пояса (перен. ніколи не ставлю співбесідника в незручне становище)".

Негативну семантику має також словосполучення "çelme takmak" (досл. "ставити підніжку"), що в метафоричному плані має значення "перешкоджати", "заважати комусь у якійсь справі": "Türkiye'ye çelme takmaya çalışanlara diyorum ki, yok öyle yağta" (Bağçeli, 2017b) – "Тим, хто намагається поставити підніжку (перен. перешкодити) Туреччині, я кажу, що це – марна справа"; "Kutlu yürüyüşe çelme takmaya çalışanların oyunlarını unutmadık, unutmayacağız" (Arslan, 2018) – "Ми не забули й ніколи не забудемо підступні ігри тих, хто намагався завадити (досл. поставити підніжку) вітальній ході".

У правилах спортивних ігор та змагань є певна система покарань за порушення, нечесну гру, що може використовуватися в метафоричному плані для характеристики навмисних порушень політиками чи політичними організаціями правил у боротьбі за лідерство на політичній арені:

1) "sarı kart göstermek" (досл. "показати жовту картку"; перен. "дати комусь попередження"), "kırmızı kart göstermek" (досл. "показати червону картку"; перен. "позбутися когось/ чогось"): "Millet 7 Haziran seçimlerinde AKP'ye sarı kart göstermiştir. Ama 1 Kasım'da, halkımız AKP'ye kırmızı kart gösterecektir" (Türk, 2015) – "7-го червня народ показав жовту картку (перен. дав попередження) Партії справедливості й розвитку. Але 1-го листопада наш народ покаже ПСР червону картку (перен. позбудеться)";

2) "yedek kulübesine oturtmak" (досл. "посадити на лавку запасних"; перен. "резерв кандидатів на заміщення важливих державних посад"; "покарати за якісь порушення"): "Seçmen üzerinde etkisi dahi olmayan kişilerin İlçe Yönetimi'nden alınıp yedek kulübeye oturtulması gerekiyor" (Toksöz, 2017) – "Людей, які не мають жодного впливу на електорат, треба прибрати з управлінського апарату районної адміністрації і посадити на лавку запасних"; "Krizi önlemenin belki de en

kolay ve etkin yolu 24 Haziran ve 8 Temmuz'da Türkiyeli seçmenlerin, Erdoğan ve AKP'yi yedek kulübesine çekip rotayı özgürlükçü demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına çevirmesi" (Erdemir, 2018) – *"Мабуть, найбільш простий та ефективний спосіб запобігти кризі – посадити Ердогана та ПСР на лавку запасних і взяти курс на ліберальну демократію, верховенство права й прав людей".*

Спортивна метафора виявилася менш продуктивною за інші типи соціальних метафор у промовах турецьких політиків і має переважно негативний прагматичний потенціал, а гра (тур. "oyun") в турецькій картині світу в метафоричному плані, як правило, сприймається як імітація дійсності.

4.5 Транспортна метафора

Вивченню транспортної метафори як окремого розряду соціальних метафор у політичних промовах присвячено мало досліджень, проте найбільш ґрунтовними є розвідки Х. П. Дацишин (2004), Р. Д. Керімова (2005), Т. В. Кулікової (2006), І. О. Наумової (2008). Як зауважує Х. П. Дацишин (2004), в основі перехрещень суспільно-політичних реалій із номінаціями, що стосуються руху транспортних засобів, приховане прагнення мовця надати динаміки явищам і подіям із суспільно-політичної сфери (с. 59). Так, метафори в межах метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТРАНСПОРТ представляють образні номінації держави, політики, суспільного життя шляхом найменування транспортних засобів і створюють образне уявлення про розвиток подій у суспільному та політичному житті країни через найменування різних видів руху, підтвердженням чого слугують фрейми розглядуваної метафоричної моделі.

Фрейм 1. Види транспортних засобів. Х. П. Дацишин (2004) і Р. Д. Керімов (2005) зазначають, що транспортна метафора вербалізується, як правило, двома видами транспорту: водним і наземним (с. 59; с. 7). Тому в межах

цього фрейму ми виокремлюємо такі слоти, як "Водний транспорт" і "Наземний транспорт".

Слот 1.1. Водний транспорт. У промовах турецьких політиків концепти *державна, організація* нерідко актуалізуються за допомогою лексеми "gemi" (укр. "корабель"): "*Sektör olarak hepimiz aynı geminin yolcularıyız. Gemi batarsa hepimiz birlikte batarız*" (Kula, 2015) – "*Як представники однієї галузі ми – пасажир одного корабля. Якщо корабель потоне, усі ми теж потонемо*"; "*Biz umutla ileriye, özlemle geriye bakıyoruz. Çok şükür, kendi yönünü tayin edemeyip rotasız bir geminin durumuna hiç düşmedik*" (Bahçeli, 2018a) – "*Ми з надією дивимося в майбутнє і з сумом – у минуле. На щастя, ми не стали кораблем без курсу, нездатним визначити власний напрямок руху*". Водночас партія, що програє вибори може асоціюватися з кораблем, який тоне: "*Bu seçim döneminde gemi iyice su almış olacak yani batmaya başlayan bir gemiden söz ediyoruz*" (Çelik, 2014) – "*Ми говоримо про корабель, який протягом цього періоду виборів добряче заповниться водою, тобто почне тонут*".

У турецькій картині світу, як і в багатьох інших культурах, "першим утекти з корабля, який тоне" (тур. "gemiği ilk terk etmek"), означає "зрадити", "залишити когось у біді": "*AKP çöküyor ve ilk önce gemiği dönekler terk ediyorlar*" (Yıldırım, 2008) – "*ПСР розпадається й першими корабель залишають відступники*".

Поверхня води (тур. "su yüzü") часто символізує щось чітке, прозоре, тому словосполучення "su yüzüne çıkmak" (укр. "впливати на поверхню") має метафоричну природу і вживається у значенні "з'явитися", "ставати явним, очевидним": "*AK Parti'de gerginlik su yüzüne çıktı*" (Erdoğan, 2012) – "*Напруга в ПСР спливла на поверхню*"; "*Cumhur İttifakı'nda yaşanan huzursuzluk su yüzüne çıkmaya başladı*" (Bahçeli, 2018c) – "*Занепокоєння в Народному союзі почало впливати на поверхню (перен. ставати очевидним)*".

Доволі частотною у промовах турецьких політиків є лексема "rota" (досл. "напрямок руху корабля, літака", "курс"), що в переносному плані означає "напрямок діяльності, політики", "перебіг якоїсь події": "*Malazgirt Zaferi, tarihin rotasını temelden değiştirdi*" (Bahçeli, 2018a) – "*Битва біля Манцикерту докорінно*

змінла курс історії"; *"Türkiye'de siyasetin rotası ilk defa doğru bir mecraya girdi"* (Polat, 2015) – *"У Туреччині курс політики вперше спрямований у правильне русло"*.

У багатьох культурах світу, зокрема й у турецькій, хвилі й плавання сприймаються як нестабільний вид руху, що зумовило появу терміна-метафори "dalgalı döviz kuru" (укр. "плаваючий курс валюти"), а прикметник "dalgalı" (укр. "хвилястий", "плаваючий") у метафоричному трактуванні характеризує політичні процеси та явища як непередбачувані, непостійні: *"Dalgalı döviz kuru, para politikası açısından Türkiye için bir dönüm noktası"* (Seyman, 2004) – *"Плаваючий (перен. непостійний) курс валюти – це переломний момент для Туреччини з погляду грошової політики"*; *"Çok dalgalı seçim bizi bekliyor"* (Erdoğan, 2018a) – *"На нас очікують дуже непередбачувані (досл. хвилясті) вибори"*.

Вітрило (тур. "yelken") у промовах турецьких політиків нерідко слугує символом руху, тому словосполучення "yelken açmak" (досл. "підняти вітрила") у переносному плані означає "рухатися вперед", "починати щось": *"Kongreler partimiz için güven tazeleme ve yeni ufuklara yelken açma dönemidir"* (Göksel, 2017) – *"Конгреси – це період відновлення довіри для нашої партії та рух (досл. підняття вітрил) до нових горизонтів"*; *"Böylece AKP'nin tek başına anayasa yarasağı siyasal İslamcı tek adam faşizmine yelken açmak"* (Kazdağlı, 2016) – *"Таким чином самотійне прийняття Партією справедливості й розвитку Конституції – це початок (досл. підняття вітрил) одноосібного фашизму політичного ісламіста"*. Натомість спущені вітрила, навпаки, символізують кінець чогось, підтвердженням чого є словосполучення "yelkenleri suya indirmek" (досл. "спустити вітрила на воду"), що вживається у значенні "піти на поступки", "припинити опиратися": *"Sonunda işverenler yelkenleri suya indirmek, sözleşme imzalamak zorunda kaldı"* (Aydın, 2015) – *"Урешті роботодавці були змушені піти на поступки (досл. спустити вітрила на воду) і підписати угоду"*.

Слот 1.2. Наземний транспорт. Г. М. Яворська (2002) стверджує, що в метафорах, які стосуються наземного транспорту, ключовими є лексеми "дорога", "шлях". Поняття *шлях* пов'язане з цілою низкою обставин: майже неможливо

встановити час, необхідний для подолання шляху; шлях має бути важким і довгим, а легкою може бути дорога (с. 6). У турецькій мові на позначення цих понять уживається одне слово "yol", що образно позначає напрям діяльності, розвитку чогось, спосіб досягнення чогось тощо: *"Hükümet dış politikada doğru yolu bulmuştur"* (Erdoğan, 2012) – *"Уряд знайшов правильний шлях у зовнішній політиці"*; *"İttifakta yokuz, seçimde kendi yolumuzu çizeceğiz"* (Bahçeli, 2018b) – *"Ми не входимо до Союзу, ми самостійно визначимо свій шлях на виборах"*.

У промовах турецьких політиків нерідко трапляється метафоричне використання назв частин дороги й пунктів. Як зауважує Х. П. Дацишин (2004), рухаючись дорогою, можна опинитися на роздоріжжі або перехресті (особливо важливий пункт, на якому сходяться всі дороги) (с. 61). У турецькій мові словосполучення "yol ayrımı" (укр. "роздоріжжя") також уживається в переносному значенні "непростий вибір", "невизначеність", "сумніви": *"Seçim, Türkiye'nin geleceği için çok önemli. Türkiye, bir yol ayrımına gelmiştir"* (Bahçeli, 2015b) – *"Вибори дуже важливі для майбутнього Туреччини. Туреччина опинилася на роздоріжжі (перен. перед важким вибором)"*; *"24 Haziran'da sandığa gideceğiz. Bu normal bir seçim değil, bu bir yol ayrımıdır"* (Kılıçdaroğlu, 2017b) – *"24-го червня ми підемо до виборчих скриньок. Це – не звичайні вибори, це – роздоріжжя (перен. важкий вибір)"*. Аналогічну семантику містить лексема "kavşak" (укр. "перехрестя"): *"Seçim sonuçları hem Erdoğan hem de Türkiye için kritik bir kavşaktır"* (Bahçeli, 2015b) – *"Результати виборів – це критична невизначеність (досл. перехрестя) як для Ердогана, так і для Туреччини"*.

Локомотив вважається швидким транспортним засобом із невисоким рівнем аварійності, його рух не передбачає відхилень від обраного курсу. Тому в промовах турецьких політиків "локомотив" (тур. "lokomotif") часто символізує рушійну силу чогось: *"Adana'yu özellikle sanayi ve tarım sektörlerinde Türkiye'nin lokomotif şehirlerinden birisi haline getirmeyi hedefliyoruz"* (Sözlü, 2015) – *"Ми маємо на меті зробити Адану одним із передових міст (досл. міст-локомотивів) Туреччини, особливо у промисловій та сільськогосподарській галузях"*; *"Milliyetçilik bir ülkenin lokomotifidir"* (Babacan, 2009) – *"Націоналізм – це рушійна*

сила (досл. локомотив) країни".

Політичну партію політики образно асоціюють із потягом (тур. "tren"): *"Yola çıktık, milletvekili oldular, belediye başkanı oldular, bakan oldular, ama trenden indiler. Trenden inenler de bir daha bu trene binemeyecekler"* (Erdoğan, 2019) – *"Ми вирушили в дорогу, вони стали депутатами, стали мерами, стали міністрами, але зійшли з потяга (перен. вийшли з партії). А ті, хто зійшли з потяга (перен. вийшли з партії), не зможуть знову на нього сісти".*

Фрейм 2. Частина транспортних засобів. Назви частин транспортних засобів у промовах турецьких політиків стають синонімічними метафоричними назвами суспільно-політичних реалій. Зокрема, у політичному контексті лексема "dizgin" (укр. "віжки") має значення "влада": *"Devletin dizginleri bu üç erkin elinde bulunuyor"* (Engin, 2018) – *"Влада (перен. віжки) в державі знаходиться в руках цих трьох політичних сил"; "Cumhurbaşkanı gerek devlet yönetiminde, gerek parti yönetiminde dizginleri elde tutmak istiyor"* (Türk, 2015) – *"Президент хоче мати владу (досл. тримати віжки в руках) і в управлінні державою, і в управлінні партією".* Синонімічні конотації характерні для лексеми "direksiyon" (укр. "кермо"): *"Erdoğan şimdi ise direksiyonun başında kalmak için Türkiye'nin siyasi sistemini manipüle ediyor"* (Bahçeli, 2015b) – *"А зараз Ердоган маніпулює політичною системою Туреччини для того, щоб залишитися при владі (досл. за кермом)".*

У контексті політики гальма (тур. "fren") в метафоричному плані символізують якісь перешкоди, вагання у прийнятті рішень. Тому лексема "frenlemek" (укр. "гальмувати") має значення "перешкоджати реалізації певних завдань", або "зупиняти політичний процес чи явище": *"Cumhurbaşkanımız'ı frenlemek lazım"* (Davutoğlu, 2016d) – *"Потрібно пригальмувати нашого президента"; "Erdoğan muhalefeti frenlemek ve yetkilerini genişletmek için askeri darbe seçeneğini kullanabilir"* (Kılıçdaroğlu, 2016a) – *"Ердоган може обрати варіант військового перевороту, щоб приборкати (досл. загальмувати) опозицію і розширити свої повноваження".* Водночас словосполучення "frene basmak" (укр. "тиснути на гальма") означає "затримувати розвиток якихось подій, процесів":

"*Hükümet bütçede frene basıyor*" (Şener, 2010) – "Уряд тисне на гальма в питанні бюджету"; "*Bu tür alçakça saldırılarla yolundan dönecek, yolunu değiştirecek, frene basacak, hız kesecek bir parti asla değiliz*" (Erdoğan, 2013a) – "Ми – не партія, яка через такі підступні напади зійде зі свого шляху, змінить свій напрям, натисне на гальма чи збавить швидкість".

У промовах турецьких політиків силу, яка сприяє прогресу в певній сфері, символізує двигун (тур. "motor"), а з утратою сили, енергії, влади асоціюється двигун, що закипів (тур. "motor su kaynatıyor"): "*Devlet arabasının motoru hükümettir. Devlet arabasının motoru su kaynatıyor*" (Yıldırım, 2017) – "Двигуном державної машини є уряд. Двигун державної машини закипає (перен. втрачає владу)"; "*Sayın Bahçeli motor artık su kaynatıyor, emekli ol*" (Erdoğan, 2013c) – "Шановний Бахчелі, двигун уже закипає, йди на пенсію!".

Нерідко в турецьких політичних промовах нездатність досягти прогресу в чомусь вербалізується за допомогою словосполучення "patinaj yarmak" (укр. "буксувати"), що також має метафоричну природу: "*Türkiye sadece siyasette değil, bütün kurumlarıyla patinaj yapıyor. Hatta artık patinaj da yapmıyor, geri kayıyor*" (Erdoğan, 2001) – "Не лише політика Туреччини буксує (перен. відстає в розвитку), а й інші її інститути. Країна вже навіть не те, що буксує, а котиться назад"; "*Üç yıldır ekonomide patinaj yapıyoruz, başkanlık sistemine geçmemiz lazım*" (Erdoğan, 2015e) – "Ми три роки буксуємо (перен. відстаємо) в економіці, нам потрібно перейти до президентської системи".

Група метафор, корелятом для яких послугувала сфера транспорту, виявилася малопродуктивною у промовах турецьких політиків і характеризується переважно нейтральними й подекуди негативними конотаціями. За допомогою транспортної метафори в турецькому політичному контексті актуалізуються, як правило, два поняття: прогрес і регрес.

4.6 Побутова метафора

Побуту належить особлива роль у повсякденному житті турків й у турецькій культурі загалом, тому розряд метафор, корелятами для яких слугують об'єкти й предмети побуту, є достатньо популярним. Побутова метафора досліджувалася такими мовознавцями, як Х. П. Дацишин (2004), О. І. Андрейченко (2011), О. В. Стоянова (2013), Р. Д. Керімов (2005), О. І. Южакова (2007). Про емотивність та оцінність метафор у межах моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ свідчать відповідні фрейми й слоти.

Ключове місце у структурі розглядуваної метафоричної моделі посідає концепт *будинок/ дім*, що вважається одним із найважливіших елементів турецької культури й традиційним для неї джерелом метафоричної експансії. Будинок/ дім є складником матеріальної культури й елементом предметного культурного коду (Стоянова, 2013, с. 94). Коли політики хочуть переконати людину в необхідності якихось дій, вони прагнуть включити відповідні реалії у сферу її "дому" (Чудинов, 2001b, с. 157): *"Milliyetçi Hareket Partisi bizim evimiz, önce evimizi düzenleyeceğiz"* (Akşener, 2017) – *"Партія націоналістичного руху – це наш дім, спочатку ми облаштуємо наш дім"*. Тому у структурі метафоричної моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ ми виокремлюємо фрейм, присвячений метафорам, ґрунтованим на асоціаціях явищ і процесів суспільно-політичного життя з об'єктами й предметами будинку.

Фрейм 1. Конструкція будинку.

Слот 1.1. Загальна конструкція будинку. Початкове метафоричне значення фундаменту як основи будь-якого будинку – це те, на чому щось ґрунтується; те, що може бути початком чогось. Так, лексема "taban" (укр. "фундамент", "дно", "підлога", "опора") у політичному контексті використовується на позначення групи людей, що мають вплив на діяльність якогось інституту, але не беруть безпосередньої участі в управлінні ним. Такою групою людей можуть бути виборці, прибічники партії, члени партії тощо: *"AK Parti'nin tabanı, 'Biz ne yaptık? Biz böyle bir Türkiye hayal etmiyorduk!' demeye*

başladılar" (Alınak, 2017) – *"Виборці (досл. фундамент, основа) Партії справедливості й розвитку почали говорити: 'Що ми зробили? Ми мріяли не про таку Туреччину'"*; *"Kılıçdaroğlu, meşru değilsin, biran önce git de CHP'nin tabanı da rahatlasın"* (Erdoğan, 2019) – *"Киличдароглу, ти – нелегітимний, іди якнайшвидше, і нехай інші члени (досл. фундамент, основа) Республіканської народної партії спокійно видихнуть"*.

У промові одного з турецьких політиків як "taban" (укр. "фундамент", "дно", "підлога") і "tavan" (укр. "стеля") метафорично представлені члени партії й виборці: *"Bunlar diyor ki, MHP'nin tabanı ile tavanı farklı düşünüyor! Tekrar hatırlatıyor, yeniden söylüyorum: Bizde taban yoktur, dava arkadaşlarımız vardır. Bizde tavan yoktur, ülkücü şuur hakimdir"* (Bahçeli, 2017a) – *"Вони кажуть, що підлога (перен. члени партії) й стеля (перен. виборці) Партії націоналістичного руху мислять по-різному! Я ще раз нагадую: У нас немає підлоги, у нас є одnodумці. У нас немає стелі, у нас панує національна свідомість"*.

Метафоричну природу має також лексема "temel" (укр. "фундамент", "основа"): *"İttifakı'nın temelleri 7 Haziran akşamı Devlet Bahçeli tarafından atılmıştır"* (Gürsel, 2019) – *"Основи союзу були закладені 7 червня Девлетом Бахчелі"*; *"Irak'ın toprak bütünlüğü Irak siyasetimizin temelidir"* (Erdoğan, 2019) – *"Територіальна цілісність Іраку – це фундамент нашої політики в Іраку"*.

Стіна (тур. "duvar") в турецькій картині світу в метафоричному плані найчастіше має семантику захищеності, і сама лексема вживається у значенні захисної конструкції: *"Güvenlik duvarı yıkılıp vatanımız harap olduğunda ne özgürlüğünden bahsedeceğiz"* (Bahçeli, 2019) – *"Коли стіна довіри впаде, й наша батьківщина буде зруйнована, про яку свободу ми тоді говоритимемо?"*; *"En yüksek duvarlar dahi bu sorunu çözmek için doğru yanıt değil"* (Davutoğlu, 2015b) – *"Навіть найвищі стіни – це неправильний вихід для вирішення цієї проблеми"*. Семантика захисту яскраво виражена у словосполученні "etten duvar örmek" (досл. "звести стіну з м'яса/плоті"), що в метафоричному плані означає "згуртувати людей для захисту чогось/когось": *"Bizim, zalimlerin karşısında etten duvar örmemiz şarttır"* (Bahçeli, 2017b) – *"Нам необхідно згуртуватися, щоб захиститися (досл.*

звести стіну з м'яса/плоти) від гнобителів"; "AKP'liler CHP'li Özel'e saldırmak istedi, vekiller 'etten duvar' ördü" (Özcan, 2016) – "Депутати Партії справедливості й розвитку хотіли накинутися на депутата Республіканської народної партії Озеля, але інші депутати стали стіною, щоб захистити його (досл. звести стіну з м'яса/плоти)".

Зі стіною (тур. "duvar") турки також асоціюють будь-які перешкоди, що заважають здійсненню чого-небудь: "Önümüzde duvarlar var. Biz o duvarları yıkarak adaleti ve demokrasiyi getireceğiz" (Kılıçdaroğlu, 2017a) – "Перед нами є стіни. Ми зруйнуємо ці стіни й принесемо справедливість та демократію"; "Bu seçimin tek kaybedeni vardır o da AKP. Kazanan da demokrasidir. Duvarın bir kısmını yıktık" (Kılıçdaroğlu, 2018) – "У цих виборах є один переможений, і це – ПСР. А переможець – демократія. Одну частину стіни ми знесли".

У промовах турецьких політиків політична партія може бути образно представлена як будинок, що має дах/покрівлю (тур. "çatı") як захист від зовнішнього впливу: "Gözü şahsi çıkarından başka hiçbir şey görmeyenin AK Parti çatısı altında yeri yok" (Erdoğan, 2018d) – "Для тих, хто не бачить нічого, крім власної вигоди, немає місця в (досл. під дахом) Партії справедливості й розвитку".

Двері (тур. "kapı") у реальному житті дають можливість виходу та входу, тому в контексті турецької політики відчинені двері слугують символом початку чогось, а зачинені – кінця: "İki partinin aldığı oylar belli olacak ama ikisi ile beraber ittifakın oyu da belli olacak. Bu adalete bir kapı açmak demektir" (Bahçeli, 2018a) – "Голоси, набрані обома партіями, будуть оприлюднені, але разом із ними будуть оприлюднені й голоси, набрані союзом. Це означає відкрити двері справедливості"; "Dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne 'Evet' demek, din düşmanlarına iktidar kapısını kapatmaktır" (Yeniçeri, 2018) – "Отже, сказати 'Так' президентській системі означає зачинити двері влади перед ворогами релігії". Водночас відчинені двері в турецькій картині світу символізують гостинність, готовність прийти на допомогу тощо: "Türkiye, Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından bu yana mültecilere yönelik olarak 'açık kapı politikası' uyguladı" (Erdoğan,

2016с) – *"З 2011 року, коли в Сирії розпочалася громадянська війна, і до сьогодні Туреччина реалізовувала щодо біженців політику відкритих дверей (перен. приймала біженців)"*.

Відтоді, як між країнами Європи почали встановлюватися контакти і з'явилися можливості знайомства з європейським життям, побутом і культурою, у картинах світу багатьох країн, зокрема Туреччини, став популярним метафоричний образ вікна у світ, вікна в Європу (тур. "Avrupa'ya açılan pencere"), який зберігся й до сьогодні й символізує шлях до чогось нового, нових можливостей: *"Yurt dışındaki Türkler, ülkede kalan Türkler için Avrupa'ya açılan bir pencere oldu"* (Erdoğan, 2014) – *"Турки за кордоном стали вікном в Європу для турків, які залишилися в країні"*. Аналогічну семантику в промовах турецьких політиків має образ дверей у світ (тур. "-a açılan kapı"): *"Türkiye, İran için Avrupa'ya açılan kapı; İran da Türkiye için başta Orta Asya olmak üzere Asya'ya açılan kapıdır"* (Turhan, 2019) – *"Туреччина – це двері в Європу для Ірану, а Іран для Туреччини – це двері в Азію, і насамперед – у Середню Азію"*.

Межею між своїм простором і чужим у будинку слугують двері й поріг (Стоянова, 2013, с. 124). Як правило, турецькі політики асоціюють із порогом (тур. "eşik") початок чого-небудь: *"Türkiye, siyasi kaosun eşiğine gelmişti"* (Yıldırım, 2018) – *"Туреччина була на порозі політичного хаосу"; "Siyaset AKP'yle birlikte iflasın eşiğine dayanmış"* (Bahçeli, 2011b) – *"Разом із Партією справедливості й розвитку політика опинилася на порозі занепаду"*.

Слот 1.2. Внутрішній устрій будинку. Внутрішній устрій будь-якої будівлі складається з функціонально спеціалізованих приміщень, поверхів та інших частин, що можуть мати метафоричне, символічне значення в мові. Так, кухня (тур. "mutfak") як спеціальне приміщення для готування їжі нерідко символізує внутрішній устрій чого-небудь: *"Türkiye'nin siyaset mutfağında böyle insanların seçilmesini isteyen yabancı birileri var mı?"* (Türkoğlu, 2013) – *"Чи на політичній кухні (перен. в політиці) Туреччини є іноземці, які хочуть, щоб були обрані такі люди?"*; *"Kadınların siyasetin mutfağında olması gerek"* (Yüceer, 2018) – *"Жінки потрібні на політичній кухні (перен. в політиці, парламенті)"*.

З образом політичної кухні тісно пов'язане поняття *політичного брудного посуду* (тур. "siyaset bulaşığı"), що має винятково метафоричну природу й позначає приховану негативну сторону політичної діяльності, внутрішньополітичні чвари, нечесні вчинки політиків тощо: "*Hukuk öyle bir müessesedir ki en ufak siyaset bulaşığı tüm beyazları karartır*" (Şener, 2010) – "*Право – це такий інститут, що будь-які нечесні дії політиків (досл. найдрібніший політичний брудний посуд) знищують усе хороше в ньому*". Водночас турецькі політики називають брудним посудом злочинні елементи суспільства: "*FETÖ bulaşıkları ve aileleri nasıl bir ilişki ağının içinde bulunuyor?*" (Müderrişoğlu, 2014) – "*У яких стосунках перебувають злочинні елементи (досл. брудний посуд) терористичної організації ФЕТО та їхні родини?*".

Для турецького політичного мовлення характерна метафора коридору (тур. "koridor") як з'єднувальної ланки й простору руху: "*Rus destekli Esed güçleri Türkiye ile Halep arasındaki yardım koridorunu kesti*" (Kazdağlı, 2016) – "*Сили Асада за підтримки Росії перекрили коридор допомоги між Туреччиною та Алеппо*"; "*Güney sınırımız boyunca bir terör koridoru oluşmasına izin vermeyeceğiz*" (Erdoğan, 2017b) – "*Ми не допустимо утворення коридору тероризму вздовж наших південних кордонів*".

Слот 1.3. Оздоблення будинку (меблі і т.д.). У турецькому політичному мовленні в межах розглядуваного слоту переважає образ крісла (тур. "koltuk") у значенні "високої адміністративної посади": "*Devlet Bahçeli, koltuğu bırakmak için elinden geleni yaracak*" (Pazarcı, 2010) – "*Девлет Бахчелі зробить усе, аби не втратити крісло (перен. посаду)*". Аналогічна семантика характерна й для лексеми "sandalye" (укр. "стілець"): "*Sayın Bahçeli Türk milletinin değil sandalyesinin bekasını düşünüyor*" (Akşener, 2017) – "*Шановний Бахчелі думає не про долю турецького народу, а про долю власного стілця (перен. посади)*". Водночас турецькі політики часто використовують слово "sandalye" (укр. "стілець") для номінації місць у парламенті: "*TBMM'de sandalye dağılımı değişti*" (Işık, 2019) – "*У турецькому парламенті змінився розподіл стілців (перен. місць) у парламенті*".

У промовах турецьких політиків широкого вжитку набули метафори "ключа" (тур. "anahtar") і "замка" (тур. "kilit"), які є важливими складниками будь-якого будинку. Пошук ключа необхідний як вихід з якогось становища й можливість здійснення певної дії: "*Öz eleştiri kötü ve utanılacak bir şey değil, aksine başarının anahtarıdır*" (Yavaş, 2014) – "Самокритика – це не погано й не соромно, а, навпаки, – це ключ до успіху"; "*Türkiye'nin sorunlarının çözüm anahtarı MHP'dir*" (Bahçeli, 2016d) – "Ключ до вирішення проблем Туреччини – Партія націоналістичного руху". І поняття *anahtar* (укр. "ключ"), і поняття *kilit* (укр. "замок") можуть виступати в реченні атрибутивами у значенні "головний", "вирішальний": "*Bahçeli, Türkiye'de sistem değişikliğinde de kilit rol oynadı*" (Gül, 2018) – "Бахчелі відіграв вирішальну (досл. замкову) роль у системних змінах у Туреччині"; "*Mülteci akışının azaltılmasında Türkiye'nin rolü anahtar*" (Parsak, 2015) – "Роль Туреччини у зменшенні потоку біженців – вирішальна (досл. ключова)".

Слот 1.4. Будівництво будинку. Ідея будівництва в політичних промовах має переважно позитивну семантику, оскільки метафора будівництва сприймається реципієнтами як надія на краще майбутнє, позитивні зміни в державі. Як правило, поняття *будівництво* (тур. "inşa") метафорично може позначати створення нових політичних структур, розвиток країни й суспільства (Чудинов, 2001b, с. 160): "*Çocukların güven içinde yaşayacağı bir dünya inşa etmek, en temel vazifemizdir*" (E. Erdoğan, 2018) – "Створення (досл. будівництво) світу, де діти житимуть у безпеці, – це наш найголовніший обов'язок". Водночас не менш важлива роль у процесі проектування й будівництва належить архітектору (тур. "mimar"): "*Bu ittifakın mimarı esasen 82 milyon Türk vatandaşıdır*" (Bahçeli, 2019) – "Архітекторами цього союзу насправді є 82 мільйони турецьких громадян".

У промовах турецьких політиків позитивні конотації характерні для поняття *restore etmek* (укр. "реставрувати"), що також символізує зміни на краще, відновлення: "*Avrupa'nın kendi savunma kapasitesini restore etmek NATO'nun önündeki meydan okumalarından biridir*" (Erdoğan, 2019) – "Відновлення (досл.

реставрація) власної обороноздатності Європи – це одне з головних завдань НАТО"; "Karşıdevrimi "restore" etme planına ortak olmayın!" (Özbey, 2013) – "Не підтримуйте план відновлення (досл. реставрації) контрреволюції!"

Фрейм 2. Їжа. Невід'ємною частиною побуту й культури турків є їжа, яка набула сьогодні культового характеру для всього турецького етносу. Тому не дивно, що метафори, ґрунтовані на асоціаціях суспільно-політичних реалій із продуктами харчування, трапляються в мовленні турків і міцно закріпилися в їхній картині світу.

Слот 2.1. Продукти харчування. Як правило, будь-що солодке на смак символізує для турків задоволення, радість, насолоду. Так, про тих, хто говорить щось приємне, турки кажуть "ağzından bal akmak" (досл. "з рота тече мед"), проте в політичній комунікації такі вислови мають більше іронічну семантику: "İşler hımbıl gidiyor, Başbakan'ın ağzından bal akıyor" (Bahçeli, 2013c) – "Справи йдуть шкереберть, а у прем'єр-міністра з вуст мед тече". У промовах турецьких політиків позитивні й водночас іронічні конотації характерні й для словосполучення "bal gibi" (досл. "як мед"), що в метафоричному плані означає "добре", "чудово": "İP yönetimi melanetin ve karanlığın farkında değil mi? Elbette farkındalar, elbette biliyorlar, bal gibi görüyorlar" (Bahçeli, 2019) – "Хіба керівництво Робітничої партії не знає про підлі й темні справи? Звісно, вони знають і чудово (досл. як мед) бачать усе".

У метафоричному значенні поняття *süt* (укр. "молоко") сприймається як щось чисте, непорочне, безгрішне, адже безпосередньо асоціюється з материнським молоком, підтвердженням чого слугують такі метафоричні висловлення турецьких політиків: "Helal süt emmiş, ülkesini seven yürekli bir savcı arıyorum" (Kılıçdaroğlu, 2014) – "Я шукаю прокурора, який годувався благословенним молоком (перен. безгрішного, чесноого), який любить свою країну"; "AKP'nin hekimlerinin raporları ortada. Hekimler diyor ki; bu iktidarın sütü bozuk" (Bahçeli, 2011b) – "Висновки лікарів ПСР – очевидні. Лікарі кажуть, що ця влада – безсовісна (досл. її молоко зіпсоване)".

Хліб для турків є невід'ємною частиною трапези, тому в турецькій картині

світу "ekmek" (укр. "хліб") – це символ праці, винагороди за роботу: "*Kimsenin ekmeğiyle oynamayacağız, hizmeti ihtiyaç ve aciliyet sırasına göre dağıtacağız*" (Yavaş, 2014) – "*Ми ні з чим хлібом не гратимемо (перен. не знецінюватимемо нічию працю), розподілятимемо обов'язки за необхідності й терміновості"; "Bu şehre gelenler, kendilerine taraftar ve destekçi bulamazlar! Size burada ekmeğ çıkamaz"* (Davutoğlu, 2019) – "*Ti, хто приїжджає до цього міста, не зможуть знайти тут прихильників і підтримки! Ви тут не отримаєте хліба (перен. вигоди)".*

Поняття *kaymak* (укр. "вершки") у метафоричному плані в турецькій картині світу найчастіше слугує для номінування впливової частини суспільства: "*CHP'nin hakim olduğu Beşiktaş, Kadıköy, Şişli gibi ilçelerde yaşayanlar Türkiye pastasının kaymağını yiyen kesim*" (Erdoğan, 2018a) – "*Мешканці таких районів, як Бешікташ, Кадикöй, Шішли, де домінує Республіканська народна партія, – це частина населення, яка їсть вершки з торта (перен. впливова частина суспільства) Туреччини"; "Kaymağını yedikleri bu ülkeye adeta asalak gibi yarıyan elitler, Türkiye'nin kültür hayatının çoraklaşmasının da başlıca müsebbipleridir"* (Erdoğan, 2018a) – "*Елітні кола, які присмокталися до цієї країни, в якій вони їдять вершки (перен. мають вплив), є основною причиною занепаду культурного життя Туреччини".*

Слот 2.2. Процеси, пов'язані з приготуванням їжі. У метафоричному тлумаченні поняття *pişirmek* (укр. "готувати", "варити"), як правило, символізує щось тривале, затяжне, особливо в поєднанні зі словосполученням "kısık ateşte" (укр. "на малому вогні"). Так, "fikri kısık ateşte pişirmek" (досл. "готувати думку на малому вогні") має переносне значення "довго обговорювати", "ялзити" або "обмірковувати думку": "*Şimdi birileri kısık ateşte Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı adaylığı fikrini pişiriyorlar*" (Kılıçdaroğlu, 2018) – "*Зараз дехто виношує (досл. готує на малому вогні) думку про висунення на пост президента Абдуллаха Гюля".*

Тривалий характер має також процес замішування тіста (тур. "hamur yoğurtmak"), що часто має метафоричну природу в промовах турецьких політиків й означає "розвивати", "виховувати": "*Sevgili öğretmenler, bizler milletimizin*

hamurunu biktadan usanmadan her gün yoğuran insanlarız" (Selçuk, 2018) – "Дорогі вчителі, ми – люди, які щодня невтомно розвивають свою націю (досл. замішують тісто нації)"; "*Toplumumuzun hamurunu yoğuran öğretmenlerimiz, bu topraklarda nice kıymetli nesiller yetiştirmek için özveriyle, fedakarlıkla çalışmaktadırlar*" (Selçuk, 2018) – "Наші вчителі, які виховують (досл. замішують тісто) наше суспільство, працюють із віданністю і самопожертвою, щоб виростити багато гідних поколінь на цих землях".

Лексема "haşlamak" (досл. "варити", "ошпарювати") у турецькій мові, крім прямого, має й метафоричне значення "ляяти когось", "давати комусь жару": "*İşçiyi küçümseyen, çiftçiyi haşlayan bir Başbakan'ın kimin refahını düşündüğü ayrıca sorgulanmalı*" (Bahçeli, 2008) – "Насправді слід запитати, про чий добробут думає прем'єр-міністр, який нехтує робітниками, дає (досл. ошпарює) фермерів".

Процеси, пов'язані з подрібненням продуктів, як от "ufalamak" (досл. "кришити", "різати на мілкі шматки"), "dilimlemek" (досл. "різати скибками"), "kıymak" (досл. "рубати", "кришити на дрібні шматки") у промовах турецьких політиків нерідко метафоризуються і мають переважно негативну семантику, символізуючи руйнування, роз'єднання, порушення цілісності чого-небудь: "*Erdoğan, ülkemizi etnik temelde ufalamaya çalışmaktadır*" (Bahçeli, 2010) – "Ердоган намагається роз'єднати (досл. покрити) нашу країну на етнічному ґрунті"; "*AKP hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'ni dilimleyerek eyaletleştirmenin yolunu açmaktadır*" (Bahçeli, 2012b) – "Уряд ПСР прагне до створення еялетів, порушуючи цілісність (досл. ріжучи скибками) Турецької Республіки"; "*Erdoğan ve hükümeti Türkiye'yi kıyma makinesine atmıştır*" (Bahçeli, 2013c) – "Ердоган і його уряд кинули Туреччину до м'ясорубки (перен. зруйнували)".

Слот 2.3. Посуд. Чи не найбільш популярною у розглядуваному слоті є метафора "ножа" (тур. "bıçak"). У промовах турецьких політиків "bıçak" може символізувати: 1) те, що спричиняє душевний біль ("*Bu şeytani sözler, kalplere saplanan zehirli bıçaktır*" (Bahçeli, 2015b) – "Ці жорстокі слова – це отруйний ніж, що пронизує серця"); 2) різку, швидку дію у словосполученні "bıçak gibi kesmek" (укр. "як ножом відрізати") ("*Tartışmaları bıçak gibi kesmek şart oldu*" (Bahçeli,

2016a) – *"Необхідно було припинити (досл. як ножем відрізати) суперечки";*
 3) щось делікатне, що потребує обережного й тактовного ставлення у сполученні
"bıçak sırtı" (досл. "спинка", "тупа сторона ножа") ("31 Mart 2019'da yapılacak yerel seçim, 'olmak ya da olmamak' gibi bıçak sırtı bir durumdur" (Kılıçdaroğlu, 2018) – "Місцеві вибори, що відбудуться 31 березня 2019 року, – це делікатна (досл. спинка ножа) справа, вибір між тим 'бути чи не бути'").

З ложкою (тур. "kaşık") турецькі політики, як правило, асоціюють мізерну кількість чого-небудь, а з черпаком (тур. "kerçe"), навпаки, – велику кількість:
"AKP, kaşıkla verdiği kerçeyle geri almıştır" (Güngör, 2014) – "ПСР відібрала більше, ніж дала (досл. забрала черпаком те, що дала ложкою)".

У публічному мовленні турецьких політиків популярним виявилось метафоричне словосполучення "-i altın tabak içinde sunmak/ almak" (укр. "подати/ отримати щось на золотій тарілці"), що означає "подати/ отримати щось у готовому вигляді", "досягти чогось легко": *"Türkiye Cumhuriyeti bize altın tabak içinde sunulmadı, bunu acıyla, kanla, gözyaşıyla kurduk" (Kılıçdaroğlu, 2018) – "Турецька Республіка не дісталася нам легко (досл. не подали нам на золотій тарілці), ми будували її з болем, кров'ю і слізьми"; "Türkiye'yi krizden Ecevit hükümeti çıkarmıştı, ekonomiyi altın tabak içinde alacaksınız" (Kılıçdaroğlu, 2012) – "Туреччину вивів із кризи уряд Еджевіта, ти отримаєш уже сформовану (досл. на золотій тарілці) економіку".* Таку саму семантику має й метафоричне словосполучення "altın tepside" (укр. "на золотій таці"): *"Bu başarılar bize altın tepside sunulmadı" (Erdoğan, 2017b) – "Ці досягнення не дісталися нам на золотій таці (перен. не далися нам легко)"; "Müslümanlar kendi haklarını alana kadar hiç kimse bize hakkımızı altın tepside ikram etmeyecektir" (Erdoğan, 2018a) – "Допоки мусульмани не отримають свої права, ніхто не піднесе нам наші права на золотій таці (перен. не отримаємо права без зусиль)".*

Поняття *kevgir* (укр. "друшляк") також може мати метафоричну природу й асоціюватися з порушенням цілісності чогось, занепадом тощо: *"Türkiye'yi yönetemeyen, ülkenin kevgire çevrilmesine göz yuman bir iktidar var" (Vural, 2014) – "У нас є уряд, який не може керувати Туреччиною і не зважає на те, що країна*

перетворюється на друшляк (перен. занепадає)"; Türkiye'nin kevgire döndüğü bir ortamda bir erken seçimi Türkiye'nin kaldırması mümkün değildir" (Tekin, 2015) – "Туреччина не зможе витримати дострокові вибори в умовах, коли вона перетворена на друшляк (перен. у занедбаному стані)".

Аналіз фреймів "Конструкція будинку" та "Їжа" як важливих моделей репрезентації знань про навколишню дійсність у турецькій картині світу засвідчив, що метафори, ґрунтовані на асоціаціях суспільно-політичних явищ і процесів з об'єктами й предметами побутової сфери, є носіями як позитивної, так і негативної оцінної модальності, оскільки можуть виступати засобами вербального вираження непорочності, впливовості, відновлення, а також душевного болю, внутрішньополітичних чвар, занепаду.

4.7 Функції метафори як засобу впливу на соціальну свідомість у промовах турецьких політиків

Ураховуючи те, що метафора має здатність концептуалізувати й категоризувати політичну дійсність, ми вважаємо доречним проаналізувати також її функційний потенціал. Попри те, що переважна більшість дослідників політичної метафори вважають, що її експресивно-оцінна функція є ключовою у політичній комунікації, функція метафори в політичних промовах не обмежується лише її здатністю виступати засобом експресії та оцінки.

Сьогодні в мовознавчій літературі представлені численні класифікації функцій метафори в політичній комунікації, але, на нашу думку, найбільш ґрунтовними є класифікації А. П. Чудінова (2003) і Х. П. Дацишин (2004). Спираючись на розвідки дослідників, серед ключових функцій метафори в політичних промовах ми виокремлюємо когнітивну, волюнтативну, маніпулятивну та емотивно-експресивну функції.

Когнітивна функція має декілька різновидів:

1) номінативно-оцінна функція (метафора використовується для найменування реалії та оцінки її істотних властивостей). Наприклад, через

рішення президента Ердогана щодо використання проти мирного населення сльозогінного газу його прозвали *gazman* (укр. "газмен", "газівник"): "*CHP, Erdoğan'ı Gazman yaptılar!*" (Kılıçdaroğlu, 2014) – "*Депутати Республіканської народної партії зробили Ердогана газівником*";

2) моделююча функція (за допомогою метафори створюється певна модель політичної реальності і встановлюються зв'язки між її елементами): "*Beşli çetenin hamisi ve pazarlamacısının adı Recep Tayyip Erdoğan'dır*" (Kılıçdaroğlu, 2018) – "*Ім'я захисника й маркетолога 'бандитської п'ятірки' – Реджеп Тайп Ердоган*". Метафоричний термін "бандитська п'ятірка" (тур. "beşli çete") з'явився в історії турецької політики нещодавно й використовується для номінації групи компаній, яких опозиція звинувачує у корупції;

3) інструментальна й гіпотетична функція (метафора дає змогу знайти більш точне формулювання для опису певного об'єкта дійсності, а також допомагає в образній формі висловити судження про сутність складного для розуміння об'єкта). Наприклад, перешкоджання будь-яким процесам у суспільно-політичному житті турецькі політики асоціюють із "перерізанням аорти" (тур. "şah damarı kesmek"): "*Bütün bu söylediklerim, Ermenistan'ın, Türkiye'nin şah damarını kesmek istediğini ortaya koyuyor* (Bahçeli, 2014a)" – "*Усе, що я сказав, свідчить про те, що Вірменія хоче перерізати аорту Туреччини (перен. перешкодити відносинам між Туреччиною і США)*".

Сутність волюнтативної функції полягає у тому, що метафора може слугувати засобом волевиявлення мовця і представляти нову інформацію таким чином, щоб вона була доступною і зрозумілою для адресата мовлення. Ми виокремлюємо такі варіанти волюнтативної функції:

1) евфемістична функція (метафора допомагає мовцю завуалювати своє істинне ставлення до певних політичних ситуацій, подій тощо). Наприклад, один із членів турецької політичної партії "Вітчизна" (тур. "Vatan Partisi") засудив дії США та Ізраїлю у Сирії, сказавши: "*İsrail ve ABD bu bölgede etnik temizlik yaptı, yarıya da devam ediyor*" (Doğan, 2008) – "*Ізраїль та США провели і продовжують проводити етнічні чистки в цьому регіоні*". У цьому реченні вплив

метафоричного словосполучення "etnik temizlik" (укр. "етнічна чистка") на свідомість реципієнта не буде настільки негативним, як-от вплив слів "öldürme" (укр. "вбивство") чи "imha" (укр. "знищення"). А восьмий президент Туреччини Тургут Озал замість фрази "kanunları çiğnemek" (укр. "порушувати закони", "нехтувати законами") використовував метафоричне словосполучення "anayasayı arkadan dolaşmak" (укр. "діяти всупереч Конституції"; досл. "обходити Конституцію ззаду") з метою зниження ступеня тяжкості порушення;

2) популяризаторська функція (метафора допомагає мовцю передати складну ідею адресатові просто й доступно). Так, голова муніципалітету м. Адана Хюсеїн Сьозлю у своїй промові стосовно перспектив будівельної галузі в Туреччині сказав: "*Sektörümüz lokomotif, bizler de vagonlarıyız ve yolcularıyız. Bu lokomotifin hızı, güvenilir olması ve yoluna devam etmesi; işte bütün istediğimiz de bu*" (Sözlü, 2015) – "Наша галузь – це локомотив, а ми – його вагони і пасажери. Усе, чого ми хочемо, – це, щоб цей локомотив був швидким, надійним і продовжував рухатися вперед". Використавши метафору, політик уникнув складних і довгих пояснень і в такий спосіб додав переконливості до свого виступу.

Найбільш продуктивною функцією метафори в політичній комунікації вважаємо маніпулятивну функцію, адже саме метафора допомагає мовцю спонукати реципієнта до певних дій і викликати в нього відповідну емоційну реакцію. Серед варіантів маніпулятивної функції ми розрізняємо:

1) спонукальну функцію (політики часто вдаються до метафор, коли прагнуть закликати до дій громадян або інших політиків). Метафора – це ефективний спосіб переконання, що є важливим складником маніпулятивної дії політичної промови (Сіленко, 2013, с. 231). Яскравим прикладом тут слугуватиме промова президента Р. Ердогана стосовно проведення референдуму, у якій він закликав парламентарів не зволікати з прийняттям рішення про перехід до президентської форми правління: "*Milletim bu işe 'Evet' diyorsa adım atalım. İstiyorum ki patinaj yapmayalım, hızla yola devam edelim*" (Erdoğan, 2001) – "Якщо мій народ каже 'Так', зробимо цей крок. Я хочу, щоб ми не буксували, а швидко

рухалися вперед". Буксування політик порівнює з тривалим обговоренням питання, нерішучістю у вирішенні проблеми;

2) аргументативну функцію (метафоричні аргументи в політичній комунікації слугують доповненням до раціональних та емоційних аргументів). Наприклад, голова турецької партії "Вітчизна" (тур. "Vatan Partisi") Догу Перінчек в одній зі своїх промов використав таку аргументацію: *"Türkiye bizim anamızdır. Ana, evlatlarından hiç vazgeçer mi? Türkiye bizden vazgeçmez, biz de ondan vazgeçmeyiz"* (Perinçek, 2008) – *"Туреччина – це наша мати. Хіба мати відмовиться від своїх дітей? Туреччина не відмовиться від нас, і ми не відмовимося від неї"*. Звідси робимо висновок, що країна і народ – такі ж взаємозалежні поняття, як мати і її діти, тому мовець удався саме до такого порівняння.

Однією з ключових функцій метафори ми також вважаємо емотивно-експресивну, сутність якої полягає у впливі на емоційну сферу реципієнта й формуванні в нього відповідного ставлення до певних політичних подій та процесів. Експресивність і образність висловлювань характерна для виступів голови "Партії націоналістичного руху" (тур. "Milliyetçi Hareket Partisi") Девлета Бахчелі, який часто у своїх промовах вдається до використання різних лексичних засобів вираження емотивності, зокрема метафори. Наприклад, критикуючи діяльність правлячої партії, політик сказав: *"Yoksulluk fren tutmamış, sefalet şartları insanımızı esir almıştır"* (Bahçeli, 2014c) – *"Бідність не загальмовано, злиденні умови полонили наш народ"*. У наведеному прикладі метафора в обох частинах речення покликана спровокувати негативні емоції в адресатів, оскільки символізує безуспішну боротьбу уряду з бідністю.

Як і більшість дослідників метафори, ми вважаємо, що її роль у політичній комунікації не може обмежуватися лише однією з перерахованих вище функцій. Попри той факт, що залежно від специфіки політичного тексту значущість однієї функції може домінувати над іншою, усі вони тісно поєднані між собою.

Висновки до Розділу 4

1. Вивчення соціальних метафор у промовах турецьких політиків дає змогу простежити ключові тенденції формування й розвитку мовної картини світу турецького етносу. Найбільш продуктивною в промовах турецьких політиків виявилася антропоморфна метафора в комплексі з морбальною (45,6 % метафоричних одиниць ґрунтуються на порівняннях явищ і процесів навколишнього світу та політичних реалій з анатомічними, фізіологічними та психологічними якостями людини). У метафоричній моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ найбільш містким виявився фрейм "Фізіологічні органи", у якому образні форми можуть бути як універсальними для світобачення багатьох європейських культур, так і національно-специфічними лише для картини світу турків.

2. Другою за чисельністю метафоричних одиниць стала модель СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ (17,2 %), визначне місце в якій належить метафорі *будинку/ дому* як ключового елемента турецької культури й традиційного для неї джерела метафоричної експансії. Метафори у складі фреймів "Конструкція будинку" та "Їжа" характеризуються як позитивними, так і негативними конотаціями, оскільки слугують засобами вербалізації понять *невинність, впливовість, відновлення*, а також понять *занепад, внутрішньополітичні чвари*.

3. Високою продуктивністю характеризується модель СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР (14,8 %), метафоричним одиницям у якій властиві переважно іронічні й негативні конотації. Метафори, корелятами для яких слугують театральна й естрадно-циркова сфери, у турецькій картині світу символізують нещирість, хитрість, бездіяльність.

4. У публічних виступах турецьких політиків 13,5 % метафор ґрунтуються на асоціаціях суспільно-політичних реалій з елементами спортивних ігор та змагань. За допомогою спортивної метафори актуалізуються такі поняття, як протистояння влади й опозиції, жага перемоги на виборах, стратегічне мислення у

вирішенні якихось питань тощо.

5. Метафорична модель СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТРАНСПОРТ виявилася найменш продуктивною (8,9 %), проте саме за допомогою транспортної метафори у промовах турецьких політиків найяскравіше актуалізуються поняття прогресу і регресу.

6. Аналіз функційного потенціалу метафори у промовах турецьких політиків довів, що її роль в політичній комунікації не обмежується лише наданням мові виразності й образності. Ми визначили, що метафора в політичній промові може виконувати різні функції, серед яких ми виокремили чотири основних та їхні різновиди: когнітивна функція (номінативно-оцінна, моделююча, інструментальна й гіпотетична функції), волюнтативна (евфемістична й популяризаторська функції), маніпулятивна (спонукальна й аргументативна функції), емотивно-експресивна функції.

Основні положення розділу 4 висвітлені в одноосібних працях автора (Польова, 2019а; Польова, 2021).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Згрупувавши різноманітні теорії метафори у три основні напрями та розглянувши численні її дефініції, ми змушені констатувати брак одностайності в розумінні цього унікального мовного феномена. У дисертаційному дослідженні ми розглядаємо метафору як одне з універсальних понять, що характеризує мову й мислення будь-якого народу. Водночас для роботи релевантним є тлумачення метафори як засобу відтворення в мові процесу перенесення знань з однієї поняттєвої сфери в іншу на основі асоціації чи аналогії, здатного віддзеркалювати національну культуру й національний менталітет.

Вивчення метафори в політичному мовленні виокремлено як перспективний напрям сучасної лінгвістики, пов'язаний із дослідженнями не лише в теорії комунікації і політичній лінгвістиці, а й у галузі когнітивістики і семантики. Як один із ключових засобів політичного й ідеологічного впливу метафори стали невід'ємною частиною промов сучасних турецьких політиків, до яких вони вдаються протягом усієї промови: у вступі, основній і фінальній частинах.

На основі відібраного фактичного матеріалу було побудовано десять метафоричних моделей, опис яких здійснювався через аналіз таких її елементів, як: корелятивний домен, референтний домен, фрейми, слоти, показники частотності й продуктивності. Встановлено, що не кожна метафорична модель може мати фреймово-слотову структуру, зокрема моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ і СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ, що зумовлено непродуктивністю й непопулярністю понять корелятивного домену цих моделей для картини світу турецького етносу. Було визначено, що у промовах турецьких політиків сюжети турецької епічної літератури й казок народів світу стали корелятивними доменами лише для 12 % метафор, які мають переважно негативні або іронічні конотації.

Дослідження моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ свідчить про те, що релігія справляє найбільш істотний вплив на

формування уявлень турків про навколишню дійсність, оскільки 41 % метафоричних одиниць у промовах сучасних турецьких політиків мають релігійне підґрунтя. Зважаючи на те, що найбільш містким виявився фрейм "Потойбічний світ і покарання за гріхи", метафоричні одиниці в межах фрейму слугують для турків засобом вираження невдоволення, осуду, агресії тощо.

У промовах турецьких політиків 39 % метафор ґрунтуються на асоціаціях із міфічними тваринами, явищами й об'єктами природи, що підтверджує значущість міфологічних уявлень турків у формуванні їхніх світоглядних орієнтирів. Метафори моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ можуть мати як негативні (символізують підступність, підлість, брехливість і зло), так і позитивні конотації (символізують мужність і відвагу).

У результаті дослідження визначено 6 типів соціальних метафор у промовах сучасних турецьких політиків: *антропоморфна, морбiальна, театральна, спортивна, транспортна та побутова метафори*. Вивчення соціальних метафор дало змогу простежити ключові тенденції формування й розвитку мовної картини світу турецького етносу.

Установлено, що турецькі політики часто осмислюють навколишню дійсність через категорії здоров'я та хвороб, оскільки 45,6 % метафоричних одиниць ґрунтуються на порівняннях явищ і процесів навколишнього світу та політичних реалій із анатомічними, фізіологічними та психологічними якостями людини. Проблеми, конфлікти, кризові ситуації в політичному, економічному й суспільному житті Туреччини дедалі частіше характеризуються як хвороби.

Одним із ключових елементів предметного культурного коду турецького народу виявилася метафора *дому/ будинку*, що реалізує свій потенціал у метафоричній моделі СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ, яка стала другою (17,2 %) за чисельністю метафоричних одиниць серед інших типів соціальних метафор. Було встановлено, що у промовах сучасних турецьких політиків метафори, корелятами для яких стали об'єкти й предмети побуту, слугують засобами вербалізації понять як із позитивною семантикою –

невинність, впливовість, відновлення, так і з негативною – занепад, внутрішньополітичні чвари.

Високим рівнем експресивності характеризуються метафори в межах моделі СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР, які мають різко негативні, іронічні й рідше нейтральні конотації у промовах турецьких політиків, символізуючи нещирість, байдужість, підступність.

Негативний прагматичний потенціал притаманний метафорам моделі СУСПЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СПОРТ, оскільки за допомогою спортивних метафор часто реалізуються такі поняття, як *жорстке протистояння, конфронтації, жага перемоги, залежність від волі інших* тощо.

Метафоричні одиниці, корелятом для яких послугувала сфера транспорту, виявилися найменш популярними (8,9 %) у промовах турецьких політиків і мають переважно нейтральні й подекуди негативні конотації, позначаючи, як правило, відставання в розвитку або рух уперед. Тому за допомогою транспортної метафори в турецькому політичному контексті найчастіше актуалізуються два поняття: прогрес і регрес.

Аналіз функційного потенціалу метафор у промовах сучасних турецьких політиків довів, що її роль в політичній комунікації не обмежується лише наданням мові виразності й образності. Метафора в політичній промові може виконувати різні функції, серед яких ми виокремили чотири основних та їхні різновиди: *когнітивна функція* (номінативно-оцінна, моделююча, інструментальна й гіпотетична функції), *волюнтативна* (евфемістична й популяризаторська функції), *маніпулятивна* (спонукальна й аргументативна функції), *емотивно-експресивна функції*.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні тих типів метафор, що залишилися поза межами здійсненого аналізу (будівельна, воєнна, кримінальна, механістична метафори тощо), їхньої природи й місця в картині світу турків. Доцільним видається більш глибоке вивчення лінгвокультурної специфіки турецьких метафор, а саме тих метафор, корелятивними доменами для яких стали сфери турецького побуту, традицій, національної кухні тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аббасова, В. В. (2020). Современные подходы к понятию социально-культурной метафоры. *Вісник Університету ім. Альфреда Нобеля. Актуальні проблеми лінгвістики та лінгвокультурології*, 1(19), 233-239.
- Агеев, С. В. (2002). *Метафора как фактор прагматики речевого общения*. (Кандидатская диссертация). Санкт-Петербург, Россия.
- Акінчиць, Н. Г. (2007). Розвиток політичної лінгвістики як автономної науки. *Культура народів Причорномор'я*, 120, 53-58.
- Али-заде, А. А. (2007). Исламский энциклопедический словарь. Москва: Ансар. Изъято с <http://web.archive.org/web/20111001002806/http://slovar-islam.ru/books/a.html#Allah74>
- Амирова, О. Г. (2013). Роль метафоры в реализации авторской интенции. *Материалы IX международной научно-практической конференции. Серия: Филологические науки* (с. 22-27). Прага: Education and Science.
- Андрейченко, О. І. (2011). Артефактна метафора в сучасному політичному дискурсі: когнітивний аспект. *Лінгвістичні студії*, 23, 106-110.
- Аникин, Е. Е. (2009). Спортивная метафора как средство концептуализации президентских выборов США во французских СМИ. *Политическая лингвистика*, 1(27), 7-13.
- Аристотель. (1998). Поэтика. Об искусстве поэзии. *Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории*, 1064-1112. Изъято с http://philologos.narod.ru/classics/aristotel_poe.htm
- Арутюнова, Н. Д. (1978). Функциональные типы языковой метафоры. *Известия Академии наук СССР*, 4, 333-343.
- Арутюнова, Н. Д. (1985). *Об объекте общей оценки*. Москва: Просвещение.
- Арутюнова, Н. Д. (1999). *Язык и мир человека*. Москва: Языки русской культуры.
- Бабкина, В. А. (2018). Театральная метафора в политическом дискурсе СМИ Германии. *Вопросы теории и практики*, 1(79), 274-277.

- Балашова, Л. В. (2018). Антропоморфная метафора в жанре аналитического обзора «Итоги 2016 года» в российской прессе. *Жанры речи*, 4(20), 277-285.
- Баранов, А. Н. (1997). Политический дискурс: прощание с ритуалом. *Человек*, 6, 108-118.
- Баранов, А. Н. (2014). *Дескрипторная теория метафоры*. Москва: Языки славянской культуры.
- Баранов, А. Н., & Караулов, Ю. Н. (1991). *Русская политическая метафора. Материалы к словарю*. Москва: Институт русского языка АН СССР.
- Баскаков, А. Н., & Голубева, Н. П. (Ред.). (1977). *Большой турецко-русский словарь* (2-е изд.). Москва: Русский язык.
- Бачурин, В. Д. (2016). Театральная метафора в политическом дискурсе (на материале исследования миграционного кризиса в Европейском Союзе в британских и немецких СМИ). *Вестник Тюменского государственного университета*, 3, 82-92.
- Біліченко, А. М. (2013). Особливості перекладу метафори як засобу виразності художнього твору. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*, 2, 156-162.
- Білодід, І. К. (Ред.). (1975). *Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970–1980): в 11 томах (II)*. Т. 6. Київ: Наукова думка.
- Білодід, І. К., Бурячок, А. А., Гнатюк, Г. М., & Доценко, П. П. (Ред.). (1973). *Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970–1980): в 11 томах (I-M)*. Т. 4. Київ: Наукова думка.
- Білодід, І. К., Назарова, І. С., Петровська, О. П., & Скрипник, Л. Г. (Ред.). (1978). *Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970–1980): в 11 томах (C)*. Т. 9. Київ: Наукова думка.
- Білюк, І. Л. (2012). Синтактико-стилістичні засоби у політичному інтерв'ю (на матеріалі сучасної американської преси). *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка*, 105, 408-411.
- Блэк, М. (1990). Метафора. В *Теория метафоры* (с. 153-172). Москва: Прогресс.

- Бойко, Ю. І. (2011). Метафора як лінгвокогнітивний феномен та її роль в функціонуванні політичного дискурсу. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів, присвяченої 20-річчю Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року*, 15-17 листопада 2011 р. (с. 202-207). Глухів.
- Борунков, Ю. Ф., & Яблоков, И. Н. (Ред.). (2005). *Ислам* (4-е изд.). Москва: Высшая школа.
- Бровченко, І. В. (2011). *Концептуальна метафора у кліше англомовного наукового тексту*. (Кандидатська дисертація). Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна.
- Будаев, Э. В. (2008). *Метафора в политической коммуникации*. Москва: Наука.
- Будаев, Э. В. (2010). Политическая метафорология: ракурсы сопоставительного анализа. *Политическая лингвистика*, 1(31), 9-23.
- Будаев, Э. В. (2013). Когнитивная теория метафоры: новые горизонты. *Проблемы образования, науки и культуры*, 1(110), 6-13.
- Будаев, Э. В., & Чудинов, А. П. (2006). *Метафора в политическом интердискурсе* [монографія]. Екатеринбург: Уральский гос. пед. университет.
- Будаев, Э. В., & Чудинов, А. П. (2008). *Зарубежная политическая метафорология* [монографія]. Екатеринбург: Уральский гос. пед. университет.
- Бурмакова, Е. А. (2015). Антропоморфная метафора в художественном дискурсе (на материале автобиографических рассказов В. М. Шукшина). *Научный диалог*, 3(39), 29-45.
- Ван Дейк, Т. А. (2013). *Дискурс и власть*. Москва: Либроком.
- Васько, Р. В. (2016). Семантична модуляція соматизмів رأس / head / голова у фразеотрансформах арабської, англійської, української та російської мов. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 1, 26-36.
- Вико, Дж. (1994). *Основания новой науки об общей природе наций*. Москва – Киев: Ирис, REFL-book.

- Вільчинська, І. Ю. (2013). Політичний дискурс: основні напрями дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 198-201.
- Воркачев, С. Г. (2001). Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*, 1, 64-73.
- Воркачев, С. Г. (2003). Культурный концепт и значение. *Труды Кубанского государственного технологического университета*, 2, 268-276.
- Гарбар, І. О. (2012). Метафоричне дзеркало: дослідження спортивної та ігрової метафор у тексті американського юридичного трилеру. *Видавництво Національного університету «Острозька академія»*, 26, 60-62.
- Голикова, Т. А. (2008). «ЙЕР-СУ» как базовый концепт тюркской картины мира. *Экономика. Право. Лингвистика*, 15, 101-107.
- Дацишин, Х. П. (2001). Конотативний аспект функціонування метафори в політичному дискурсі. *Вісник Львівського університету*, 22, 437-446.
- Дацишин, Х. П. (2002). Спортивна термінологія у політичному контексті: конотативний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 453, 438-442.
- Дацишин, Х. П. (2004). *Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики)*. (Кандидатська дисертація). Львівський національний університет ім. Івана Франка, Львів, Україна.
- Демьянков, В. З. (2002). Политический дискурс как предмет политологической филологии. *Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования*, 3, 32-43.
- Демьянков, В. З., & Кубрякова, Е. С. (1996). Когнитивная модель. В *Краткий словарь когнитивных терминов* (с. 56-57). Москва: Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова.
- Джелилов, А. А. (2011). Фразеологические единицы с компонентом «deve» в крымскотатарском и турецком языках. *Культура народов Причерноморья*, 199, 46-49.

- Дягілева, Ж. А. (2013). Метафора в образному складнику концепту FREUNDSCHAFT/ ДРУЖБА в німецькій мові. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*, 27, 107-113.
- Єщенко, Т. А. (2001). *Метафора в українській поезії 90-х років ХХ ст.* (Кандидатська дисертація). Донецький національний університет, Донецьк, Україна.
- Жаботинская, С. А. (2011a). *Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных*. Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції (с. 3-6). Черкаси: ЧНУ імені Б. Хмельницького.
- Жаботинская, С. А. (2011b). Основы теории примарной метафоры. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 1, 35-43.
- Зубкова, О. С. (2010). Медицинская метафора и медицинская метафора-термин в индивидуальном лексиконе (экспериментальное исследование). *Знание. Понимание. Умение*, 1, 140-145.
- Иванова, К. А. (2020). Мифологическая метафора в аспекте лингвокультурологии и ее роль в формировании языковой картины мира. *Профессиональная коммуникация: актуальные вопросы лингвистики и педагогики*, 13, 183-189.
- Іванців, О. В. (2019). Концептуальна метафора як когнітивний механізм створення іміджу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 15, 29-33.
- Ільницька, Л. Л. (2009). Метафора в сучасному англomовному політичному дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 4, 84-86.
- Калашникова, Л. В. (2009). Метафора и миф. Метафорическое мышление. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 1(3), 96-98.
- Калько, В. В. (2012). Антропоморфна метафора як засіб номінації лікарських рослин української мови. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 1, 217-221.
- Каменькова, Ю. А. (2007). Глагольная метафора как форма семантического мышления в процессе языковой объективизации эмоций и чувств (на материале абстрактных имен существительных в чешском языке). *Вестник РУДН. Серия: Вопросы образования: языки и специальность*, 3, 24-30.

- Карасьова, К. А. (2014). До питання про мовні особливості політичного впливу. *Український смисл*, 1, 50-62.
- Каслова, А. А. (2003). *Метафорическое моделирование президентских выборов в России и США*. (Кандидатская диссертация). Уральский государственный педагогический университет, Екатеринбург, Россия.
- Каша, К. А. (2012). *Тюркська міфологічна лексика як фрагмент мовної картини світу*. (Автореферат кандидатської дисертації). Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Київ, Україна.
- Керимов, Р. Д. (2005). *Артефактная концептуальная метафора в немецком политическом дискурсе*. (Автореферат кандидатской диссертации). Кемеровский государственный университет, Кемерово, Россия.
- Кириллова, Ю. Н. (2011). *Спортивная концептуальная метафора в современном немецкоязычном дискурсе СМИ*. (Кандидатская диссертация). Алтайская государственная педагогическая академия, Барнаул, Россия.
- Кондратенко, Н. В. (2007). *Український політичний дискурс. Текстуалізація реальності*. Одеса: Чорномор'я.
- Корпан, Л. С. (2009). Основні типи метафоричних синтагм. *Вісник Львівського університету*, 16, 100-103.
- Костомаров, В. Г. (2005). *Наш язык в действии: Очерки современной русской стилистики*. Москва: Гардарики.
- Кубрякова, Е. С. (1996). Концепт. Концептуализация. В *Краткий словарь когнитивных терминов* (с. 90-94). Москва: Филологический факультет МГУ.
- Кубрякова, Е. С. (2010). О месте когнитивной лингвистики среди других наук когнитивного цикла и ее роли в исследовании процессов категоризации и концептуализации мира. *Когнитивные исследования языка*, 7, 13-18.
- Кубрякова, Е. С. (2012). *В поисках сущности языка: Когнитивные исследования*. Москва: Знак.
- Кулиев, Э. Р. (2007). *Коран* (6-е изд.). Москва: УММА.

- Кулікова, Т. В. (2006). Транспортна метафора в літературознавчому тексті. *Динаміка наукових досліджень*, 59-62.
- Кютюкчю, М. (2010). Историко-культурологические предпосылки формирования концептуального подхода к положению женщины в турецком обществе. *Государство, религия, церковь в России и за рубежом*, 1, 124-136.
- Лагута, О. Н. (2003). *Метафорология: теоретические аспекты. Часть 2*. Новосибирск: Изд-во НГУ.
- Литвинова, Т. И. (2008). *Спортивная и игровая метафора в немецком политическом дискурсе*. (Кандидатская диссертация). Воронежский государственный педагогический университет, Воронеж, Россия.
- Лященко, О. А. (2014). Когнітивна антропоморфна метафора в політичному дискурсі «якісної» преси. *Вісник Черкаського університету*, 27, 86-90.
- Маккормак, Э. (1990). Когнитивная теория метафоры. В *Теория метафоры* (с. 358-386). Москва: Прогресс.
- Мараховська, Н. О. (2011). Лінгвістичний вимір політичної комунікації. *Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць*, 23, 170-174.
- Маркелова, Т. В. (1993). *Семантика оценки и средства ее выражения в русском языке*. Москва: Издательство МПУ.
- Маслова, В. А. (2006). *Введение в когнитивную лингвистику: учеб пособие* (2-е изд., испр.). Москва: Флинта: Наука.
- Маслова, В. А. (2018). Концептуализация и категоризация в языке с позиции лингвокультурологии. *Studia Rossica Gedanensia*, 5, 40-47.
- Маслова, В. А. (2001). *Лингвокультурология*. Москва: Академия.
- Мещерякова, Е. Х. (2008). О метафоре. Изъято с <http://it-claim.ru/Library/Books/ITS/wwwbook/ist6/mesharecova/mesharecova.htm>
- Милославский, Г. В., & Петросян, Ю. А. (Ред.). (1991). *Ислам: Энциклопедический словарь*. Москва: Наука.
- Москвин, В. П. (2006). *Русская метафора. Очерк семиотической теории* (2-е изд., перераб. и доп.). Москва: ЛЕНАНД.

- Нагорна, Л. П. (2005). *Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики*. Київ: Світогляд.
- Нагорська, Т. В. (2007). Структура текстів політичних промов У. Черчіля: лінгвориторичний підхід. *Культура народів Причорномор'я*, 110, 54-56.
- Напольнова, Е. М. (2011). Сердце в русском и турецком языках (фрагменты языковой картины мира). *Международный конгресс по изучению Азии и Северной Африки*, 3, 1163-1171.
- Наумова, И. А. (2008). Транспортная метафора в российском политическом дискурсе. *Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах*, 451-455.
- Огар, А. О. (2018). Метафора як засіб актуалізації концепту небо в українській поезії. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Філологічні науки*, 46, 149-152.
- Остапчук, І. І. (2016). *Тропи та тропеїзація англомовного масмедійного дискурсу*. (Кандидатська дисертація). Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна.
- Охріменко, М. А. (2012). *Ідіоетнічні особливості одиниць фразеосемантичного поля "Емоції людини" в перській і українській мовах*. (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна.
- Падучева, Е. В. (2003). Глаголы создания образа: лексическое значение и семантическая деривация. *Вопросы языкознания*, 6, 30-46.
- Петренко, В. В. (2003). *Політична мова як засіб маніпулювання*. (Автореферат кандидатської дисертації). Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, Україна.
- Петросова, Е. Г. (2010). Метафора в художественном тексте как способ познания национального образа. *Теория и практика общественного развития*, 3, 262-264.

- Покровська, І. Л. (2016). *Діалектика релігійного і світського в турецькій лінгвокультурі*. (Докторська дисертація). Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, Україна.
- Покровська, І. Л. (2008). Національно-культурна специфіка лексичної системи сучасної турецької мови. *Видавництво Інституту сходознавства НАУН*, 43, 82-89.
- Польова, О. С. (2018а). Тюркська міфологія як джерело метафоризації в політичних промовах (на матеріалі турецької мови). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 4, 78-82.
- Польова, О. С. (2018b). Методологічні підходи до аналізу метафори в політичній комунікації. В *Україна і світ: діалог мов та культур*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 11–13 квітня 2018 р. (с. 598-600). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2018с). Міфологічні основи метафоричного потенціалу концепту "Небо" у промовах турецьких політиків. В *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 7–8 грудня 2018 р. (с. 143-145). Львів: Наукова філологічна організація «ЛОГОС».
- Польова, О. С. (2019а). Морбiальна метафора у промовах турецьких політиків. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 29, 51-56.
- Польова, О. С. (2019b). Метафорична репрезентація образів міфічних птахів у промовах турецьких політиків. В *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 20–22 березня 2019 р. (с. 266-268). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2020). Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків. В *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 17–18 червня 2020 р. (с. 245-247). Київ: Вид. центр КНЛУ.

- Польова, О. С. (2021). Спортивні метафори в промовах турецьких політиків. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 42, 111-115.
- Празян, Н. О. (2009). Роль метафори в організації тексту (на матеріалі англійського політичного дискурса). *Вестник Челябинского государственного университета*, 35(173), 132-137.
- Привалова, И. В. (2005). *Интеркультура и вербальный знак (лингвокогнитивные основы межкультурной коммуникации)*. Москва: Гнозис.
- Приходченко, О. О. (2017). *Концептуалізація опозиції життя–смерть в готичній картині світу (на матеріалі англійськомовних романів про вампірів)*. (Кандидатська дисертація). Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна.
- Присяннікова, Я. М. (2015). Специфікація співвідношення порівняння та метафори в англійській мові. *Одеський лінгвістичний вісник*, 6, 85-89.
- Радченко, О. Ю. (2012). *Концептуальна метафора в терміносистемі маркетингу (на матеріалі англійськомовних текстів)*. (Кандидатська дисертація). Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна.
- Райхл, К. (2008). *Тюркский эпос: традиции, формы, поэтическая структура*. Москва: Вост. лит.
- Рикёр, П. (1990). Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение. В *Теория метафоры* (с. 416-456). Москва: Прогресс.
- Ричардс, А. А. (1990). Философия риторики. В *Теория метафоры* (с. 44-67). Москва: Прогресс.
- Розина, Р. И. (2003). Глагольная метафора в литературном языке и сленге: таксономические замены в позиции объекта. *Русский язык в научном освещении*, 5, 68-85.
- Салтевська, М. Ю. (2011). *Метафоричне втілення концепту криза в сучасному англійськомовному газетному дискурсі*. (Автореферат кандидатської дисертації).

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна.

- Свирепо, О. А. (2001). *Метафора как код культуры*. (Кандидатская диссертация). Ростовский государственный университет, Ростов-на-Дону, Россия.
- Селіванова, О. О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
- Сиротіна, О. О. (2020). Антропоморфна метафора в англійській терміносистемі біотехнології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, 84, 62-66.
- Сіленко, Н. В. (2013). Експлікація функціонування метафори в турецькому рекламному дискурсі. *Мова і культура*, 16, 230-234.
- Скляревская, Г. Н. (1993). *Метафора в системе языка*. Санкт-Петербург: Наука.
- Скрипаль, А. А. (2011). Метафора как характеристика политического дискурса. *Вестник Волгоградского государственного университета*, 9, 36-38.
- Славова, Л. Л. (2016). Кулінарна метафора в американському та українському політичному дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 10(3), 57-61.
- Солопова, О. А. (2006). Театральная метафора в политическом дискурсе Великобритании. *Политическая лингвистика*, 18, 107-114.
- Сорокин, С. В. (2013). Концепт DOST (ДРУГ) в азербайджанской языковой картине мира. *Русский язык и литература в Азербайджане*, 3, 4-9.
- Спічак, О. Е. (2010). Роль метафори у художньому тексті. *Культура і сучасність: альм.*, 2, 68-72.
- Стоянова, Е. В. (2006). Физиологическая метафора в политическом дискурсе (на материале российских масс-медиа). *Проблемы когнитивного и функционально-коммуникативного описания русского и болгарского языков*, 134-152.
- Стоянова, Е. В. (2013). *Метафора сквозь призму лингвокультурной ситуации*. Шумен.
- Стрій, Л. І. (2015). *Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лінгвопрагматичний аспекти*. (Кандидатська

дисертація). Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Одеса, Україна.

Таптыгов, А. С. (2010). Мифологические топонимы, сформировавшиеся на основе культов дерева и горы на территории Азербайджана. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации*, 3, 37-42.

Таратынова, Т. В. (2011). Метафора религии в нарративе выборов президента США-2008 (на примере немецких СМИ). *Политическая лингвистика*, 4(38), 157-162.

Текеева, Л. К. (2016). Анимистические представления тюркоязычных народов Северного Кавказа. *Вестник Томского государственного университета*, 6(44), 140-143.

Телешева, И. В. (2006). *Когнитивное исследование морбиальной метафоры в современном политическом дискурсе России, США и Великобритании*. (Автореферат кандидатской диссертации). Челябинский государственный университет, Челябинск, Россия.

Телия, В. Н. (1981). *Типы языковых значений: Связанное значение слова в языке*. Москва: Наука.

Телия, В. Н. (1988а). Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция. В *Метафора в языке и тексте* (с. 26-52). Москва: Наука.

Телия, В. Н. (1988b). Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. В *Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира* (с. 173-203). Москва: Наука.

Тимофеева, О. В. (2011). *Метафора в художественной репрезентации мира (на материале произведений английских и американских писателей)*. (Кандидатская диссертация). ФГБОУ ВПО «Военный университет», Москва, Россия.

- Тімкова, Т. М. (2013). *Макроконцепт АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА в турецькій мовній картині світу*. (Кандидатська дисертація). Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, Київ, Україна.
- Толочин, И. В. (1996). *Метафора и интертекст в англоязычной поэзии. Лингвостилистический аспект*. Санкт-Петербург: Издательство С.-Петербургского Университета.
- Фадеева, Н. Г. (2018). Театральная метафора: основные модели и сферы функционирования. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*, 4(127), 90-94.
- Филиппова, Н. Б. (2011). Спортивная метафора как сублимация военной метафоры (на материале политической коммуникации). *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*, 130, 80-87.
- Филлмор, Ч. (1988). Фреймы и семантика понимания. *Новое в зарубежной лингвистике*, 23, 52-92.
- Хазагеров, Г. Г. (2002). *Политическая риторика*. Москва: Никколо-Медиа.
- Харченко, О. В. (2013). Стилiстична фiгура метафора та її американськi комедiйнi рiзновиди. *Науковi записки Нацiонального унiверситету «Острозька академiя»*, 36, 247-250.
- Химинець, М. Д. (2015). Соцiоморфна метафора в сучасних газетних текстах. *Науковi працi Кам'янець-Подiльського нацiонального унiверситету iменi Iвана Огiєнка. Фiлологiчнi науки*, 38, 347-350.
- Цицерон, М. Т. (1994). *Три трактата об ораторском искусстве*. Гаспарова М. Л. (пер.). Москва: Научно издательский центр «Ладомир».
- Цолiн, Д. В. (2015). Синтаксис i метафора в поетичному тексті. *Фiлологiчнi трактати*, 4, 99-108.
- Чадюк, О. М. (2005). *Метафора у сферi сучасної української політичної комунікації*. (Кандидатська дисертація). Інститут української мови, Київ, Україна

- Чернявская, Е. А. (2001). *К вопросу о семантике оценки и способам ее выражения в современном русском языке*. Москва: Просвещение.
- Чудинов, А. П. (2001а). *Динамика моделей концептуальной метафоры*. Санкт-Петербург.
- Чудинов, А. П. (2001б). *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991-2000)*. Екатеринбург: УрГПУ.
- Чудинов, А. П. (2003). *Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации*. Екатеринбург.
- Чудинов, А. П. (2008). *Политическая лингвистика*. Москва: Наука: Флинта.
- Чудинов, А. П. (2013). *Очерки по современной политической метафорологии*. Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет.
- Шейгал, Е. И. (2000). *Семиотика политического дискурса*. (Докторская диссертация). Волгоградский государственный педагогический университет, Волгоград, Россия.
- Шулькевич, О. С. (2017а). Лінгвокультурна специфіка метафор у промовах турецьких політиків. *Одеський лінгвістичний вісник*, 9, 166-169.
- Шулькевич, О. С. (2017 б). Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації (на матеріалі турецької мови). *Південний архів. Філологічні науки*, 70, 122-124.
- Шулькевич, О. С. (2017с). Метафора як засіб вираження оцінки у промовах турецьких політиків. В *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, Запоріжжя, 17–18 лютого 2017 р. (с. 95-99). Запоріжжя: Класичний приватний університет.
- Южакова, О. І. (2007). Метафора у термінології холодильної техніки. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, 593, 45-52.
- Юрина, Е. А. (2005). *Образный строй языка*. Томск: Издательство Томского университета.

- Юрков, Е. Е. (2012). *Метафора в аспекте лингвокультурологии*. (Автореферат докторской диссертации). Санкт-Петербургский государственный университет, Санкт-Петербург, Россия.
- Яворська, Г. М. (2002). Політичні метафори і політичні сюжети. *Дзеркало тижня*, 9(384), 6.
- Якубович, М. М. (2011). *Словник ісламських релігійних термінів арабського походження*. Изъято с https://risu.org.ua/ua/library/glossary/islam_glossary
- Ярцева, В. Н. (Ред.). (1990). *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия.
- Ağakay, M. A. (1949). *Türkçede mecazlar sözlüğü*. Ankara : Türk Dil Kurumu.
- Aksoy Berrin, N. (2002). Siyaset Dili ve Çevirişi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 1-10.
- Akşehirli, S. (2005). *Çağdaş Metafor Teorisi*. Retrieved from http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=Downloads&d_op=getit&lid=111
- Alagözülü, N. (2010). Siyasi Söylemde Güç ve Edimsel Dil kullanım Biçimleri. *Türkbilig*, 12-36.
- Alder, H., & Heather, B. (1999). *NLP In 21 Days: A complete introduction and training programme*. Piatkus.
- Altun, M. (2003). *Klâsik edebiyat bilgisi (belâgat) bağlamında anlam*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Arslan, M. (2006). Metaforik Düşünme Ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim Öğretim Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 171, 100-108.
- Bahaeddin, Ö. (2010). *Türk Mitolojisi 'Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bakacak, Ç. (2015). *Siyasal Metaforlar: Ontolojik bir Yaklaşım*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Bars, M. (2012). Ferhat ile Şirin Hikayesinde Büyülü Gerçekçilik. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 995-1008.
- Baş, M. (2016). Türkçede Göz Sözcüğünün Deyimler Aracılığıyla Kavramsallaştırılması. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 17-37.

- Başarır, M. (2019). Siyasal İletişim Sürecindeki Metaforik Üsluba İlişkin Betimleyici Bir Çalışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6, 625-640.
- Börekçi, M. (2008). Atatürk'ün 'Nutuk'unda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15, 353-375.
- Camp, E. (2009). Two varieties of literary imagination: Metaphor, Fiction, and Thought Experiments. *Wiley Periodicals*, 107-130.
- Carver, T., & Pikalo, J. (2008). *Political Language and Metaphor: Interpreting and Changing the World*. London: Routledge.
- Charteris-Black, J. (2018) *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor* (2nd ed.). Basingstoke & New York: Palgrave-MacMillan.
- Çağlar, İ. (2015). *Türkiye 'de siyasal iletişim: 2007-2015*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Çelebi, İ. (1993). Şeytan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 39. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/seytan>
- Çelikkanat, D. (2006). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Çetin, G. (2016). *George Orwell – Politika ve İngiliz Dili (1946)*. Retrieved from <https://tr.linkedin.com/pulse/george-orwell-politika-ve-ingiliz-dili-1946-gulcin-cetin-som>
- Çoruhlu, Y. (2002). *Türk mitolojisinin ana hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Demir, M. (2009). Batı “metaforu” ve doğu “istiasesinin” mukayeseli olarak incelenmesi. *Türkbilig*, 18, 64-90.
- Doğan, L. (2005). Türk Dilinde Organ Adları Üzerine Bir İnceleme. Ana ve Ara Temel Kelimeler. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 141-163.
- Durukan, E. (2003a). *Politik dil kullanımı ve çeviri*. Mersin: Türkiye Alim Kitapları.
- Durukan, E. (2003b). Politik metinlerde retorik ögeler. *III. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri, 7-9 Mayıs, 2003* (ss. 143-151). Eskişehir.
- Ediz, A. (2017). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine bir Alan Araştırması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 397-410.
- Engin, S. (2003). Dilde ve Edebiyatta “Yol” Metaforu. *Kitaplık*, 65, 88-92.

- Eraslan, L. (2013). Sosyolojik Metaforlar. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*. Retrieved from <http://eski.bingol.edu.tr/media/262572/9sosyolojikdusunme-SOSYOLOJİK-METAFORLAR.pdf>
- Erbaş, A. (2000). İfrit. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 21. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/ifrit>
- Gannon, M. J. (2002). Cultural metaphors: Their use in management practice and as a method for understanding cultures. In *Online Readings in Psychology and Culture*. Western Washington University, Bellingham, Washington USA. Retrieved from <https://faculty.csusm.edu/mgannon/documents/culturalmetaphorsexercises.pdf>
- Gemuhluoğlu, Z. (2008). Metaforların kognitif içeriklerinin felsefe ve şiir dili açısından incelenmesi. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 121-144.
- Gökmen, K. (2016). Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Binali Yıldırım, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli'nin. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, 184-213.
- Harman, Ö. F. (1993). Cehennem. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 7. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/cehennem>
- Harman, Ö. F. (2007). Nuh. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/nuh>
- Hartman, T. K. (2012). Toll booths on the information superhighway? Policy metaphors in the case of net neutrality. *Political Communication*, 29(3), 278-298.
- Kaçarava, N. (2010). *Türkçede 'kalp, gönül, yürek' Somatik Kelimeleri İçeren Deyimler*. İzmir.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2015). *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor* by Zoltán Kövecses. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2017). Levels of metaphor. *Cognitive linguistics*, 28(2), 209-370.
- Lakoff, G. (1992). The contemporary theory of metaphor. *Metaphor and thought*, 202-251.

- Lakoff, G. (2004). *Don't think of an elephant! Know your values and frame the debate: the essential guide for progressives*. Chelsea Green Publishing.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Langacker, R. (2008). Metaphoric gesture and cognitive linguistics. *Metaphor and gesture*, 249-251.
- Langacker, R. (2016). Metaphor in Linguistic Thought and Theory. *Cognitive Semantics*, 1, 3-29.
- Molchanova, G. G. (2001). Cognitive stylistics and stylistic typology. *MSU Bulletin. Series 19. Linguistics and intercultural communication*, 3, 60-71.
- Musolff, A. (2006). Metaphor Scenarios in Public Discourse. *Metaphor and Symbol*, 21(1), 23-38.
- Musolff, A. (2014). Metaphorical parasites and “parasitic” metaphors: Semantic exchanges between political and scientific vocabularies. *Journal of Language and Politics*, 13(2), 218-233.
- Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*. Bloomsbury.
- Perrez, J. (2015). Special issue on the political impact of metaphors. *Metaphor and the Social World*, 165-176.
- Piştöf, S., & Şanlı, E. (2013). Bilişsel davranışçı terapide metafor kullanımı. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 182-189.
- Polova, O. (2020a). Religious metaphors in public speeches of Turkish politicians. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1, 407-422. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2304
- Pragglejaz Group. (2007). MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. *Metaphor & Symbol*, 22(1), 1-39. Retrieved from https://www.lancaster.ac.uk/staff/eiaes/Pragglejaz_Group_2007.pdf
- Sağ, V. (2001). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1, 9-23.
- Steen, G. (2004). Questions about metaphor in literature. *European Journal of English Studies*, 3, 337-354.

- Steen, G. (2011). Metaphor, language, and discourse processes. *Discourse Processes*, 48(8), 585-591.
- Şahin, M. (1993). Cin. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/cin>
- Turner, M., & Fauconnier, G. (2000). Metaphor, Metonymy, and Binding. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*, 133-145.
- Uraz, M. (1994). *Türk mitolojisi*. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Ünal, O. (2015). *Altan Deliorman'da Türk milliyetçiliği ve Türkçülük algısı*. Retrieved from http://devlet.com.tr/makaleler/y124-ALTAN_DELIORMANDA_TURK_MILLIYETCILIGI_VE_TURKCULUK_ALGISI_2.html
- Webster, M. (1989). *Webster's Dictionary of English Usage*. Massachusetts: Merriam Webster Inc.
- Yavuz, Y. (2007). Peygamber. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34. Retrieved from <https://islamansiklopedisi.org.tr/peygamber>
- Yılmaz, A. (2004). Türk Kültüründe Kadın. *Millî Folklor*, 16(61), 111-123.
- Yüksel, E. (2005). Siyasal iletişimde “güzel adlandırma” kullanımı. *Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri, Çanakkale, 17-19 Haziran 2005* (ss. 63-84). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Açikkapı, E. (2017). *Bizler bu coğrafyada her zaman uyanık olmak ve dik durmak zorundayız.* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/elazig/milletvekili-acikkapi-bizler-bu-cografyada-her-zaman-uyanik-olmak-ve-dik-durmak-zorundayiz-12251590>
- Adan, C. (2017). *Hakiki ülkücüler Ankara'dalar.* Retrieved from <https://www.dha.com.tr/politika/hakiki-ulkuculer-ankaradalar/haber-1536744>
- Ağbaba, V. (2014). *Akan Türkmen kanında, onların parmağı var.* Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/akan-turkmen-kaninda-onlarin-parmagi-var-644431/>
- Akdağ, R. (2017). *Tüm vatani saran hürriyet ve bağımsızlık ateşi bu topraklarda yakılmıştır.* Retrieved from <http://www.erzurumolay.com/basbakan-yardimcisi-akdag-tum-vatani-saran-hurriyet-ve-bagimsizlik-atesi-bu-topraklar-22364h.htm>
- Akduman, T. (2013). *Zulme karşı Köroğlu olup Bolu'ya hizmet etmek istiyorum.* Retrieved from <http://www.boluolay.com/bolu/zulme-karsi-koroglu-olup-boluya-hizmet-etmek-istiyorum-h19111.html>
- Aksu, A. (2009). *Aklına geleni değil, ağzına geleni söylüyor.* Retrieved from https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/07/31/aklina_geleni_degil_agzina_geleni_soyluyor
- Akşener, M. (2017). *Onlar Bolu beyi ise biz de Köroğlu'yuz!* Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/aksener-onlar-bolu-beyi-ise-biz-de-korogluyuz-159527h.htm>
- Albayrak, B. (2018). *AKP Türkiye'nin şah damarı demek.* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/bakan-albayrak-ak-parti-turkiyenin-sah-damari-demek-12729539>
- Alınak, M. (2017). *Sizi dinleyenler Kürt halkını koruyucu kanatları altına almak için gökten inmiş melekler olduğunuzu düşünüyor.* Retrieved from <https://odatv.com/sizi-dinleyenler-kurt-halkini-koruyucu-kanatlari-altina-almak-icin-gokten-inmis-melekler-oldugunuzu-dusunur-2908171200.html>
- Altan, A. (2011). *Sonun Hz. Adem gibi olacak!* Retrieved from <http://www.gazetevatan.com/-sonun-hz--adem-gibi-olacak---411269-medya/>

- Altun, F. (2017). *İşte CHP'nin gerçek yüzü*. Retrieved from <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/2017/03/15/iste-chpnin-gercek-yuzu>
- Arınç, B. (2014). *Öcalan'ın bir sekreteryaya ihtiyacı olabilir*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/ocalanin-bir-sekreteryaya-ihtiyaci-olabilir-654867/>
- Arınç, B. (2015). *'Kral çıplak' demedik, belki öyle günler de gelecek*. Retrieved from <https://tr.sputniknews.com/politika/201504031014796425/>
- Arslan, A. (2018). *Kutlu yürüyüşe çelme takmaya çalışanların oyunlarını unuttuk*. Retrieved from <https://www.haberturk.com/kars-haberleri/15711205-kutlu-yuruyuse-celme-takmaya-calisanlarin-oyunlarini-unutmadik>
- Aslan, F. (2014). *Allah'ın bütün vasıfları derken*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gunun-icinden/allahin-butun-vasiflari-derken-443213/>
- Atambayev, A. (2017). *Medya dürüstken kimse kabadayılık yapamaz*. Retrieved from <http://www.kazakistan.kz/atambayev-durust-medya-varken-kimse-kabadayilik-yapamaz/>
- Avcı, B. (2018). *MHP Adana tüm birimleriyle seçime hazır*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/adana/avci-mhp-adana-tum-birimleriyle-secime-hazir-12741398>
- Ayaydın, A. (2019). *Enflasyon 'tek', zamlar çift hane! Zamlara karşı birleşelim*. Retrieved from <https://www.birgun.net/haber/enflasyon-tek-zamlar-cift-hane-zamlara-karsi-birleselim-271679>
- Aycan, S. (2018). *Erdoğan-Bahçeli görüşmesinden ilk detaylar*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ve-bahceli-gorusmesi-basladi-40879183>
- Aydın, A. (2014). *Kapitalizm işçiyi sömürüyor, hükümet uyuyor*. Retrieved from <http://www.yenimesaj.com.tr/kapitalizm-isciyi-somuruyor-hukumet-uyuyor-H1230298.htm>

- Aydın, K. (2015). *MHP kıvırmıyor, top Ak Parti'de*. Retrieved from <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1104650-mhp-milletvekili-koray-aydin-mhp-kivirmiyor-top-ak-partide>
- Babacan, A. (2009). *Satranç gibi ilerliyoruz*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/babacan-satranc-gibi-ilerliyoruz-11509950>
- Bahçeli, D. (2002). *MHP AB oyununda figüran olmaz*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceli-mhp-ab-oyununda-figuran-olmaz-38389888>
- Bahçeli, D. (2006). *Hükümet başı öne eğik Lüksemburg'a gitmiştir*. Retrieved from <https://www.haberler.com/bahceli-hukumet-basi-one-egik-luksemburg-a-haberi/>
- Bahçeli, D. (2008). *Sendikalar, Taksim ısrarını önümüzdeki senelere ertelesin*. Retrieved from <https://www.sondakika.com/haber/haber-devlet-bahceli-sendikalar-taksim-istrarini/>
- Bahçeli, D. (2010). *Mitinglere Aydın'dan başlayacak*. Retrieved from <http://beyazgazete.com/haber/2010/7/20/mitinglere-aydin-dan-baslayacak-politika-241641.html>
- Bahçeli, D. (2011a). *Sanki Recep Tayyip Erdoğan abıhayat suyu içmiş*. Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sanki-recep-tayyip-erdogan-abihayat-suyu-icmis-229582>
- Bahçeli, D. (2011b). *Bahçeli'den AKP'ye uyarı*. Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bahceliden-akpye-uyari-218130>
- Bahçeli, D. (2012a). *İblisin yolunu takip eden sadece BDP değildir*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceli-iblisin-yolunu-takip-eden-sadece-bdp-degildir-1496206>
- Bahçeli, D. (2012b). *Bahçeli yeniden Genel Başkan*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2012/gundem/mhpde-buyuk-yaris-102922/>
- Bahçeli, D. (2013a). *Şehit kanyla ciro edilmiş bölünme çeki*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sehit-kanyla-ciro-edilmis-bolunme-ceki-24816501>

- Bahçeli, D. (2013b). *Türkçe Türk milletinin şah damarı*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceli-turkce-turk-milletinin-sah-damari-1768905>
- Bahçeli, D. (2013c). *Bahçeli'den "İran" yorumu*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceli-den-iran-yorumu-1801863>
- Bahçeli, D. (2013d). *Biz bozkurt gibi savaşıyoruz*. Retrieved from <https://www.yenisafak.com/politika/bahceli-biz-bozkurt-gibi-savasiriz-460154>
- Bahçeli, D. (2014a). *Alayı Ermeni olanlar çoktan tükenmiştir*. Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/alayi-ermeni-olanlar-coktan-tukenmistir-34495>
- Bahçeli, D. (2014b). *IŞİD yanı başımıza cehennem ateşini körüklüyor*. Retrieved from <https://www.ulkucukadro.com/2014/08/bahceli-isid-yani-basimizda-cehennem-atesini-korukluyor/>
- Bahçeli, D. (2014c). *Balkondan inmeyenler vicdansız değilse*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/bahceli-balkondan-inmeyenler-vicdansiz-degilse-487970/>
- Bahçeli, D. (2014d). *Köşk'e mesafeli kalacağız*. Retrieved from <http://www.aljazeera.com.tr/haber/koske-mesafeli-kalacagiz>
- Bahçeli, D. (2015a). *Bahçeli'den eleştirilere cevap*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/bahceliden-elestirilere-cevap-877626/>
- Bahçeli, D. (2015b). *İktidar Türkiye'yi hızla çöküşe götürüyor, demokrasi yoğun bakımda*. Retrieved from <https://www.haberler.com/bahceli-iktidar-turkiye-yi-hizla-cokuse-goturuyor-6945683-haberi/>
- Bahçeli, D. (2015c). *Aklan seni savunalım*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mhp-genel-baskani-devlet-bahceliden-erdogana-aklan-seni-savunalim-29136213>
- Bahçeli, D. (2015d). *Rüşvet verip alan eller meydanlarda yüce kitabımızı sallıyor*. Retrieved from <https://www.haberler.com/bahceli-rusvet-verip-alan-eller-meydanlarda-yuce-7357807-haberi/>

- Bahçeli, D. (2015e). *Türkiye, Anka Kuşu gibi küllerinden doğacaktır*. Retrieved from <https://onedio.com/haber/-turkiye-anka-kusu-gibi-kullerinden-dogacaktır--449854>
- Bahçeli, D. (2015f). *Beni dinlesen, başına keklik değil, devlet kuşu konardı*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/beni-dinlesen-basina-keklik-degil-devlet-kusu-konardi-910948/>
- Bahçeli, D. (2015g). *Bahçeli'den Kadınlar Günü mesajı*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceli-den-kadinlar-gunu-mesaji-2025003>
- Bahçeli, D. (2016a). *Ölü askerinin başında bozkurt işareti yapan yaratık cezalandırılmalı*. Retrieved from <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bahceli-olu-askerinin-basinda-bozkurt-isareti-yapan-yaratik-cezalandirilmali,9bmHHqBRsUiayCt3jk5f5A>
- Bahçeli, D. (2016b). *Bugün bir yanımız Gazi, diğer yanımız Şehadet, bakışlarımız, dualarımız Gaziantep'tir*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/son-dakika-haberi/bahceli-bugun-bir-yanimiz-gazi-diger-yanimiz-sehadet-bakislarimiz-dualarimiz-gazianteptir-1359803/>
- Bahçeli, D. (2016c). *İblis'e ruhunu satan vaiz*. Retrieved from <https://www.aydinlik.com.tr/bahceli-iblise-ruhunu-satan-vaiz>
- Bahçeli, D. (2016d). *Devlet Bahçeli'den son dakika açıklaması*. Retrieved from <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/12/17/devlet-bahceliden-son-dakika-aciklamasi>
- Bahçeli, D. (2016e). *Bombalı saldırılar hükümetin eseridir*. Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/bombali-saldirilar-hukumetin-eseridir-134259h.htm>
- Bahçeli, D. (2017a). *İkaz ediyor, herkesi uyarıyorum*. Retrieved from <https://www.memurlar.net/haber/645895/>
- Bahçeli, D. (2017b). *Onurlu bir dış politikadan yanayız*. Retrieved from <http://www.corumhaber.net/guncel/onurlu-bir-dis-politikadan-yanayiz-h68773.html>
- Bahçeli, D. (2017c). *Hainlerin başına gök kubbeyi yıkacağız*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/mhp-genel-baskani-bahceli-hainlerin-basina-gok-kubbeyi-yikacagiz/718262>

- Bahçeli, D. (2017d). *Bahçeli'den Anneler Günü mesajı*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bahceliden-anneler-gunu-mesaji/817760>
- Bahçeli, D. (2018a). *MHP lideri Bahçeli Osmaniye'de*. Retrieved from <http://kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=103581>
- Bahçeli, D. (2018b). *Kadın ve çocuk istismarı insanlığa ihanettir*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/bahceliden-o-ilahiyatciya-tepki-kadin-ve-cocuk-istismari-insanliga-ihanettir-12638072>
- Bahçeli, D. (2018c). *Hiyanete karşı kenetleneceğiz*. Retrieved from <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/01/15/hiyanete-karsi-kenetlenecemiz>
- Bahçeli, D. (2018d). *ABD'nin operasyonel ortağının kökü kazanmalıdır*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/bahceli-abdnin-operasyonel-ortaginin-koku-kazinmalidir-12545970>
- Bahçeli, D. (2019). *Ruh sağlığı yasası çıkmalı*. Retrieved from <https://www.ntv.com.tr/turkiye/devlet-bahceli-ruh-sagligi-yasasi-cikmali,RgyFwu2lzkqUS1OSSpS-ug>
- Bak, O. (2018). *Gururumuz oldular, yolları açık olsun*. Retrieved from <https://www.fanatik.com.tr/bakan-bak-gururumuz-oldular-yollari-acik-olsun-1323788>
- Barış, E. (2013). *Bu eylemler Erdoğan'ı tasfiye eylemidir*. Retrieved from <https://www.ogunhaber.com/siyaset/bu-eylemler-erdogan-i-tasfiye-eylemidir-156194h.html>
- Başlamış, C. (2017). *Suriye'de çok fazla aktör var*. Retrieved from https://tr.sputniknews.com/seyr_u_sabah/201703101027572834-baslamis-suriyede-cok-fazla-aktor-var/
- Başlangıç, C. (2018). *Erdoğan kendi oyunuyla yeniliyor!* Retrieved from <https://artigercek.com/yazarlar/celal-baslangic/erdogan-kendi-oyunuyla-yeniliyor>
- Baykal, D. (2007). *Erdoğan burnunun dikine gitti*. Retrieved from <http://www.radikal.com.tr/politika/erdogan-burnunun-dikine-gitti-819538/>
- Baykal, D. (2009). *Asker, sivil mahkemede yargılanacak*. Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/asker-sivil-mahkemede-yargilanacak-69958>

- Baykal, D. (2009). *Kafanda hangi tilkiler dolaşıyor*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/baykaldan-basbakana-kafanda-hangi-tilkiler-dolasiyor-1137284>
- Behramoğlu, A. (2017). *Yap boz'un parçaları yerine otururken*. Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/ataol-behramoglu/yap-bozun-parcalari-yerine-otururken-716267>
- Budak, Ç. (2014). *Rusya'daki kriz Rus turist sayısını yüzde 35 düşürdü*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/rusyadaki-kriz-rus-turist-sayisini-yuzde-35-dusurdu-1985791>
- Buldan, P. (2018). *Hodri meydan, biz seçime varız*. Retrieved from <https://bianet.org/bianet/siyaset/196229-hodri-meydan-biz-secime-variz>
- Bulut, Y. (2014). *Devlet bir attır hükümet de binicisi*. Retrieved from <https://onedio.com/haber/yigit-bulut-devler-bir-attir-hukumet-de-binicisi--298064>
- Cevizoğlu, H. (2013). *Ölümlü Tanrılar*. Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/olumlu-tanrilar-91706h.htm>
- Cihad, A. (2018). *Bağımsız Kosova 10 yaşında*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bagimsiz-kosova-10-yasinda/1065816>
- Çam, M. (2010). *"Harun gibi gelip karunlaşmayacağım" sözünü Tayyip Erdoğan için söylememiş*. Retrieved from <https://odatv.com/harun-gibi-gelip-karunlasmayacagim-sozunu-tayyip-erdogan-icin-soylememis-0109141200.html>
- Çamuroğlu, R. (2015). *Türkiye artık Deli Dumrul Türkiye'si oldu*. Retrieved from <https://www.haberler.com/reha-camuroglu-turkiye-artik-deli-dumrul-turkiye-7818153-haberi/>
- Çelebi, S. (2008). *Ayak takımının cevabını 1 Mayıs'ta alacaksınız*. Retrieved from <https://www.mynet.com/ayak-takiminin-cevabini-1-mayis8217ta-alacaksiniz-110100383804>
- Çelik, H. (2014). *Başbakan orkestra şefliğine talip*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/basbakan-orkestra-sefligine-talip-554157/>
- Çevik, İ. (2018). *Güneydoğu insanımızın beklentileri var*. Retrieved from <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201806251033999780-ilynur-cevik-hdp-guneydogu/>

- Çıray, A. (2018). *İYİ Parti sözcüsü Çıray: Akşener, Erdoğan'ı 5 puanla geçer.* Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/iyi-parti-sozcusu-ciray-aksener-erdogani-5-puanla-gecer-951284>
- Çölaşan, E. (2018). *Tiyatronun adı: 'Beş dakikada Beşiktaş'.* Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2018/yazarlar/emin-colasan/tyatronun-adi-bes-dakkada-besiktas-2360856/>
- Çömez, T. (2005). *Tehcir nedeniyle acı çekmememiz mümkün değil.* Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/akpli-comez-tehcir-nedeniyle-acicekmememiz-mumkun-degil-38738358>
- Davutoğlu, A. (2011). *Çanakkale'de tören.* Retrieved from <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/canakkalede-toren-242004>
- Davutoğlu, A. (2012). *"Arap Uyanışı ve Ortadoğu'da Barış: Müslüman ve Hristiyan Perspektifler" konferansı kapsamında yapılan konuşma.* Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-arap-bahari-ve-yeni-ortadogu-da-baris-musulman-ve-hritiyan-perspektifler-konferans.tr.mfa>
- Davutoğlu, A. (2013). *Geleceğe doğru el ele, omuz omuza yürüyoruz.* Retrieved from <https://www.konhaber.com/haber-gelecege-omuz-omuza-yuruyoruz-96473.html>
- Davutoğlu, A. (2015a). *Vatan için Azrail'e aleykümselam deriz.* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/vatan-icin-azrail-e-aleykumselam-deriz-2060564>
- Davutoğlu, A. (2015b). *Başbakan Davutoğlu Kartal'da konuştu.* Retrieved from <https://www.haberler.com/basbakan-davutoglu-kartal-da-konustu-7379652-haberi/>
- Davutoğlu, A. (2016a). *Can Azerbaycan'la omuz omuza durmaya devam edeceğiz.* Retrieved from <https://www.haberler.com/davutoglu-can-azerbaycan-la-omuz-omuza-durmaya-8327564-haberi/>
- Davutoğlu, A. (2016b). *Aksem eğitim hayatına başladı.* Retrieved from <https://www.sondakika.com/haber/haber-aksem-egitim-hayatina-basladi-8344340/>

- Davutođlu, A. (2016c). *Diyarbakir'in yüregini anlayan, insanlığı anlar*. Retrieved from <https://www.haberler.com/davutoglu-diyarbakir-in-yuregini-anlayan-insanligi-8316793-haberi/>
- Davutođlu, A. (2016d). *Başbakan Davutođlu Yeşilli'de halka seslendi*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/mardin/basbakan-davutoglu-yesilli-de-halka-seslendi-11199795>
- Davutođlu, A. (2016e). *Şeytana karşı başka bir şeytanla işbirliği kabul edilemez*. Retrieved from <https://www.nerinaazad.org/tr/news/regions/turkey/davutoglu-seytana-karsi-baska-bir-seytanla-isebirligi-kabul-edilemez>
- Davutođlu, A. (2016f). *Kıyamete kadar bu milletin istiklalini koruyacağız*. Retrieved from <https://www.dinihaber.com/politika/basbakan-davutoglu-kiyamete-kadar-bu-milletin-istiklalini-koruyacagiz-h91007.html>
- Davutođlu, A. (2019). *Gönül Mimarları' Davutođlu'na gönül koydu*. Retrieved from <https://nupel.net/gonul-mimarlari-davutogluna-gonul-koydu-24358h.html>
- Davutođlu, S. (2014). *Eşitsizliği azaltmanın en etkin yolu eğitime erişim*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/esitsizligi-azaltmanin-en-etkin-yolu-egitime-erisim/92262>
- Demir, O. (2017). *MHP'yi FETÖ'cü ini yapmadı*. Retrieved from <http://www.elazighakimiyethaber.com/mhp-yi-feto-cu-ini-yapmadI/2837/>
- Demirdağ, Y. (2016). *Balgat'ın siyaset cinleri!* Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/balgatin-siyaset-cinleri-37190yy.htm>
- Demirtaş, S. (2015). *HDP bir Robin Hood hareketidir*. Retrieved from <https://www.hdp.org.tr/tr/hdp-bir-robin-hood-hareketidir/6147>
- Depboylu, D. (2019). *MHP'den "Toplum, Kadın ve Şiddet" sempozyumu*. Retrieved from <https://www.turkgun.com/mhpden-toplum-kadin-ve-siddet-sempozyumu-haber-107694>
- Dışişleri Bakanlığı. (2011). *Açıklama*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/disislerinden-suriye-haber-ajansina-tecavuz-yalanlamasi-18786797>
- Dilipak, A. (2014). *Olacağı buydu*. Retrieved from <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/olacagi-buydu-8523.html4>

- Dişli, Ş. (2017). *Bu sistem kriz doğurmaya hazır, Davutoğlu döneminde gördük.* Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/ak-partili-disli-bu-sistem-kriz-dogurmaya-hazi-40410710>
- Doğan, A. (2008). *Basına yönelik tehdit su yüzüne çıktı.* Retrieved from <http://www.radikal.com.tr/politika/basina-yonelik-tehdit-su-yuzune-cikti-897413/>
- Doğru, N. (2018). *Narkozun sonu geldi.* Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2018/yazarlar/necati-dogru/narkozun-sonu-geldi-2459225/>
- Drian, L. (2018). *Hayır, anlaşma ölmedi.* Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-disisleri-bakani-le-drian-hayir-anlasma-olmedi/1139728>
- Dündar, U. (2018). *Erken değil süper baskın seçim.* Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2018/yazarlar/ugur-dundar/erken-degil-super-baskin-secim-2360806/>
- Elekdağ, Ş. (2010). *Ermenistan Türkiye'yi sıkıştırmaya çalışıyor.* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/ermenistan-turkiyeyi-sikistirmaya-calisiyor-1200285>
- Eliaçık, İ. (2015). *Peygamberin resmini çizmek Kuran'da yasaklanmamıştır.* Retrieved from <https://onedio.com/haber/eliacik-peygamberin-resmini-cizmek-kuran-da-yasaklanmamistir--442143>
- Engin, A. (2018). *Demokrasipor 1 Reisspor 0.* Retrieved from <http://duzceyerelhaber.com/aydin-engin/49252-demokrasipor-1-reisspor-0>
- Erdemir, A. (2018). *AKP'nin haydut devlet hamleleri Türkiye'nin dış itibarını sıfırladı.* Retrieved from <https://ahvalnews.com/tr/soylesi/akpnin-haydut-devlet-hamleleri-turkiyenin-dis-itibarini-sifirladi>
- Erdoğan, E. (2018). *Çocuk İzleme Merkezinin önemli bir misyon üstleneceği açıktır.* Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cocuk-izleme-merkezinin-onemli-bir-misyon-ustlenecegi-aciktir/1164646>
- Erdoğan, R. T. (2001). *Türkiye patinaj yapıyor.* Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-turkiye-patinaj-yapiyor-5719>

- Erdoğan, R. T. (2003). *Bizim atamalarımız deve de kulak kalır*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/bizim-atamalarimiz-devede-kulak-kalir-5180477>
- Erdoğan, R. T. (2010). *Bizle kedi köpek gibi oynayamazsınız*. Retrieved from <http://www.radikal.com.tr/politika/bizle-kedi-kopek-gibi-oynayamazsiniz-1014219/>
- Erdoğan, R. T. (2012). *İpliğiniz gevşetilmeden tuvalete bile gidemezsiniz*. Retrieved from <https://www.yeniasir.com.tr/politika/2012/01/04/ipliginiz-gevsetilmeden-tualete-bile-gidemezsiniz>
- Erdoğan, R. T. (2013a). *Hepimiz Nuhun gemisinden çıkmış nesillerin devamıyız*. Retrieved from <https://www.haber3.com/guncel/erdogan-sirnakta-hepimiz-nuhun-gemisinden-cikmis-nesillerin-haberi-2056805>
- Erdoğan, R. T. (2013b). *Adeta Sırat Köprüsü'nden geçiyoruz*. Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/adeta-sirat-koprusunden-geciyoruz-79073.html>
- Erdoğan, R. T. (2013c). *Bahçeli'yi melek yüzlü sanırsın ama*. Retrieved from <https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/04/02/bahceliyi-melek-yuzlu-sanirsin-ama>
- Erdoğan, R. T. (2013d). *Erdoğan neden 3 çocuk istediğini açıkladı?* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/erdogan-neden-3-cocuk-istedigini-acikladi-1650260>
- Erdoğan, R. T. (2013e). *Alkollü araç kullananı eli silahlı canavara benzetiyorum*. Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/alkollu-arac-kullanani-eli-silahli-canavara-benzetiyorum-80944.html>
- Erdoğan, R. T. (2014). *AK Parti 1. Olağanüstü Büyük Kongresi*. Retrieved from <http://www.hakimiyet.com/ak-parti-1-olaganustu-buyuk-kongresi-591063h.htm>
- Erdoğan, R. T. (2015b). *En büyük ırkçı şeytandır*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/erdogan-en-buyuk-irkci-seytandir-2009847>

- Erdoğan, R. T. (2015c). *Rusya'ya ateşle oynamamasını tavsiye ediyoruz*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-rusyaya-atesle-oynamamasini-tavsiye-ediyoruz/482140>
- Erdoğan, R. T. (2015d). *Erdoğan'dan Sezai Karakoç şiiri*. Retrieved from <https://www.ensonhaber.com/gundem/erdogandan-sezai-karakoc-siiri-2015-06-08>
- Erdoğan, R. T. (2015e). *Bu gömlek bu vücuda dar geliyor*. Retrieved from <https://www.olay.com.tr/bu-gomlek-bu-vucuda-dar-geliyor-287639>
- Erdoğan, R. T. (2016a). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fethiye-Hasan Gümüşdağ camii'nin açılışını yaptı*. Retrieved from <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/45571/cumhurbaskani-erdogan-fethiye-hasan-gumusdag-camiinin-acilisini-yapti.html>
- Erdoğan, R. T. (2016b). *Terörle mücadelede İsrail'le işbirliğine hazırız*. Retrieved from http://www.ydh.com.tr/HD14527_erdogan--terorle-mucadelede-israil-le-isbirligine-haziriz.html
- Erdoğan, R. T. (2016c). *Bu nasıl bir düşünce özgürlüğü*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/erdogan-bu-nasil-bir-dusunce-ozgurlugu-11276593>
- Erdoğan, R. T. (2016d). *Birileri çakallara meydan okuyor*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/birileri-cakallara-meydan-okuyor-2261438>
- Erdoğan, R. T. (2016e). *ABD gezisinin bilinmeyenleri*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/verda-ozler/abdde-kapali-kapilar-ardinda-ne-konusuldu-40081231>
- Erdoğan, R. T. (2017a). *Eğitim için Batı'ya gönderilenler batının gönüllü ajanı haline geldi*. Retrieved from <https://www.internethaber.com/erdogan-egitim-icin-batiya-gonderilenler-batinin-gonullu-ajani-haline-geldi-1809034h.htm>
- Erdoğan, R. T. (2017b). *Şeytanla bile iş birliği yapsalar bunun cezasını ödeyecekler*. Retrieved from <https://t24.com.tr/haber/erdogandan-kilicdarogluna-seytanla-bile-is-birligi-yapsa-bunun-cezasini-odeyecek,418771>

- Erdoğan, R. T. (2017c). *Erdoğan'dan 15 Temmuz için 'Hz. Muhammed'li örnek.* Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/erdogandan-15-temmuz-icin-hz-muhammedli-ornek-1788456/>
- Erdoğan, R. T. (2017d). *Batılı ülkeler insani trajediler karşısında üç maymunu oynuyor.* Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/batili-ulkeler-insani-trajediler-karsisinda-uc-maymunu-oyunuyor-311444.html>
- Erdoğan, R. T. (2018a). *Birazdan Burseya tepesini de düşüreceğiz.* Retrieved from <http://www.turkmenelitv.com/haberler/dunya/item/17098-erdogan-birazdan-burseya-tepesini-de-dusurecegiz.html>
- Erdoğan, R. T. (2018b). *Tüm dünya nükleer silahlardan temizlenmeli.* Retrieved from https://www.trthaber.com/haber_siteneekle.php?id=366458&resim=1&baslik=1&spot=1&detay=1&tarih=1
- Erdoğan, R. T. (2018c). *Kadınlar arasında ayrımcılık yapmak daha tehlikelidir.* Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya-kadinlar-gunu/cumhurbaskani-erdogan-kadinlar-arasinda-ayrimcilik-yapmak-daha-tehlikelidir/1082248>
- Erdoğan, R. T. (2018d). *Doların egemenliğine yavaş yavaş son vermeliyiz.* Retrieved from <https://www.turizmguncel.com/haber/erdogan-dolarin-egemenligine-yavas-yavas-son-vermeliyiz>
- Erdoğan, R. T. (2019). *2019 seçimlerinde muhalefet partilerine havlu atmak mı düşüyor?* Retrieved from <https://ahvalnews.com/tr/2019-secimleri/2019-secimlerinde-muhalefet-partilerine-havlu-atmak-mi-dusuyor>
- Erdoğan, R. T. (2015a). *İstanbul'un Fethi'nin 562. yıldönümü kutlamalarında yaptıkları konuşma.* Retrieved from <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/32584/istanbulun-fethinin-562-yil-donumu-kutlamalarinda-yaptiklari-konusma.html>
- Ergen, F. (2010). *Bu gün seçim olsa kim kazanır?* Retrieved from <http://blog.milliyet.com.tr/bu-gun-secim-olsa-kim-kazanir-/Blog/?BlogNo=224218>
- Erin, A. (2018). *Polis devletin yüzü ve gururudur.* Retrieved from <http://www.sanliurfa.gov.tr/vali-erin-polis-devletin-yuzu-ve-gururudur>

- Erođlu, V. (2018). *Türkiye kalkındıkça, büyüdüğüce Batı'nın gözleri fal taşı gibi açılıyor*. Retrieved from <https://haberlutfen.com/turkiye-kalkindikca-buyudukce-batinin-gozleri-fal-tasi-gibi-aciliyor/>
- Ertürk, O. (2018). *Genç işsizlik tepkisi: Elon Musk ağırlamakla olmuyor*. Retrieved from <http://www.yenigaste.com/siyaset/genc-issizlik-tepkisi-elon-musk-agirlamakla-olmuyor-h7884.html>
- Eser Hakkı, İ. (2008). *Erdoğan'a 'padişah'tan' sonra 'peygamber' benzetmesi*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/erdogana-padisah-tan-sonra-peygamber-benzetmesi-1070726>
- Fakıbaşa, A. (2018). *Dünya gözünü açmış Türkiye'deki seçime bakıyor*. Retrieved from <https://www.memurlar.net/haber/757348/dunya-gozunu-acmis-turkiye-deki-secime-bakiyor.html>
- Fendođlu, M. (2018). *Milletvekili Fendođlu'ndan ekonomi mesajı*. Retrieved from <https://www.habergazetesi.com.tr/haber/5406805/milletvekili-fendoglundan-ekonomi-mesaji>
- Fırat, S. (2010). *Haddini aşan yeni yetme siyasetçilere*. Retrieved from <https://www.pazar53.com/haddini-asan-yeni-yetme-siyasetcilere-1525yy.htm>
- Göksel, M. (2017). *AK Parti'de yeni ufuklar!* Retrieved from <https://www.samsungazetesi.com/ak-parti-de-yeni-ufuklar-video,5573.html>
- Gönül, V. (2005). *Türk kadını evinin süsü*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-gonul-turk-kadini-evinin-susu-110274>
- Gül, A. (2018). *Türkiye'de son 16 yılda siyasete yön veren kararları*. Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/43799117>
- Güler, R. (2015). *Liderlerin miting maratonu sona eriyor*. Retrieved from <http://yeniurfagazetesi.com/haber-liderlerin-miting-maratonu-sona-eriyor-19629.html>
- Günay, E. (2018). *AKPM üyesi ve AK Parti Eskişehir milletvekili Günay açıklaması*. Retrieved from <https://www.sondakika.com/haber/haber-akpm-uyesi-ve-ak-parti-eskisehir-milletvekili-10491411/>
- Güneş, Y. (2015). *Görüntüler sahte kışkırtmaya gelmeyin*. Retrieved from <https://www.aydinlikgazete.com/politika/goruntuler-sahte-kiskirtmaya-gelmeyin-h73654.html>

- Güngör, A. (2014). *AKP, engellilere kaşıkla verdiklerini kepçeyle geri aldı*. Retrieved from <https://www.haberler.com/akp-engellilere-kasikla-verdiklerini-kepceyle-geri-6745844-haberi/>
- Gürsel, K. (2019). *Cumhur İttifakı'nın temelleri 7 Haziran akşamı Devlet Bahçeli tarafından atılmıştır*. Retrieved from <https://medyascope.tv/2019/02/02/kadri-gursel-cumhur-ittifakinin-temelleri-7-haziran-aksami-devlet-bahceli-tarafindan-atilmistir/>
- Hakan, A. (2014). *Tapınma başladı: Allah'ın vasıflarını toplamış bir lider*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/tapinma-basladi-allah-in-vasiflarini-toplamis-bir-lider-25585628>
- Işık, A. (2019). *Türkçülük*. Retrieved from <https://abdullahabdurrahman.wordpress.com/2019/05/03/turkculuk-alintidir/>
- İbişoğlu, R. (2015). *Siyasetin mutfağında piştim*. Retrieved from <http://torbaliege.net/2646/siyasetin-mutfaginda-pistim.html>
- İnce, M. (2018). *İnce'den Erdoğan'a cami çıkışı*. Retrieved from <https://businessht.bloomberght.com/guncel/haber/2020366-ince-den-erdogan-a-cami-cikisi>
- İnsel, A. (2014). *Erdoğan ve AKP'de iniş, Kürtlerde yükseliş devri*. Retrieved from <https://www.ilkehaber.com/yazi/erdogan-ve-akpde-inis-kurtlerde-yukselis-devri-9897.htm>
- Kafkas, A. (2013). *Başbakan sözü Peygamber sünneti*. Retrieved from <https://www.haberler.com/sendikaci-siyasetcinin-basbakan-sozu-peygamber-4663720-haberi/>
- Kamacı, C. (2014). *Hakan Şükür yanlış yaptı*. Retrieved from <https://www.haber7.com/partiler/haber/1147730-ak-partili-kamaci-hakan-sukur-yanlis-yapti>
- Kara, E. (2015). *Ne doğradın tabağına da, Mansur geldi kaşığına?* Retrieved from <https://siyasihaber4.org/ne-dogradin-tabagina-da-mansur-geldi-kasigina-erdal-kara>
- Karamollaoğlu, T. (2017). *AKP günah çıkarmaya çalışıyor*. Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/temel-karamollaoğlu-akp-gunah-cikarmaya-calisiyor-177105h.htm>

- Karayalçın, M. (2015). *Seçim kampanyasının omurgası kadınlar*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/secim-kampanyasinin-omurgasi-kadinlar-2012458>
- Kartal, H. (2015). *Ruhunu şeytana satmış*. Retrieved from <http://www.degisimmedya.com/kartaldan-arslan-a-ruhunu-seytana-satmis-20307-haber/>
- Kasap, B. (2017). *MHP'de yeniden Bekir Kasap dönemi*. Retrieved from <http://www.bayburtpostasi.com.tr/m/?id=15622>
- Kaya, F. (2018). *AK kadınlar Gaye Zayıf ile devam edecek*. Retrieved from <https://dostbeykoz.com/ak-kadinlar-gaye-zayif-ile-devam-edecek>
- Kayar, A. (2001). *MHP'li dergiye göre Atatürk Bozkurt'muş*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mhp-li-dergiye-gore-ataturk-bozkurt-mus-39231987>
- Kazdağlı, C. (2016). *Çekilmek istenen sis perdesi*. Retrieved from <https://seslimakale.com.tr/videodetay/celal-kazdagli--cekilmek-istenen-sis-perdesi-14293>
- Kesici, İ. (2009). *Azrail ABD'de dolaşiyor, ölümler Türkiye'de!* Retrieved from <https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/465974-kesici-azrail-abdde-dolasiyor-oluler-turkiyede>
- Kılıçdaroğlu, K. (2010). *Kılıçdaroğlu'ndan 'Hıdır'lı gönderme*. Retrieved from <https://www.haberler.com/kilicdaroglu-ndan-hidir-li-gonderme-2442693-haberi/>
- Kılıçdaroğlu, K. (2011). *Baskıcı yönetimler kağıttan kaplan gibi yıkılıp gideceklerdir*. Retrieved from <https://www.haberturk.com/gundem/haber/618490-baskici-yonetimler-kagittan-kaplan-gibi-yikilip-gideceklerdir>
- Kılıçdaroğlu, K. (2012). *Fatih İstanbul'u fethetti sen soydun*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/fatih-istanbulu-fethetti-sen-soydun-1529382>
- Kılıçdaroğlu, K. (2014). *Kemal Kılıçdaroğlu yine fena çuvalladı*. Retrieved from <https://www.haber7.com/dis-politika/haber/1140152-kemal-kilicdaroglu-yine-fena-cuvalladi>
- Kılıçdaroğlu, K. (2016a). *Böyle bir anlaşmayı CHP imzalasaydı kıyamet kopardı*. Retrieved from <https://www.haberler.com/kilicdaroglu-boyle-bir-anlasmayi-chp-imzalasaydi-8568759-haberi/>

- Kılıçdaroğlu, K. (2016b). *Geldiğimiz süreç CHP'nin sorunu olmaktan çıkmıştır*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/politika/chp-genel-baskani-kilicdaroglu-geldigimiz-surec-chpnin-sorunu-olmaktan-cikmistir/532038>
- Kılıçdaroğlu, K. (2017a). *Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır, bizler dilsiz şeytan olmayı kabul edemeyiz*. Retrieved from <https://yenisoluk.com/kilicdaroglu-haksizlik-karsisinda-susan-dilsiz-seytandir-bizler-dilsiz-seytan-olmayi-kabul-edemeyiz>
- Kılıçdaroğlu, K. (2017b). *Her Firavun'un bir Musa'sı vardır*. Retrieved from <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2017/06/18/1440024/k%C4%B1%C4%B1%C3%A7dar%C4%9Flu-her-firavun-un-bir-musa-s%C4%B1-vard%C4%B1r>
- Kılıçdaroğlu, K. (2018). *Seçimin tek kaybedeni Ak Parti*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/secimin-tek-kaybedeni-ak-parti-2695800>
- Korkmaz, C. (2013). *Türkiye'nin şakası yoktur. Azdan az, çoktan çok gider*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/bahceli-tbmmde-konusuyor-2-5631777/>
- Kula, F. (2015). *Gemi batarsa hepimiz boğuluruz*. Retrieved from <http://www.politikam.com/arsiv/haber/gemi-batarsa-hepimiz-boguluruz-h133.html>
- Kurtulmuş, N. (2015). *Bunları söyleyenler bakan oldu*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/bunlari-soyleyenler-bakan-oldu-994024/>
- Kurtulmuş, N. (2016). *Darbe teşebbüsünün siyasi ayağının olmaması düşünülemez*. Retrieved from <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1907172-kurtulmus-darbe-tesebbusunun-siyasi-ayaginin-olmaması-dusunulemez>
- Kürkçü, E. (2017). *Bu referandumdan çıkacak tek meşru sonuç: Hayır!* Retrieved from <http://www.ertugrulkurkcu.org/haberler/bu-referandumdan-cikacak-tek-mesru-sonuc-hayirdir/>
- Memiş, M. (2018). *Şehir hastaneleri yeni Türkiye'nin yüzü*. Retrieved from <http://www.memursen.org.tr/sehir-hastaneleri-yeni-turkiyenin-yuzu>
- Mumcu, E. (2006). *İşte Erkan Mumcunun malvarlığı!* Retrieved from <https://www.haber3.com/guncel/iste-erkan-mumcunun-malvarligi-haberi-49886>
- Mutlu, M. (2016). *Cezaevlerindeki PKK karargahları!* Retrieved from <https://www.aydinlik.com.tr/cezaevlerindeki-pkk-karargahlari>

- Müderrişođlu, O. (2014). *FETÖ ile mücadelede güncelleme geređi*. Retrieved from <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/muderrisoglu/2018/12/15/feto-ile-mucadelede-guncelleme-geregi>
- Münir, M. (2012). *Finlandiyalılaştıramadıklarımızdan mısınız?* Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/metin-munir/finlandiyalilastiramadiklarimizdan-misiniz-1606993>
- Namal, G. (2015). *AK Parti Kadın Kolları 4. olađan kongresi*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/ak-parti-kadin-kollari-4-olagan-kongresi-37036934>
- Okumuş, N. (2018). *FETÖ'nün elini öpenler MHP'de milletvekili yapıldı*. Retrieved from <https://odatv4.com/fetonun-elini-openler-mhpde-milletvekili-yapildi-03051848.html>
- Oran, M. (2012). *CHP'li Oran'dan Başbakan Erdoğan'a rant suçlaması*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/chpli-orandan-basbakan-erdogana-rant-suclamasi-1522347>
- Oran, U. (2014). *İşçilerin 1 Mayıs'ı Gönölünce Kutlayamadığı Bir Toplumda Barış Olmaz*. Retrieved from <https://www.haberler.com/chp-li-oran-iscilerin-1-mayis-i-gonlunce-5984329-haberi/>
- Öksüz, E. (2017). Bahçeli ve soru işaretleri [Web log post]. Retrieved from <https://www.facebook.com/notes/nurcan-bozkurt-akkaya/bah%C3%A7eli-ve-soru-i%C5%9Faretleri-3/1265893033465968/>
- Özbey, H. (2013). *Uyarıyoruz : Karşıdevrimi “restore” etme planına ortak olmayın!* Retrieved from <https://www.dunya48.com/siyaset/18204-hasan-basri-ozbey-uyariyoruz-karsidevrime-restore-etme-planina-ortak-olmayin>
- Özcan, M. (2016). *Halk Eğitim Merkezi müdürü: Örtüsüz kadın perdesiz eve benzer*. Retrieved from <https://www.birgun.net/haber/halk-egitim-merkezi-muduru-ortusuz-kadin-perdesiz-eve-benzer-129586>
- Özdemir, C. (2011). *Nükleeri desteklemek ruhu şeytana satmaktır*. Retrieved from https://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=4453
- Özışık, S. (2018). *Sayın Devlet Bahçeli haksız mı?* Retrieved from <https://m.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/suleyman-ozisik/601672.aspx>

- Özlu, F. (2018). *Bakan Özlu'den CHP'li 15 milletvekili yorumu: Yakışksız*. Retrieved from <https://www.sondakika.com/haber/haber-bakan-ozlu-den-chp-li-15-milletvekili-yorumu-10845974/>
- Öztürk, M. (2012). *Yeni transferlerle AK Parti*. Retrieved from <http://blog.milliyet.com.tr/yeni-transferlerle-ak-parti/Blog/?BlogNo=371901>
- Öztürk, O. (2017). *Türkiye, adeta Sırat Köprüsü'nden geçmekte*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/mhpli-ozturk-turkiye-adeta-sirat-koprusunde-40392833>
- Parsak, M. (2015). *AKP sıfır terörle devraldığı ülkeyi cehenneme çevirdi*. Retrieved from <https://www.haberler.com/mhp-li-parsak-akp-sifir-terorle-devraldigi-ulkeyi-7742220-haberi/>
- Pazarıcı, E. (2010). *Zemin kayması mı popülizm mi?* Retrieved from https://www.takvim.com.tr/yazarlar/emin_pazarci/2010/11/22/zemin_kaymasi_m_i_populizm_mi
- Perinçek, D. (2008). *Merhaba Rumeli!* Retrieved from <http://www.yapi.com.tr/haberler/merhaba-rumeli-64405.html>
- Pınarbaşı, B. (2017). *Sultangazi'de ülkücüler, 'Neden evet diyoruz?' konferansında buluştu*. Retrieved from <https://www.eminhaber.org/sultangazide-ulkuculerneden-evet-diyoruz-konferansinda-bulustu.html>
- Polat, E. (2015). *Haydar Baş paniği ve Lozanda gizli madde yalanı*. Retrieved from <http://www.yenimesaj.com.tr/haydar-bas-panigi-ve-lozanda-gizli-madde-yalani-H1242436.htm>
- Sarıca, H. (2015). *Yüreğinin sesini dinle!* Retrieved from <https://www.yenialanya.com/haber/3850155/yureginin-sesini-dinle>
- Sarıkaya, M. (2018). *Kanaat, Kılıçdaroğlu'nun görevinden ayrılacağı yönünde*. Retrieved from <https://www.mynet.com/muharrem-sarikaya-kanaat-kilicdaroglu-nun-gorevinden-ayrilacagi-yonunde-110104364014>
- Selçuk, Z. (2018). *Kabataş Lisesi'nde 2018-2019 eğitim öğretim yılı açılış töreni*. Retrieved from <https://www.haberler.com/kabatas-lisesi-nde-2018-2019-egitim-ogretim-yili-11245145-haberi/>
- Seyman, Y. (2004). *Sendikacılar 12 Eylül'ü aşmalı*. Retrieved from http://arsiv.petrol-is.org.tr/koseyazilari/medya_2004/eylul_2004/medya_110904.htm

- Sezgin, A. (2018). *Türkiye iyi yönetilmiyor ama üzülmeyin, İYİ Parti var!* Retrieved from <http://www.aydin24haber.com/sezgin-turkiye-iyi-yonetilmiyor-ama-uzulmeyin-iyi-parti-var-396774h.htm>
- Sorgun, A. (2005). *Suladığınız ağaç meğer zakkum imiş.* Retrieved from <http://www.yenimesaj.com.tr/suladiginiz-agac-meger-zakkum-imis-H1112833.htm>
- Soylu, S. (2014). *İsveç çakısı gibi bir adayla karşı karşıyayız.* Retrieved from <http://www.iha.com.tr/usak-haberleri/soylu-isvec-cakisi-gibi-bir-adayla-karsi-karsiyayiz-828900/>
- Sözlü, H. (2015). *Adana'yı Türkiye'nin lokomotif şehri yapacağız.* Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/sozlu-adana-yi-turkiye-nin-lokomotif-sehri-yapacagiz-37220153>
- Şahin, M. (2014). *10 Ağustos'ta 12'den vuracağız.* Retrieved from <https://www.haberler.com/ak-parti-li-sahin-10-agustos-ta-12-den-vuracagiz-6352771-haberi/>
- Şeker, A. (2017). *İçişleri Bakanı Soylu hakkındaki gensoru.* Retrieved from <https://www.haberler.com/icisleri-bakani-soylu-hakkindaki-gensoru-10378078-haberi/>
- Şener, A. (2010). *İktidar-yargı kavgası sanki kıyamet alametleri.* Retrieved from <http://www.radikal.com.tr/politika/sener-iktidar-yargi-kavgasi-sanki-kiyamet-alametleri-984275/>
- Şentop, M. (2017). *Yeter ki Erdoğan kaybetsin, diyen bir anlayış var.* Retrieved from <https://www.memurlar.net/haber/712442/>
- Şimşek, M. (2012). *Vergi sistemimiz Robin Hood gibi!* Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/bakan-simsek-vergi-sistemimiz-robin-hood-gibi-66324h.htm>
- Tanır, İ. (2015). *Davutoğlu'nun o katlanılmaz.* Retrieved from <https://odatv4.com/davutoglunun-o-katlanilmaz...-0410151200.html>
- Tekin, G. (2015). *O kadar yakıştılar ki çocuklar birbirine.* Retrieved from <https://www.birgun.net/haber/o-kadar-yakistilar-ki-cocuklar-birbirine-83193>

- Tekinay, N. (2019). *Muhtarlar demokrasinin temel taşlarıdır*. Retrieved from <https://www.kirklareligazetesi.com.tr/muhtarlar-demokrasinin-temel-taslaridir/13280/>
- Tezcan, B. (2017). *Adalet Yürüyüşü'nde üçüncü gün sona erdi*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/15-temmuz-mesajlari-en-guzel-ve-anlamli-15-temmuz-mesajlari-ve-sozleri-5929585/>
- Toksöz, K. (2017). *AK Parti ve 2019 seçimleri*. Retrieved from <https://www.alanyapostasi.com.tr/ak-parti-ve-2019-secimleri-makale,853.html>
- Topbaş, K. (2017). *Asi değil ama kırgın*. Retrieved from <https://www.haberturk.com/yazarlar/nihal-bengisu-karaca/1643496-asi-degil-ama-kirgin>
- Turan, R. (2017). *AKP'nin kurtarıcı meleş!* Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/usta-gazeteciden-bahceliye-akpnin-kurtarici-melegi-167371h.htm>
- Turhan, C. (2019). *Türkiye, İran'ın Avrupa'ya açılan kapısı*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ulastirma-ve-altyapi-bakani-cahit-turhan-turkiye-iranin-avrupaya-acilan-kapisi/1465104>
- Tüfenkci, B. (2017). *Terör koridoru oluşturulmasına yönelik oyunlara seyirci kalmıyoruz*. Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/teror-koridoru-olusturulmasına-yonelik-oyunlara-seyirci-kalmiyoruz-337840.html>
- Türk, H. (2015). *Halk 1 Kasım'da AKP'ye kırmızı kart gösterecektir*. Retrieved from <https://www.haberler.com/hikmet-sami-turk-halk-1-kasim-da-akp-ye-kirmizi-7652291-haberi/>
- Türkoğlu, H. (2013). *Konuşma*. Retrieved from: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=22039&P5=B&page1=134&page2=134
- Türsen, C. (2017). *CHP'de gergin kongre*. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/chpde-gergin-kongre-40673747>
- Uysal, G. (2015). *Sandığı Alaaddin'in sihirli kendisini 'cin' bilen bir iktidar var*. Retrieved from <https://www.haberler.com/sandigi-alaaddin-in-sihirli-lambasi-kendisini-cin-7105097-haberi/>

- Ünal, A. (2015). *Ağzından çıkan o köpükleri itinayla yalayacağı süreç başlıyor*. Retrieved from <https://odatv4.com/agzindan-cikan-o-kopukleri-itinayla-yalayacagi-surec-basliyor-1608151200.html>
- Vural, O. (2010). *Sen de korumayı iyi bil*. Retrieved from <https://www.haberler.com/vural-sen-de-korumayi-iyi-bil-2091215-haberi/>
- Vural, O. (2014). *Altyazı sansürü basına darbedir*. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/altyazi-sansuru-basina-darbedir-1832601>
- Yalçın, S. (2012). *AKP'nin terör politikası mide bulandırıyor*. Retrieved from <https://www.aksam.com.tr/siyaset/akpnin-teror-politikasi-mide-bulandiriyor--152732h/haber-152732>
- Yalçın, S. (2016a). *MHP ile ipler koptu mu?* Retrieved from <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2016/11/08/mhp-ile-ipler-koptu-mu/>
- Yalçın, S. (2016b). *AKP köpeksiz köyde değneksiz dolaşiyor*. Retrieved from <http://www.haberalp.com/m/?id=7223>
- Yavaş, M. (2014). *Oy vermeyince cahil*. Retrieved from <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/yavas-oy-vermeyince-cahil-575553/>
- Yavuz, U. (2014). *Recep Tayyip Erdoğan bu devrin Talutu'dur*. Retrieved from <http://gaybihaberleri.blogspot.com/2014/07/recep-tayyip-erdogan-bu-devrin-talutudur.html>
- Yazıcı, H. (2017). *Hiç hatamız yok diyemeyiz*. Retrieved from <https://www.yurtgazetesi.com.tr/gundem/akp-li-yazicidan-itiraf-hic-hatamiz-yok-diyemeyiz-h42733.html>
- Yeniçeri, Ö. (2018). *Uyuyan Türkiye'yi uyandırmak!* Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/uyuyan-turkiyeyi-uyandirmak-48552yy.htm>
- Yeşilyurt, E. (2017). *Türkiye ekonomisinin kalbi İstanbul'da atıyor*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-ekonomisinin-kalbi-istanbulda-atiyor/808322>
- Yıldıray, Ç. (2014). *Öcalan'ın fahişesi, Barzani'nin orospusu*. Retrieved from <https://t24.com.tr/haber/mhpye-metres-diyen-akpli-soyluya-ocalanin-fahisesi-barzaninin-orospusu,266644>

- Yıldırım, A. (2008). *AKP çöküyor gemiyi önce dönekler terk ediyor*. Retrieved from <https://www.evrensel.net/haber/222608/akp-cokuyor-gemiyi-once-donekler-terk-ediyor>
- Yıldırım, B. (2017). *Bu çürümeye 'dur' deme zamanı gelmiştir*. Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/basbakan-bu-curumeye-dur-deme-zamani-gelmistir-329132.html>
- Yıldırım, B. (2018). *Başbakan Yıldırım basın mensuplarıyla vedalaştı*. Retrieved from <https://www.haberler.com/basbakan-yildirim-basin-mensuplariyla-vedalasti-11024584-haberi/>
- Yılmaz, F. (2017). *Kredi dolarizasyonunun sürükleyicileri*. Retrieved from <https://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/tr/main%20menu/analizler/kredi-dolarizasyonunun-surukleyicileri>
- Yılmaz, K. (2015). *Polisin fizik merkezi trilyonluk kepezelik*. Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/polisin-fizik-merkezi-trilyonluk-kepezelik-107922h.htm>
- Yüceer, C. (2018). *Kadınların siyasetin mutfağında olması gerek*. Retrieved from <http://www.sanalbasin.com/kadinlarin-siyasetin-mutfaginda-olmasi-gerek-28184478>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Кількісний розподіл культурних метафор у промовах турецьких політиків

Метафорична модель	Кількість метафор	%
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ	78	41
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ	72	39
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ	13	6,3
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ	10	4,9

Кількісний розподіл соціальних метафор у промовах турецьких політиків

Розряд соціальних метафор	Кількість метафор	%
АНТРОПОМОРФНА МЕТАФОРА	150	37
ПОБУТОВА МЕТАФОРА	70	17,2
ТЕАТРАЛЬНА МЕТАФОРА	60	14,8
СПОРТИВНА МЕТАФОРА	55	13,5
ТРАНСПОРТНА МЕТАФОРА	36	8,9
МОРБІАЛЬНА МЕТАФОРА	35	8,6

ДОДАТОК Б

Метафорична концептуалізація жінки у промовах турецьких політиків

ЖІНКА - це

- **ruhun aydınlığı** - світло душі
- **huzurun aydınlığı** - світло миру
- **şefkatin aydınlığı** - світло милосердя
- **sevgi ve bağlılığın aydınlığı** - світло любові й відданості
- **fedakarlık anıtı** - пам'ятник самопожертви
- **başımızın tacı** - корона на нашій голові
- **aile ve toplumun temeli** - основа сім'ї і суспільства
- **demokrasinin en aktif yüzü** - найдієвіша сторона (досл. обличчя) демократії
- **milli şerefimizin abidesi** - пам'ятник нашої національної гідності
- **sevgi nişanesi** - знак любові
- **en görkemli insani ve manevi zinet** - найвеличніший людський і духовний скарб
- **hayat kaynağı** - джерело життя
- **yağdıkça yağan huzur ve bereket sağanağı** - невинна злива спокою і добробуту
- **hasret vahası** - оазис смутку
- **kanayan yarası** - кривава рана
- **istikbalimizin kalbine indirilmiş hançer** - кинджал у серце нашого майбутнього
- **perdesiz ev** - будинок без занавісок
- **evin süsü** - прикраса дому
- **erkeğin şerefi** - честь чоловіка

ДОДАТОК В

Словник метафор на матеріалі промов турецьких політиків

Метафорична модель	Метафорична одиниця	Буквальне значення	Переносне значення	Контекст використання
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ	Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olmak	Бути тінню Аллаха на землі	Бути всемогутнім	"Recep Tayyip Erdoğan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir " – "Реджеп Таїп Ердоган – усемогутній президент (букв. тінь Аллаха на землі)"
	Rabbimin insanlığa gönderdiği müjde olmak	Бути радісною звісткою, яку (мій) Усевишній послав людству	Бути бажаним, довгоочікуваним	"Başkanımız Rabbimizin insanlığa gönderdiği müjdedir " – "Наш президент – це радісна звістка, яку наш Усевишній послав людству (букв. дуже бажаний правитель)"
	-a Rabbim cennette ev inşa eder	Мій Усевишній побудує (для когось) дім у раю	Отримати велику винагороду, Божий дар	"Kim ki bu dünyada Allah'ın evini inşa ederse Rabbim de kendilerine cennette ev inşa eder " – "Для того, хто побудує дім Божий у цьому світі, Господь збудує дім у раю"
	-nın havarisi olmak	Бути апостолом когось-небудь	Бути прибічником, помічником когось-небудь	"Kılıçdaroğlu ve hayırsız havarileri kabullenemiyorlar " – "Не можна обирати Киличдароглу і його нікчемних прибічників (букв. апостолів)"
	-nın kurtarıcısı/ koruyucu meleği olmak	Бути чиїмось янголом-захисником/ янголом-охоронцем	Оберігати, рятувати когось	"Devlet Bahçeli AKP'nin kurtarıcısı meleği " – "Девлет Бахчелі – це рятувальник (букв. янгол-спаситель) Партії справедливості й розвитку"
	gökten inmiş melek olmak	Бути янголом, який спустився з небес	Бути безгрішним	"Sizi dinleyenler, Kürt halkını koruyucu kanatları altına almak için gökten inmiş melekler olduğunuzu düşünür " – "Ті, хто вас слухає, думають, що ви – янголи, які спустилися з небес (букв. безгрішні), щоб узяти під своє захисне крило курдський народ".

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ	melek yüzlü	Той, хто має янгольське обличчя	Гарний; милий; привабливий, невинний	"Gördüğünüz zaman melek yüzlü zannedersiniz ama biz seni tanıyoruz sayın Bahçeli" – "Побачивши його, ви подумаете, що це невинна людина (букв. з янгольським обличчям), але ми знаємо тебе, шановний Бахчелі"
	Azrail olmak	Бути янголом Азраїлом	Становити смертельну загрозу	"Peki siz ülkemın canını almaya gelen Azrail misiniz?" – "Ви становите загрозу життю моєї країни (букв. Азраїл, що прийшов по душу моєї країни)?"
	Hazreti Azrail'e 'Aleykümselam' demek	Сказати 'Алейкюмселям' святому Азраїлу	Загинути, втратити життя	"Allah şahit ki millet için vatan için Allah için şehit olacaksak, bir an tereddüt etmez, Hazreti Azrail'e 'Aleykümselam' deriz " – "Аллах – свідок, якщо ми віддамо життя заради батьківщини й Аллаха, ми, жодної хвилини не вагаючись, скажемо 'Алейкюмселям' святому Азраїлу (букв. помремо)"
	-1 cehenneme çevirmek	Перетворити щось на пекло	Зруйнувати; завдати великої шкоди; посіяти хаос; занепастити	"AKP sıfır terör ile teslim aldığı Türkiye'yi adeta cehenneme çevirdi " – "Партія справедливості й розвитку зруйнувала (букв. перетворила на пекло) Туреччину, у якій до початку її правління був нульовий рівень тероризму"
	cehennemin kapıları	Ворота пекла	Місце, де відбувається щось жахливе, небезпечне	"15 Temmuzda sokaklar cehennemin kapıları oldu" – "15-го липня вулиці були дуже небезпечними (букв. стали ворітьми пекла)"
	cehennem azabı çekmek	Відчувати пекельні муки	Сильно страждати; мучитися	"Türk milletine sekiz yıla yakın bir süredir cehennem azabı çektiren Başbakan hangi yüzle meydanlara çıkacaktır?" – "Як прем'єр-міністр, який майже вісім років змушував турецький народ страждати (букв. відчувати пекельні муки), зможе знову з'явитися на площах?"
	cehennem ateşini körüklemek	Роздмухувати пекельний вогонь	Завдати великої шкоди, болю, страждань	"Çocukların başı kesilmektedir, kadınlara tecavüz edilmektedir, yani başımızda cehennem ateşi körüklenmektedir " – "Дітям відрізають голови,

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ				жінок гвалтують, тобто нам завдають невимовних страждань (букв. над нами роздмухують пекельний вогонь)"
	cehennem ateşine odun taşımak	Підкидати дров у пекельне вогнище	Загострювати проблему, конфлікт	"Başkan Erdoğan adeta cehennem ateşine odun taşımaktadır " – "Президент Ердоган ще більше загострю проблему (букв. підкидає дров у пекельне вогнище)"
	Zakkum ağacı	Дерево Закуум	Зрада; підступність; розбрат	"Ama bu kadar planlı ihanete biz rastlamadık. Adeta bir kökü dışarıda zehirli meyveleri içeride olan bir zakkum ağacıdır " – "Але ми ще не стикалися з настільки спланованою зрадою. Насправді це (зрада) – дерево Заккум, коріння якого знаходиться ззовні, а отруйні плоди – усередині"
	şeytan, İblis	Диявол, Ібліс	Хитрий; підступний; лукавий	"Hepsi şeytan, bu şeytanlara karşı savaşmak zorundayız" – "Усі вони – підступні (букв. дияволи), і ми змушені боротися проти цих дияволів"; "(...) bu iblisler hak ettikleri cezaı bulacaklardır" – "(...) ці негідники (букв. Ібліси) отримають покарання, якого вони заслуговують"
	şeytan uşağı	Слуга диявола	Зла, жорстока людина	"Milletimiz partimizi bitirmeye çalışan şeytan uşaklarına geçit vermemiş" – "Наш народ не поступився місцем слугам шайтана, які намагалися знищити нашу партію"
	şeytan ile işbirliği yapmak	Укласти угоду з дияволом	Здійснювати якісь злочиння	" Şeytanla bile iş birliği yapsalar bunun cezasını ödeyecekler" – "Навіть якщо вони вступають у змову з дияволом, вони все одно будуть покарані за це"
	İblisin yolunu takip etmek/ İblisin yolunda yürümek	Крокувати шляхом диявола/ Ібліса	Бути злим, корисливим і підступним	"Cenazeleri bile Türk-Kürt diye ayıranlar işte İblisin yolunda yürüyenlerdir " – "Ті, хто навіть похорони розділяють на турецькі і курдські, – це злі люди (букв. які крокують шляхом диявола)"
	şeytana ruhu satmak	Продати свою душу дияволу	Зрадити; вчинити підлість; негідно	" İblis'e ruhunu satan vaizdir o" – "Він – проповідник, який негідно вчинив (букв. продав

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ			поводитися	душу дияволу)"
	şeytani bir yol	Диявольський шлях	Хибний, грішний шлях	"İrkçılığın şeytani bir yol olduğunu hatırlamak zorundayız" – "Ми змушені пам'ятати, що расизм – це диявольський шлях".
	şeytanlaşmak	Стати дияволом	Стати на хибний, грішний шлях	"En büyük ırkçı şeytandır. Kim ki kendi ırkını üstün görüyorsa o şeytanlaşmıştır" – "Найбільший расист – це диявол. І той, хто вважає свою расу вищою за інші, стає дияволом".
	cin cirit oynuyor	Джин грає у дротики	Безлюдне, пустинне місце	"Sayın vali tarafından kabulün yapıldığı tesiste cinler cirit oynuyor" – "На об'єкті, де шановним губернатором був влаштований прийом, нікого не було (букв. джин грає у дротики)"
	cin olmak	Бути джином	Бути хитрим, спритним	"Balgat'ın siyaset cinlerinin asıl amacı yasadaki boşlukları değerlendirip, partinin kapatılma riskine rağmen bir yıllık süre kazanma girişimidir" – "Основна мета політичних джинів Балгату – оцінити прогалини в законі й спробувати виграти ще один рік, не зважаючи на ризик закриття партії"
	İfrit olmak	Бути Іфритом	Бути злим, розгніваним; мати погані наміри	"Kara propaganda, yalan ve ifrit aranıyorsa, bu haber eşsiz bir emsal oluşturmaktadır" – "Якщо хтось шукає чорну пропаганду, брехню і зло (букв. іфрита), ця новина є унікальним прецедентом"
	İsrafil sur'a üflemiş	Ісрафіл засурмив у суру	Початок чогось негативного, руйнівного	"Sanki İsrail sur'a üflemiş, kıyamet alametleri başlamış bir hal var Türkiye'de" – "Ситуація в Туреччині така, що здається, ніби Ісрафіл засурмив у суру, і почався кінець світу".
	kıyamet kopu/ kıyameti koparmak	Почався кінець світу/ розпочати кінець світу	Здіймати великий переполох, скандал, шум	"Bu nasıl bir düşünce özgürlüğü ki Paris'te olduğu zaman kıyamet kopartıyorsunuz" – "Що це за свобода думки, коли ви в Парижі спричинили такий переполох (букв. апокаліпсис)?"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ	kıyamete kadar	До кінця світу	Назавжди, до кінця життя	" Kıyamete kadar bu milletin istiklalini koruyacağız" – "Ми захищатимемо незалежність цієї нації до кінця життя (букв. до кінця світу)"
	Deccaller dönemi	Період антихристів	Період негативних процесів, подій	"Şu anda bizim yaşadığımız dönem Deccaller dönemidir " – "Період, який ми зараз переживаємо, – це період антихристів (Даджалів)".
	Sırât köprüsünden geçmek	Перейти через міст Сират	Зітнутися з труднощами; долати перепони; потрапити в небезпеку	" Adeta Sırat köprüsünden geçiyoruz " – "Ми зіштовхнулися з великими труднощами (букв. переходимо через міст Сират)"
	Nuh tufanı	Всесвітній потоп	Глобальні зміни	" Nuh tufanı tüm günahkarları sular altında bırakmıştı. 7 Haziran'da da demokrasi tufanı esecek" – "Відбулися кардинальні зміни в уряді (букв. всесвітній потоп залишив усіх грішників під водою). А 7-го червня розпочнеться 'потоп демократії'"
	Cudi dağına çıkmak	Зійти на гору Джуді	Врятуватися від чогось	"Ya hep beraber bu gemiyle Cudi Dağına çıkacağız ve bir tarihe yürüyeceğiz ya da hep beraber gemiyle birlikte helak olacağız" – "Або ми всі разом із цим кораблем зійдемо на гору Джуді й увійдемо в історію, або всі ми загинемо"
	Her Firavun'un bir Musa'sı vardır	У кожного Фараона є свій Муса	Завжди знаходиться той, хто рятує суспільство від деспотизму його правителя	"Şunu hatırlatmak isterim: Her Firavun'un bir Musa'sı vardır " – "Я хочу нагадати, що на кожного Фараона є свій Муса"
	peygamberin sünneti olmak	Бути словами пророка	Бути дуже важливим, вагомим	"Başkanımızın sözü peygamberimizin sünnetidir " – "Слова нашого президента – це сунна нашого пророка".
	Habil ile Kabil arasında seçim	Вибирати між Хабілем і Кабілем	Вибирати між добром і злом	"Bunlar Habil ile Kabil arasında seçim yapmalıdır " – "Вони повинні обрати між добром

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ РЕЛІГІЇ	уarmak	(бібл. Каїном і Авелем)		і злом (букв. Хабілем і Кабілем)"
	Hızır gibi yetişmek	З'являтися, як Хизир	Прийти на допомогу у критичний момент	"Biz halkın sorunlarına Hızır gibi yetişeceğiz " – "Ми прийдемо на допомогу людям у вирішенні їхніх проблем (букв. з'явимося як Хизир)"
	Karun olmak	Бути Каруном	Бути дуже багатим	"Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasından bu yana çevresi Karun oldu " – "Від часів, коли Реджеп Таїп Ердоган був голою Муніципалітету Стамбула, усі з його оточення стали надзвичайно багатими (букв. стали Карунами)"
	Firavun olmak/ firavunlaşmak	Бути фараоном/ стати фараоном	Бути/ стати тираном, деспотом	"Karun oldular, şimdi milletin başına Anayasa değişikliği ile firavun olmaya çalışıyorlar" – "Вони розбагатіли (досл. стали Карунами), і зараз зі змінами до Конституції вони намагаються пригнобити народ (букв. стати фараонами)"
	günah çıkartmak	Сповідувати гріхи	Розказувать правду	"Bu hukuk skandalının baş aktörleri bugün günah çıkartmaya çalışmaktadır" – "Головні дійові особи цього правового скандалу намагаються сьогодні розказати всю правду (досл. сповідати свої гріхи)"
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ	Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğmak	Заново народитися з попелу, як птах Фенікс	Повністю відродитися; пережити кардинальні зміни	"Türkiye Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğacaktır " – "Туреччина відродиться з попелу, як птах Анка/ Фенікс"
	başına devlet kuşu konmak	На голову сів державний птах	Досягти неочікуваного успіху	"Bizi muhatap almış olsaydın, eğer Devlet Bahçeli'yi dinlemiş olsaydın, başına devlet kuşu konardı " – "Якби ти звернувся до нас, якби послухав Девлета Бахчелі, ти б досягнув успіху (букв. тобі б на голову сів державний птах)"
	akbaba	Стерв'ятник	Жорстока людина, здатна вбивати й проливати чужу кров	" Akbabalar uçuyor etrafımızda" – "Навколо нас знаходиться багато жорстоких людей (букв. літають стерв'ятники)"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ	kartal olmak	Бути орлом	Бути сильним, мужнім	"Gençlik sürüyle uçan kargalara karşı tek başına kartal olmaktır " – "Бути молодим означає бути бути сильним (букв. одиноким орлом) проти зграї воронів"
	çift başlı kartal olmak	Бути двоголовим орлом	Мати дві протилежні якості, характеристики, напрями	"Türkiye çift başlı kartal gibi bir yüzü Doğu'ya diğer yüzü de Batı'ya dönük bir şekilde" – "Туреччина схожа на двоголового орла, одна її голова дивиться на Схід, а інша – на Захід"
	serçe olmak	Бути горобцем	Бути непомітним, незначним	"(...) bir dağdan bir serçe kalksa dağ ne kaybeder?" – "(...) що втратить партія, якщо її залишить якийсь незначний політик (букв. що втратить гора, якщо її залишить горобець)?"
	bozkurt olmak	Бути Бозкуртом (сірим вовком)	Бути відважним; бути вожаком	"Türkiye'yi yıkmanın adı barış ise biz barışa karşıyız. Hepsıyla bozkurt gibi savaşıyoruz" – "Якщо знищення Туреччини називається миром, то ми проти такого миру. Ми боротимемося з усіма як сірі вовки"
	deveyi hamuduyla yutmak	Проковтнути верблюда з усією упряжжю	Присвоїти чуже, заробити великі статки незаконним шляхом	"AKP iktidarı 4.5 yılda deveyi hamuduyla yutan bir yolsuzluk siyasetinin ve hırsının zebunu oldu" – "За 4,5 роки влада ПСР сильно захопилася власними амбіціями і корупцією, які допомогли їй чимало заробити (букв. які проковтнули верблюда з усією упряжжю)"
	devede kıl/ devede kulak	Волосина верблюда/ вуха верблюда	Дуже мало, мізерна кількість	"Bizim yaptığımız atamalar, bizden önceki dört hükümetin yaptığı atamaların yanında devede kulak kalır" – "Ті, завдання, які ми виконуємо, – це ніщо (букв. вуха верблюда) порівняно з тими завданнями, які виконали чотири попередні правлячі верхівки"
	deveye hendek atlatmak	Гнати верблюда через рів	Намагатися виконувати надмірно важку роботу	"Bir sendikadan çıkıp kendi rızasıyla başka bir sendikaya geçmek için deveye hendek atlatmak lazım" – "Треба докласти чималих зусиль (букв. гнати верблюда через рів) для того, щоб вийти з одного союзу і за власним бажанням перейти до

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ				іншого"
	köpeğin ağzına kemik atmak	Кинути собаці кістку	Змусити когось замовкнути якоюсь подачкою	"İktidar işsizliğe deva olmadı, çalışanı işten attı, işyerlerini kapattı, emekliye köpeğe kemik atar gibi zam verdi" – "Влада не пододала безробіття, звільнила робітників, закрила підприємства, збільшила виплати пенсіонерам, змусивши їх замовкнути (букв. ніби кинула собаці кістку)"
	köpek muamelesi yapmak	Поводитися з кимось як із собакою	Ображати; погано ставитися; зневажати когось	"Avrupalılar bize köpek muamelesi yapardı " – "Європейці погано ставилися до нас (букв. поводитися як із собаками)"
	kedi ile köpek gibi	Як кіт із собакою	Мати непорозуміння; ворогувати	"Siyasi iktidarları ile kedi köpeklerle oynar gibi oynayabilirsiniz" – "Ви можете мати непорозуміння з політичною владою (букв. грати як кіт із собакою)"
	-nın kafasında tilkiler dolaşiyor	У когось у голові ходять лисиці	Виношувати підступні плани, замислити щось підступне проти когось	"Senin kafanda hangi tilkiler dolaşiyor? " – "Що ти замислив (букв. які лисиці ходять у твоїй голові)?"
	-nın koynunda yılan beslemek	Пригріти в себе на грудях змію	Піклуватися, допомагати людині, яка в майбутньому віддячить злом	" Koynunuzda yılan besliyorsunuz. Beslediğiniz o yılan her an sizi de sokabilir" – "Ви грієте змію на грудях. Ця змія, яку ви пригріли, може й вас ужалити в будь-який момент"
	aslan yürekli	З левиним серцем	Сміливий, відважний	" Aslan yürekli sporcularımızı ve antrenörümüzü kutluyorum" – "Я вітаю наших відважних спортсменів і тренерів"
	aslan yatağından belli olur	Лева судять за його лігвом	Комплімент хазяїну гарного, розкішного будинку	" Aslan yatağından belli olur. Çukurova gibi önemli bir ilçede, böyle donanımlı hizmet binalarına ihtiyaç var" – "Лева судять за його лігвом. У такому важливому районі, як Чукурова, є потреба в обладнаних урядових будівлях"
	kağıttan kaplan	Паперовий тигр	Щось нестабільне, мінливе	"Baskıcı rejimler kağıttan kaplan gibi yıkılıp gidecekler" – "Репресивні режими – нестабільні"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ				(букв. впадуть як паперові тигри)"
	üç maymunu oynamak	Грати трьох мавп	Вдавати, ніби не помічаєш очевидних речей	"Birçok Batılı gelişmiş ülkenin bu tür insanı trajediler karşısında üç maymunu oynadıklarını görüyoruz" – "Ми бачимо, як багато західних розвинених країн удають, ніби не помічають (букв. грають трьох мавп) таких людських трагедій"
	rüzgar gibi	Як вітер	Миттєво, швидко	"Karşımıza gelenleri rüzgar gibi geçeceğiz" – "Ми миттєво (букв. як вітер) подолаємо всіх, хто стане на нашому шляху"
	... ile... arasında sert rüzgar esiyor	Між кимось дме сильний вітер	Мати напружені стосунки	"AK Parti ile MHP arasında 'Başkanlık' düzenlemesinde sert rüzgar esiyor " – "Між Партією справедливості й розвитку і Партією націоналістичного руху зростає напруга (досл. дме сильний вітер), пов'язана з вирішенням питання про президентство"
	fırtına	Буря	Негативна подія	"Biz gideceğimiz limanı biliyor, fırtınalara karşı uyanık ve tedbirli duruyoruz" – "Ми знаємо, до якого берега нам пливати, ми передбачили й підготувалися до бурі"
	abıhayat olmak	Бути джерелом життя	Бути життєво важливим	"Bizim yaptığımız Kıbrıslı soydaşlarımıza kendi hakları olan bizim gönderdiğimiz sudur. Bütün Kıbrıs'a, sadece Türklere değil, Rumlara da abıhayat olacaktır" – "Наше досягнення – це вода, яку ми надіслали нашим співвітчизникам-кіпріотам, що мають на неї всі права. Вона стане джерелом життя для всього Кіпру, і не лише для турків, а й для греків".
	abıhayat suyu içmek	Напитися живої води	Залишатися молодим, стати безсмертним	"Sanki Recep Tayyip Erdoğan, abıhayat suyu içmiş " – "Ніби Реджеп Таїп Ердоган став безсмертним (букв. напився живої води)"
	suya sabuna dokunmamak	Не торкатися води і мила	Стояти осторонь; дотримуватися	"Bunu da suya sabuna dokunmayan birkaç açıklamayla geçiştirmiştir" – "Про причину такого

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ			нейтралітету	рішення він висловився декількома нейтральними (букв. які не торкаються води і мила) фразами"
	su yüzüne çıkmak	Виплисти на поверхню	Виявитися, стати очевидним	"Basına yönelik tehdit su yüzüne çıktı " – "Погрози стосовно преси стали очевидними (букв. випливили на поверхню)"
	su bulandırmak	Каламутити воду	Створювати безладдя; вносити розлад, неспокій	"Yaptıklarıyla sadece suyu bulandırıyor " – "Своїми діями він лише створює безладдя (букв. каламутить воду)"
	suya düşmek	Впасти у воду	Зазнати невдачі, поразки	"Erdoğan'ın aldığı oy oranıyla parlamenter sistemi başkanlık sistemine çevirme hayalleri suya düştü " – "Мрії Ердогана перетворити парламентську систему на президентську завдяки отриманому відсотку голосів канули у воду"
	-i ateş çemberine atmak	Кинути щось/ когось у коло вогню	Наразити когось на небезпеку; перетворити щось на руїни	"ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınması bölgeyi ateş çemberine atacak " – "Якщо Америка визнає Єрусалим столицею Ізраїлю, це наразить регіон на небезпеку (букв. кине в коло вогню)"
	ateş çemberine dönüşmek	Перетворитися на коло вогню	Опинитися у стані розрухи; перетворитися на руїни	"Bölgemize bakınız, adeta ateş çemberine dönüşmüştür " – "Погляньте на наш регіон, він майже перетворився на руїни (букв. на коло вогню)"
	ateşle oynamak	Грати з вогнем	Здійснювати щось небезпечно; поводитися необачно	"Rusya'ya çok samimi olarak, ateşle oynamamasını tavsiye ediyoruz" – "Ми щиро радимо Росії не наражатися на небезпеку (букв. не гратися з вогнем)"
	ateşe körükle gitmek	Підливати масла у вогонь	Посилювати певні переживання, почуття, конфлікти	"ABD'nin yanlıştan dönmesi, ateşe körükle gitmekten kaçınması temennimidir" – "Я хочу, щоб Америка відмовилася від помилкового рішення і уникнула загострення конфлікту (букв. не підливала масла у вогонь)"
	başı gökte	Голова в небі	Величний, вагомий	"Bugün başı yerde değil, başı gökte Türkiye'yiz" – "Сьогодні ми – це Туреччина, голова якої сягає не землі, а неба"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ	-nın başına gök kubbeyi yıkmak	Спустити небосхил комусь на голову	Здолати, перемогти когось	"Yıkılmayacağız, yenilmeyeceğiz, pekişen kardeşliğimizle, kuvvetlenen irademizle hainlerin başına gök kubbeyi yıkacağız " – "Нас не знищать, не переможуть, із нашим міцним духом братерства і сильною волею ми подолаємо зрадників (досл. спустимо небосхил на голови зрадників)"
	-1 gökte ararken yerde bulmak	Шукати на небі, а знайти на землі	Випадково знайти те, що тривалий час було предметом пошуків	"Taууір Erdoğan aradığı partneri gökte ararken İmralı'da bulmuştur " – "Таїп Ердоган випадково знайшов партнера, якого він шукав, на о. Імрали (букв. шукаючи на небі, знайшов на о. Імрали)"
	gökte yıldız ararken yerdeki çukura düşmek/ gökte yıldız ararken yerdeki çukuru görmemek	Шукати зірки на небі, а на землі впасти в яму/ шукати зірки на небі, а на землі не помічати ями	Претендувати на більше, будучи нездатним навіть на мале	"Sayın Davutoğlu, gökte yıldız ararken yerdeki çukura düşmüştür " – "Шановний Давутоглу претендує на більше, хоча не здатен навіть на мале (букв. шукав зірки на небі, а втрапив у яму на землі)"
	gökten yağmur gibi yağan	Той, що падає, наче дощ із неба	Численний	"Acılarımız dinmek bilmiyor. Düşünüyorum da, acaba gökten yağmur gibi yağan musibetlerin kaynağı nedir?" – "Наш біль ніяк не стихає. І я думаю, цікаво, а що є джерелом бід, які падають, наче дощ із неба (перен. численні біди)"
	gök gürültüsü yapmak	Гриміти	Здіймати шум; створювати ажіотаж	"Sayın Başbakan İsrail konusunda bu kadar çok gök gürültüsü yapıyor " – "Шановний прем'єр-міністр так активно обговорює (букв. багато гримить) Ізраїль"
	taşa dönmek	Перетворитися на камінь	Масово забудовуватися	"Taууір Erdoğan'ın kurucusu olduğu AKP'nin 14 yıllık yönetiminde tüm İstanbul taşa döndü " – "За 14 років правління Партії справедливості й розвитку, засновником якої є Таїп Ердоган, Стамбул перетворився на суцільний камінь"
	-nın önüne taş koymak	Ставити перед кимось камінь	Заважати, перешкоджати	"Yapılan tüm faaliyetler, seçim öncesi önümüze taş koymak içindir" – "Усі дії були вчинені з метою завадити (досл. ставити камінь) нам перед

<p>СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ</p>				виборами"
	taş atmak	Кидати в когось каміння	Ганьбити когонебудь; обвинувачувати; засуджувати	"Erdoğan, konuşmasında CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na da taş attı " – "У своїй промові Ердоган засуджував (букв. закидав камінням) лідера Республіканської народної партії Кемаля Киличдароглу"
	taş kalpli/ -nın göğsünde taş taşımak	З кам'яним серцем/ носити камінь у грудях	Безжальний; жорстокий	"BDP'lilerin kameralar önünde pervasızca kahkaha atmaları bunların ne denli ruhsuz taş kalpli iki yüzlü olduklarının ispatıdır" – "Безглуздий сміх членів Партії миру й демократії перед камерами – це доказ того, наскільки вони бездушні, безжальні (букв. з кам'яним серцем) й нещирі"
	temel taş	Камінь для фундаменту	Наріжний камінь; основа	"Muhtarlar demokrasinin temel taşlarıdır " – "Сільські старости – це основа (букв. камінь для фундаменту) демократії"
	ağacın kökü çürümüştü	Коріння дерева струхлявіло	Бути недосконалим, мати недоліки	"Askerler sivil mahkemede mi yargılansın, askeri mahkemede mi yargılansın? (...) Ağacın yaprağını yıkasan ne olur, yıkamasan ne olur? Ağacın kökü çürümüştü be kökü" – "Військових треба судити в цивільному суді чи у воєнному? (...) Що зміниться, якщо помити листя дерева? У нього все одно трухляве коріння"
	para tanrısı Mamon'a tapmak	Поклонятися богам багатства Мамону	Бути жадібним, меркантильним	"AKP liderliği para tanrısı Mamon'a tapıyorlar " – "Керівництво Партії справедливості й розвитку – жадібне і меркантильне (букв. поклоняється богам багатства Мамону)"
<p>СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ</p>	Deli Dumrul olmak	Бути Делі Думрулом	Бути нерозважливим, хитрим, грубим	"Türkiye'yi bir Deli Dumrul çetesi yönetmektedir. Erdoğan, adeta Deli Dumrul haline gelmiştir" – "Туреччиною керують хитрі люди (букв. банда Делі Думрула). Ердоган теж став хитрим і нерозважливим (букв. справжнім Делі Думрулом)"
	tepegöz	Тепегьоз	всевидяче око; людина, яка все	" Tepegöz dediğimiz sivil organizasyona ihtiyaç varsa, diyelim ki Akil İnsanlar heyetinde veya başka

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СВІТ ЕПІЧНИХ ГЕРОЇВ			помічає	bir gruptan bunlarda olacak" – "Якщо є потреба в громадській організації, яку ми називаємо всевидяче око (букв. Тепегьоз), то знайдуться претенденти з Ради мудреців та інших організацій"
	Köroğlu olmak	Бути Кьороглу	Бути героєм, борцем за свободу і справедливість	"Ben de her türlü olumsuzluk ve zulme karşı Köroğlu gibi Bolu'ya hizmet etmek istiyorum" – "А я хочу служити м. Болу і, як Кьороглу, протистояти будь-яким негараздам і виявам жорстокості"
	Bolu Beyi olmak	Бути Болу-беєм	Бути жорстоким, агресивним	"Madem hükümetimiz Bolu beyi imiş, mademki Köroğlu'nun karşısındaymış biz de o zaman Köroğlu oluruz" – "Оскільки наш уряд – це Болу-бей, і він протистоїть Кьороглу, тоді ми вважатимемося Кьороглу"
	Şirin ve Ferhat gibi dağları delmek	Пробивати скелю як Шірін і Ферхат	Досягати мети будь-якою ціною; докладати багато зусиль для досягнення мети	"AKP Şirin , PKK Ferhat olmuş; dağları delerek beraberce milli ahlak ve güvenliğin kanını dökmüşlerdir" – "Партія справедливості й розвитку – це Шірін, а Робітничча партія Курдистану – це Ферхат; вони, пробиваючи гори, разом пролили кров національної моралі й безпеки"
	Bremen Mızıkacıları gibi olmak	Бути як бременські музиканти	Діяти порізно	"Birisi Bremen Mızıkacıları gibi başka çalışıyor, diğeri farklı çalışıyor. Uyumları, akortları ve birbirleriyle ahenkleri yok" – "Хтось, як бременський музикант, грає одне, а хтось – інше. Між ними немає гармонії ні в єдності, ні в акордах, ні в особистих стосунках"
	'Kral çıplak' demek	Сказати 'Король – голий'	Розкрити правду	"Artık parti içinde ' Kral çıplak ' deme zamanıdır. Parti küçük ve sizin olmayacak" – "Тепер у партії настав час сказати 'Король – голий' (перен. розкрити правду). Партія – маленька, і вона не стане вашою"

	Pinokyo olmak	Бути Пінокіо	Казати неправду	"Sayın Kılıçdaroğlu Pinokyo olmuş olsaydı burnu Boğaz Köprüsü'nden daha uzun olurdu" – "Якби Киличдароглу був Піноккіо, його ніс був би довшим за Босфорський міст"
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	tek vücut olmak	Бути єдиним тілом	Бути єдиними, об'єднаними	" Tek vücut olmayacağız da müstevlileri mi güldüreceğiz?" – "Ми не будемо єдиними (букв. станемо єдиним тілом) і потішимо загарбників?"
	vücut bulmak	Знайти тіло	З'явитися; виникнути; виявитися	"Bölgemizde barış ve istikrar için 1967 sınırları dahilinde başkenti Kudüs olan bağımsız Filistin'in vücut bulması gerek" – "Задля миру й стабільності в нашому регіоні має з'явитися (букв. знайти тіло) Палестина зі столицею в Єрусалимі в кордонах 1967 року"
	beyin göçü	Відтік мізків	Еміграція фахівців і вчених	" Beyin göçünü önleyecek tedbirleri bir an önce almalıyız" – "Ми повинні якомога швидше вжити заходів, щоб попередити еміграцію фахівців (букв. відтік мізків)"
	beyin yıkama	Промивання мізків	Управління свідомістю/мисленням	"Taууір Erdoğan anayasal suç işleyerek bu beyin yıkama operasyonunda bir tarafın en başında yer alıyor" – "Таїп Ердоган, учинивши конституційний злочин, займає одну з ключових позицій у цій операції з управління нашою свідомістю (букв. промивання мізків)"
	beyni sulanmak	Мати розріджений мозок	Вижити з розуму	"Bu ifadeyi kullanmak istemiyorum ama sanığım Bülent Arınç'ın beyni sulanmış " – "Я б не хотів так висловлюватися, але я вважаю, що Бюлент Аринч вижив з розуму (букв. має розріджений мозок)"
	beynini kemirmek	Гризти мозок	Мучити, непокоїти	"Bunların bitmesi mümkün değil, çünkü şüphe ve korku artık Başbakan'ın beynini kemiriyor " – "Неможливо покласти цьому кінець тому, що сумніви й страхи дуже мучать (букв. гризуть мозок) прем'єр-міністра"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	beyin fırtınası yapmak	Здійснювати мозковий штурм	Стимулювати розумову активність учасників дискусії	"Bence şu anda parlamento seçimleri nasıl olacak beyin fırtınası yapacaklar " – "Я думаю, вони проведуть мозковий штурм для того, щоб з'ясувати як пройдуть парламентські вибори"
	yüzünden okunmak	Читатися по обличчю	Бути очевидним, явним	"Bu ızdırap verici hal her insanımızın yüzünden açıkça okunmaktadır " – "Цей болісний стан чітко читається по обличчю кожного нашого громадянина"
	yüzü kızarmak	Обличчя червоніє	Соромитися, відчувати сором	"Peki, Gündoğan'ın bu durum karşısında yüzü kızaracak mı? " – "Гаразд, а Гюндогану не буде соромно (досл. його обличчя почервоніє) через цю ситуацію?"
	göz atmak	Кинути оком	Поглянути	"Oradaki insanların yaşam koşullarının ne durumda olduğunu değerlendirme noktasına iyice bir göz atmak lazım" – "Потрібно уважно поглянути (букв. кинути оком) на оцінку рівня життєвих умов тамтешніх жителів"
	göz hapsinde olmak	Тримати в полоні очей	Випускати щось/ когось із уваги	"Sayın Bakan, bunlar hastaneden rapor almıyor mu? Bunlar kontrollü göz hapsinde olması gerekirdi" – "Шановний пане міністр, хіба вони не отримують звіти з лікарні? Треба не випускати їх з уваги (букв. тримати в полоні очей)"
	yan gözle bakmak	Скоса дивитися	Ставитися до когось недоброзичливо	"Ülkemize kimsenin yan gözle bakmasına fırsat vermeyeceğiz, müsaade etmeyeceğiz" – "Ми нікому не дозволимо ставитися до нашої країни недоброзичливо (досл. скоса дивитися)"
	gözden kaçırmak	Пропускати повз очі	Ігнорувати	"İktidar çevreleri bu işgalleri özenle gözden kaçırıyor " – "Правлячі кола ретельно ігнорують (досл. пропускають повз очі) ці втручання"
	çıplak gözle	Оголеним оком	Неозброєним оком	"Ülkü Ocakları'nda sorumluluk taşımış insanların çokuluğunu hepimiz çıplak gözle görebiliyoruz" – "Усі ми незброєним (букв. оголеним) оком бачимо, як багато в організації 'Сірі вовки' відповідальних людей"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	göz boyamak	Зафарбувати очі	Обманути	"Bu konuşmanın AB'ne yönelik bir göz boyama olduğu ayrıca bir gerçek" – "Очевидно, що мета цього виступу – обманути (букв. зафарбувати очі) ЄС"
	-a göz kulak olmak	Бути оком і вухом для когось	Дбати про когось	"Anne şartlar ne olursa olsun evlatlarına göz kulak olur, sahip çıkar " – "Мати за будь-яких умов дбає (досл. є оком і вухом) про своїх дітей, захищає їх"
	gözü kara	З темними очима	Безстрашний	"Şimdi çok daha profesyonel, çok daha gözü kara teröristlerle muhatap olduklarında neler yapacaklarını hep birlikte göreceğiz" – "Тепер усі ми побачимо, що вони робитимуть, коли матимуть справу з більш професійними, безстрашними (букв. з темними очима) терористами"
	gözü pek	З міцним оком	Відважний	"Türk milletinin güvenliği ve geleceği için mücadele eden gözü pek kardeşlerimle iftihar ediyorum" – "Я пишаюся своїми відважними (букв. з міцним оком) співвітчизниками, які борються за майбутнє і безпеку турецького народу"
	göz kamaştırmak	Засліплювати	Мати великий успіх	"Gerek cumhurbaşkanlığı gerekse milletvekili seçimlerinde Adana'da göz kamaştıran bir başarıya ulaşmıştık" – "Ми зосередилися на сліпучому (досл. той, що засліплює очі) успіху президентських і парламентських виборів в Адані"
	gözleri fal taşı gibi açmak	Відкрити очі до розміру гадального каменю	Дуже здивуватися	"Türkiye kalkındıkça, büyüdükçe Batı'nın gözleri fal taşı gibi açılıyor " – "Захід надзвичайно здивований (досл. очі відкриваються"
	gözünü kan bürümüş	З очима, налитими кров'ю	Розгніваний	"Ramazan bayramı, gözünü kan bürümüş diktatörler tarafından adeta bize zehir edilmeye çalışıldı" – "Розгнівані (букв. з очима, налитими кров'ю) диктатори намагалися зіпсувати нам свято Рамадана"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	-a göz koymak	Покласти на щось око	Бажати щось привласнити	"Ben hiçbir zaman bir yere göz koyup oğası için mücadele etmedim" – "Я ніколи не бажав собі щось привласнити (букв. покласти око на щось) і не боровся за це"
	gözü parlamak	Очі сяють	Дуже радіти	"7 Haziran 2015 seçiminde hiçbir parti tek başına kuracak çoğunluğu elde edemeyince bir anda gözleri parladı " – "Він дуже зрадив (досл. засяяли очі), коли на виборах 7 червня 2015 року жодна партія не змогла отримати більшості"
	-a göz koymak	Покласти на щось око	Хотіти привласнити щось	"Ben hiçbir zaman bir yere göz koyup oğası için mücadele etmedim" – "Я ніколи не бажав собі щось привласнити (досл. покласти око на щось) і не боровся за це"
	gözle kaş arasında	Між оком і бровою	Дуже швидко	" Gözle kaş arasında açılması usulen mümkün olmayan kurultay açıldı" – "Було відкрито конгрес, який формально було неможливо швидко (досл. між оком і бровою) відкрити"
	-i kulak ardı etmek	Пропускати щось повз вуха	Не чути щось	"ABD taleplerimizi neden kulak ardı ediyor ?" – "Чому США вдають, що не чують (букв. пропускають повз вуха) наших вимог?"
	kulak misafiri olmak	Бути вушним гостем	Підслуховувати	"Eşim konuşmalarımıza kulak misafiri oldu " – "Моя дружина випадково підслухала (досл. стала вушним гостем) нашу розмову"
	burun kıvrırmak	Крутити носом	Не подобатися; недооцінювати; бути байдужим	"Yine bu iki nedenden dolayı Obama, Türkiye'nin uçuşa yasaklı bölge önerilerine de hâlâ burun kıvrıyor " – "З цих двох причин Обамі не подобаються (букв. крутить носом) пропозиції Туреччини щодо регіонів, де заборонені польоти літаків"
	burnundan kıl aldirmamak	Не висмикнути волосину зі свого носа	Поводитися зверхньо	"Aksi halde, burnundan kıl aldirmayacak Sayın Erdoğan'ın bütün bu insanlarla bir görüşmesi dahi olmazdı" – "В іншому випадку зверхній (досл. який не висмикне волосину зі свого носа) пан Ердоган жодного разу не зустрівся б з усіма

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ				цими людьми")
	burnun dikine gitmek	Іти за носом	Робити щось по-своєму	"Önce biz uzlaşma derken Erdoğan burnunun dikine gitti " – "Спочатку, коли ми казали, що треба знайти компроміс, Ердоган робив усе по-своєму (досл. ішов прямо за носом)"
	kulak vermek	Дати вухо	Надавати значення чомусь/ дослухатися	"Güneydoğu insanımızın beklentileri var. Buna artık herkes kulak vermek zorunda" – "Наші жителі південного сходу мають очікування. Тепер кожен мусить надати їм значення/ дослухатися (досл. дати вухо)"
	dil uzatmak	Простягати язика	Зневажливо ставитися до когось	"Güneydoğu Anadolu'da Türk milletinin güvenliğini gece gündüz sağlayan Mehmetçiklerin komutanına dil uzatılması ahlaksızlıktır" – "Неприпустимо, щоб солдати, які цілодобово дбають про безпеку турецького народу в Південно-Східній Анатолії, зневажливо ставилися (досл. простягали язика) до свого командира"
	ağız değiştirmek	Змінити рот	Змінити свідчення; казати протилежне	"Bahçeli önceleri böyle konuşmuyordu. Ne oldu da böyle ağız değiştirdi ?" – "Спочатку Бахчелі так не говорив. Що могло статися, що він заговорив інакше (букв. змінив рот)?"
	ağızına geleni söylemek	Говорити те, що прийде до рота	Говорити все, що заманеться	" Ağızına geleni söylemeyi siyaset zanneden Bahçeli, Başbakanına ölçsüz saldırılar yapmaktadır" – "Бахчелі, який вважає, що політик може говорити все, що йому заманеться (букв. говорити те, що прийде до рота), дозволяє собі несправедливі напади на прем'єр-міністра"
	ağızından köpükler saçmak/ ağızından salyalar akmak	Тече з рота піна або слина	Говорити дуже завзято, з запалом	" Ağızından köpükler saçarak konuşan siyasetin zavallısı Devlet Bahçeli için yeni bir süreç başlıyor" – "Для політичного слабака Девлета Бахчелі, який виступає з таким запалом (букв. у якого з рота тече піна), починається новий процес"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	-e diş geçirememek	Бути не по зубах	Не могли подолати когось/ щось	"Bizi kimse sindiremez, bize kimse diş geçiremez " – "Ніхто не може нас перемогти, ніхто не може нас подолати (досл. ми не по зубах)"
	dişlerini göstermek	Показувати зуби	Погрожувати	"Bir ülkenin sorumsuz siyasetçilerinin dişlerini göstermesi beyhude bir çırınmadır" – "Погрози (букв. показування зубів) безвідповідальних політиків країни – це марні спроби"
	dil uzatmak	Простягати язика	Зневажливо ставитися	"Mehmetçiklerin komutanına dil uzatılması ahlaksızlıktır" – "Неприпустимо, щоб солдати зневажливо ставилися (букв. простягали язика) до свого командира"
	-nın kalbini kazanmak	Завоювати серце кого-небудь	Здобути прихильність кого-небудь	"Aslında, Beşşar Esed'in halkın kalbini kazanmak için daha fazla özgürlüğe ihtiyacı var" – "Насправді, Башару аль-Асаду потрібно більше свободи для того, щоб здобути прихильність (букв. завоювати серця народу)"
	kalp kırmak	Розбити серце	Завдати болю, страждань; зробити когось нещасним	"Siyaset insanların kalplerini kırarak yerine getirilmez" – "Політика не здійснюється шляхом завдання болю людям (букв. розбивання людських сердець)"
	-nın kalbinde olmak	Бути в серці чогось	Бути в центрі чогось	"Tek başına lojistik projesi değil Türkiye'nin kalbinde mega kent var" – "Це не просто окремих логістичний проект, а мегамісто в серці Туреччини"
	yüreği kavurmak	Спалити, підсмажити серце	Завдати горя, страждань	"Terörizm vahşi, acımasız ve hain yüzünü bugün bir kez daha göstermiş, maalesef milli yürekləri kavurmuş " – "Сьогодні тероризм знову показав своє жорстоке й зрадницьке обличчя і, на жаль, спалив серця нашого народу (перен. завдав горя)"
	yürek yaraları	Сердечні рани	Страждання	"Şehitlerimizin ruhları, şehit analarının göz yaşları, yetimlerin yürek yaraları bizimledir" – "З нами душі наших загиблих героїв, сльози їхніх матерів, страждання (букв. сердечні рани) сиріт"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ	bel kemiği/ omurga	Хребет	Основа чого- небудь	"Devletin bel kemiği bürokrasidir" – "Основа (букв. хребет) держави – бюрократія"
	-nın karnını doyurmak	Насититися	Задовольнити когось	"Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, milletin karnını mı doyuracak diyorlar" – "Вони кажуть, що президентська система правління наситить (перен. задовольнить) народ?"
	mide bulandırmak	Викликати нудоту	Набридати	"AKP'nin terör konusundaki ikiyüzlü politikası, artık mide bulandırmaktadır " – "Лицемірна політика Партії справедливості й розвитку щодо питання тероризму вже набридла (букв. викликає нудоту)"
	şah damarı	Сонна артерія	Основа чого- небудь	"AK Parti Türkiye'nin şah damarı demek" – "Партія справедливості й розвитку – це основа (букв. сонна артерія) Туреччини"
	kan beynine sıçramak	Кров стрибає до мозку	Дуже розгніватися, розлютитися	"Erdoğan, sesimi duyunca, fotoğrafımı görünce kan beynine sıçıyor " – "Коли Ердоган чує мій голос, бачить моє фото, він дуже гнівається (букв. кров стрибає до його мозку)"
	-nın kan kardeşi olmak	Бути комусь кровним братом	Бути прибічником когось, мати тісний зв'язок	"FETÖ'nün kan kardeşi sensin, tarım ve hayvancılığı bitiren sensin" – "Ти – кровний брат (перен. прибічник) терористичної організації ФЕТО, ти – той, хто занастив сільське господарство і тваринництво"
	kan dökmek/ kanla ödemek	Проливати кров/ платити кров'ю	Втратити життя заради чогось/ когось	" Kan dökmek diktatörlerin, zalimlerin, katillerin bazen de meczupların işidir" – "Проливати кров – це справа диктаторів, тиранів, убивць, інколи й божевільних"; "Afrikalılar tıpkı Türkiyeli kardeşleri gibi özgürlüklerinin bedelini kanla ödeyerek kazandılar" – "Африканці, як і їхні турецькі брати, здобули свободу, заплативши кров'ю"
	kafa yormak	Втомлювати голову	Детально обдумувати	"Erdoğan sizin meselelerinize kafa yormak yerine kendi ikbalini düşünmektedir" – "Ердоган замість того, щоб детально обдумати (букв. втомлювати

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ				голову) ваші проблеми, думає про свій успіх"
	kafa almamak	Голова не сприймає	Не розуміти чогось	"Cumhurbaşkanı seçimi'nin ikinci tura kalması için plan ve propaganda yapıyorlar. Kafaları almıyor , zekaları çalışmıyor" – "Вони складають плани і ведуть пропаганду для того, щоб вийти у другий тур президентських виборів. Вони не розуміють (досл. їхні голови не сприймають), у них не працює голова"
	el uzatmak	Простягати руку	Допомагати	"(...) umudu dağılmış kim varsa el uzatmak hem manevi hem de insani sorumluluğumuzdur" – "(...) допомагати (досл. простягати руку) тим, хто втратив надію, – це наш духовний і людський обов'язок"
	siyasi ayak	Політична нога	Втручання політики	"Herhalde Türkiye'de hiçbir darbe teşebbüsünün siyasi ayağının olmaması düşünülemez" – "У будь-якому разі не можна думати, що в жодній спробі перевороту в Туреччині не було політичного сліду (букв. політичної ноги)"
	ayak bağı	Зв'язка ніг	Перешкода, перепона	"Türkiye'nin dış politikasında pek çok ayak bağı vardır" – "У зовнішній політиці Туреччини є багато перешкод (букв. зв'язок ніг)"
	ayak oyunu	Гра ніг	Хитрість; інтрига; підступ	"Şimdi, her partide bir sürü ayak oyunu dönüyor!" – "Зараз у кожній партії крутиться купа інтриг (букв. гра ніг)!"
	ayak takımı	Група ніг	Простолюд	" Ayak takımının cevabını Mayıs ayındaki seçimlerde alacaksınız" – "Ви отримаєте відповідь простолюду (букв. групи ніг) у травні на виборах"
	birbirini yemek	Їсти одне одного	Знищувати одне одного	"Cumhurbaşkanları ile başbakanlar adeta birbirlerini yediler " – "Президенти і прем'єри майже знищили (букв. з'їли) один одного"
	-nın ayaklarını yalamak	Облизувати комусь ноги	Підлабузнюватися, догоджати комусь	"Savcılık gerçek suçluları yakalamak yerine Erdoğan'ın ayaklarını yalıyor " – "Прокуратура

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ				догоджає (букв. облизує ноги) Ердогану замість того, щоб ловити справжніх злочинців"
	-nın tükürdüğünü yalamak	Злизувати те, що хтось наплював	Осоромитися, відмовившись від своїх слів	"Erdoğan, tükürdüğünü yalamak istemiyor" – "Ердоган не хоче осоромитися, відмовившись від своїх слів (букв. злизувати те, що наплював)"
	ninne söylemek	Співати колискову	Вигадувати щось із корисливою метою	"Bahçeli milliyetçileri uyutmak için ninni söylüyor " – "Бахчелі співає колискові (перен. вигадує щось із корисливою метою) , щоб приспати (перен. присмирити) націоналістів"
	nefesi kesmek	Перекрити дихання	Стояти на перешкоді	"Türkiye'nin nefesini kesmeye kimsenin gücü yetmez" – "Нікому не до снаги стояти на перешкоді (букв. перекрити дихання) Туреччині"
	rahat bir nefes almak	Спокійно дихати	Відчути полегшення	"Sonunda ve şimdilik İdlib'de yaşayan sivil halk rahat bir nefes almıştır " – "І тепер нарешті цивільне населення міста Ідліб відчуло полегшення (букв. спокійно дихає)"
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ	-nın vebası/ kanseri	Чума/ рак чого-небудь	Основна проблема чого-небудь	"Çağın vebası etnik ve mezhep kutuplaşmasıdır" – "Головною проблемою (букв. чумою) століття є етнічна й релігійна поляризація"
	yaraları sarmak	Перев'язати рани	Ліквідувати негативні наслідки	"Terörle mücadele esnasında çok ciddi sosyal yaralar olduğunu görüyoruz. Bütün yaralar sarılacak " – "Ми бачимо, що під час боротьби з тероризмом з'явилися дуже серйозні соціальні рани. Усі рани будуть забинтовані (букв. негативні наслідки будуть ліквідовані)"
	cinnet/ delilik	Божевілля	Безладдя, нерозсудливий вчинок	"Türkiye AK Parti ile cinnet geçirme noktasına gelmiştir" – "З Партією справедливості й розвитку в Туреччині запанувало безладдя (букв. досягла межі божевілля)"
	apse çıkartmak	Виявити нарив	Виявити проблему	"Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkilerimizde sürekli apseler çıkarttık " – "Ми постійно виявляли проблеми (букв. нариви) в наших двосторонніх відносинах з європейськими країнами"

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ	felç etmek	Паралізувати	Ослаблювати	"Her askeri darbe, Türkiye ekonomisini felç etmiş " – "Кожен військовий переворот ослабив (букв. паралізував) турецьку економіку"
	-a karşı alerji	Алергія на щось	Негативна реакція на щось	"Davutoğlu'ya karşı ABD yönetiminde her zaman bir alerji vardı " – "У владних колах США на Давутоглу завжди була алергія"
	körelmek	Атрофуватися	Втратити, зникнути	"Tek bir yöne bakan, mücadele ruhu körelmiş bir Türkiye vardı" – "Це була Туреччина, яка дивилася лише в одному напрямку і втратила бойовий дух (букв. її бойовий дух атрофувався)"
	baş ağrısı olmak	Бути головним болем	Бути великою проблемою	"Soykırım sorunu Türkiye için bir baş ağrısı " – "Тема геноциду – це головний біль (перен. проблема) для Туреччини"
	-a korku enjekte etmek	Вводити кому-небудь ін'єкцію страху	Залякувати когонебудь	"Erdoğan ve hükümeti millete korku enjekte etmiştir " – "Ердоган та його уряд залякали народ (букв. увели народові ін'єкцію страху)"
	-a narkoz altına almak	Вводити кому-небудь наркоз	Послаблювати пильність до чогось	"Her liderin, kitleleri narkoz altına alma gücü var" – "Кожен лідер здатний послабити пильність (букв. увести наркоз) народ"
	donör olmak	Бути донором	Допомагати	"Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nde büyük donör olarak yer alması bizim açımızdan çok önemli" – "Для нас дуже важливо, що Туреччина допомагає (букв. є великим донором) Раді Європи"
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР	kukla	Маріонетка	Той, хто сліпо виконує чужу волю	"Yeni başbakanın kim olacağı önemsiz. Sonuçta Erdoğan'ın kuklası olacak" – "Неважливо, хто стане новим прем'єр-міністром. Врешті-решт він стане маріонеткою Ердогана"
	palyaçoluğu yapmak	Розігрувати клоунату	Бути нещирим, фальшивим	"Bu durumu sivilleşme diye tanımlamaya kalkanlar siyaset palyaçoluğu yapmaktadırlar " – "Ті, хто трактують цю ситуацію як 'демілітаризацію', розігрують політичну клоунату"
	hokkabazlık	Жонглювання	Хитрощі, брехня	"Erdoğan'ın, kafa karıştırıcı hokkabazlığa son vermesi gerekiyor" – "Ердогану слід покінчити з політичним хитрощами (букв. жонглюванням)"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР	hokkabazlık yapmak	Жонглювати	Вдаватися до хитрощів	"Sayın Devlet Bahçeli milletin ve kişilerin duygularına hokkabazlık yapmaz " – "Шановний Девлет Бахчелі не хитруватиме з людьми (букв. не жонглюватиме почуттями) і народом"
	figüran	Актор заднього плану, масовка	Людина, якій відводиться другорядна роль у вирішенні якогось питання	"Bilinmelidir ki, MHP böyle bir AB oyununda ne baş aktör ne de figüran olarak rol almayacaktır" – "Слід зауважити, що Партія націоналістичного руху у виставі ЄС не гратиме роль ані головного героя, ані другорядного"
	figüranlık yapmak	Бути актором заднього плану	Мати другорядну роль у вирішенні якогось питання	"Bugün artık bölgesel ve küresel senaryolara figüranlık yapmak yerine oyun kuran bir Türkiye var" – "Тепер є Туреччина, яка замість того, щоб бути актором заднього плану в регіональних і світових сценаріях, будує власну гру".
	baş aktör/ başrol oyuncusu/ orkestra şefi	Головний актор/ диригент	Керівник, головна особа в чомусь	"Türkiye, Hollanda, Almanya seçimlerinin baş aktörü ise tabii ki sorun yaşarsınız" – "Якщо головним актором на виборах у Голандії і Німеччині буде Туреччина, у вас неодмінно будуть проблеми"
	süflörlük yapmak	Бути суфлером	Допомагати, підтримувати	"Ya büyük güvenlik zaafı var ya da bu zat AKP'ye süflörlük yapıyor demektir" – "Або безпека дуже ослаблена, або ця особа допомагає (букв. суфлює) Партії справедливості й розвитку"
	seyirci olmak	Бути глядачем	Бути пасивним, бездіяльним	Terör koridoru oluşturulmasına yönelik oyunlara seyirci kalmıyoruz" – "Ми не залишаємося глядачами гри, пов'язаної зі створенням коридору для терористів"
	alkış tutmak	Аплодувати	Підтримувати, схвалювати	"Zulme alkış tutan kim varsa kaybetmeye, bedelini ödemeye mahkum ve mecburdur" – "Ті, хто підтримують (букв. аплодує) тиранію, приречені на поразку й змушені дорого заплатити"
	perde arkası	Закулісся	Прихована частина чого-небудь	"AKP'nin Başkanlık planının perde arkası ortaya çıktı" – "Стало відомим усе, що приховує (букв. закулісся плану) Партія справедливості й

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТЕАТР				розвитку щодо президентства"
	perde kaldırmak	Піднімати завісу	Ліквідувати перепони	"250 insanımızın şehit olması, bu şahısların gözlerindeki gaflet perdesini kaldırmaya yetmedi" – "250 наших полеглих героїв не вистачило для того, щоб підняти завісу нерозсудливості, яка закрила очі цим людям"
	perde kalkmak	Завіса піднялася	Покласти початок чого-небудь	"Türkiye'nin dünya ile arasındaki perde kalkmıştır " – " Завіса між Туреччиною і світом піднялася (перен. покладено початок новим міжнародним відносинам)"
	perde çekmek	Опускати завісу	Завершувати щось; приховувати щось	"İstedikleri gerçeğin üstüne sis perdesi çekmek " – "Усе, чого вони хочуть – це опустити завісу туману на правду (перен. приховати правду)"
	sahneye koymak	Робити постановку на сцені	Демонструвати, оприлюднювати щось	"Ortak hareket eden bir cephenin sahneye koymaya çalıştığı siyasi senaryolara bir cevap verilmesi artık gerekli hale gelmiştir" – "Україні необхідно відповісти на політичні сценарії, які намагається продемонструвати (букв. поставити на сцені) об'єднаний фронт"
	maske takmak	Вдягати маску	Приховувати своє справжнє ество	"Dileğim, çirkin yüzlerine demokrasi maskesi takarak Türkiye'yi yıkımın eşiğine kadar getirenlerin şehitlerimizin fedakârlıklarından sonuç çıkarmalarıdır" – "Я хочу, щоб самопожертва наших полеглих героїв стала уроком для тих, хто, вдягнувши маску демократії на свої огидні обличчя, довели Туреччину до межі знищення"
	maske indirmek/ maske düşürmek	Знімати маску	Викрити справжню сутність когось/ чогось	"Dış politika baştan ayağa çürümüş ve AKP'nin de maskesini düşürmüştür " – "Зовнішня політика повністю втратила свою силу й виявила злочинні дії (букв. зірвала маску) Партії справедливості й розвитку"
	sahne dekoru değiştirmek	Змінити декорації	Змінити що-небудь	"ABD ve AKP ikilisi biraz sahne dekoru ve senaryo değiştirin " – "Дуєте США і ПСР, змініть

				трохи декорації і сценарій"
СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СПОРТ	takım oyunu	Командна гра	Взаємодія, спільна робота	"Biz, siyasetin bir takım oyunu olduğunun bilincindeyiz" – "Ми усвідомлюємо, що політика – це спільна робота (букв. командна гра)"
	satranç oyuncusu olmak	Бути гравцем у шахи	Передбачати події, стратегічно мислити	"MHP lideri Devlet Bahçeli satranç oyuncusudur , her 5 hamle sonrasında görür" – "Лідер ПНР Девлет Бахчелі мислить стратегічно (букв. шахматист), завжди передбачає все на 5 ходів наперед"
	satranç tahtası	Шахівниця	Територія країни/ регіону, за панування на якій борються інші держави	"Ortadoğu ve Körfez Bölgesi, Batı, ABD ve Rusya arasında adeta bir satranç tahtasıydı " – "Регіон Середнього Сходу та Перської затоки був територією (букв. шахівницею), за яку боролися Захід, США і Росія"
	piyon	Пішак	Невпливова людина, яка залежить від волі інших	"Bu gençlik terör örgütlerine piyon olan değil" – "Наша молодь – не пішак для терористичних організацій"
	gol atmak	Забивати гол	Завдати шкоди, перемогти когось	"Sayın Başbakan kendi kalesine gol atıyor " – "Шановний прем'єр-міністр шкодить самому собі (букв. забиває голи у власні ворота)"
	başkanlık yarışı	Президентська гонка	Змагання за посаду президента	"Abdullah Gül Necmettin Erbakan'la başkanlık yarışına girdi" – "Абдулла Гюль розпочав змагатися за посаду президента (букв. президентську гонку) з Неджметіном Ербаканом"
	seçim yarışı	Виборча гонка	Боротьба за перемогу на виборах	"Muhalefetin adaylarının da ortaya çıkmasıyla birlikte seçim yarışı hızlanacak" – "Боротьба за перемогу на виборах (букв. виборча гонка) прискориться з появою кандидатів від опозиції"
	engelli koşu	Біг з перешкодами	Подолання перепон, перешкод	"Bizim tüzüğümüz maşallah engelli koşu " – "Наш закон – це, їй-богу, суцільні перепони (букв. біг з перешкодами)"
	ağır siklet	Важковаговик	Впливовий політик/ країна	"Sınır açılırsa Türkiye siyasi ağır siklet olur" – "Якщо кордони відкриються, Туреччина стане"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СПОРТ				впливовою країною (букв. політичним важковаговиком)"
	sıçrama tahtası	Трамплін	Вихідний пункт для якихось дій	"Yeni sistem, siyaset ve devlet hayatının sıçrama tahtası olacak" – "Нова система стане вихідним пунктом (букв. трампліном) для політичного й державного життя"
	nakavt etmek	Нокаутувати	Перемогти, подолати когось	"AKP'yi nakavt etmek için mücadeleye devam etmeliyiz" – "Ми маємо продовжувати боротьбу, щоб подолати (букв. нокаутувати) Партію справедливості й розвитку"
	nakavt olmak	Бути нокаутованим	Програти	"Bu ihanetin ardından Türkiye'nin nakavt olmasını bekleyenlere cevabı verdik" – "Ми відповіли тим, хто очікував програшу (букв. нокауту) Туреччини після цієї зради"
	havlu atmak	Кинути рушник (на ринг)	Отримати поразку, здатися	"Mitinglere kimse gelmeyince MHP havlu attı " – "Партія націоналістичного руху отримала поразку (букв. кинула рушник), адже на мітинги ніхто не прийшов"
	birinin sırtını yere getirmek	Покласти когось на лопатки	Перемогти когось	"AKP'nin sırtını yere getirmek için popülist bir lider gerekli" – "Для того, щоб перемогти (букв. покласти на лопатки) Партію справедливості й розвитку, потрібен популістський лідер"
	on ikiden vurmak	Потрапити в яблучко	Сказати або зробити саме те, що потрібно	"Pazar günü sizler sandığa gideceksiniz ve tam 12'den vuracaksınız " – "У неділю ви підете на голосування і зробите те що потрібно (букв. потрапите в саме яблучко)"
	belden aşağı vurmak	Бити нижче пояса	Діяти нечесно, несправедливо	"Sayın Bahçeli her bağırıp çağırarak, belden aşağı vurarak siyaset yapıyor" – "Шановний Бахчелі будує політику постійним галасуванням й нечесними діями (букв. ударами нижче пояса)"
	çelme takmak	Ставити підніжку	Перешкоджати, заважати комусь у якійсь справі	"Kutlu yürüyüşe çelme takmaya çalışanların oyunlarını unutmadık" – "Ми не забули підступні ігри тих, хто намагався завадити (букв. поставити підніжку) вітальній ході".

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це СПОРТ	sarı kart göstermek	Показати жовту картку	Дати комусь попередження	"Millet 7 Haziran seçimlerinde AKP'ye sarı kart göstermiştir . Ama 1 Kasım'da, halkımız AKP'ye kırmızı kart gösterecektir " – "7-го червня народ дав попередження (букв. показав жовту картку) Партії справедливості й розвитку. Але 1-го листопада наш народ позбудеться ПСР (букв. покаже червону картку)"
	kırmızı kart göstermek	Показати червону картку	Позбутися когось/ чогось	
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТРАНСПОРТ	yedek kulübesine oturtmak	Посадити на лавку запасних	Карати за якісь порушення, прибрати когось із посади	"Seçmen üzerinde etkisi dahi olmayan kişilerin yedek kulübeye oturtulması gerekiyor" – "Людей, які не мають жодного впливу на електорат, треба прибрати з посади (букв. посадити на лавку запасних)"
	gemiği ilk terk etmek	Першим утекти з корабля, який тоне	Зрадити; залишити когось/ щось у біді	"AKP çöküyor ve ilk önce gemiği dönekler terk ediyorlar " – "ПСР розпадається й першими партію зраджують (букв. корабель залишають) відступники"
	aynı geminin yolcuları olmak	Бути пасажирами одного корабля	Об'єднуватися	"Sektör olarak hepimiz aynı geminin yolcularıyız . Gemi batarsa hepimiz birlikte batırız" – "Як представники однієї галузі ми – пасажери одного корабля. Якщо корабель потоне, усі ми теж потонемо"
	su yüzüne çıkmak	Впливати на поверхню	З'явитися; ставати явним, очевидним	"AK Parti'de gerginlik su yüzüne çıktı " – "Напруга в ПСР стала очевидною (букв. спливла на поверхню)"
	rota	Напрямок руху корабля, літака; курс	Напрямок діяльності; перебіг якоїсь події	"Türkiye'de siyasetin rotası ilk defa doğru bir mesraaya girdi" – "У Туреччині напрям (букв. курс) політики вперше спрямований у правильне русло"
	dalgalı	Хвилястий; плаваючий	Непередбачуваний; непостійний	"Çok dalgalı seçim bizi bekliyor" – "На нас очікують дуже непередбачувані (букв. хвилясті) вибори"
	yelken açmak	Підняти вітрила	Рухатись уперед; починати щось	"Kongreler partimiz için yeni ufuklara yelken açma dönemidir" – "Конгреси – це для нашої партії рух (букв. підняття вітрил) до нових горизонтів"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ТРАНСПОРТ	yelkenleri suya indirmek	Спустити вітрила на воду	Піти на поступки; припинити опиратися	"Sonunda işverenler yelkenleri suya indirmek imzalamak zorunda kaldı" – "Урешті роботодавці були змушені піти на поступки (букв. спустити вітрила на воду)"
	yol ayrımı/ kavşak	Роздоріжжя/ перехрестя	Непростий вибір; невизначеність	"Türkiye, bir yol ayrımına gelmiştir" – "Туреччина опинилася перед важким вибором (букв. на роздоріжжі)"
	dizginleri elde tutmak	Тримати віжки в руках	Мати владу	"Cumhurbaşkanı devlet yönetiminde dizginleri elde tutmak istiyor" – "Президент хоче мати владу (букв. тримати віжки в руках) в управлінні державою"
	-nın lokomotifini olmak	Бути локомотивом	Бути рушійною силою чогось	"Milliyetçilik bir ülkenin lokomotifidir" – "Націоналізм – це рушійна сила (досл. локомотив) країни"
	direksiyonun başında olmak	Бути за кермом	Бути при владі	"Erdoğan şimdi ise direksiyonun başında kalmak için Türkiye'nin siyasi sistemini manipüle ediyor" – "А зараз Ердоган маніпулює політичною системою Туреччини для того, щоб залишитися при владі (букв. за кермом)"
	frenlemek	Гальмувати	Перешкоджати реалізації певних завдань	"Cumhurbaşkanımız'ı frenlemek lazım" – "Потрібно перешкодити (букв. пригальмувати) нашому президенту"
	frene basmak	Тиснути на гальма	Затримувати розвиток якихось подій, процесів	"Hükümet bütçede frene basıyor " – "Уряд зволікає (букв. тисне на гальма) в питанні бюджету"
	motor su kaynatıyor	Двигун кипить	Втратити силу, енергію, владу	"Devlet arabasının motoru su kaynatıyor" – "Держава втрачає владу (букв. мотор державної машини закипає)"
	patinaj yapmak	Буксувати	Відставати в розвитку	"Üç yıldır ekonomide patinaj yapıyoruz " – "Ми три роки відстаємо (букв. буксуємо) в економіці"
etten duvar örmek	Звести стіну з м'яса/плоті	Згуртувати людей для захисту чогось/когось	"Bizim, zalimlerin karşısında etten duvar örmemiz şarttır " – "Нам необхідно згуртуватися, щоб захиститися (букв. звести стіну з м'яса/плоті) від гнобителів"	

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ	taban	Фундамент, дно	Виборці, члени партії	"AK Parti'nin tabanı , 'Biz ne yaptık? Biz böyle bir Türkiye hayal etmiyorduk!' demeye başladılar" – "Виборці (досл. фундамент, основа) Партії справедливості й розвитку почали говорити: 'Що ми зробили? Ми мріяли не про таку Туреччину'"
	çatı altında olmak	Бути під дахом	Бути в безпеці	"AK Parti çatısı altında yeri yok" – "Йому немає місця в (букв. під дахом) Партії справедливості й розвитку"
	-nın eşiğinde olmak	Бути на порозі чого-небудь	Починати щось	"Türkiye, siyasi kaosun eşiğine gelmişti" – "Туреччина була на порозі політичного хаосу"
	siyaset bulaşığı	Політичний брудний посуд	Внутрішньополітичні чвари, нечесні вчинки політиків	"En ufak siyaset bulaşığı tüm beyazları karartır" – "Будь-які нечесні дії політиків (букв. найдрібніший політичний брудний посуд) знищують усе хороше"
	bal gibi	Як мед	Добре, чудово	"Elbette farkındalar, elbette biliyorlar, bal gibi görüyorlar" – "Звісно, вони знають і чудово (букв. як мед) бачать усе"
	helal süt emmek	Годуватися благословенним молоком	Бути безгрішним, чесним	" Helal süt emmiş bir savcı arıyorum" – "Я шукаю чесного (букв. який годувався благословенним молоком) прокурора"
	-nın ekmeğiyle oynamamak	Не грати з чиймсь хлібом	Цінувати працю кого-небудь	" Kimsenin ekmeğiyle oynamayacağız " – "Ми не знецінуватимемо нічию працю (букв. ні з чийм хлібом не гратимемо)"
	fikri kısık ateşte pişirmek	Готувати думку на малому вогні	Довго обговорювати, ялозити, обмірковувати думку	"Şimdi birileri kısık ateşte Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı adaylığı fikrini pişiriyorlar " – "Зараз дехто виношує (букв. готує на малому вогні) думку про висунення на пост президента Абдуллаха Гюля"
	kaşmağı yemek	Їсти вершки	Мати вплив	" Kaşmağı yedikleri bu ülkeye adeta asalak gibi uyarışan elitler, Türkiye'nin kültür hayatının çoraklaşmasının da başlıca müsebbipleridir" – "Елітні кола, які присмокталися до цієї країни, в якій вони їдять вершки (перен. мають вплив), є основною причиною занепаду культурного"

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ – це ПОБУТ				життя Туреччини".
	hamur yoğurmak	Замішувати тісто	Виховувати когось	"Sevgili öğretmenler, bizler milletimizin hamurunu bıkmadan usanmadan her gün yoğuran insanlarız" – "Дорогі вчителі, ми – люди, які щодня невтомно розвивають свою націю (букв. замішують тісто нації)"
	haşlamak	Варити, ошпарювати	Лаяти когось, давати комусь жару	"Çiftçiyi haşlayan bir Başbakan'ın kimin refahını düşündüğü ağıca sorgulanmalı" – "Насправді слід запитати, про чий добробут думає прем'єр-міністр, який лає (букв. ошпарює) фермерів"
	bıçak sırtı	Спинка ножа	Делікатна справа	"31 Mart 2019'da yapılacak yerel seçim, 'olmak ya da olmamak' gibi bıçak sırtı bir durumdur" – "Місцеві вибори, що відбудуться 31 березня 2019 року, – це делікатна (досл. спинка ножа) справа, вибір між тим 'бути чи не бути'"
	ufalamak/ dilimlemek/ kıymak	Кришити/ різати скибками/ рубати	Руйнувати; роз'єднувати; порушувати цілісність чого- небудь	"Erdoğan, ülkemizi etnik temelde ufalamaya çalışmaktadır" – "Ердоган намагається роз'єднати (букв. покрити) нашу країну на основі етнічності"
	-i altın tabak içinde sunmak/ almak	Подати/ отримати щось на золотій тарілці	Подати/ отримати щось у готовому вигляді; досягти чогось легко	"Türkiye Cumhuriyeti bize altın tabak içinde sunulmadı! " – "Турецька Республіка не дісталася нам легко (букв. не подали нам на золотій тарілці)"
	kevgire çevrilmek/ dönmek	Перетворитися на друшляк	Занепасти	"Türkiye'yi yönetemeyen, ülkenin kevgire çevrilmesine göz yuman bir iktidar var" – "У нас є уряд, який не може керувати Туреччиною і не зважає на те, що країна занепадає (букв. перетворюється на друшляк)"

ДОДАТОК Г

Список публікацій за темою дисертації

- Шулькевич, О. С. (2017а). Лінгвокультурна специфіка метафор у промовах турецьких політиків. *Одеський лінгвістичний вісник*, 9, 166-169.
- Шулькевич, О. С. (2017b). Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації (на матеріалі турецької мови). *Південний архів. Філологічні науки*, 70, 122-124.
- Шулькевич, О. С. (2017с). Метафора як засіб вираження оцінки у промовах турецьких політиків. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції "Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем"*, Запоріжжя, 17–18 лютого 2017 р. (с. 95-99). Запоріжжя: Класичний приватний університет.
- Польова, О. С. (2018а). Тюркська міфологія як джерело метафоризації в політичних промовах (на матеріалі турецької мови). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 4, 78-82.
- Польова, О. С. (2018b). Методологічні підходи до аналізу метафори в політичній комунікації. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Україна і світ: діалог мов та культур"*, Київ, 11–13 квітня 2018 р. (с. 598-600). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2018с). Міфологічні основи метафоричного потенціалу концепту "Небо" у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень"*, Львів, 7–8 грудня 2018 р. (с. 143-145). Львів: Наукова філологічна організація «ЛОГОС».
- Польова, О. С. (2019а). Морбiальна метафора у промовах турецьких політиків. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 29, 51-56.

- Польова, О. С. (2019b). Метафорична репрезентація образів міфічних птахів у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови"*, Київ, 20–22 березня 2019 р. (с. 266-268). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Польова, О. С. (2020). Методика дослідження метафор у промовах турецьких політиків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови"*, Київ, 17–18 червня 2020 р. (с. 245-247). Київ: Вид. центр КНЛУ.
- Polova, O. (2020). Religious metaphors in public speeches of Turkish politicians. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1, 407-422. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2304>.
- Польова, О. С. (2021). Спортивні метафори в промовах турецьких політиків. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 42, 111-115.

Апробація результатів дисертації

1. Всеукраїнська науково-практична конференція "Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем", Запоріжжя, 17–18 лютого 2017 р., заочна.
2. Міжнародна науково-практична конференція "Україна і світ: діалог мов та культур", Київ, 11–13 квітня 2018 р., очна.
3. Міжнародна науково-практична конференція "Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень", Львів, 7–8 грудня 2018 р., заочна.
4. Міжнародна науково-практична конференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови", Київ, 20–22 березня 2019 р., очна.
5. Міжнародна науково-практична конференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови", Київ, 17–18 червня 2020 р., очна.